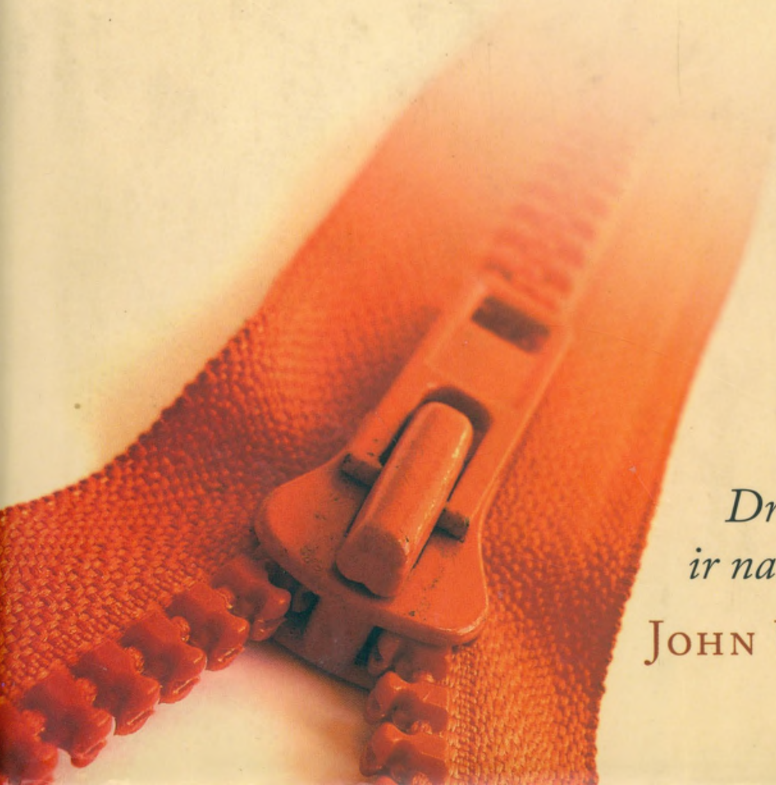
ERICA

JONG

Skrydžio baimė

Drąsu ir nauja.
JOHN UPDIKE

Ši knyga įeis į literatūros istoriją.

HENRY MILLER

Nepaprasta... pašėlusiai juokinga ir labai išmintinga.

LOS ANGELES TIMES

Turtinga, seksualumu trykštanti vaizduotė.

THE NEW YORK TIMES

Erica Jong

SKRYDŽIO BAIMĖ

Iš anglų kalbos vertė
Nijolė Regina Chijenienė

VERSUS AUREUS

UDK 820(73)-3
Jo-165

Versta iš:
FEAR OF FLYING
Erica Jong
A Signet Book, 2003

Viršelio dailininkas *Jokūbas Jacovskis*

Reiškiama didelė padėka už leidimus panaudoti:
Tris eilutes iš Sylvia Plath Daddy iš Ariel, © Ted Hughes, 1963. Panaudota leidus Harper & Row, Publisher, Inc.
Dvi eilutes iš Anne Sexton Housewife iš All My Pretty Ones, © Anne Sexton, 1961. Panaudota leidus Houghton Mifflin.
Dvi eilutes iš Antonio Porchia Voices, vertimas W. S. Merwin, © Williams S. Merwin, 1969. Panaudota leidus Follet Publishing Company, Follet Corporation.
Tris eilutes W. H. Auden Under Which Lyre, © W. H. Auden iš Collected Shorter Poems 1927–57, 1946. Panaudota leidus Random House, Inc.
Šešias eilutes iš Cole Porter At Long Last Love, © Cole Porter, 1937. Autorinės teisės atnaujintos ir perduotos Chappell & Co., Inc. Panaudota leidus Chappell & Co., Inc.
Vieną eilutę iš Chattanooga Choo-Choo, žodžiai Mack Gordon , muzika Harry Warren, © Twentieth Century Music Corp., 1941. Autorinė teisė atnaujinta 1969. (Teises visame pasaulyje kontroliuoja Leo Feist, Inc.) Panaudota leidus Leo Feist. Inc.
Dvi eilutes iš Cole Porter Begin the Beguine, © Harms, Inc., 1935. Autorinės teisės atnaujintos. Panaudota leidus Warner Bros. Music.
Keturias eilutes iš The Sheik of Araby, žodžiai Harry B. Smith ir Francis Wheeler, muzika Ted Snyder, © Mills Music Co., Inc. ir Jerry Vogel Music Co, Inc., 1921. Panaudota leidus Mills Music Co.
Vieną eilutę iš Kris Kristofferson ir Fred Foster Me and Bobby McGee, © Combine Music Corp., 1969, BMI. Panaudota leidus Combine Music Corp.
Keturias eilutes iš Jack Strachey, Harry Link ir Holt Marvell These Foolish Things Remind Me of You, © Boosy & Co., Ltd., London, England, 1935. Visos teisės Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje ir Niufaundlende perduotos Bourne Co., New York. Panaudota leidus Bourne Co.

ISBN 978-9955-34-109-3

Skiriu
Grace Darling Griffin

Ir savo seneliui
Samuel Mirsky

Dėkoju bebaimiams redaktoriams: Aaron Asher ir Jennifer Josephy. Ačiū Nacionaliniam meno fondui už paramą, kuri buvo labai reikalinga. Ačiū Betty Anne Clark, Anita Gross, Ruth Sullivan, Mimi Bailin ir Linda Bogin. Ir ypač dėkoju sugyventinei mūzai, kuri iš pat pradžių suteikė man savą kambarį*.

*Aliuzija į Virginijos Woolf esė „Savas kambarys", kuriame tvirtinama, kad moteriai reikalingas savas kambarys kaip galimybė būti savimi ir gyventi nepriklausomą gyvenimą. (Čia ir toliau pastabos vertėjos.)

O, moters meilė! Deja, pasaulyje visam
Nerasi nieko, kas labiau viliotų ir baugintų.
Likimą moterys aukoja tikslui tam,
Ir kai jų meilė atstumta, daugiau neturi ko branginti,
Kaip tiktai ilgesį praėjusiems laikams.
O kerštas jų – tarytum tigro šuolis žūtbūtinis–
Staigus ir triuškinantis! Neįtikėtina, tačiau
Įskaudinusios pačios kenčia ne mažiau.

Jas galima suprasti! Meluoti linkę vyrai
Už patiklumą moters atsiteisia išdavyste,
Taip jas išmokydami slapukavimo ir vyliaus.
Tad jų dalia – kankintis, bet jausmų neišsakyti,
Nors plyšta sielvartu širdis, jų lūpos tyli,
Kol pasirodo kitas ir pavergia jų mergystę.
O kas toliau? Beširdis vyras ir apgaudinėjantis meilužis?
Vaikai, namai, bažnyčia ir sudie, saulužė?

Vienos jų svetimauja, kitos griebiasi taurelės ar maldos,
Atsideda namams ar smagintis įninka.
Dar kitos bėga – tik, deja, nuo vilko prie meškos,
Garbę išmainiusios į padėtį nerimtą.
Menkutės permainos negelbsti iš bėdos,
Suvaržymai neleidžia laisvei gimti
Nei rūmuose, nei apleistoj pašiūrėj, ką čia ir sakyti,
O kai kurios išsišėlioja ir ima romanus rašyti.

Lord Byron
Don Juan

PIRMA DALIS

Kelionė į sapnų kongresą, arba seksas be užtrauktukų

Bigamija, kai per daug moterų dalijasi vienu vyru. Monogamija – tas pats.

Anonimė

„Pan American“ lėktuve, skrendančiame į Vieną, buvo 117 psichoanalitikų, ir aš gydžiausi mažiausiai pas šešis iš jų. O už septinto ištekėjau. Dievai žino, ar dėl tų „smegenų džiovintuvų“ neišmanymo, ar dėl mano stebėtino neimlumo psichoanalizei dabar, beje, daug labiau bijojau skristi negu prieš kokius trylika metų, kai prasidėjo psichoanalitiniai mano nuotykiai.

Lėktuvui kylant, vyras sugriebė mane už rankos nelyginant pulsą čiuopiantis terapeutas.

– Viešpatie, kaip ledas, – pasakė jis.

Kas jau kas, o jis tai tikrai žinojo, kad man taip būna, juk per visus mūsų skrydžius laikydavo man ranką. Rankų ir kojų pirštai suledėja, skrandis pašoka ir ima daužytis tarp šonkaulių, nosies galiuko temperatūra nukrinta iki pirštų

temperatūros lygio, speneliai sukietėja ir pasveikina išvirkščiąją liemenėlės pusę (šiuo atveju suknelę, nes liemenėlės nenešioju), ir vieną spengiantį mirksnį mano širdies tvinksniai susilieja su variklio gaudesiu, pasiryžę dar kartą įrodyti, kad aerodinamikos dėsniai nėra koks kvailas prietaras, nors giliai viduje esu įsitikinusi, kad yra kaip tik atvirkščiai. Kurių galų man ta „Informacija keleiviams", jau ne kartą patyriau, kad tiktai mano pačios pastangos (ir dar motinos, kuriai amžinai atrodo, kad jos vaikai žus lėktuvo katastrofoje) išlaiko šitą geldą ore. Aš sveikinu save kaskart lėktuvui sėkmingai pakilus, tačiau ne itin karštai, nes taip pat šventai tikiu, kad tą minutę, kai pasijunti iš tikrųjų saugiai ir atsipalaiduoji, lėktuvas bematant sudūžta. Nuolat būk budri – štai mano moto. Geriausias nusiteikimas – santūrus optimizmas. Nors manąjį labiau tiktų vadinti santūriu pesimizmu. Kas iš to, sakau sau, kad mes jau pakilome nuo žemės ir neriame į debesis, pavojus dar nepraėjo. Iš esmės čia pavojingiausia kelio atkarpa. Kaip tik šitoje vietoje virš Jamaikos įlankos, kur lėktuvas pasvyra ir apsisuka, o skalė „Rūkyti draudžiama" užgęsta, mes kuo puikiausiai galime klykdami nugarmėti žemėn, pažirti tūkstančiais liepsnojančių skeveldrų. Taigi iš visų jėgų susikaupusi padedu pilotui (raminančiam viduriniosios Amerikos tembrui, pavarde Donelis) vairuoti šitą metalinį dviejų šimtų penkiasdešimties keleivių dulkintuvą. Dėkui Dievui už ežiuku kirptą kapitono galvą ir viduriniosios Amerikos tartį. Nors aš pati iš Niujorko, niekad nepasitikėčiau niujorkiečiu pilotu.

Kai tik saugos diržų skalė užgęsta ir keleiviai ima vaikščioti po saloną, įninku apžiūrinėti savo kaimynus. Štai stambiakrūtė psichoanalitikė „mamytė" Roza Švam-Lipkin, su kuria

neseniai tariausi, ar man atsisakyti dabartinio psichoanalitiko (laimė Dievo, jo čia nėra), ar ne. O štai daktaras Tomas Fromeris, bejausmis teutonas, *anorexia nervosa** ekspertas, pirmasis mano vyro psichoanalitikas. Čia ir mielas storulis daktaras Artūras Fitas – trečiasis ir paskutinysis mano draugės Pijos psichoanalitikas. O štai ten nedidukas įkyruolis daktaras Raimondas Šriftas, stabdantis pralekiančią stiuardesę (vardu Nensė) tarsi taksi. Aš buvau susidūrusi su juo tais atmintinais metais, kai, būdama keturiolikinė, marinausi badu už nuodėmingus žaidimus su savimi ant lovos tėvų miegamajame. Jis užsispyręs tikino, kad arklys, kurį aš sapnuoju, yra mano tėvas ir kad mėnesinės vėl atsiras, jeigu tik aš susitaikysiu su tuo, kad „esu moteris“. Antai šypsosi plikagalvis daktaras Harvėjus Smakeris, su kuriuo konsultavausi, kai pirmasis mano vyras nusprendė, kad jis Jėzus Kristus, ir ėmė grasinti žengsiąs per Centrinio parko ežero vandenį. Greta jo – dabišius daktaras Ernestas Klampneris, dėvintis tik pagal užsakymą siūdintus drabužius ir laikomas „neprilygstamu teoretiku“, o paskutinioji jo knyga – Džono Nokso psichoanalitinė studija. Čia ir juodbarzdis daktaras Stentonas Raport Rosenas, neseniai susigadinęs reputaciją Niujorko psichoanalitikų sluoksniuose tuo, kad Denveryje įsteigė kažkokią „slidinėjimo terapijos grupę“. O štai daktaras Arnoldas Aronsonas dedasi lošiąs magnetiniais šachmatais su naująja savo žmona (dar prieš metus buvusia savo paciente) dainininke Džude Rouz. Abu vogčia gaudo aplinkinių žvilgsnius, ir akimirką mano ir Džudės Rouz akys susitinka. Džudė pagarsėjo šeštajame dešimtmetyje, įrašiusi ciklą satyrinių baladžių apie Niujorko pseudointelektualų

* Neurotinės anoreksijos (*lot.*).

gyvenimą. Verkšlenančiu ir apsimestinai nemuzikaliu balsu ji traukdavo sagą apie žydaitę, kuri lanko Naujosios mokyklos universitetą, skaito Bibliją kaip romaną, aptarinėja filosofą Martiną Buberį lovoje ir įsimyli savo psichoanalitiką. Dabar jai tenka vaidinti pačios sukurtą vaidmenį.

Be psichoanalitikų, jų žmonų, laivo ekipažo ir kelių kuklių mėgėjų, čia dar buvo gydytojų vaikų, kurie mielai būtų skridę atskirai. Paniurę ilgaplaukiai jaunikaičiai platėjančiomis kelnėmis žvelgė į savo tėvus taip pašaipiai ir su tokia panieka, kad kone jautei ją tvyrant ore. Prisimenu, kad ir aš paauglystėje, keliaudama į užsienį su tėvais, visada vaizduodavau, jog jie ne su manimi. Bandžiau pasimesti nuo jų Luvre! Palikti juos Uficių galerijoje! Atsisėsti kokioje Paryžiaus kavinėje prie atskiro staliuko ir parimus prie kokakolos spoksoti į greta sėdinčią porą kaip į svetimus, nors iš visko būdavo aišku, kas jie man. (Įsivaizduokite, sėdėdama per tris pėdas nuo tėvų dėdavausi esanti „prarastosios kartos“ atplaiša!) Ir dabar štai aš vėl sugrįžau į savo praeitį, kitaip tariant, blogą sapną arba prastą filmą, tokį kaip *Psichoanalitikas* ar *Psichoanalitiko sūnus*. Lėktuvas sausakimšas džiovintuvų ir mano jaunystės pavidalų. Kybau ore virš Atlanto drauge su šimtu septyniolika psichoanalitikų, kurių daugelis girdėjo apie mano ilgą, liūdną istoriją, bet nė vienas jos neprisimena. Puiki pradžia košmariškam sapnui, kuriuo šiai kelionei ir buvo lemta virsti.

Mes skridome į Vieną istorine proga. Prieš daug šimtmečių, prieš daug karų, 1938-aisiais, Froidas paliko garsiąją savo konsultaciją Bergasės gatvėje, nes naciai ėmė grasinti jo šeimai. Trečiojo reicho metais jo pavardės Vokietijoje niekas nebeminėjo, psichoanalitikai buvo ištremti (tie, kuriems

pasisekė) arba sudeginti krematoriumuose (tie, kuriems nepasisekė). Dabar su didžiulėmis ceremonijomis Viena vėl pasikvietė atstumtuosius sau į glėbį. Ji netgi įsteigė Froido muziejų senosios jo konsultacijos patalpose. Vienos meras juos sutiks ir surengs priėmimą žymiojoje pseudogotikinėje rotušėje. Programoje numatytas nemokamas maistas ir *degtinė*, kelionės laivu po Dunojų, ekskursijos į vynuogynus, dainos, šokiai, moksliniai pranešimai ir kalbos, kelionė po Europą už atskirą moketį. Svečiai netgi galės patirti, kas yra tas nuo seno pagarsėjęs austriškas *Gemütlichkeit*!* Žmonės, kurie išrado *Schmaltz*** (ir krematoriumus), ketino dabar parodyti psichoanalitikams savo svetingumą.

Sveiki sugrįžę! Sveiki sugrįžę! Bent jau tie, kurie išgyveno Osvencimą, Belžecą, Londono bombardavimus ir antrojo fronto atidarymą. *Willkommen!* Austrai – žaviausia pasaulio tauta.

Keletą metų buvo karštai svarstoma, ar rengti kongresą, ir daugelis psichoanalitikų vyko labai nenoromis. Antisemitizmas buvo tik viena medalio pusė, buvo galima tikėtis ir to, kad radikalieji Vienos universiteto studentai surengs demonstraciją. Naujasis kairysis sparnas kritikavo psichoanalizę kaip „per daug individualistinę“. Pasak jų, ji niekuo nepadedanti plėtoti „pasaulinės kovos už komunizmą“.

Vienas naujas žurnalas paprašė manęs pasižiūrėti iš arčiau į kongreso linksmybes bei žaidimus ir parašyti ta tema šmaikštų straipsnelį. Savo interviu pradėjau nuo daktaro Smakerio – tuo metu, kai stiuardesė virtuvėje jam padavė kavą. Jis žvilgtelėjo į mane ir tarytum atpažino.

* Jaukumas (*vok.*).
** Lydytus žmogaus riebalus (*vok.*).

– Kaip jūs žiūrite į tai, kad psichoanalizė grįžta į Vieną? – paklausiau kiek įmanoma džiugesniu žurnalistės balsu.

Daktaras Smakeris atrodė priblokštas tokio įžūliai atviro klausimo. Jis įsistebeilijo į mane tiriamu žvilgsniu.

– Rašau straipsnį naujam žurnalui *Voyeur**, – paaiškinau, tikėdamasi, kad jis bent išspaus šypseną, išgirdęs pavadinimą.

– Aišku, – vangiai tarstelėjo. – O jūs kaip žiūrite į tai?

Ir nubidzeno į savo vietą, kur jo laukė peroksidinė žmonelė su mėlyna suknele ir mažulyčiu žaliu krokodiliuku virš dešiniosios (plokščios) krūties.

Kaipgi aš pamiršau! Ir kodėl psichoanalitikai visada atsako klausimu į klausimą! Iš tiesų, kuo ši naktis skiriasi nuo kitų naktų, išskyrus tai, kad mes skrendame „Boeing-747" ir valgome nekošerinį maistą?

„Žydiškas stilius", – pasakytų antisemitas. Apversk kiekvieną klausimą aukštyn kojom ir sugrūsk jį klausėjui į gerklę. Toks įspūdis, kad visi psichoanalitikai – tai talmudininkai, po pirmo semestro išspirti iš akademijos. Šitas epizodas priminė man vieną mėgstamiausių senelio sąmojų:

– Kodėl žydas visuomet atsako klausimu į klausimą?

– O kodėl žydas neturėtų atsakyti klausimu į klausimą?

Dauguma psichoanalitikų pribaigdavo mane visiška vaizduotės stoka. Tiesa, pirmasis jų – vokietis, kuris žada skaityti pranešimą Vienoje, man labai padėjo, bet jis retos veislės: sąmojingas, mokantis pašiepti save, kuklus. Jis neturėjo nė kruopelytės to buko proziškumo, dėl kurio net geriausi specialistai atrodo tokie pasipūtę. Tačiau kiti, į kuriuos kreipiausi, – kokie jie buvo beviltiški siaurakakčiai! Arklys, kurį jūs sapnuojate, yra jūsų tėvas. Virtuvinė viryklė, kurią jūs

* Geismas (*pranc.*).

sapnuojate, yra jūsų motina. Kalnai karviašūdžių, kuriuos jūs sapnuojate, gyvenime reiškia jūsų psichoanalitiką. Tai yra vadinamoji *transferencija*. Sutinkate?

Jūs sapnuojate, kad slidinėdama kalnuose susilaužėte koją. Jūs iš tikrųjų neseniai susilaužėte koją slidinėdama kalnuose ir dabar gulite su dešimties svarų gipso tvarsčiu kelioms savaitėms prirakinta prie lovos, bet kartu turėdama gražią progą įvertinti savo kojų pirštus ir nejudrios būsenos privalumus. Tačiau lūžusi koja sapne reiškia jūsų „pažeistas genitalijas". Jūs visada norėjote turėti vyrišką organą ir dabar jaučiate kaltę, jog *tyčia* susilaužėte koją, kad galėtumėte patirti malonumą, kurį teikia gipsas, sutinkate?

Nesutinku!

Tvarka, atidėkime „pažeistų genitalijų" klausimą į šalį – šiaip ar taip, šitas kelias jau visų ištryptas. Ir pamirškime motiną virtuvinę viryklę ir psichoanalitiką karviašūdį. Kas gi mums tada lieka, išskyrus kvapą? Aš čia nekalbu apie pirmuosius analizės metus, kai atsidėjusi ieškai savo trenktumo požymių tam, kad nereikėtų viso gyvenimo skirti neurozėms gydyti ir galėtum atsidėti naudingesniam darbui. Kalbu apie tokį metą, kai jūs ir jūsų vyras, nuo neatmenamų laikų vaikščiodami pas psichoanalitikus, prieinate tokį tašką, kad jokio, net ir menkiausio, sprendimo negalite priimti nepasitarę su jais abiem, posėdžiaujančiais, vaizdžiai tariant, debesyje jums virš galvos. O jūs jaučiatės panašiai kaip *Iliados* Trojos kariai, stebintys Heros ir Dzeuso kovą dausose. Turiu omenyje tą momentą, kai jūsų santuoka jau būna virtusi *menage à quatre**. Jūs, jis, jūsų psichoanalitikas, jo psichoanalitikas. Keturiese vienoje lovoje. Vaizdelis tik suaugusiesiems.

* Keturių žmonių šeima (*pranc*).

Mes išbuvome tokioje padėtyje mažiausiai visus praėjusius metus, derindami su savo džiovintuvais kiekvieną žingsnį.

– Gal mums keltis į didesnį butą?

– Pirmiausia išsiaiškinkime priežastį. (Beneto eufemizmas vietoj „prigulkite ant kušetės".)

– Gal mums pasigimdyti kūdikį?

– Pirmiausia išsiaiškinkime, kodėl atsirado tokia mintis.

– Gal pereiti į kitą teniso klubą?

– Pirmiausia išsiaiškinkime šio noro priežastį.

– Gal mums skirtis?

– Pirmiausia paieškokime pasąmoninio skyrybų stimulo.

Mat mūsų santuoka buvo pasiekusi kritinę ribą (penkeri metai – laikas, per kurį vestuvinės paklodės visai susinešioja), kai tenka apsispręsti, ar pirkti naujas paklodes, ar turėti kūdikį, ar, susitaikius su vienas kito kvanktelėjimu, gyventi toliau, o gal atsižadėti vedybinių iliuzijų (išmesti lauk paklodes) ir imtis girgždinti kitas lovas.

Psichoanalizė, žinoma, dar labiau sunkino apsisprendimą, nes pagrindinė jos prielaida buvo ta (nors viskas bylojo esant priešingai), kad mes jaučiamės vis geriau ir geriau. Tos dainelės priedainis skamba maždaug taip:

– O, aš alinau save, kol ištekėjau už tavęs, branguti, bet dabar jaučiuosi kur kas geriau-au-au-au-au!

(Tai yra, tu tiesiog gali išsirinkti geresnį, gražesnį, patrauklesnį, protingesnį ir gal net turtingesnį partnerį vyrų rinkoje.)

Į tai jis gali atsakyti:

– O, aš neapkenčiau visų moterų, kol nebuvau pamilęs tavęs, brangute, bet dabar jaučiuosi kur kas geriau-au-au-au-au!

(Tai yra, jis tiesiog gali susirasti gražesnę, puikesnę, geresnę šeimininkę ir gal net su tėvelio prikimštu kapšeliu.)

– Atsipeikėk, Benetai, – pasakyčiau aš jam (jei tik įtarčiau jį turint tokių minčių), – greičiausiai susirastum žmoną su dar ryškesniais faliniais, kastratiniais ir narcisistiniais polinkiais negu mano.

(Džiovintuvo žmona geriausiai įvaldo vieną kovos būdą – radus gerą progą, atsikirsti vyrui jo paties žargonu.)

Bet pati aš slapta puoselėjau tokias mintis, ir jeigu Benetas tai žinojo, bent jau to nerodė. Kažkas mūsų šeimoje buvo ne taip. Mūsų gyvenimai bėgo lygiagrečiai kaip traukinių bėgiai. Benetas leisdavo dienas kabinete, savo ligoninėje, pas savo psichoanalitiką, vakarais – vėl kabinete iki devynių ar dešimtos. Aš dvi dienas per savaitę dėsčiau, o visą kitą laiką rašydavau. Paskaitų tvarkaraštis per daug manęs neišvargindavo, ir visas jėgas skirdavau rašymui, todėl, kai Benetas grįždavo namo, jau būdavau visiškai išsisėmusi ir pasiryžusi viskam. Aš praleidau daug vienatvės valandų su savo mašinėle ir savo fantazijomis. Vyrai man nuolat painiodavosi po kojų. Pasaulis, regis, knibždėjo prieinamų, įdomių vyriškių, kaip niekada anksčiau, kai dar buvau netekėjusi.

Kas pagaliau yra toji santuoka? Net jeigu tu ir myli savo vyrą, neišvengiamai ateina diena, kai intymūs jūsų santykiai pasidaro banalūs kaip lydytas sūris: jie patenkina, netgi pasotina, bet nebevirpina juslių, juose nebėra to skausmingo saldumo, nebėra pavojaus. Ir tu užsimanai perbrendusio kamambero – reto ožkų sūrio: aromatingo, riebaus, su įsispaudusia šėtono kanopos žyme.

Aš nebuvau nusiteikusi prieš vedybas. Iš esmės tikėjau jomis. Šiame priešiškame pasaulyje reikia turėti vieną geriausią draugą, vieną žmogų, kurį paremsi, kad ir kas atsitiktų, ir kuris visada parems tave. Bet ką daryti su visais kitais troškimais, kurių vedybos, kaip ilgainiui paaiškėja, toli gražu nepatenkina? Tave kamuoja nepasotinamas alkis, nuo kurio tvinksi viduriai, tvinksi tarp kojų, norisi, kad tave pripildytų iki viršaus, per visas įmanomas skylutes, norisi sauso šampano ir drėgnų bučinių, bijūnų kvapo birželio naktį ant dangoraižio stogo, šviesos molo gale kaip *Getsbyje*... Ne pačių tų dalykų norisi, – nes tu žinai, jog turtingieji gyvena nuobodžiau negu mudu, – bet to, ką jie primena. Kandžius, saldžiai kutenančius Kolo Porterio meilės dainų žodelius, liūdnai sentimentalius Rodžerso ir Harto eilėraščius ir visą tą romantinį šlamštą, kuris jaudina ir drauge kelia juoką.

Su kiek visokiausių kliūčių susiduria Amerikoje auganti mergaitė! Galva išūžta kosmetikos reklamos, meilės dainuškų, naudingų patarimų, šliundroskopų, Holivudo paskalų ir televizijos muilo operų lygio moralinių dilemų. O kokias litanijas tau gieda gražaus gyvenimo reklamuotojai! Kokius nemirtingus pateikia katekizmus!

„Nepamiršk, kad turi užpakaliuką“, „Raudonis puošia“, „Pamėk savo plaukus“, „Pageidaujate turėti gražesnį kūną? Mes pakeisime tą, kurį turite.“ „Veidui skaistumą tesuteikia vyras.“ „Tu daug pasiekei, brangioji.“ „Užkariauk bet kurio zodiako vyriškį.“ „Kaip tavo jausmus veikia žvaigždės.“ „Kaip vyras supranta erotiką.“ „Deimantai – amžini.“ „Šis tas apie apsiplovimus...“ „Neslėpk kojų.“ „Kaip aš išsprendžiau savo intymių kvapų klausimą.“ „Ledi, būk kieta.“ „Su „Chanel Nr. 5“ – visiems patinki.“ „Kas droviai merginai suteikia drąsos?“ „Mes pavadinome juos „Femme“ – tavo vardu.“

Visų tų patarimų ir šliundroskopų tikslas – įpiršti mintį, kad jeigu esi save įsimylėjusi ir galvoji vien apie tai, po laiminga ar ne tu gimei žvaigžde ir kokį tau viskį gerti bare, būtinai sutiksi gražų, stiprų, didžiulės potencijos ir turtingą vyrą, kuris patenkins visus tavo troškimus, užpildys visas ertmes, privers širdį vartytis (arba visai sustoti), apgaubs tave migla ir nuskraidins į mėnulį (geriausia su plonyčiais it voratinklis sparnais), kur tu, iki kaklo patenkinta, liksi gyventi visam laikui.

Šlykščiausia tai, kad net jeigu ir esi protinga, jaunystėje skaitydavai Džoną Doną* ir Šo, jeigu studijavai istoriją, zoologiją ar fiziką ir ketinai gyvenime siekti nelengvo ir iššaukiančio tikslo, vis tiek tavo galvoje sklando tie muilo burbulai, kurių prikimšta kiekviena gimnazistė. Visai nesvarbu, koks tavo intelekto koeficientas – 170 ar 70, smegenys jau praplautos. Tik paviršiaus apdaila gal gražesnė ir pakalbėti sklandžiau moki. O širdyje visada trokšti žūtbūtinės meilės, kuri išverstų tave iš kojų, iki kaklo paskandintų it krioklys šniokščiančioje spermoje, muilo putose, šilkuose ir aksomuose, na ir, žinoma, piniguose. Niekam į galvą neatėjo pasakyti tau, kas gi iš tikrųjų yra tos vedybos. Tavęs, kaip kad europiečių moterų, niekas net nepasirūpino apginkluoti cinizmo ir praktiškumo filosofija. Įsivaizdavai, kad ištekėjusi netrokši jokio kito vyro. Ir kad tavo vyras netrokš jokios kitos moters. O kai geismai vis dėlto apniko, puolei į neviltį ir užsigraužei. Kokia tu pagedėlė! Kaip galėjai leisti, kad nepažįstami vyrai apsuktų tau galvą! Kaip drįsai šitaip akiplėšiškai spoksoti jiems tiesiai į klynus! Kaip galėjai sėdėdama susirinkime įsivaizduoti, ką kiekvienas iš dalyvaujančių išdarinėtų lovoje? Arba važiuo-

* John Donne (1572–1631) – anglų poetas metafizikas.

dama traukiniu mintimis mylėtis su visai nepažįstamais keleiviais? Kaip tu galėjai taip elgtis, turėdama vyrą? Nejaugi niekas tau niekada nesakė, kad galbūt visa tai neturi nieko bendra su tavo vyru?

O ką daryti su kitais santuokos užgniaužtais norais? Su noru protarpiais lėkti kur akys veda, įsitikinti, ar vis dar gali ištverti viena su savo pasauliu, patirti, ar pajėgtum gyventi trobelėje tarp miškų ir neišprotėti, trumpai tariant, įsitikinti, kad vis dar esi vientisa visuma po šitiek metų buvimo kažkieno dalimi (kaip užpakalinės butaforinio varjetė arklio kojos).

Penkeri vedybiniai metai privertė mane trokšti visų šių dalykų: trokšti vyrų ir sykiu vienumos; geisti sekso ir atsiskyrėliško gyvenimo. Žinojau, kad mano troškimai prieštaringi, ir jaučiausi prislėgta. Žinojau, kad jie neatitinka amerikinės gyvenimo sampratos, ir tai mane slėgė dar labiau. Gyvenimas nesusiporavus Amerikoje laikomas erezija. Vienatvė – ne amerikietiška. Vyrui tai gali būti dar atleidžiama, ypač jeigu jis vienas iš tų „žavingų viengungių“, kurie medžioja būsimąsias kino žvaigždes per pertraukas tarp jų vedybų. Tačiau moteriai leista būti vienišai tik tada, jeigu ją kas pametė, bet ne todėl, kad jai taip patinka. Antraip ji tampa visuomenės atstumtąja. Moteriai gyventi vienai tiesiog nepadoru. Tarkime, ji gerai uždirba (nors vis tiek ne taip gerai, kaip uždirbtų vyras), bet ramybės niekada neturi. Draugai, giminės, bendradarbiai nuolat primins, kad jos vienišumas, neturėjimas vaikų, trumpiau tariant, jos *savanaudiškumas* yra gyvas priekaištas amerikietiškajam gyvenimo būdui.

Dar daugiau: moteris (nors ir žino, kokios nelaimingos jos draugių santuokos) pati sau neduoda ramybės. Ji gyvena

tartum laukdama tuoj pat įvyksiant kažkokį stebuklą. Štai atjos pasakų princas ir išvaduos ją „iš viso šito". Iš ko „šito"? Gyvenimo vienumoje su savo siela? Suvokimo, kad tu esi tu, o ne kieno nors dalis?

Dėl visų tų dalykų aš panūdau ne (vis dar ne) užmegzti kokį romaną ar lėkti kur akys veda, bet išrutulioti savo išsvajotą „sekso be užtrauktukų" idėją. „Seksas be užtrauktukų" – tai daugiau negu paprastas seksas. Tai platoniškas idealas. „Be užtrauktukų" todėl, kad kai jūs susitinkate, užtrauktukai prasiveria kaip rožių žiedlapiai, apatiniai drabužiai vienu gaistu nuskrieja šalin tartum pienių pūkai. Jūsų liežuviai susipina ir ištirpsta. Siela išsilieja per liežuvio galiuką tiesiai mylimajam į burną.

Tobulam, sėkmingam „seksui be užtrauktukų" būtina kuo mažiau pažinti partnerį. Pastebėjau, pavyzdžiui, kad visi erotiniai mano jausmai išsyk išsivadėja, kai tik su kuo susidraugauju, pradedu domėtis jo reikalais, išklausau skundų apie žmoną, buvusią žmoną, motiną, vaikus. Galiausiai tas vyras ima man patikti, net įsimyliu, tačiau aistros nebelieka nė padujų. O man reikėjo aistros. Be to, aš patyriau, kad geriausias būdas atvėsinti geismus – imti ir aprašyti savo išrinktąjį: smulkiai stebint visus jo tikus ir traukulius ir preparuojant jo asmenybę kaip genotipą, kol jis pavirs adatėle persmeigtu vabzdžiu ar laikraščio iškarpa plastmasiniame įdėkle. Man įdomu būti su juo drauge, kartais net juo žaviuosi, bet jis jau nebeturi galios padaryti taip, kad aš vidurnaktį atsibusčiau visa virpėdama. Daugiau jo nebesapnuoju. Jis jau turi veidą.

Antroji „sekso be užtrauktukų" sąlyga – greitumas. Anonimiškumas taip pat tik į naudą.

Tuo metu, kai gyvenau Heidelberge, keturiskart per savaitę važiuodavau į Frankfurtą pas savo psichoanalitiką. Kelionė į vieną pusę trukdavo valandą, ir traukiniai pasidarė svarbūs mano susikurto pasaulio atributai. Važinėdama jais, sutikdavau nuostabių vyrų, kurie beveik nekalbėjo angliškai, ir visos jų klišės ir banalybės prasprūsdavo man pro ausis, nes aš nemoku nei prancūziškai, nei itališkai, nei vokiškai. (Deja, turiu pripažinti, kad Vokietijoje esama gražių vyrų.)

Vieną „sekso be užtrauktukų“ scenarijų man pasufleravo kadaise matytas senas itališkas filmas.

Ilgainiui jis apaugo detalėmis, prisiderindamas prie mano vizijos. Aš vis sukdavau jį mintyse, kaip šaudyklė šaudydama iš Heidelbergo į Frankfurtą ir iš Frankfurto į Heidelbergą:

Nešvari antrosios klasės Europos traukinio kupė. Kietos oda aptrauktos sėdynės. Stumdomosios durys į koridorių. Pro langus šmėkščioja pralekiantys alyvmedžiai. Ant suolo susispaudusios dvi sicilės, per vidurį pasisodinusios vaiką. Matyt, motina, močiutė ir anūkė. Abi moteriškės viena per kitą kemša mergytei į burną maistą. Priešais, prie lango, įsitaisiusi graži jauna našlė su sunkiu juodu vualiu ir siaura juoda suknele, aptempiančia geidulingą kūną. Ją pila prakaitas, ir jos vokai patinę. Vidurinė sėdynė tuščia. Arčiau koridoriaus sėdi nežmoniškai išplerusi ūsuota moteriškė. Baisingai storos šlaunys užima beveik pusę tuščios sėdynės. Ji skaito pigų komiksą su fotografuotais personažais, kurių dialogai plaukioja mažyčiuose dūmų debesėliuose jiems virš galvų.

Tas penketukas kurį laiką kratosi ant savo sėdynių – našlė ir storulė tylėdamos, mama ir senelė plepėdamos su mergyte ir tarpusavyje apie valgį. Tuo metu traukinys gergždamas sustoja

stotelėje, kuri vadinasi, tarkime, Korleonė. Į kupė įeina aukštas ramios povyzos kareivis, nesiskutęs, bet su tankių plaukų kupeta; smakras su duobute, tingus žvilgsnis slepia vylių. Jis abejingai apsidairo, pastebi tuščią vietą tarp storulės ir našlės ir žaismingai atsiprašinėdamas atsisėda. Vyriškis visas suprakaitavęs ir susitaršęs, bet iš esmės tai įspūdingas mėsos kalnas, tik kiek sudusęs nuo karščio. Traukinys žviegdamas išsliaužia iš stotelės.

Dabar mes sėdime jausdami vien traukinio bilsmą ir ritmišką kareivio šlaunų brūžavimąsi į našlės šlaunis. Žinoma, jis trinasi ir į storulės šoną – ši mėgina pasitraukti nuo jo, nors tai visai nebūtina, nes jis nejaučia jos kūno. Vyriškis žiūri į didoką auksinį našlės kryželį, šokčiojantį gilioje sprogymėje tarp krūtų. Bumpt. Pauzė. Bumpt. Kryželis atsitrenkia į vieną drėgną krūtį, paskui į kitą. Atsidūręs tarpe tarytum dvejoja, lyg būtų veikiamas dviejų priešingų polių magnetų. Šulinys ir švytuoklė. Kareivis užhipnotizuotas. Našlė žiūri pro langą, palydėdama žvilgsniu kiekvieną alyvmedį, lyg niekad gyvenime nebūtų jų regėjusi. Jis nerangiai atsistoja, linkteli damoms ir bando atidaryti langą. Sėsdamasis atgal netyčia užkliudo ranka našlės pilvą.

Ji lyg ir nepastebi. Palikęs kairę ranką ant sėdynės tarp savęs ir jos, pamažu pirštais ima masažuoti minkštą jos šlaunį. Ji toliau seka akimis alyvmedžius, lyg Viešpats Dievas, kuris ką tik juos sukūrė ir svarsto, kaip pavadinti.

O baisenybiškoji storulė įsideda romaniūkštį į žalios klijuotės maišą, atsiduodantį sūriu ir papuvusiais bananais. Močiutė irgi ima vynioti dešrigalius į taukuotą laikraštį. Mama apvelka mergytei megztuką ir rūpestingai valo veiduką, vis suvilgydama nosinę motiniškomis seilėmis. Traukinys cypdamas sustoja miestelyje, kuris vadinasi, tarkime, Prici, ir storulė, močiutė,

mama bei maža mergytė išeina iš kupė. Traukinys vėl pajuda. Aukso kryželis šokinėja tarp aprasojusių našlės krūtų, pirštai ima lįsti po našlės šlaunimi, o našlė vis tebežiūri į alyvmedžius. Štai pirštai jau slysta tarpkoju, praskiria šlaunis ir keliauja tiesiai į putlų tarpą tarp storų juodų kojinių ir gumelių, pralenda pro jas ir pasiekia drėgną niekuo nebepridengtą šakumo vietelę.

Traukinys įlekia į *galleria,* arba tunelį, ir prietemoje scena užsibaigia.

Matyti, kaip ore šmėsteli kareivio batas, mirga pro šalį lekiančios tamsios tunelio sienos, girdėti, kaip hipnotiškai bilda traukinio ratai ir kaip pagaliau išlindęs iš tunelio traukinys sušvilpia – ilgai ir džiaugsmingai.

Nepratarusi nė žodžio, ji išlipa iš traukinio stotelėje, kuri vadinasi, sakykime, Bivona. Eina skersai bėgius, atsargiai žengdama juodomis storomis kojinėmis ir siaurais bateliais apautomis kojomis. Jis žiūri jai įkandin tartum Adomas, svarstantis, kokį jai davus vardą. Paskui pašoka ir, išlėkęs iš traukinio, puola vytis. Kaip tik tuo metu gretimais bėgiais atšliaužia ilgas prekinis sąstatas ir užstoja jam kelią ir vaizdą. Kai visi dvidešimt penki vagonai pravažiuoja, ji būna dingusi visiems laikams.

Štai toks „sekso be užtrauktukų“ scenarijus.

O „be užtrauktukų“ ne todėl, kad europiečių kelnių praskiepai su sagomis, o ne su užtrauktukais, ir ne dėl to, kad mūsų scenos dalyviai tokie pašėlusiai goslūs, bet todėl, kad šitoks susitikimas – tai akimirksniu pralekiantis sapnas, laisvas nuo visokių apgailestavimų ir sąžinės graužačių; todėl, kad čia nebuvo kalbėta apie velionį jos vyrą ar jo sužadėtinę; todėl, kad tam nėra jokio loginio paaiškinimo; todėl, kad čia išvis nėra jokių kalbų. „Meilė be užtrauktukų“ visiškai

tyra. Ji neturi jokių slaptų motyvų. Ji nesinaudoja jėga. Vyras ne „ima“, o moteris ne „duoda“, čia nemėginama taisyti ragų savo vyrui ar pažeminti žmoną. Nė vienas nenori nieko kitam įrodyti ar ko nors išpešti. „Meilė be užtrauktukų“ – švariausias ryšys, koks tik gali būti. Tačiau gyvenime ją pasitaiko sutikti daug rečiau negu vienragį. Aš niekad nesu sutikusi. Kai tik man atrodydavo, kad jau priartėjau, paaiškėdavo, kad čia arklys su ragu iš papjė mašė arba du klounai vienragio kostiumu. Alesandras, mano florentietis draugas, buvo priėjęs visai arti. Tiesa, jis buvo vienas iš tų persirengėlių klounų, vaizduojančių vienragį.

Pažvelk į šią mozaiką, gyvenime mano.

„Visos moterys dievina fašistą“

Visos moterys dievina fašistą,
Spyrius į veidą, žiaurumą,
Žiaurią tokio žiauruolio kaip tu širdį.
Sylvia Plath

Šeštą ryto mes nusileidome Frankfurto oro uoste ir sugužėjome į poilsio kambarį guminėmis grindimis. Jis visas švytėjo naujumu, bet man kažkodėl sužadino mintis apie mirties stovyklas ir trėmimus. Čia išlaukėme valandą, kol „Boeing-747“ buvo pripildytas kuro. Visi psichoanalitikai sustingę sėdėjo ant lietinių kėdžių, sustatytų nejudamomis eilėmis: pilka, geltona, pilka, geltona, pilka, geltona... Bedžiaugsmį spalvų derinį atliepė nebent bedžiaugsmiai jų veidai.

Dauguma jų turėjo pasiėmę brangius fotoaparatus ir, nors buvo užsiauginę ilgokus plaukus ir naujoviškas barzdas, o akiniai buvo su vieliniais rėmeliais (žmonos – su viduriniajam sluoksniui būdingais bohemos atributais: veršių odos basutėmis, meksikietiškomis skaromis, liaudiškais kaltinio sidabro papuošalais), jie skleidė gerovės ir sotumo kvapą. Slegiantis vidutinybės įvaizdis – štai kas, ko gero, visada

nuteikdavo mane prieš daugumą psichoanalitikų. Jie tokie prisiekę visuomeninės sistemos išpažintojai. Kairuoliškos politinės pažiūros, parašai po peticijomis už taiką ir „Gernikos“ reprodukcijos kontorose – tai tik priedanga. Į esminius dalykus – šeimą, moters padėtį, apmokėtų paciento sąskaitų srautą daktaro kišenėn – jie žiūri kaip reakcionieriai. Jie galvoja tik apie savo gera kaip Viktorijos laikų socialdarvinistai.

„Bet juk moterys *visada* naudoja „slaptą ginklą“, – pareiškė paskutinysis mano psichoanalitikas, kai bandžiau jam paaiškinti, kaip nesmagiai jaučiuosi, kai, norėdama gauti iš vyro tai, ko man reikia, turiu griebtis vilionių. Likus vos kelioms savaitėms iki kelionės į Vieną mes galutinai susiriejom. Aš ir anksčiau nepasitikėjau Kelneriu, bet lankiausi pas jį, manydama, kad esu pati dėl to kalta.

– Nejaugi jūs nesuprantat, – pratrūkau šaukti gulėdama ant kušetės, – kad čia ir yra visa bėda! Moterys, kurios griebiasi įvairiausių priemonių, žadinančių vyrų potraukį, kurios tramdo savo pyktį, niekada negali būti atviros ir nuoširdžios...

Tačiau daktaras Kelneris suprato tik tuos atvejus, kai lytinis moters potraukis turėdavo neurotinį atspalvį. Bet kokį priešinimąsi įprastiniam moters elgesiui jis vertina kaip „falinį“ ir „agresyvų“. Mes jau seniai dėl to kapojamės, bet tas jo pašmaikštavimas apie „slaptą ginklą“ galop atvėrė man akis.

– Aš netikiu, kuo jūs tikit, – šaukiau, – ir negerbiu jūsų pažiūrų, ir negerbiu jūsų paties, kad laikotės tokių pažiūrų. Jeigu jūs kuo rimčiausiai dėstot tokius dalykus kaip moterų naudojamas „slaptas ginklas“, kaip galit suprasti mane pa-

čią ar mane kamuojančius klausimus? Aš *nenoriu* gyventi jūsų problemomis. *Nenoriu* gyventi tokio kaip jūsų gyvenimo ir nesuprantu, kodėl turėčiau būti vertinama pagal jo standartus. Be to, manau, kad jūs ničnieko nenutuokiat apie moteris.

– Greičiau *jūs* nenutuokiat, ką reiškia būti moterimi, – atšovė jis.

– Ak, Dieve. Dabar jūs griebėtės paskutinės gudrybės. Argi nemanot, kad vyrai *visados* niekino moteriškumą, norėdami išlaikyti savo valdžią joms? Kodėl aš turiu klausytis jūsų aiškinimo, ką reiškia būti moterimi? Ar jūs moteris? Kodėl bent kartą negalėčiau paklausyti savęs pačios? Arba kitų moterų? Aš dažnai kalbuosi su jomis. Jos man pasipasakoja apie save – ir daugybė jų jaučia tą patį ką ir aš – nors ir negautų už tai Amerikos psichoanalitikų pavyzdingo namų šeimininkavimo ženklelio.

Taip mes kurį laiką atsikirtinėjome vienas kitam, abu rėkdami. Aš niekinau save už tai, kad kalbėjau kaip iš kokios nuvalkiotas knygiūkštės ir buvau įtraukta į ginčą dėl naiviai supriešintų dalykų. Žinojau, kad elgiuosi netaktiškai. Žinojau, jog yra kitų psichoanalitikų, – kad ir maniškis vokietis, – kurie nesilaiko įsikandę šito antifeministiško šablono. Bet Kelnerį niekinau dar ir dėl jo ribotumo, ir dėl to, kad gaištu per jį laiką ir eikvoju pinigus, mokėdama už atšviežintas klišes apie moters vietą. Kam to reikia? Tokį patarimą gali rasti įkeptą kinų pyragėlyje. Šiaip ar taip, jis nekainuos keturiasdešimties dolerių už penkiasdešimt minučių.

– Jeigu jūs iš tiesų jaučiate man tokius jausmus, nesuprantu, kodėl tuoj pat neatsisakote mano paslaugų? – iškošė pro dantis Kelneris. – Kokia nauda lįsti man į akis ir kimšti sau į galvą mėšlą?

Labai būdingas Kelneriui elgesys. Kai jis pasijuto puolamas, iškart pasidarė atžagarus ir iš apmaudo ėmė keiksnoti.

– Tipiškas mažo vyro kompleksas, – sumurmėjau.

– Kas, kas?

– Et, niekis.

– Sakykit, sakykit, aš noriu išgirsti. Manau, atlaikysiu.

Ak, koks didelis ir narsus psichoanalitikas.

– Aš pamaniau, daktare Kelneri, kad jūs turite psichiatrinėje literatūroje minimą „mažo vyro kompleksą“. Kai tik kas nors jums įrodo, kad nesate ponas Dievas, iškart susinervinate ir imate svaidytis keiksmais. Įsivaizduoju, menkas džiaugsmas vyrui būti penkių pėdų ūgio, bet tikriausiai psichoanalitikas su jumis padirbėjo, palengvino šitą naštą.

– Man kaulus sulaužys akmuo ir lazda, bet žodžiai nežeis niekada, – sušvokštė Kelneris. Nusirito iki antros mokyklos klasės. Tarėsi esąs labai sąmojingas.

– Klausykite, jūs svaidotės nuvalkiotomis frazėmis, o aš turiu jaustis dėkinga už jūsų tobulą įžvalgumą ir net mokėti už jį, bet jeigu aš darau tą patį jums, – nors neabejotinai turiu teisę, uždirbusi tamstai šitiek pinigų, – jūs įtūžtat ir pradedat bambėti kaip pasipūtęs septynerių metų pyplys.

– Aš tik pasakiau, kad turėtumėt atsisakyti manęs, jeigu keliu tokius jausmus. Palikit mane. Išeikit. Trenkit durimis. Pasiųskit po velnių.

– Ir susitaikykit su tuo, kad dveji paskutinieji metai ir tūkstančiai dolerių, persikraustę iš vienos kišenės į kitą, nuėjo niekais? Gal jums ir nesunku būtų šitaip visa tai nurašyti, bet man kažkodėl labai knieti įtikėti, kad būta ir šio to gero.

– Apsvarstykite visa tai su naujuoju savo psichoanalitiku, – tarė Kelneris. – Jūs išsiaiškinsite, kas, jūsų įsivaizdavimu, buvo negerai...

– Mano įsivaizdavimu? Nejaugi nesuprantat, kodėl tiek daug žmonių iki kaklo sotūs ta sušikta psichoanalize? Tai jūsų, pusgalvių psichoanalitikų, kaltė. Visas jūsų gydymas – nelyginant „22-oji išlyga“*. Pacientė vis eina ir eina, ir eina, vis kiša pinigus, o kai jūsų, vyručiai, makaulė pasirodo esanti per skysta ir jūs nesuprantate, kas pacientei yra, arba kai suvokiate, kad nepajėgsite jai niekuo padėti, dar metams pratęsiate gydymą arba pasiūlote kreiptis į kitą gydytoją ir išsiaiškinti, kodėl nesisekė su pirmuoju. Nejaugi jums niekad neatėjo į galvą, jog tai absurdiška?

– Absurdiška yra tai, kad aš sėdžiu čia ir klausausi šitos tirados. Tad galiu tik pakartoti, ką jau esu sakęs. Jeigu jums nepatinka, kurių galų neinate lauk?

Kaip sapne (aš niekad nebūčiau patikėjusi, kad galiu taip padaryti) atsikėliau nuo kušetės (kiek metų ant jos išgulėjau?), pasiėmiau savo piniginę ir išėjau (ne, ne taip grakščiai, kaip kad būčiau norėjusi) pro duris. Uždariau jas švelniai. Nepasekiau Nora – netrenkiau durimis, kad sustiprinčiau efektą. Sudie, Kelneri. Vieną akimirką lifte vos neapsižliumbiau.

Tačiau nužingsniavusi du kvartalus Medisono prospektu, ėmiau džiūgauti. Nebebus daugiau užsiėmimų aštuntą vakare! Nebebus dvejonių, kurios užplūsta kas mėnesį išrašant Gargantiua apetitą atitinkantį čekį. Nebebus ginčų su Kelneriu, tartum su kokiu politiniu lyderiu! Aš laisva! O jeigu paskaičiuočiau, kiek sutaupysiu pinigų! Nėriau į batų parduotuvę ir nieko nelaukdama suplojau keturiasdešimt

* Garsi istorinė amerikiečių autoriaus Josepho Hellerio satyra.

dolerių už baltas basutes su aukso grandinėlėmis. Su jomis pasijutau taip gerai, kaip niekad nesijaučiau praleidusi penkiasdešimt minučių su Kelneriu. Gerai, sutinku, aš nebuvau iš tiesų laisva (nes turėjau guostis pirkiniais), tačiau bent jau išsivadavusi iš Kelnerio. Šiaip ar taip, tai buvo pradžia.

Buvau apsiavusi tas basutes kelionėje į Vieną ir vis žiūrėjau į jas, kol žingsniavome atgal į lėktuvą.

Kuria koja reikia žengti, kad lėktuvas nesudužtų? Kaip aš išgelbėsiu lėktuvą nuo sudužimo, jeigu net šito neprisimenu? „Mama“, – sumurmėjau. Aš visada murmu „mama“, kai ko nors bijau. Juokingiausia, kad savo motinos „mama“ nevadinu ir niekad nevadinau. Ji vadindavo mane Izadora Zelda, bet aš „Zeldos“ nepridėdavau. (Juk suprantu, kad ir Olimpiją ji sugalvojo po kelionės į Graikiją, o Žiustiną – perskaičiusi de Sadą.) Pagal to meto įpročius vadinu ją Džude. Tikrasis jos vardas Džudita. Tik jauniausia mano sesuo kreipiasi į ją „mamyte“.

Viena. Pats pavadinimas skamba kaip valsas. Bet aš niekad negalėjau pakęsti šio miesto. Man jis miręs. Užbalzamuotas.

Mes atskridome devintą rytą – kaip tik atidarant oro uostą. *Willkommen in Wien*, bylojo jis mums. Vilkdami lagaminus, apsiblausę po nemiegotos nakties, pro muitinę sugužėjom į vidų.

Oro uostas atrodė nušveistas ir spinduliuojantis. Prisiminiau niujorkiečiams įprastą netvarką, nešvarą ir chaosą. Grįžimas į Europą visada tartum sukeldavo šoką. Gatvės nenatūraliai švarios. Parkuose nenatūraliai daug neišpjaustinėtų suoliukų, nesudaužytų fontanų ir neišlaužytų rožynų. Vieši gėlynai nenatūraliai tvarkingi. Netgi telefono automatai veikia.

Muitinės tarnautojai patikrino mūsų lagaminus ir, nepraėjus nė dvidešimčiai minučių, sulipome į Vienos psichiatrijos akademijos nusamdytą autobusą. Sulipome į jį naiviai tikėdamiesi po kelių minučių atsidurti viešbutyje ir griūti į lovą. Nežinojome, kad autobusas vinguriuos Vienos gatvėmis ir sustos prie septynių viešbučių, kol galop kone po trijų valandų privažiuos mūsiškį.

Važiavome į viešbutį kaip per sapną, kuriame kažkur bėgi, nes tuoj įvyks kažkas baisaus, bet mašina vis atsitrenkia į ką nors arba važiuoja atbula. Ir šiaip tą rytą aš buvau apdujusi ir sudirgusi, viskas mane erzino.

Mat sugrįžusi į Vokietiją visada pajusdavau nerimą. Heidelberge išgyvenau ilgiau negu kituose miestuose, išskyrus Niujorką, tad Vokietija (ir Austrija taip pat) buvo man tarsi antrieji namai. Vokiškai kalbėjau visiškai laisvai – daug laisviau negu kitomis kalbomis, kurių mokiausi mokykloje, ir išmaniau apie patiekalus, vyną, garsenybes, parduotuvių darbo laiką, drabužius, populiarią muziką, slengo posakius ir žmonių įpročius... Išmaniau apie viską – lyg būčiau praleidusi vaikystę Vokietijoje arba mano tėvai būtų buvę vokiečiai. Bet aš gimiau 1942 metais, ir jeigu mano tėvai būtų buvę Vokietijos – ne Amerikos – žydai, būčiau gimusi (ir greičiausiai mirusi) koncentracijos stovykloje, nors esu šviesiaplaukė, mėlynakė ir putlianosė kaip lenkų kaimietė. Niekaip negaliu išmesti to iš galvos. Vokietija man kaip pamotė: pažįstama iki panagių ir iš visos širdies neapkenčiama. Labiausiai nekenčiama turbūt todėl, kad tokia pažįstama.

Pro autobuso langą žiūrėjau į raudonskruostes pagyvenusias damas „patogiais“ smėlio spalvos bateliais ir liulan-

čiomis tirolietiškomis skrybėlėmis. Žiūrėjau į liulančias jų blauzdas ir liulančias sėdynes. Aš nekenčiau jų. Pažvelgiau į plakatą su užrašu: „Sei gut zu Deinem Magen“ (Saugok savo skrandį) ir pajutau, kaip nekenčiu vokiečių dėl to, kad jie nuolat rūpinasi sumautais savo skrandžiais, savo *Gesundheit* – lyg jie būtų išradę ir sveikatą, ir higieną, ir hipochondriją. Nekenčiau fanatiškos tariamos jų švaros manijos. Įsidėmėkite, tariamos, nes iš tikrųjų vokiečiai nėra švarūs. Nėriniuotos baltutėlaitės užuolaidos, dygsniuotos antklodės, permestos per palanges vėdinti, namų šeimininkės, šveičiančios šaligatvį prieš savo namus, ir krautuvininkai, blizginantys krautuvėlių langus, tėra rūpestingai apgalvotas grėsmingo Vokietijos švarybiškumo fasadas užsieniečiams gąsdinti. Tačiau įeikite į bet kurį vokišką tualetą ir pamatysite tokią įrangą, kokios nėra niekur kitur pasaulyje. Klozeto dugne – maža keraminė platformėlė šūdams nukristi, taigi gali juos gerai apžiūrėti, kol vandens verpetas įsuks gelmėn. Kadangi klozete nebūna vandens, kol jo nepaleidi, vokiški tualetai smirda labiausiai iš visų. (Remiuosi nemenka kelionių po pasaulį patirtimi.) Purvinas apdriskęs bendro naudojimo rankšluostis kabo virš mažulyčio praustuvo, kuriame tėra vienas šalto vandens čiaupas (kad galėtum užsivarvinti šalto vandens ant dešinės rankos arba ant tos, kuria paprastai naudojiesi).

Gyvendama Europoje, daug galvodavau apie tualetus. (Štai kur mane atvedė Vokietija.) Kartą net pamėginau suskirstyti žmones pagal jų tualetus.

„Pasaulio istorija per tualetų prizmę“ – optimistiškai išvedžiojau švariame užrašų knygelės puslapyje. „Epinė poema“???

Britų:

Britų tualetinis popierius – kaip ir gyvenimo būdas. Kažkuo padengtas. Nieko nesugeriantis, neminkštėjantis ir nesilankstantis (būdo atkaklumas). Dažnai vyriausybės nuosavybė. Didžiausios gerovės šalyje net tualetiniame popieriuje spausdinama propaganda.

Britų tualetas – tai paskutinė kolonializmo priebėga. Vanduo kliokia virš galvos tartum Viktorijos krioklys, o tu juo grožiesi. Į veidą trykšta purslai. Per tą akimirksnį (kai patrauki grandinėlę) Britanija vėl karaliauja virš vandenų*.

Grandinėlė vandeniui nuleisti – elegantiška. Tarsi skambučio virvelė prie ištaigingų namų (kuriuos sekmadieniais už centus gali apžiūrėti visi norintys).

Vokiečių:

Vokiečių tualetai paiso klasinių skirtumų. Trečios klasės vagonuose – šiurkštus rudas popierius.

Pirmos klasės – baltas. Vadinamasis *Spezial Krepp* (vertimas nebūtinas). Bet vokiškas tualetas unikalus tuo, kad turi mažą plokštelę (aukščiausia pasaulinė klasė), ant kurios krinta šūdai. Turite laiko nuodugniai juos apžiūrėti, pasvarstyti, kuriam iš politinių kandidatų atiduosite pirmenybę ir ką pasakysite savo psichoanalitikui. Taip pat patogu deimantų ieškotojams, slepiantiems kontrabandinius brangakmenius tiesiojoje žarnoje. Vokiečių tualetai išties yra raktas, atveriantis duris į Trečiojo reicho baisybių paslaptį. Žmonės, kurie sukonstruoja tokius tualetus, gali padaryti bet ką.

Italų:

Kartais, prieš nusivalydamas *Corriere della Sera* skiaute užpakalį, gali pasiskaityti naujienų. Bet apskritai vanduo čia srau-

* Škotų poeto ir dramaturgo Jameso Thomsono (1700–1748) eilėraščio, tapusio patriotine britų daina: „Valdyk, Britanija, karaliauk virš vandenų!", frazė.

nus, ir kakai dingsta nespėjus atsigręžti ir pasigrožėti jais. Tuo paaiškinamas Italijos polinkis į meną. Vokiečiai grožisi savo kakais. Stokodami šito, italai daro skulptūras ir tapo paveikslus.

Prancūzų:

Seni Paryžiaus viešbučiai su dviem geležinėm Brobdinjago pėdomis, išžergtomis abipus dvokiančios skylės. Versalis, apsodintas apelsinmedžiais, kad užgožtų atmatų smarvę. *Il est defendu de faire pipi dans la chambre du Roi**. Paryžiaus tualetų šviesa užsidega tik tada, kai uždarai duris.

Niekaip negaliu suvokti prancūzų filosofijos ir literatūros, žinodama prancūzų požiūrį į *merde***. Prancūzai labai abstraktūs mąstytojai, bet tarp jų gali atsirasti ir toks specifiškas poetas kaip Ponžas, sukūręs epinę poemą apie muilą. Kaip visa tai suderinama su prancūzų tualetais?

Japonų:

Tupėjimas – pagrindinis Rytų gyvenimo bruožas. Tualeto kambarėlis įleistas į grindis. Už nugaros gėlės. Tai turi šį tą bendra su Dzen (plg. Sudzuki).

Jau buvo po dvylikos, kai galop privažiavome viešbutį. Paaiškėjo, kad mums skirtas mažas kambarėlis paskutiniame aukšte. Aš ketinau nesutikti, bet Benetui rūpėjo greičiau pailsėti. Taigi mes nuleidome užuolaidas, kad pasislėptume nuo vidurdienio saulės, nusirengėme ir griuvome į lovas net neiššikraustę lagaminų. Nors ir svetimoje vietoje, Benetas beregint užmigo. Aš ilgai tampiau ir mankiau pūkinę antklodę, kol ėmiau snūduriuoti ir sapnuoti nacius ir lėktuvų katastrofas. Protarpiais vis pašokdavau iš miego dunksinčia širdimi ir kalendama dantimis. Tai buvo įprastinė baimė,

* Siusioti karaliaus kambaryje draudžiama (*pranc.*).
** Išmatas (*pranc.*).

apimanti mane pirmą dieną atsidūrus toli nuo namų, tačiau šį kartą dar slogesnė, nes mes vėl buvome Vokietijoje. Aš jau gailėjausi, kad čia sugrįžome.

Apie pusę keturių atsibudome ir gana vangiai pasimylėjome vienoje iš atskirų lovų. Vis dar susnūdusi, bandžiau įsiteigti, kad Benetas – tai kažkas kitas. Bet kas? Niekaip negalėjau jo įsivaizduoti. Ir niekada man tai nepavykdavo. Kas tas vaiduoklis vyras, drumsčiantis man gyvenimą? Tėvas? Mano vokietis psichoanalitikas? Seksas be užtrauktukų? Kodėl jo veidas nuolat stengiasi nepakliūti į objektyvą?

Apie ketvirtą mes jau važiavome *Strassenbahn** į Vienos universitetą užsiregistruoti kaip kongreso dalyviai. Diena pasitaikė vaiski: mėlynas dangus ir nerealiai purūs balti debesėliai. O aš kaukšėjau aukštakulnėmis basutėmis, nekęsdama vokiečių, nekęsdama Beneto už tai, kad jis ne tas nepažįstamasis traukinyje, kad nesišypso, už tai, kad jis toks teigiamas, bet niekad nebučiuoja manęs, kad aprūpina mane psichoanalitikais, šlamančiais popierėliais ir kompiuteriais, bet niekad nedovanoja man gėlių. Ir nesikalba su manim. Ir nebegraibo užpakalio. Ir neužgriūva manęs visu svoriu. Bet ko gi dar gali norėti po penkerių vedybinio gyvenimo metų? Kikenimo patamsyje? Sėdynės graibymo? Putytės laižymo? Na, bent retkarčiais. Ko gi jūs, moterys, norit? Froidas bandė atspėti, bet taip iki galo ir neišsiaiškino. Kaip jūs, gerbiamosios, norėtumėt, kad su jumis elgtųsi? Kad vyras paimtų jus, kai jums mėnesinės? Kad bučiuotų iš ryto, kai dar nespėjot išsivalyti dantų, ir nesakytų „*fu*“? Ar kad juoktųsi su jumis išjungęs šviesą?

Svarbiausia, stamantrus mikas, pareiškė Froidas, įsivaizduodamas, jog ta įkyri vyrų idėja kamuoja ir moteris.

* Tramvajumi (*vok.*).

Kažkas Froidą yra pavadinęs falocentriku. Jam atrodė, kad Saulė sukasi apie penį. Ir jo dukrai taip pat.

Ir kas galėjo jam prieštarauti? Kol moterys nepradėjo rašyti knygų, matėme tik vieną medalio pusę. Per visą istoriją knygos buvo rašomos sperma, o ne menstruaciniu krauju. Iki dvidešimt vienerių metų aš lyginau savo orgazmų skaičių su ledi Čaterli ir stebėjausi, kodėl man taip neišeina kaip jai. Bet juk nė sykio nepagalvojau, kad ledi Čaterli iš tikrųjų buvo vyras! Kad ji – tai D. H. Lorensas!

Falocentriškumas – tiek vyrų, tiek moterų bėda. Mano bičiulis neseniai rado kinų pyragėlyje įkeptą tokią išmintį:

VYRAMS RŪPI VYRIŠKUMAS,
MOTERIMS TAIP PAT.

Kartą, norėdama nustebinti Benetą, papasakojau jam apie pragaro angelų įšventinimo apeigas. Apie tą momentą, kai įšventinamasis pinčiukų akivaizdoje turi paimti menstruojančią savo moterį.

Benetas nutylėjo.

– Argi tai neįdomu? – spyriausi. – Argi ne pats tas smagumas?

Vis tiek nieko.

Aš neatlyžau. Pagaliau jis neiškentė:

– Gal tu nusipirk šuniuką, – pasakė, – ir išdresuok jį.

– Pranešiu apie tave Niujorko psichoanalizės centrui, – atšoviau.

Vienos universiteto Medicinos fakultetas – šaltas, nesvetingas pastatas su kolonomis ir daugybe aidžių perėjimų. Ilgai lipę laiptais aukštyn, viršuje radom būrį džiovintuvų, besigrūdančių prie registracijos stalelio.

Jauna veikli austrė arlekino akiniais ir raudona glotniai krūtinę apgludusia suknele dalijo visiems akreditacijas. Aš nusprendžiau, kad ji turėtų būti kurio nors dalyvio iš Austrijos žmona. Ne vyresnė kaip dvidešimt penkerių, ji šypsosi atsainia *ponios daktarienės* šypsena. Parodžiau jai laišką iš *Voyeur* žurnalo, bet ji neleido man registruotis.

– Kodėl?

– Todėl, kad mes nesame įpareigoti įsileisti spaudos atstovų, – nusišaipė ji. – Labai apgailestauju.

– Aš tuo neabejoju.

Jaučiau, kad pyktis kyla kaip garas greitpuodyje. Nacių išgama, pagalvojau, prakeikta vokietė.

Benetas dėbtelėjo į mane: *nusiramink*! Jis nemėgsta, kai supykstu ant žmogaus viešoje vietoje. Tačiau jo mėginimas sulaikyti mane sukėlė man tik dar didesnį įniršį.

– Klausykite, jeigu neįsileisite manęs, apie tai taip pat parašysiu.

Žinojau, kad konferencijai prasidėjus greičiausiai galėsiu įeiti be jokios akreditacijos, tad visa tai iš esmės nieko nereiškė. Be to, man iš tikrųjų ne per labiausiai rūpėjo parašyti tą straipsnį. Aš buvau išorinio pasaulio šnipė. Šnipė psichoanalizės būstinėje.

– Esu tikra, kad jūs nenorite, jog parašyčiau, kaip psichoanalitikai bijo įsileisti žurnalistus į savo susitikimus, ar ne?

– *Labai* apgailestauju, – kartojo austrų bestija, – bet aš tikrai neturiu teisės įsileisti jūsų...

– Kaip suprantu, darote, kas jums liepta.

– Aš privalau laikytis nurodymų, – atšovė ji.

– Jūs ir Eichmanas.

– Prašau? – nenugirdo ji.

Bet kai kas nugirdo. Aš atsisukau ir pamačiau šviesbruvį anglą susitaršiusiais plaukais ir nuknabusia iš burnos pypke.

– Jeigu jūs nors valandėlę liautumėtės karščiavusis kaip paranojikė ir pasinaudotumėte savo žavesiu, o ne jėga, esu tikras, niekas neatsilaikytų, – tarė jis.

Jis šypsojosi man taip, kaip šypsosi ant tavęs gulėdamas vyras, itin patenkintas tuo, kas buvo.

– Jūs turbūt psichoanalitikas, – pasakiau, – niekas kitas nesisvaidytų tokiais žodžiais kaip „paranojikė“.

Vyriškis vyptelėjo.

Jis vilkėjo indiškus marškinius iš plonytėlaitės baltos medvilnės, pro kuriuos persišvietė rusvais plaukais apaugusi krūtinė.

– Tai pasiutmergė, – pasakė jis. Paskui visu delnu sugriebė man už užpakalio ir smagiai sugnybo.

– Koks žavus užpakaliukas, – tarė jis. – Eime, aš pasirūpinsiu, kad jūs patektumėt į konferenciją.

Žinoma, kaip vėliau paaiškėjo, čia jis neturėjo absoliučiai jokios galios, bet tuokart aš nesupratau. Jis sukinėjosi aplink kupinas tokio pasitikėjimo, kad galėjai pamanyti jį esant svarbiausią viso kongreso asmenį. Tiesa, jis buvo vienos parengiamųjų konferencijų pirmininkas, bet su spauda neturėjo nieko bendra. Kam apskritai rūpi spauda? Labiausiai norėjau, kad jis man vėl įgnybtų. Būčiau ėjusi paskui jį į pasaulio kraštą. Į Dachau, Osvencimą – bet kur. Kitapus registracijos stalo Benetas rimtai šnekučiavosi su kitu psichoanalitiku iš Niujorko.

Anglas, prasibrovęs pro minią, šnekino registratorę, kad mane įleistų. Paskui grįžo atgal.

– Tai štai – ji sako, kad jums reikia palūkėti ir pasikalbėti su Rodniu Lemanu. Tai mano bičiulis iš Londono. Jis turi tuoj pasirodyti, o mes tuo metu galėtume pasivaikščiodami nužingsniuoti į kavinę priešais ir, gurkšnodami alų, jo lukteléti.

– Aš tik norėčiau įspėti savo vyrą, – pasakiau. Šiai frazei buvo lemta netrukus virsti savotišku pertaru.

Jis, regis, buvo patenkintas, kad turiu vyrą. Bent jau neatrodė nusivylęs.

Paklausiau Beneto, ar jis ateis į kavinę kitapus gatvės pasėdėti su mumis (žinoma, tikėdamasi, kad neateis tuoj pat), ir jis pamojo man, kad eičiau. Buvo labai įsitraukęs į pokalbį apie kontrtransferenciją.

Aš nusekiau paskui anglo pypkės dūmą laiptais žemyn ir skersai gatvę. Dūmai virto iš jo kaip iš garvežio, tartum pypkė būtų tempusi jį priekin. Jaučiausi laiminga, kad esu tarnybinis šito traukinio vagonas.

Mudu susėdome kavinėje, pasistatę priešais taurę baltojo vyno man ir alaus – jam. Jis avėjo indiškus sandalus, o kojų nagai buvo nešvarūs. Jis nė kiek nebuvo panašus į džiovintuvą.

– Iš kur jūs?

– Iš Niujorko.

– Aš turiu galvoje protėvius.

– O kodėl jums tai rūpi?

– Kodėl jūs išsisukinėjat?

– Neprivalau atsakinėti į jūsų klausimus.

– Žinoma. – Jis supapsėjo pypkę ir įsižiūrėjo į tolį. Jo akių kampučiuose spietėsi smulkučių raukšlyčių pluošteliai, o lūpos buvo taip sudėtos, kad, rodės, šypsosi ir tuomet,

kai jis nesišypsojo. Žinojau: sutiksiu su viskuo, kad ir ko jis manęs paprašytų. Vienintelio dalyko baiminausi – kad nepaprašytų per greit.

– Iš vienos pusės lenkų žydai, iš kitos – rusų.

– Aš taip ir maniau. Jūs panaši į žydę.

– O jūs – į anglą antisemitą.

– Eikit sau – man žydai patinka.

– Kai kurie geriausi jūsų bičiuliai...

– Tiesiog žydaitės pasiutusiai smagios lovoje.

Aš nesusigriebiau, kaip atsikirtus. Jėzau Kristau, pamaniau, štai ji. Tikrasis s.b.u. Seksas be užtrauktukų *par excellence**. Ko gi mes laukiame, dėl Dievo meilės? Tik jau ne Rodnio Lemano.

– Man taip pat patinka kinai, – pridūrė jis. – Jūs turite dailų vyrą.

– Gal surengti jums pasimatymą? Vis dėlto abu psichoanalitikai. Turėtumėte apie ką pasišnekėti. Galėtumėt glamonėtis su Froido portretu virš lovos.

– Šelmė, – atsakė jis. – Tiesą sakant, aš labiau domiuosi *kinėmis*, bet karingos žydaitės iš Niujorko man irgi atrodo mirtinai patrauklios. Moteris, kuri moka sukelti tokį pragarą, kaip kad jūs prie registratūros, išties daug žadanti.

– Dėkui, – pasakiau. Ką jau ką, o komplimentus vertinu. Mano kelnaitės buvo tokios šlapios, kad galėjai jomis šluostyti Vienos gatves. – Jūs esate pirmas žmogus, kuriam aš pasirodžiau panaši į žydę, – mėginau grįžti prie ne tokios pavojingos temos. (Gana apie seksą. Grįžkime prie fanatizmo.) Tai, kad buvau jam panaši į žydę, jaudino mane. Vienas Dievas žino kodėl.

* Tobuliausias (*pranc.*).

– Klausykite, tai ne aš antisemitas, bet jūs. Kodėl jums atrodo, kad esate nepanaši į žydę?

– Todėl, kad žmonės mane visada laiko vokiete... ir nuolat, man esant, pasakoja anekdotus apie žydus, manydami, kad man tai nė motais...

– Kaip tik už tai aš nekenčiu žydų, – pasakė jis. – Jie mat vieninteliai gali pasakoti anekdotų apie žydus. Tai juk tikrų tikriausia neteisybė. Kodėl iš manęs turi būti atimtas malonumas pasijuokti iš mazochistinio žydų humoro vien todėl, kad aš *kitatikis*?

Žodį „kitatikis" jis ištarė kaip tikras kitatikis.

– Jūs neteisingai tariat.

– Ką? „*Kitatikis*"?

– Ne, „*mazochistinis*". (Pirmąjį skiemenį jis ištarė kaip tikras anglas.) Patarčiau jums atsargiau tarti jidiš žodžius, tokius kaip „mazochistinis", – pridūriau. – Mes, žydai, labai jautrūs.

Dar kartą pakartojome užsakymą. Jis dėjosi besižvalgąs Rodnio Lemano, o aš profesiniu žargonu ėmiau malti apie straipsnį, kurį ketinau rašyti. Ir pati kone įtikėjau tais savo paistalais. Čia jau mano bėda. Aš ne visada įtikinu pašnekovą, bet visada įtikinu save. Mano gebėjimas dumti akis lygus absoliučiam nuliui.

– Jūs išties kalbate su amerikietišku akcentu, – tarė jis su neblėstančia šypsena.

– Aš kalbu be akcento, tai jūs...

– Ak–sento, – pasišaipė jis iš mano tarties.

– Eikit žinot kur.

– Mielai, tik su jumis.

– Kuo, sakėte, jūs vardu? (Jeigu pamenate, tai kulminacinė frazė iš Strindbergo *Freken Julijos*.)

– Adrianas Gudlavas, – pasakė jis, staigiai pasisuko ir išvertė savo bokalą tiesiai ant manęs.

– Baisiausiai atsiprašau, – kartojo jis šluostydamas stalą nešvaria nosine, ranka ir protarpiais indiškais marškiniais, kuriuos nusivilko, suglamžė ir davė man, kad pasišluostyčiau suknelę. Koks riteriškumas! Bet aš tik sėdėjau, įbedusi akis į šviesiais garbanotais plaukeliais apžėlusią krūtinę, ir jaučiau, kaip alus srūva man tarp kojų.

– Nieko čia baisaus, niekis, – pasakiau. Bet tai buvo ne niekis. Tai buvo nuostabu.

Gudlavas, Gudalas, Gudbaras, Gudbodis,
Gudčaildas, Gudivas, Gudfelas, Gudfordas,
Gudfleišas, Gudfriendas, Gudgeimas, Gudhartas,
Gudhiujis, Gudingas, Gudletas, Gudsonas,
Gudridžas, Gudspidas, Gudtris, Gudvainas.

Jeigu tavo pavardė Izadora Ving (mergautinė Vais – tėvas padarė iš jos „Ving“ tuoj po mano gimimo), didžiumą gyvenimo neišvengiamai skirsi pavardėms nagrinėti.

Adrianas Gudlavas. Motina pakrikštijo ji Hadrianu, bet tėvas privertė ją pakeisti vardą į Adrianą, kuris atrodė „angliškesnis“. Jo tėvai labai rūpinosi angliškumu.

– Tipiški anglų viduriniosios klasės sutraukos, – apibūdino Adrianas savo tėvelius. – Tu pasibjaurėtum jais. Jie visą gyvenimą stengėsi gerai virškinti karalienės garbei. Bet ir tas jiems sunkiai sekasi. Išeinamosios nuolat užsikimšusios.

Ir kad būtų vaizdžiau, ėmė garsiai pirsčioti. Paskui nusišypsojo. Aš žiūrėjau į jį išvertusi iš nuostabos akis.

– Jūs tikras laukinis, – įgėliau, – gamtiškas žmogus.

Tačiau Adrianas tebesišypsojo. Abu žinojom, kad aš pagaliau sutikau tikrąją meilę be užtrauktukų.

– Taip, sutinku, kad mano skonis abejotinas. Toliau turėsit dar daugiau progų tuo įsitikinti. Bet ar dėl skonio ginčijamasi? Ir ar gali kas paaiškinti įsiliepsnojusią aistrą? Tai būtų tas pat, kas mėginti nupasakoti šokoladinių putėsių skonį ar saulėlydį arba paaiškinti, kaip galima valandų valandas išsėdėti su kūdikiu rodant jam visokias grimasas... Ar daug yra literatūroje aprašyta atvejų, prilygstančių manajam? Aklai tikime Romeo ir Džulijanu Soreliu, ir grafu Vronskiu, ir netgi eiguliu Melorsu. Šypsena, išsidraikę plaukai, pypkės tabako kvapas ir aštrus ciniškas liežuvis, išpiltas alus, sodrus perdimas viešoje vietoje... Mano vyro gražūs juodi plaukai ir ilgi ploni pirštai. Pirmą vakarą, kai susitikome, jis irgi man sužnybo užpakalį (postringaudamas apie naujus psichoterapijos vėjus). Apskritai man patinka vyrai, kurie moka taip sparčiai peršokti nuo dvasios prie materijos. Kam gaišti laiką, jeigu tavo potraukio objektas čia pat? Bet jeigu mane graibinėtų vyras, kuris man nepatinka, aš įsiusčiau, gal net pasišlykštėčiau. Kas gali paaiškinti, kodėl tas pats veiksmas vienu atveju kelia pasibjaurėjimą, kitu – jaudina? Kas gali paaiškinti, dėl ko pasirenkamas tas ar kitas žmogus? Prietrankos astrologai mėgina į tai atsakyti. Psichoanalitikai taip pat. Tačiau jų aiškinimams visada ko nors stinga. Ar tik ne pačios esmės?

Kai aistra atslūgsta, imi galvoti. Kartą man buvo kritęs į akį dirigentas, kuris niekad nesimaudydavo, vaikščiodavo

riebaluotais plaukais ir nemokėjo žmoniškai nusivalyti subinės. Jis nuolat ištepliodavo man paklodes. Šiaip jau man ne prie širdies tokie dalykai, bet jam neturėjau jokių priekaištų – ir dabar nežinau kodėl. Benetą įsimylėjau iš dalies dėl to, kad jo kapšis švariausias iš visų, kokių man yra tekę ragauti. Jo kūnas neplaukuotas, ir jis beveik neprakaituoja. Įmanydama būčiau galėjusi išlaižyti jam sėdimosios skylutę (išblizgintą kaip senelės virtuvės grindys). Taigi mano stabai keičiasi. Tam tikra prasme tuo sunkiau suprasti, kas sukelia man aistrą.

Tačiau Benetas visur matė elgsenos modelius.

– Tas anglas, su kuriuo tu kalbėjaisi, – tarė jis, kai sugrįžom į viešbučio numerį, – iš tikrųjų pametė galvą dėl tavęs...

– Kodėl taip manai?

Jis dviprasmiškai dėbtelėjo į mane.

– Jam net seilė nutįso į tave žiūrint.

– Man jis pasirodė atgrasus tipas – tokio šunsnukio dar nebuvau sutikusi.

– Teisingai, bet juk tave visada traukė atgrasūs tipai.

– Tokie kaip tu, ar ne?

Jis prisitraukė mane artyn ir ėmė nurenginėti. Supratau, kad jį bus užkūręs Adrianas. Mane taip pat. Abu pasidulkinome su Adriano dvasia. Kaip Adrianui pasisekė! Iš priekio jam buvau aš, iš nugaros – Benetas.

„Pasaulio istorija per dulkinimosi prizmę." Per kūnišką meilę. Per senąjį šokį. Tai būtų net geresnis metraštis negu „Pasaulio istorija per tualetų prizmę". Jis aprėptų viską. Ar yra kas nors, kas galų gale nesibaigtų seksu?

Benetas ir aš ne visada mylėjomės su fantomu. Buvo toks metas, kai mylėjomės vienas su kitu. Man buvo dvidešimt

treji, kai sutikau jį, ir jau buvau išsituokusi. Jam buvo trisdešimt vieneri, ir jis dar nebuvo vedęs. Santūriausias vyras iš visų mano sutiktų. Ir geriausias. Ar bent jau man jis atrodė geriausias. Kita vertus, iki tol nepažinojau tylenių. Šeima, kurioje užaugau, prie stalo keldavo tokį erzelį, kad, rodės, sprogs ausų būgneliai. Gal ir sprogo.

Mudu su Benetu susitikome viename Londono pobūvyje, kurio šeimininkės nepažinojome. Abu pakvietė kiti žmonės. Tokie vakarai septintojo dešimtmečio viduryje buvo labai madingi. Šeimininkė buvo juodaodė (tais laikais dar sakydavom „negrė"), dirbanti populiarioje ir prestižinėje reklamos srityje. Ji buvo pasipuošusi individualaus modelio drabužiais, o vokus pasidažiusi auksiniais šešėliais. Ten buvo prigužėję džiovintuvų ir reklamos specialistų, socialinių darbuotojų ir Niujorko universiteto profesorių, kurie atrodė panašūs į džiovintuvus. Tai buvo 1965-aisiais – dar prieš hipius ir etnizmą. Analitikai, reklamos atstovai ir profesoriai nešiojo trumpus plaukus ir akinius su vėžlio kiauto rėmeliais. Jie dar skutosi. Juodukai dar tiesinosi plaukus. (Ak, kaip jaudina tos praeities smulkmenos!)

Aš pakliuvau į tą pobūvį per savo bičiulę, Benetas taip pat. Kadangi pirmasis mano vyras buvo psichopatas, visiškai natūralu, kad kitą kartą norėjau ištekėti už psichiatro. Kad būtų savotiškas priešnuodis. Bijojau, kad manęs neištiktų tokia pat nesėkmė. Šį kartą nusprendžiau susirasti žmogų, kuris turi raktą į pasąmonę. Taigi sukinėjausi tarp džiovintuvų. Buvau jais pakerėta, nes maniau juos žinant viską, ką verta žinoti. O aš pakerėjau juos, nes jie manė mane esant „kūrybingą asmenybę" (kaip įrodymą turėda-

mi tą faktą, kad per tryliktą televizijos kanalą esu skaičiusi savo eilėraščius – ar bereikia džiovintuvui didesnio kūrybiškumo įrodymo?).

Kai pažvelgiu atgal į savo gyvenimą, į beveik trisdešimt metų, matau visus buvusius meilužius, sėdinčius iš eilės, vienas prie kito, kaip žaidime „muzikos kėdės“. Kiekvienas jų – priešnuodis prieš jį buvusiajam. Kiekvienas jų – atoveikis, posūkis „aplink“, rikošetas.

Brajenas Stolermanas (pirmasis meilužis ir vyras) buvo nedidelio ūgio, linkęs storėti, gauruotas ir tamsaus gymio. Jis lakstė kaip patrankos sviedinys ir neužsičiaupdamas malė liežuviu. Jis nuolat judėjo, spjaudydamasis penkiaskiemeniais žodžiais. Buvo istorikas, viduramžių specialistas, ir, kol spėdavai ištarti „albigiečių kryžiaus žygis“, jis tau išklodavo visą savo gyvenimo istoriją, perdėtai sureikšmindamas smulkmenas. Atrodė, kad Brajenas tarška be perstojo. Iš tiesų taip nebuvo, nes miegodamas jis vis dėlto nutildavo. Bet kai jam galutinai atsisuko varžteliai (kaip mandagiai sakydavo mano giminaičiai) arba kai pasireiškė šizofrenijos simptomai (kaip pasakė vienas iš daugybės psichiatrų), arba kai jis pabudo tikrajam savo gyvenimo pašaukimui (kaip jis pats kad sakė), arba kai jį ištiko nepaprastas sukrėtimas (kaip pasakė jo filosofijos disertacijos konsultantas), arba kai jis išseko nuo gyvenimo santuokoje su ta žydų princese iš Niujorko (kaip pareiškė jo tėvai), tada jis nebesiliovė kalbėjęs net naktį. Paprasčiausiai nebemiegodavo ir iki pat ryto svaičiodavo apie antrąjį Kristaus gimimą ir kad šį kartą Jėzus gali pasirodyti kaip žydų istorikas, gyvenantis Riversaid Draive.

Žinoma, mes gyvenome Riversaid Draive, ir Brajeno būta kerinčio pasakotojo. Ir vis dėlto aš buvau taip apnarpliota jo fantazijų, taip pagauta *folie à deux**, kad tik po savaitės bemiegių naktų klausydamasi jo atsitokėjau, jog Brajenas *pats* tariasi esąs antrasis Kristus. Ir kai pasakiau, kad jis gal apsiriko, jam tas toli gražu nepatiko. Vos neužsmaugė manęs už tokią nuomonę. Kai atsipeikėjau (pasakoju kai ką sušvelnindama, kad galėčiau rašyti toliau), jis mėgino iššokti pro langą ir pereiti per Centrinio parko ežerą, kol galop buvo jėga suimtas psichiatrinės brigados ir pribakintas torazino, kompazino, stelazino ir kitokio įmanomo šlamšto. Visai netekusi jėgų, atsiguliau gydytis pas tėvus (po klaikios Brajeno beprotybės jie pasirodė man neįprastai sveiko proto) ir visą mėnesį prablioviau. Paskui vieną dieną su palengvėjimu atsibudau apleisto buto Riversaid Draive tyloje ir suvokiau, kad ketverius metus išgyvenau negirdėdama savo minčių. Supratau, kad niekada nebegyvensiu su Brajenu – nesvarbu, ar jis liausis įsivaizdavęs esąs Jėzus Kristus, ar ne.

Išeik, vyre, *numero uno***. Užimk savo vietą keistoje kolegų procesijoje. Aš bent jau žinojau, kokio man reikia *numero due****: tvirto kaip mūras sudėjimo, psichiatro kaip priešnuodžio psichopatui, gero nepailstančio partnerio lovoje kaip priešnuodžio Brajenui, kuriam religinė ekstazė užkirsdavo kelią kūniškai meilei, tylenio kaip priešnuodžio triukšmadariui, sveiko proto kitataučio kaip priešnuodžio kuoktelėjusiam žydui.

* Dviejų žmonių beprotybės (*pranc.*).
** Pirmas numeris (*it.*).
*** Antro numerio (*it.*).

Benetas Vingas atėjo tartum iš sapno. Sakytum, nutūpė iš aukštybių. Aukštas, gražus, paslaptingai rytietiškas. Laibi ilgi pirštai, glotnūs kankaliukai, smagiai mataruojantys tarp šlaunų dulkinantis – beje, šitą darbą jis galėjo dirbti nepailsdamas. Be to, jis buvo nebylys, ir tuo metu jo tylėjimas man buvo lyg muzika. Iš kur aš galėjau žinoti, kad po penkerių metų jausiuosi taip, lyg dulkinčiausi su Helena Keler?*

Vingas. Man patiko Beneto pavardė. Jis iš tiesų buvo merkuriškas. Tik sparniukai ne prie užkulnių, o prie miko. Jis sklandydavo lovoje. Darydavo nuostabius sukinius ir panėrimus. Ir ligi galo išlikdavo kietas. Jis buvo vienintelis mano sutiktas vyras, kurio potencija niekad nenusilpdavo – net kai būdavo susikrimtęs ar piktas. Bet kodėl jis niekada nesibučiuodavo? Ir kodėl nekalbėdavo? Aš vos spėju gaudyti orgazmą, bet kiekvienas jų tartum ledo gabalas.

Ar iš pradžių buvo kitaip? Turbūt. Mane sužavėjo jo tylėjimas kaip kadaise kunkuliuojantis Brajeno žodžių srautas. Prieš pat Benetą buvo dirigentas, kuris mylėjo savo dirigento lazdelę (bet niekad nesivalė užpakalio), Florencijos mergišius (Aleksandras Didysis), kraujo gėdos nuodėmę užsitraukęs svainis arabas (vėliau, vėliau), filosofijos profesorius (Kalifornijos universiteto) ir įvairūs partneriai vienai nakčiai. Aš lydėjau dirigentą gastrolėse po Europą, klausiausi jo koncertų, nešdavau jo partitūras, kol galiausiai jis pametė mane dėl senos savo pažįstamos iš Paryžiaus. Taigi buvau palūžusi nuo muzikos, beprotybės ir įvairovės. Tylusis Benetas buvo mano gydytojas. Terapeutas galvai ir psichoanalitikas putei. Jis be atvangos dulkino mane spengiančioje

* Helen Adams Keller (1880–1968) – garsi amerikiečių visuomenės veikėja, rašytoja, pirmoji universitetą baigusi kurčnebylė neregė.

tyloje. Mokėjo klausytis. Buvo geras psichoanalitikas. Žinojo visus Brajeno simptomus, kai aš dar nė žodelio nebuvau prasitarusi. Jis žinojo, ką aš išgyvenau. Ir keisčiausia – tebenorėjo vesti mane ir tada, kai viską jam išklojau apie save.

– Verčiau susirastum kokią gražią kinę, – pasiūliau. Pasakiau taip ne iš rasinio nepakantumo, bet iš baimės tekėti. Vedybinio gyvenimo pastovumas kėlė man siaubą. Netgi pirmą kartą, kai tekėjau už Brajeno, man buvo baisu, ir aš žengiau tą žingsnį prieš savo valią.

– Man nereikia gražios kinės, – atsakė Benetas. – Man reikia tavęs.

(Pasirodė, kad Benetas niekada nėra bendravęs su kinėmis, juolab jų dulkinęs. Jis buvo pamišęs dėl žydžių. Turbūt tokie vyrai – mano likimas.)

– Gerai, kad tau manęs reikia, – pasakiau. Man buvo malonu. Tikrai buvo malonu.

Nuo kada vietoj Beneto ėmiau įsivaizduoti kažką kitą? Maždaug trečiais mūsų bendro gyvenimo metais. Ir kodėl? Niekas man nesugebėjo į tai atsakyti.

Kl.: Daktare Roibenai, kodėl kūniška meilė visada pasidaro kaip raugintas sūris?

Ats.: Jums, rodos, būdingas maisto fetišizavimas arba, psichoanalizės terminais tariant, – oralinė fiksacija. Ar jums niekad nebuvo atėjusi mintis kreiptis į specialistą?

Aš smarkiai užsimerkiau ir įsivaizdavau, kad Benetas – tai Adrianas. Perdirbau B į A. Mes baigėme – pirma aš, paskui Benetas – ir dabar drybsojome išprakaitavę ant šiurpios viešbučio lovos. Benetas šypsojosi. O man buvo liūdna. Kokia vis dėlto esu sukčiuvienė! Tikra neištikimybė ne tokia baisi kaip tos naktinės apgavystės. Dulkintis su vienu ir

galvoti apie kitą bei nuslėpti šią apgavystę – tai daug, daug blogiau negu dulkintis su kitu vyrui matant. Tai buvo bjauru kaip ir bet kokia išdavystė. „Tai tik fantazija, – ko gero, būtų pasakęs Benetas. – Fantazija yra fantazija, kiekvienas jų turi. Tiktai psichopatai realizuoja savo fantazijas, o normalūs žmonės – ne."

Bet aš šiek tiek labiau vertinu fantaziją. Tu esi tas, kas įsivaizduoji esąs. Tu esi tavo svajonė.

Masterso ir Džonson knygos diagramos ir skaičiai, mirganti šviesa, sintetiniai pimpalai viską pasako apie seksą ir drauge nepasako nieko. Todėl, kad sekso esmė tavo galvoje. Pulso dažnumas ir išskyros neturi su juo nieko bendra. Štai kodėl visi populiariausi sekso vadovai tokie apgaulingi. Jie moko žmones, kaip dulkintis dubeniu, o ne galva.

Kas iš to, kad praktiškai aš buvau ištikima Benetui? Kas iš to, kad nesitvatinau su niekuo nuo tada, kai jį sutikau? Mintyse buvau neištikima jam bent dešimt kartų per savaitę ir mažiausiai penkis kartus tuo metu, kai mes dulkindavomės.

Gal ir Benetas įsivaizduodavo vietoj manęs kitą. Na, ir kas? Tai jo bėda. Tikriausiai 99 procentai visų žmonių pasaulyje krušasi su vaiduokliais. Ko gero, kad taip. Bet tai man atrodė menka paguoda. Aš niekinau savo apgaulę ir niekinau pati save. Taigi buvau veidmainė ir tik iš baimės nesiėmiau žygių. Todėl buvau veidmainė ir dar bailė. Dulkindamasi su Adrianu bent jau būčiau tik veidmainė.

TREČIA DALIS

Tuk, tuk

Seksą, kaip minėjau, būtų galima apibendrinti trimis aspektais: giminės pratęsimas, malonumas ir savo vertės įtvirtinimas. Žvelgiant atsietai – kaip kad visada derėtų žvelgti – giminės pratęsimas yra kur kas svarbesnis už kitus, nes be to išnyktų žmonija... Taigi moters orgazmas tėra seksualinių santykių nervinė kulminacija... ir vis dėlto didžiulis gamtos teikiamas malonumas. Jį galima laikyti savotišku prizu, panašiu į tuos, kuriuos randame dribsnių dėželėje. Gerai, jeigu prizas ten yra, bet dribsniai neprarastų vertės bei maistingumo ir be jo.

Madeline Gray
The Normal Woman (sic), 1967

Sapnavau, kad Adrianas ir Benetas supasi ant lentos Centrinio parko žaidimų aikštelėje, kur aš mėgdavau vaikščioti vaikystėje.

– Gal jai vertėtų išsitirti Anglijoje, – sako Benetas, kai jo lentos galas pakyla į orą. – Aš duosiu jos pasą ir atšviestą kortelės įrašą.

Dabar Adriano kojos ant žemės, ir jis ima purtyti lentą tarsi didelis vaikas, šėlstantis mažylių aikštelėje.

– Liaukitės! – klykiu aš. – Jam skauda! Bet Adrianas išsišiepęs vis dar purto lentą. – Argi nematot, kad jam skauda! Liaukitės! – bandau rėkti, bet kaip visada sapne mano žodžiai nuskamba visai kitaip. Man darosi klaiku, kad Adrianas ketina nutrenkti Benetą žemėn ir sulaužyti jam stuburą. – Prašau, prašau – liaukitės! – maldauju.

– Kas atsitiko? – sumurmėjo iš miego pažadintas Benetas. Aš visada kalbu per miegus, o jis visuomet atsibunda. – Kas tau?

– Tu su kažkuo sėdėjai ant supamosios lentos. Aš išsigandau.

– O Dieve, – jis apsivertė ant kito šono.

Paprastai tokiais atvejais Benetas mane apkabina, bet mes gulėjome siaurose lovose priešingose kambario pusėse, tad, užuot priglaudęs mane, jis vėl užmigo.

O man išlakstė visi miegai, ir aš ėmiau klausytis, kaip sode priešais viešbutį čiulba paukščiai. Iš pradžių jie ramino, bet paskui prisiminiau, kad čia Vokietijos paukščiai, ir mane apėmė liūdesys. Nekenčiu kelionių. Namie nenustygstu, bet vos tik iškeliu koją pro duris, kas žingsnį jaučiu virš galvos pakibusią grėsmę. Kam aš sugrįžau į Europą? Visas mano gyvenimas suskilęs į gabalus. Dvejus metus miegojau su Benetu galvodama apie kitus vyrus. Dvejus metus svarsčiau, ar man pastoti, ar eiti savo keliu ir dar pasižvalgyti po pasaulį prieš imantis ko nors pastovaus. Man buvo nesuprantama, kaip žmonės apskritai apsisprendžia turėti vaikų. Juk tai bauginantis sprendimas. Tam tikra prasme tai iššūkis. Imtis atsakomybės išleisti pasaulin naują gyvybę, kai nežinai, koks tas pasaulis bus. Manau, dauguma moterų pastoja negalvodamos apie tai, nes jeigu jos nors kartą susimąstytų,

ką tai iš tikrųjų reiškia, jas iškart apniktų abejonės. Aš nesu linkusi aklai atsiduoti atsitiktinumui, kaip kitos moterys. Visada norėjau valdyti savo gyvenimą. Pastoti, vadinasi, atsižadėti gebėjimo jį valdyti. Tu turi tai, kas auga tavyje ir kas ilgainiui pasiglemš tavo gyvenimą. Aš taip ilgai naudojuosi diafragma, kad atsitiktinai pastoti buvo neįmanoma. Netgi paskutiniuosius dvejus metus, kai gėriau tabletes, nepraleisdavau nė dienos. Nors šiaip esu išsiblaškiusi, bet šiuo atžvilgiu niekad neapsižioplindavau. Iš esmės aš vienintelė iš savo draugių nebuvau turėjusi aborto. Kas man yra? Gal aš nenormali? Tiesiog nejaučiu natūralios moteriškos priedermės įsitaisyti pilvą. Aš nuolat nepatenkinta, svaičioju apie seksą be užtrauktukų ir nepažįstamuosius traukiniuose, o kūdikis surištų man rankas. Ir kaip galėčiau *šito* norėti turėdama vaiką?

„Jeigu ne tu, aš būčiau buvusi garsi menininkė", – dažnai sakydavo mano padūkusi rudaplaukė motina. Ji studijavo dailę Paryžiuje, mokėsi anatomijos, piešė gipsines galvas, liejo akvareles ir net pati pasigamindavo dažų. Susitikdavo su žymiais dailininkais, rašytojais, garsiais muzikais ir žymiais prisiplakėliais (jos žodžiais). Ji šoko nuoga Bulonės miške (jos žodžiais), su juoda aksomine mantija sėdėjo kavinėje „Les Deux Magots" (jos žodžiais), važinėjo po Paryžių ant „Bugattis" sparno (jos žodžiais), buvo nuvykusi į Graikijos salas trimis su puse dešimtmečiais anksčiau už Žakliną Kenedi Onasis (jos žodžiais), paskui grižo namo ir ištekėjo už komiko iš Ketskil Mauntinso, kuris turėjo gražaus pelno iš prekybos „cackomis", ir pagimdė keturias dukras, kurios visos gavo kuo poetiškiausius vardus: Gundra Miranda, Izadora Zelda, Lala Džastina ir Chloja Kamilė.

Ar aš dėl viso šito kalta?

Tačiau visą gyvenimą jutau kaltę. O gal čia ir būta mano kaltės. Tėvai ir vaikai yra neatskiriamai susiję, ir ne tik motinos įsčiose. Paslaptingos jėgos juos valdo. Jeigu mano karta pasiryžusi smerkti savo tėvus, gal ir iš jų nederėtų atimti tokios pat teisės.

„Jeigu ne jūs, aš būčiau buvusi garsi dailininkė", – sakydavo savo vaikams mano motina. Ir aš ilgai ja tikėjau...

Žinoma, ji pati turėjo bėdų su savo tėvu, taip pat dailininku, kuris liguistai pavydėjo jai talento. Ji pabėgo nuo jo į Paryžių, bet nežinia kodėl vėl sugrįžo pas jį į Niujorką ir gyveno drauge iki keturiasdešimties metų. Jiedu turėjo bendrą studiją, ir protarpiais jis tapydavo ant jos paveikslų (žinoma, tik tada, kai neturėdavo švarios drobės). Paryžiuje ji pradėjo piešti kubistine maniera ir vienoje iš moderniųjų tapybos krypčių jau buvo besukurianti savitą stilių, tačiau tėtė, kuriam tapyba prasidėjo ir baigėsi Rembrantu, šaipėsi iš jos, kol ji atsižadėjo kūrybos ir ėmė vieną po kito gimdyti vaikus.

– Niekam tikusi moderni teplionė, – sakydavo tėtė. – Šlamštas.

Kodėl jinai jo nepaliko? Klausiu savęs, slegiama prieštaringų jausmų, nes žinau, kad tada aš gal niekad nebūčiau gimusi.

Mes užaugome didžiuliame keturiolikos plačiai išsidėsčiusių kambarių bute Centrinio parko Vakarų gatvėje. Pro stogą varvėjo (gyvenome viršutiniame aukšte), saugikliai perdegdavo įjungus skrudintuvą, vonios stovėjo ant kojelių, klozetai buvo pajuodę nuo rūdžių, viryklė kaip iš televizijos laidos „Ką šiandien verda močiutė", o langų rėmai tokie seni

ir išsiklaipę, kad vėjas švilpė kiaurai. Bet tai buvo „Stenfordo Vaito pastatas“ su „dviem studijomis langais į šiaurę“, biblioteka „plokštėmis iškaltomis sienomis“, „švinuotais stiklais“, o „keturiasdešimties pėdų aukščio svetainės lubos“ iš „gryno aukso folijos lapų“. Tie nekilnojamojo turto apibūdinimai, girdėti vaikystėje, ir šiandien tebeskamba ausyse. „Aukso folijos lapai“. Įsivaizduodavau iš aukso padarytus klevo lapus. Bet kaip tie lapai pritvirtinami prie lubų? Ir kodėl jie nepanašūs į lapus? Kur, svarsčiau aš, jie priskina tų „gryno aukso folijos lapų“? Ar jie auga ant gryno aukso medžių? Ant tikro aukso lajų? (Buvau iš tų vaikų, kurie moka tokius žodžius kaip „laja“.)

Tiesą sakant, tėvų bibliotekoje buvo paslaptinga knyga *Auksinė laja*. Aš dažnai ją vartydavau, veltui ieškodama nors menkos užuominos apie „gryno aukso folijos lapus“. Užtat joje buvo daugybė menkavertės erotikos. (Tai buvo metai, kai slėpdavau *Meilę be baimės* drabužių stalčiuje po apatiniais marškinėliais.)

Taigi mes gyvenome ten su mama ir tėčiu dėl „geros šiaurinės šviesos“ ir „gryno aukso folijos lapų“ – bent jau motina taip aiškino. Tėvas važinėdavo svetur su savo „cackomis“, o mama tupėjo namie, augino vaikus ir šūkavo ant savo motinos ir tėvo. Mano tėvas žiedė kibirėlius ledui, kurie buvo panašūs į bokalus alui, ir bokalus alui, kurie atrodė kaip kibirėliai ledui. Lipdė iš molio virtinėles gyvuliukų, sujungdamas juos plonyte aukso grandinėle. Ir jis visai neblogai uždirbo – net keista. Mes lengvai būtume galėję persikraustyti kitur, bet, matyt, mama nenorėjo ar negalėjo. Plonytė aukso grandinėlė rišo ją prie motinos, o mane – prie jos. Visos mūsų bėdos buvo sukabintos ant tos pačios (sparčiai juostančios) aukso grandinėlės.

Žinoma, motina turėjo susigalvojusi tam pasiteisinimą – patriarchalinį šimtmečio senumo pasiteisinimą. Jo griebdavosi talentingos ir išdidžios moterys, kurioms pilvas nuolat lipdavo ant nosies.

– Moteris nepajėgia daryti dviejų dalykų, – sakydavo ji. – Reikia pasirinkti. Arba būti menininke, arba turėti vaikų.

Man, gavusiai Izadoros Zeldos vardą, buvo visiškai aišku, ką reikia rinktis: tai, kas motinai buvo duota ir ko ji atsisakė. Argi aš galėjau išsiimti diafragmą ir pastoti? Tai, ką moterys daro beveik negalvodamos, man būtų buvęs didžiulis ir reikšmingas žingsnis. Tai reikštų paneigti savo vardą, savo likimą, savo motiną.

Mano seserys buvo kitokios. Gundra Miranda, vadinusi save Rende, ištekėjo aštuoniolikos metų. Ji susirado libanietį psichiatrą iš Berklio, pagimdė Kalifornijoje keturis sūnus ir su šeima persikraustė į Beirutą, ten pagimdė dar penkias dukteris. Nors iš pirmo žvilgsnio gražiai žydaitei iš Centrinio parko Vakarų gatvės tekėti už arabo atrodė nederantis žingsnis, ji sukūrė Beirute visai padorią šeimą. Kone fanatiškai buvo atsidavusi *Kinder, Küche und Kirche**, o ypač katalikų bažnyčiai, kurią lankė norėdama pasirodyti arabams esanti netipiška žydė. Ne todėl, žinoma, kad būtų prijautusi katalikybei, bet iš dviejų alternatyvų šioji buvo pranašesnė. Ji ir mano svainis Pjeras tikėjo Robertu Ardriu**, Konradu Lorencu*** ir Lajoneliu Taigeriu****, tartum šie būtų buvę Jėzus,

* Vokiškas posakis, reiškiantis „vaikai, virtuvė, bažnyčia", išpopuliarintas Trečiojo reicho.

** Robert Ardrey (1908–1980) – amerikietis dramaturgas ir scenaristas, taip pat antropologijos ir biheviorizmo specialistas.

*** Konrad Zacharias Lorenz (1903–1989) – austrų zoologas, gyvūnų psichologas ir ornitologas.

**** Lionel Tiger (1937) – žymus Jungtinių Amerikos Valstijų antropologas.

Buda ir Mahometas. „Instinktas! – prunkštė jie, – grynai gyvuliškas instinktas!“ Savo studijų metais koledže jie ėmė nekęsti Berklio bitnikų ir skelbti savo teritorijos gynimo refleksą, kontraceptinių priemonių ir abortų amoralumą ir karo visuotinumą. Kartais atrodydavo, kad jie nuoširdžiai tiki Didžiąja būties grandine ir Dievo duota karalių valdžia. Ir visą tą laiką jie nesiliovė dauginęsi.

(„Kodėl žmonės, kurių genai tobulesni, turi vartoti kontraceptines priemones, o visi *nepageidautini* elementai baigia užplūsti pasaulį?“ – kartodavo Rendė, kaskart pastojusi.)

Lala (kita sesuo, gimusi po manęs) buvo ketveriais metais jaunesnė ir ištekėjo už negro. Tačiau, kaip ir Rendės atveju, vedybos tik atrodė neįprastos. Lala nuvyko į Oberliną ir sutiko Robertą Godardą, balčiausią negrą, koks tik gali būti. Mano svainis Bobas išties yra kakavos rudumo, bet jo mintys baltesnės už Kukluksklano bendrijos nario daikčiuką. Koks jo paties daikčiukas, aš nežinau. Galva neišneša, kaip jis pateko į tokią mokyklą kaip Oberlinas, o gal ir jam pačiam buvo nuostabu. Po koledžo jis įstojo į Harvardo medicinos fakultetą ir greitai susivokė, kad balčiausią duoną valgys iš ortopedijos. Dabar keturias dienas per savaitę jis įstatinėja kojas ir kala šlaunis (renka milžiniškas pajamas iš draudimo kompanijų). Kitas tris dienas eina jodinėti į prabangų žirgų klubą turtingame, bet uždarame Bostono priemiestyje, kur jiedu su Lala gyvena.

Ir kaip gyvena! Iš visų pusių apsupti elektros įtaisų, pirktų „Hamakerio-Šlemerio“ tinklo parduotuvėse: elektroninių ledo grūstuvų, vyno šaldytuvų, lovų, skleidžiančių jūros ošimą, automatinių kiaušinių pjaustytuvų, oro drėkintuvų ir oro sausintuvų, automatinių kokteilių plaktuvų, per atstu-

mą valdomų šienapjovių, gyvatvorių žirklių su skirtingomis figūrinio karpymo programomis, vandenį sūkuriuojančių įtaisų, bidė, iš kurių vanduo trykšta aplink, apšviestų veidrodžių skutimuisi, kurie išlenda iš sienos, spalvotų televizorių, paslėptų po įrėmintomis banaliausių šiuolaikinės grafikos darbų reprodukcijomis, ir baro, kuris iššoka iš prieškambario sienos, kai suskamba lauko durų skambutis. Beje, durų skambutis tilindžiuoja pirmuosius „Kai šventieji įžengia" taktus – vienintelė Bobo duoklė savo negriškumui.

Mums atrodė, kad per tuos visus įrengimus, arklius ir tris automobilius (du jiems, trečias baltajam ekonomui iš Pietų Amerikos) jie neturi kada nė pamąstyti apie vaikus – mano tėvų džiaugsmui, kaip aš įsivaizduoju. Anūkai arabai irgi nekas, bet jų bent jau tiesūs plaukai.

Tačiau mes klydome. Iš tikrųjų Lala dvejus metus gėrė tabletes tam, kad pastotų (kaip kad vėliau pranešė mums ir visiems laikraščiams), ir pernai pagimdė penketuką. Istorinis, kaip sakoma, įvykis. Netgi žurnale *The Time* buvo straipsnis apie „Godardų penketuką", kur jie apibūdinti kaip „žavūs, šokoladiniai ir gana putlūs".

– Kaip pasisekė! – pareiškė dvidešimt ketverių metų mamytė Lala Džastina Godard (mergautine pavarde Vait), kai jai buvo pranešta, jog gimė penketukas.

Dabar Lalos ir Bobo gyvenimą sudarė lūžę kaulai, technikos naujovės, arkliai, socialinės karjeros laiptai ir penki naujagimiai (kuriems, beje, jie parinko nuobodžiausius vardus, kokius tik įmanoma sugalvoti: Timis, Suzė, Ana, Dženė ir Džonis). Bobas dabar uždirba dar daugiau, nes paaiškėjo, kad penki mulatukai duoda kur kas daugiau naudos medicininei praktikai negu kadaise vitamino B įdiegimas.

Na, o Lala parašo man kartą per metus, teiraudamasi, ko aš „kuičiuosi su tais eilėraščiais", užuot dariusi ką nors „prasminga", pavyzdžiui, pagimdžiusi penketuką.

Po Rendės arabo, Lalos negro ir mano vyro, įsitikinusio, kad jis Jėzus Kristus, tėvams tikrai palengvėjo, kai aš ištekėjau už Beneto. Jie visiškai nebuvo nusiteikę prieš jo rasę, tačiau nuoširdžiai bjaurėjosi pašaukimu: psichoanalize. Jie kažkodėl buvo įsitikinę, kad Benetas gali skaityti jų mintis. Po teisybei, kai jo žvilgsnis būdavo ypač skvarbus, niūrus ir neįžvelgiamas, jis paprastai galvodavo apie tai, kad reikia pakeisti automobilio tepalą, kad pietums būtų neblogai užvalgius vištienos sultinio su lakštiniais arba kad reikalas spiria eiti į gerą vietą. Bet niekaip negalėjau jų tuo įtikinti. Jie primygtinai teigė, kad jis žvelgia kiaurai ir mato visas slaptas nuodėmes, kurias jie patys nori pamiršti.

Išimtis buvo šeimos pagrandukas Chloja Kamilė, gimusi 1948-aisiais, taigi šešeriais metais jaunesnė už mane. Protinguolė, šmaikštuolė Chloja, kurios liežuvis nuolat turi kokio nors darbo. Putnutė, gražioji Chloja rudais plaukais, mėlynomis akimis ir švelnia oda. Vienintelė iš visos plokščiakrūtinių šeimos moteriškių tokiais įspūdingo dydžio papais. Chloja, žinoma, ištekėjo už žydo. Tiesa, ne vietinio, bet importinio. Ištekėti už vaikino iš to paties kiemo (šeimos požiūriu) būtų buvę per prasta. Chlojos vyras Abelis – maišyto vokiečių–žydų kraujo izraelitas. (Jo šeimos nariai kadaise turėjo lošimo namus Baden Badene.) Ir Abelis, žinoma, pasigavo mano tėvo „cackų" verslą. Verslas, kurį kadaise pradėjo Ketskil Mauntinso komediantai, buvo paremtas Vortono mokyklos studijų patirtimi. Tėvai iš pradžių maištavo, bet galop, kai abi pusės praturtėjo, pri-

ėmė jį. Abelis su Chloja turėjo sūnų Adomą, šviesiaplaukį ir mėlynakį, kuris, iš visko sprendžiant, buvo mylimiausias anūkas. Per Kalėdas, kai šeima susirinkdavo tėvų namuose, Adomas atrodydavo kaip vienintelis arijas Trečiojo pasaulio vaikučių būryje.

Taigi aš buvau vienintelė iš seserų *ohne Kinder**, ir man to niekada neleisdavo užmiršti. Kaip tik tuo metu, kai išėjo pirmoji mano knyga, į Niujorką buvo atvažiavę Pjeras su Rende ir savo jaunikliais. Per patį vieno iš triukšmingų ginčų įkarštį (dėl kažkokio nieko, kurio net negaliu prisiminti) Rendė pavadino mano poeziją „masturbacine" ir „ekshibicionistine" ir prikišo man „sterilumą".

– Tu vaizduojiesi, kad rašymas yra pats svarbiausias dalykas žemėje! – klykė ji.

Visą savaitę bendraudama su savo šeima, mėginau tvardytis, nesikarščiuoti ir pasitelkti šaltą protą, bet jaučiau, kad vargiai galiu sulaikyti bręstantį sprogimą.

– Rende, – teisinausi, – aš turiu vaizduotis, kad rašymas – svarbiausias dalykas gyvenime tam, kad galėčiau rašyti, bet niekas nesako, kad tu turi persiimti mano aistra, tai kodėl aš turėčiau persiimti tavąja?

– Klausyk, aš nenoriu, kad tu įveltum mane ir mano vyrą į savo šlykščią rašliavą – girdi ar ne? Aš tave užmušiu, jeigu kur nors paminėsi mano vardą. O jei ne aš, tai Pjeras užmuš. Ar supratai?

Tada užvirė ilga ir aistringa diskusija apie autobiografijos poveikį kūrybai. Paminėjau Hemingvėjų, Ficdžeraldą, Bozvelį, Prustą ir Dž. Džoisą, bet tik veltui aušinau burną.

* Bevaikė (vok.).

– Aš tau leidžiu spausdinti savo šlykščias knygas tik po mirties, – šaukė Rendė, – jeigu jose bus nors vienas žodis ar nors viena herojė, bent iš tolo panaši į mane!

– Kaip suprantu, tu žadi užmušti mane, kad knygų leidimo nereikėtų atidėti.

– Aš norėjau pasakyti – po mūsų, ne po tavo mirties.

– Ar tai kvietimas prie ešafoto?

– Susikišk savo literatūrines aliuzijas į vieną vietą. Manai, kad esi velniškai protinga, ar ne? Vien dėl to, kad buvai knygų žiurkė, kalikė ir tau gerai sekėsi mokslai. Vien dėl to, kad esi pasipūtėlė ir dulkiniesi su tais kokčiais intelektualais ir sukčiais. Tu puikiai žinai, kad ir aš turėjau ne mažesnių gabumų rašyti, tik niekad nebūčiau galėjusi taip nusmukti, kad viešai išsirenginėčiau kaip tu. Aš nenorėčiau, kad žmonės žinotų, apie ką aš slapta svajoju. Aš nesu tokia sušikta ekshibicionistė kaip tu, štai ir viskas... O dabar nešdinkis iš čia po velnių! Eik lauk! Ar girdi?

– Jeigu neklystu, šitie namai Džudės ir tėčio, o ne tavo.

– Eik lauk! Man nuo tavęs galva plyšta! – ir suspaudusi smilkinius Rendė nubėgo į miegamąjį.

Tai buvo senas psichosomatinis žingsnelis į šoną. Visi mano šeimyniškiai šitaip strapalioja kiekviena pasitaikiusia proga. Man nuo tavęs galva plyšta! Man nuo tavęs skrandį skauda! Man nuo tavęs tarpkojį niežti! Man per tave jau vaidenasi! Per tave aš gavau širdies smūgį! Tu man įvarei vėžį!

Rendė išlindo iš miegamojo skausmingai persikreipusiu veidu. Ji jau buvo susitvardžiusi. Dabar mėgino būti pakanti.

– Aš nenoriu kariauti su tavim, – tarė.

– Šit kaip.

– Ne, iš tikrųjų. Tu man tebesi mano mažoji sesutė, kuri

pasuko ne tuo keliu! Tau reikia liautis rašius ir pastoti. Pamatysi, kūdikis suteiks tavo gyvenimui kur kas daugiau prasmės negu rašymas...

– Gal kaip tik to aš ir bijau.

– Aš tavęs nesuprantu.

– Paklausyk, Rende. Galbūt auginant devynis vaikus tai ir atrodo absurdiška, bet aš tikrai nenoriu turėti vaikų! Nesakau, kad jų nemyliu – tavo, Chlojos ir Lalos, bet darbas man teikia džiaugsmą, ir bent šiuo metu didesnės prasmės man nereikia. Kelerius metus vargau, kol prisiverčiau išsėdėti prie stalo ilgiau kaip dvi minutes, kol susitaikiau su vienatve, su klaikia baime, kad nepasiseks, su slegiančia tyla ir baltu popieriaus lapu. Ir dabar, kai tai įveikiau... kai pagaliau galiu šį tą daryti... Aš tikrai trokštu žengti toliau. Ir labai norėčiau, kad man dabar niekas netrukdytų. Dieve mano! Per kokias kančias aš to pasiekiau...

– Tai tu iš tikrųjų nusprendei šitaip praleisti likusį savo gyvenimą? Sėdėti kambaryje ir rašyti eiles?

– Kodėl gi ne? Kuo blogiau negu pagimdyti devynis vaikus?

Ji dėbtelėjo į mane su panieka.

– Tu nieko neišmanai apie vaikų gimdymą.

– O tu nieko neišmanai apie kūrybą.

Pykau ant savęs, kad taip vaikiškai atsikalbinėju. Su Rende visada pasijuntu vėl esanti penkerių metų.

– Bet tau patiktų turėti vaikų, – spyrėsi ji, – tikrai patiktų.

– Dieve mano, gal ir taip! Bet tu jau tikra mūsų šeimos Etelė Kenedi – kurių galų mums dar? Ir kodėl aš turiu tai daryti, jeigu man kyla abejonių? Kam turiu save prievartauti? Dėl ko? Dėl tavęs? Dėl savęs? Dėl negimusių vaikų? Gal žmonių rasė neišnyks, jeigu neturėsiu vaikų!

– Bet nejaugi tau nesmalsu pamėginti?

– Gal... bet nemirštu iš smalsumo. Be to, turiu laiko...

– Tau jau beveik trisdešimt. Ir tu neturi tiek daug laiko, kaip tau atrodo.

– Viešpatie, – atsidusau, – tu iš tikrųjų negali pakęsti, jei kas nors gyvena ne taip kaip tu. Kodėl aš turiu mėgdžioti tavo gyvenimą? Tavo klaidas. Negi net neturiu teisės į *savo* sumautas klaidas?

– Apie kokias klaidas tu kalbi?

– Apie katalikybės skiepijimą vaikams, nuslėptą savo tikėjimą, kilmės neigimą...

– Aš tave užmušiu! – suklykė Rendė ir iškėlusi rankas puolė prie manęs. Aš nėriau į prieškambarį ir įlindau į sieninę spintą, kaip visada darydavau vaikystėje. Būdavo dienų, kai Rendė ištisai mane lupdavo. (Jeigu ir turėsiu vaikų, tai ne daugiau kaip vieną. Nors manoma, kad vienturčiams sunku gyventi, bet vaikystėje tai buvo didžiausia mano svajonė.)

– Pjerai! – išgirdau Rendės klyksmą už durų. Pasukau užraktą ir timptelėjau lempos virvelę. Paskui vėl atsišliejau į motinos sabalų kailinius (atsiduodančius prieštvaniniais išsivadėjusiais *Joy* ir *Diorissimo*) ir sukryžiavusi kojas įsitaisiau po jais tarp batų. Virš manęs kabėjo dar du pakabai su paltais, kaip stulpai kylančiais aukštyn, regis, iki pat lubų. Seni kailiniai, angliški vaikiški paltukai su odiniais apvadais, striukės slidinėti, kepurės nuo lietaus, milinės, neperšlampami žygio apsiaustai su inicialais, mokykliniai švarkeliai su pavardžių lipdukais prie apykaklės ir pačiūžų įdėklais kišenėse, aksominiai vakariniai puspalčiai, brokato puspalčiai, sportiniai puspalčiai, audinių kailiniai... Trisdešimt penkeri besikeičiančio stiliaus metai su ketvertu augančių dukterų...

trisdešimt penkeri metai pirkinių ir išlaidų, vaikų auginimo ir riksmo... ir ką motina pelnė už tai? Sabalų, audinių kailinius ir apmaudą?

– Izadora! – dabar jau Pjeras beldė į duris.

Aš sėdėjau spintoje ant grindų ir lingavau. Visai neturėjau noro keltis. Taip saldžiai atsiduoda naftalenu ir kvepalais.

– Izadora!

Atvirai sakant, galvojau aš, kartais noriu turėti vaiką. Labai protingą ir guvią mergytę, kuri užaugusi būtų tokia, kokia aš niekad negalėjau būti. Labai savarankišką mergytę, nepažeisto mąstymo ir sveikos psichikos. Be nuolankaus paklusnumo ir pataikūniško viliūgiškumo. Mažą mergytę, kuri nebūtų nei zyzlė, nei saldžiabalsė patarška, nes nejaustų neapykantos savo motinai arba sau.

– Izadora!

Labiausiai norėjau suteikti gyvybę pačiai sau – mažai mergaitei, kokia būčiau galėjusi užaugti kitoje šeimoje, kitame pasaulyje. Apkabinau kelius. Jaučiausi keistai saugi po motinos kailiniais.

– Izadora!

Kas juos verčia puldinėti mane ir sprausti į tą patį šabloną, kuris padarė juos tokius nelaimingus?

Turėsiu vaiką, kai būsiu tam pasiruošusi, o jeigu niekad nebūsiu pasiruošusi, tai ir neturėsiu.

Argi vaikas gali apsaugoti nuo vienatvės ar skausmo? Ar gali išvis nuo ko nors apsaugoti? Jeigu jau jie tokie laimingi, tai kam nuolat stengiasi atvesti kitus į savo tikėjimą? Kodėl būtinai nori, kad kiti darytų taip kaip jie? Kas juos verčia būti nelemtais misionieriais?

– Izadora!

Kodėl mano seserys ir motina tarsi susimokiusios šaiposi iš mano gebėjimų ir įsivaizduoja, kad jie man tik kliudo? Aš parašiau knygą, kurią net pačiai nelengva skaityti. Šešerius metus rašiau, braukiau, rašiau ir perrašinėjau, stengdamasi kuo giliau įsismelkti į savo vidų. O skaitytojai siuntė man laiškus ir skambino naktimis, norėdami pasakyti, kad knyga reikalinga, kad ji drąsi ir sąžininga, kad aš esu drąsi ir sąžininga. Drąsi! Tupiu štai spintoje apsikabinusi kelius! Bet savo šeimai aš buvau nevykėlė, nes neturėjau vaikų. Tai absurdas. Žinojau, kad tai absurdas. Tačiau kažkoks balsas viduje kartojo pamokymus. Kažkas atsiprašinėjo žmonių, kurie gyrė mano eilėraščius, kažkas sakė: *„Ak, bet turėkite galvoje, kad aš neturiu vaikų“*.

– Izadora!

Beveik trisdešimt. Nepažįstami žmonės dažnai duoda man dvidešimt penkerius, bet pastebiu nepermaldaujamus senatvės, mirties ženklus, laipsnišką rengimąsi nebūčiai. Kaktoje jau susimetusios raukšlytės. Išlyginu jas pirštais, o jos beregint vėl įsirėžia. Paakiuose ryškėja smulkutis tinklas: mažulyčiai kanalėliai miniatiūrinio mėnulio paviršiuje. Kampuose vienas, du, trys tiesūs brūkšniai, tarsi įbrėžti rapidografu su nematomu tušu. Vos juntami – nebent pačiam braižytojui. Lūpos labiau susispaudusios negu anksčiau. Šypsena ilgiau išlieka veide. Tartum senėti iš esmės reikštų stingti. Veidas formuojamas pagal iš anksto numatytą pavyzdį. Ženklai, pranašaujantys būsimą pomirtinį stingulį. Beje, pasmakrė vis dar nesuglebusi... bet koks čia rėželis aplink kaklą? Papukai taip pat dar stangrūs, bet ar ilgam? O putytė? Toji ilgiausiai tvers. Ji vis dar bus pajėgi, kai visa kita jau niekam nebebus reikalinga.

Juokinga: nors aš ir nenoriu pastoti, bet gyvenu tartum jos viduje. Dalyvauju visuose kūno pasikeitimuose. Niekas nelieka nepastebėta. Aš žinau tikslų ovuliacijos momentą. Antrąją ciklo savaitę jaučiu, kaip pilvo apačioje kažkas burkteli ir keliskart sudilgsi. Po kelių dienų ant guminės diafragmos „šlikės“ dažnai randu mažytį kraujo lašelį. Skaisčiai raudoną dėmelę, vienintelį matomą pėdsaką kiaušinėlio, kuris galėjo virsti kūdikiu. Tokiomis akimirkomis širdį suspaudžia toks liūdesys, kad sunku apsakyti. Liūdesys ir palengvėjimas. Nejaugi iš tiesų geriau niekada negimti?

Diafragma pasidarė man tartum koks amuletas. Šventas daikčiukas, pertvara, atskirianti mano įsčias nuo vyrų. Kažkodėl mintis, kad turėsiu nešioti *vyro* kūdikį, siutina mane. Tegu jis pats nešiojasi savo kūdikį. Jeigu aš turėsiu vaiką, tai jis bus visas *mano*. Tokią mergaitę kaip aš, tik geresnę. Mergaitę, kuri irgi galės turėti savo vaikų. Nesąžininga yra ne apskritai gimdyti vaikus, bet gimdyti juos vyrams. Vaikus, kurie krikštijami *jų* vardais. Vaikus, meilės ryšiais pririšančius tave prie vyro, kurį turi tenkinti ir kuriam turi tarnauti nuolat bijodama, kad nepamestų. Juk meilės ryšiai – patys stipriausi. Labiausiai nusizulina, bet ilgiausiai laiko. Aš atsidurčiau spąstuose visam laikui. Tapčiau savo pačios jausmų ir savo vaikų įkaite.

– Izadora!

Bet gal aš jau dabar esu įkaitė? Savo svajonių įkaitė. Savo baimės įkaitė. Savo neteisingo suvokimo įkaitė. Pagaliau ką reiškia būti moterimi? Jeigu tai reiškia būti tokia kaip Rendė arba tokia, kokia buvo mano motina, man to nereikia. Jeigu tai reiškia kunkuliuoti iš apmaudo ir skaityti paskaitas apie vaikų auginimą, man to nereikia. Verčiau jau būti intelektualia vienuole.

Bet intelektuali vienuolė irgi menkas džiaugsmas. Ji neturi žavesio. O kokios dar gali būti alternatyvos? Kodėl niekas man jų neparodė? Aš pakėliau akis ir paliečiau smakru motinos sabalų kailinius.

– Izadora!

– Gerai. Einu.

Išlipau iš spintos ir atsistojau priešais Pjerą.

– Atsiprašyk Rendės! – pareikalavo jis.

– Už ką?

– Už visas šlykštynes, kurias pasakei apie mane! – paleido gerklę Rendė. – Atsiprašyk!

– Kodėl?

– Nuo kada čia susigriebei, kad tu žydė? Nuo kada, velniai rautų, pasidarei tokia šventuolė?

– Aš visai ne šventuolė, – atkirtau.

– Tai kam pradėjai ginčą? – dabar Pjeras kalbėjo savo švelniąja Prancūzijos viduriniųjų rytų tarme.

– Ne aš pradėjau šitą kryžiaus žygį prieš kitatikius, o jūs... Aš nesistengiu atversti jūsų į jokį tikėjimą. Paprasčiausiai noriu gyventi savo pačios gyvenimą, jeigu man pavyks tą padaryti tokioje maišalynėje.

– Bet, Izadora, – ėmė gerintis Pjeras. – Mes kaip tik to ir siekiam – padėti tau.

KETVIRTA DALIS

Netoli Juodojo miško

Nebrandūs vaikai buvo metodiškai naikinami, nes dėl amžiaus nepajėgė dirbti... Labai dažnai moterys slėpdavo vaikus po drabužiais, bet, žinoma, kai juos rasdavome, atiduodavome sunaikinti. Iš mūsų buvo reikalaujama laikyti tai paslaptyje, bet šlykštus ir vimdantis nuolat deginamų kūnų dvokas sklaidėsi po visą teritoriją ir aplinkinių gyvenviečių žmonės žinojo, kad Osvencime naikinami žmonės.

SS oberštumfiurerio Rudolfo Heso (Rudolph Hoess) liudijimas, 1946 m. balandžio 5 d., Niurnbergas

8 val. 29 min. važiuojant į Frankfurtą

Dulkina Europos prabanga,
pirmosios klasės vagonai
su pirmosios klasės dulkėmis.
Rausvas kaip marcipaninė kiaulė
konduktorius
atkrypuoja koridoriumi.
*FRÄULEIN!**
Sako su keturiais umliautais,

* Panele! (*Vok.*)

o jo raudona lakuotos odos perpetė
pliaukši zvimbdama ore
kaip guminė timpa.
Jo kepurė vis auga ir auga,
popiežiaus karūna,
nukreipta į aukštybes, pretenduojanti
į absoliučią viršenybę,
federalinio geležinkelio konduktorių
dievišką teisę.
FRÄULEIN!
*E pericoloso sporgersi.**
*Nicht hinauslehnen.***
*Il est dangereux...****
bilda ratai.
Bet aš ne tokia buka.
Žinau, kur baigiasi bėgiai
ir traukiniai įrieda į tylą.
Žinau, kad ta stotis
neturi pavadinimo.
Mano plaukai
kraštutinai ariški.
Mano vardas pagoniškas.
Mano pasas –
mėlynesnės už Bavarijos dangų akys.
Bet jis įžiūri Dovydo žvaigždę
mano bamboje.

* Nepersisverkite (pro langus) (*it.*).
** Nepersisverkite (pro langus) (*vok.*).
*** Tai pavojinga (*pranc.*).

Vikst vikst.
Aš pasipuošiau ja
paskutiniam striptizui.
FRÄULEIN!
Kažkas žadina mane.
Mano bailė ranka
beveik saliutuoja
tai griežtai
kalbančiai uniformai.
*Schones Wetter heute**,
sako linksėdamas galva
į miglotus laukus
už lango.
Ryžtingai įplėšia
mano bilietą, o paskui
blizgantis kaip keptas obuolys jo veidas išsišiepia
apšviestas saulės, kuri
staiga pasirodo tokia palaiminga
kaip vištienos sultinys.

Kol neapsigyvenau Heidelberge, tarsi nė nesuvokiau, kad esu žydė. Žinoma, aš prisiminiau, kaip senelė muiluodama man rankas sakydavo, kad jos „aplipusios vokiečiais“**. Kaip žaisdavome sesers Rendės sugalvotą „bėgimą nuo vokiečių“ – apsirengiame šilčiausiais drabužiais, gerai apkiūtojusios mažylę sesutę Chloją įspraudžiame į lėlių vežimėlį, pasidarome sumuštinių su obuolių tyre ir įlindusios į

* Šiandien gražus oras (*vok.*).
** Kalambūras, paremtas angl. žodžio *germs* (mikrobai) ir *Germans* (vokiečiai) panašumu.

tolimiausią kvepiančios drabužių spintos kampą kremtame juos, tikėdamosi, kad maisto užteks, kol baigsis karas ir ateis sąjungininkai. Lyg per miglą atsimenu, kaip mano geriausia draugė iš episkopalinės bažnyčios Džiliana Batkok (penkerių metų) sakė, kad negali su manimi kartu maudytis, nes aš žydė, o žydai visada prisiusioja į vonią. Bet apskritai mano vaikystė buvo gana ekumeninė. Tėvų draugai buvo įvairiausios odos spalvos, tikėjimų ir rasės žmonės, taip pat kaip ir manieji. Posakį „žmogaus šeima"* išmokau, kai dar buvau snarglė. Nors namuose kartais būdavo kalbama jidiš, atrodė, jog ji vartojama vien kaip kodinė kalba, kad tarnaitė nesuprastų. Kartais ji padėdavo norint apgauti vaikus, bet mes su tobulais vaikiškais radarais visada pagaudavome esmę, nors ir nesuprasdavome žodžių. Taigi kalbos mes beveik neišmokome. Tik perskaičiusi *Sudie, Kolumbai*** aš aptikau žodį *shtarke****, o iš knygos *Magic Barrel* sužinojau apie jidiš laikraštį *Forward*. Man jau buvo keturiolika, kai pirmą kartą dalyvavau bar micvoje (savo pusbrolio, gyvenančio Niujorke, Spring Valyje), o mama pasiliko namie dėl galvos skausmo. Mano senelis, buvęs marksistas, tikėjo, kad religija yra masių opijus ir buvo uždraudęs bet kokius senelės „religinius svaičiojimus", o paskui išvadino mane (sionistinius sentimentus puoselėjantis aštuoniasdešimtmetis) „prakeikta antisemite". Žinoma, aš nebuvau antisemitė. Tiesiog nesijaučiau esanti žydė ir nesupratau, kodėl jis, o ne kas kitas ėmė byloti

* Aliuzija į garsiąją 1955 m. Niujorko modernaus meno muziejuje surengtą Edwardo Steicheno humanistinės fotografijos parodą „Žmogaus šeima".

** Philipo Rotho pirmoji apsakymų knyga, nagrinėjanti antros ir trečios asimiliavusiųjų Amerikoje žydų kartų problemas.

*** Tvirtas (*jidiš*).

kaip koks Chaimas Vaicmanas*. Mano paauglystė prabėgo tais nuostabiais laikais, kai klasės seniūnu būdavo renkamas juodukas, o turėti įvairių rasių draugų ir vaikinų buvo garbės dalykas. Aš ir tuomet jau suvokiau tokios atbulinės diskriminacijos veidmainiškumą, bet vis dėlto nuoširdžiai norėjau prisidėti prie integracijos. Laikiau save internacionaliste, fabianiečių socialiste, visos žmonijos drauge, humaniste. Susigūždavau iš gėdos, kai neišmanėliai žydų šovinistai pradėdavo aiškinti, kad ir Marksas, ir Froidas, ir Einšteinas – visi buvo žydai ir kad žydų genai tobulesni, o smegenys labiau išsivysčiusios. Man buvo aišku, kad įsivaizdavimas, jog esi vertesnis už kitus, byloja vien apie tai, kad esi *menkesnis*, ir jeigu laikai save ypatingu, vadinasi, esi eilinis.

Per kiekvienas Kalėdas nuo tada, kai man sukako dveji, puošdavome eglutę. Tik švęsdavome ne Kristaus gimimą, bet (taip sakydavo mama) „Žiemos saulėgrįžą“. Džiliana, kuri po savo Kalėdų eglute pastatydavo prakartėlę su Betliejaus žvaigžde virš jos, karštai dėl to su manim ginčydavosi. Aš užsispyrusi kartodavau motinos žodžius: „Žiemos saulėgrįža buvo anksčiau už Kristaus gimimą“. Vargšė tamsuolė Džilianos motina įsikandusi laikėsi kūdikėlio Jėzaus ir nekalto prasidėjimo.

Per Velykas mes ieškodavome dažytų kiaušinių, bet nešventėme Kristaus prisikėlimo, tik „pavasario lygiadienį“, gyvybės atgimimą, pavasario apeigas. Pasiklausius mano motinos, buvo galima pamanyti, kad mes kokie druidai.

– Kas atsitinka žmonėms, kai jie numiršta? – paklausiau jos.

* Chaim Weizmann (1874–1952) – vienas sionizmo lyderių, pirmasis Izraelio prezidentas.

– Iš tikrųjų jie nenumiršta, – atsakė ji. – Jie sugrįžta į žemę ir po kurio laiko atgimsta vėl žole, o gal net pomidoru. – Tai kėlė man keistą nerimą. Frazė „iš tikrųjų jie nenumiršta" skambėjo gana maloniai, bet kas nori būti *pomidoru*? Ar tai toks mano likimas? Virsti pomidoru, pilnu gličių sėklų?

Bet, šiaip ar taip, tai buvo vienintelis mano tikėjimas. Mes nebuvome tikri žydai, tik pagonys ir panteistai. Mes tikėjome reinkarnacija, pomidorų sielomis ir netgi (jau 1940 metais) ekologija. Ir vis dėlto su visu šiuo bagažu aš ėmiau jaustis esanti neabejotina žydė ir neabejotina paranojikė (o gal tas pats?) tą pačią akimirką, kai įkėliau koją į Vokietiją.

Staiga ėmė dingotis, kad visi žmonės autobusuose skuba namo, kur jie saugo nedideles auksinių dantų ir vestuvinių žiedų kolekcijas... Lempų gaubtų tekstūra „Europos" viešbutyje įtartinai švelniai gruoblėta... „Silbener Hirch" klubo tualete muilas keistai kvepia... Nepriekaištingai švarūs geležinkelio traukiniai klaustrofobiški ir atsiduoda gyvuliniais vagonais... Konduktorius rausvu marcipaninės kiaulės veidu nebūtų daręs man jokių nuolaidų... Stoties viršininkas smailėjančia į viršų nacių kepure kažkokia dingstimi norėjo patikrinti mano dokumentus ir įsūdyti mane vienam iš tų žaliašvarkių policininkų juodais odiniais batais ir prie jų priderintu rimbu... Muitininkas kertant sieną tikrai norėjo mane sustabdyti, aptikti slaptas skausmą malšinančių bei sieros tablečių atsargas, taip pat viciliną ir trankvilizatorių „Librium" iš kariškių ambulatorijos – įprastinį čiulpinukų rinkinį keliaujant į Italiją – ir išvežti mane į niekam nežinomą urvą Alpių papėdėje, kur aš būčiau žiauriai rafinuo-

tais būdais kankinama, kol prisipažinčiau, kad, atmetus pagonybę, panteizmą ir pedantišką anglų poezijos žinojimą, esu tokia pat tikra žydė kaip Ana Frank.

Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, aišku, kad mes su Benetu atsidūrėme Heidelberge (ir iš esmės susituokėme) dėl to, kad Amerikos vyriausybė mulkino visuomenę ir vėliau apie tai buvo paskelbta Pentagono spaudoje. Kitaip tariant, mes susituokėme todėl, kad Benetas buvo pašauktas į karo tarnybą, jis buvo pašauktas 1965–1966 metais telkiant kariuomenę Vietnamui, o tai buvo tiesioginis Amerikos visuomenės mulkinimo rezultatas. Bet kas tuo metu apie tai žinojo? Mes įtarėme, bet neturėjome įrodymų. Skaitėme ironiškas antraštes, žadančias, kad kariuomenės telkimas „užbaigs karą ir įtvirtins taiką“. Pasitaikydavo neblogų sąmojų, tokių kaip: „Buvo būtina sunaikinti kaimą, kad jį išsaugotume...“ Radosi aktyvistų, kurie kalbėjo apie tai taip pat aiškiai, kaip buvo kalbama vėliau. Tačiau pirmame *The Times* puslapyje juodu ant balto to nebuvo parašyta.

Taigi Benetas, įpusėjęs mokslus vaikų psichiatras, buvo pašauktas karo tarnybon būdamas trisdešimt vienerių metų. Draugavome jau tris mėnesius. Mudu suradome vienas kitą po nelaimingai užsibaigusių meilės istorijų, o aš – po siaubingos pirmosios santuokos. Mus abu kankino vienatvė, mes klaikiai bijojome būti vieni, mes buvome laimingi lovoje, mus baugino ateitis, mes susituokėme Beneto išvažiavimo į Sem Hjustono fortą išvakarėse.

Iš pat pradžių santuoka atrodė keista. Abu tikėjomės išsigelbėti. Ir štai mudu kimbame vienas į kitą ir skęstame drauge. Per keletą dienų atsirado priešiškumas. Labai greitai nuo įžeidinėjimų perėjome prie visiškos tylos, per-

traukiamos meilės aktų, kurie, nors tai ir neįtikėtina, buvo sėkmingi. Nė vienas iš mudviejų nežinojome, į ką įklimpome ir kodėl.

Iki atvykstant į Heidelbergą, du mūsų vedybinio gyvenimo mėnesiai buvo tokie pat nesuvokiami kaip ir mūsų vedybų priežastis. Taip ir gyvenome, du pašiurpę manheteniečiai, transplantuoti į San Antonijų Teksaso valstijoje. Benetas, nuskusta galva ir įspraustas į žalią karišką uniformą, buvo priverstas valandų valandas sėdėti ir klausytis kariškos propagandos apie gydytojavimą kariuomenėje – o to jis nekentė visa širdimi.

Aš pasilikdavau „namie“ – steriliame motelyje San Antonijaus priemiestyje, žiūrėjau televizorių, perdirbinėjau savo eilėraščius, jaučiausi įniršusi ir bejėgė. Kaip dauguma Niujorke augusių merginų, taip ir neišmokau vairuoti. Dvidešimt ketverių metų išmesta į Teksaso krantą pro motelio langą spoksojau į saulės išdegintą greitkelio atraižą tarp San Antonijaus ir Ostino. Drybsodavau iki pusės vienuoliktos, paskui atsikeldavau ir žiūrėdama televizorių rūpestingai pasidažydavau (kam?), nulipdavau žemyn ir godžiai puldavau prie vėlyvųjų teksasietiškų pusryčių stalo su blyneliais, dešrelėmis, avižiniais dribsniais, paskui apsivilkdavau maudymosi kostiumėlį (kuris darėsi vis ankštesnis) ir kokias dvi valandas kepindavausi saulėje. Paskui penkias minutes paplaukiodavau baseine ir lipdavau į viršų grumtis su savo „darbu“. Tačiau dirbti buvo beveik neįmanoma. Rašydama jaučiausi siaubingai vieniša. Griebdavausi bet kokios dingsties, kad tik nereikėtų to daryti. Nesijaučiau esanti rašytoja ir netikėjau, kad sugebu rašyti. Tada aš buvau pamiršusi, kad rašiau visą savo gyvenimą.

Jau būdama aštuonerių pradėjau kurti ir iliustruoti apsakymus. Nuo dešimties metų rašiau dienoraštį. Nuo trylikos visą paauglystę pliekdavau ironijos kupinus laiškus, sąmoningai nusirašinėdama nuo Kitso ir Dž. B. Šo. Septyniolikos važiuodama su tėvais ir seserimis į Japoniją pasiėmiau portatyvinę „Olivetti" mašinėlę ir kas vakarą trumpai aprašydavau dienos įspūdžius bloknote. Vyresnėse koledžo klasėse pradėjau spausdinti eilėraščius mažuose literatūriniuose žurnaluose (už juos pelniau daugumą poezijos prizų ir vieną žurnalą redagavau). Ir vis dėlto nors buvau apsėsta rašymo, nors buvau spausdinama ir gaudavau literatūros agentų laiškų su pasiteiravimais, ar „nerašau romano", iš tikrųjų netikėjau savo atsidavimo rimtumu.

Užuot patikėjusi, savo noru įsivėliau į doktorantūros mokslus. Buvo manoma, kad doktorantūra užtikrina saugumą. Buvo manoma, kad prieš sėdant rašyti reikia „išgimdyti" (kaip kūdikį?) doktorantūros baigimo diplomą. Dabar akivaizdu, kokia tai apgaulė! Bet tuomet tai atrodė išmintinga, logiška ir neginčijama. Buvau tokia nepataisomai gera studentė, kad profesoriai nuolat gundė mane stipendijomis. Man knietėjo jų atsisakyti, bet neišdrįsdavau, taigi dvejus su puse metų sugaišau magistrantūrai ir pradžiai doktorantūros, kol supratau, kad visa tai rimtai kenkia mano išsilavinimui.

Vedybos su Benetu išvadavo mane nuo akademinių studijų. Aš išėjau atostogų, kad galėčiau važiuoti kartu su juo į karinį dalinį. O ką dar galėjau daryti? Nenorėjau prarasti stipendijos, tiesiog taip nelemtai susiklostė įvykiai. Ištekėjusi už Beneto atitolau ir nuo Niujorko, nuo motinos, anglų doktorantūros Kolumbijos universitete, nuo buvusio vyro ir visų buvusių vaikinų – kurie visi mano atmintyje dabar

atrodė kaip vienas. Aš norėjau ištrūkti į laisvę. Norėjau pabėgti. Ir Benetas man padėjo. Santuokinis mūsų gyvenimas nuo pat pradžių buvo slegiamas šios sunkios naštos. Stebuklas, kad šeima apskritai neiširo.

Heidelberge mes įsikūrėme milžiniškoje amerikiečių koncentracijos stovykloje pokarinės statybos miesto dalyje (kuri nė iš tolo neprilygo gražaus senamiesčio turistų lankomai *Schloss**). Dauguma gretimų kaimynų buvo armijos kapitonai ir jų „vasalai“. Išskyrus keletą įsidėmėtinų išimčių, malonesnių žmonių man nebuvo tekę sutikti. Užsukus pas kurį nors, žmona visada vaišina kava. Vaikai beprotiškai draugiški ir mandagūs. Vyrai galantiškai šoka padėti išsikasti automobilį iš sniego ar užnešti sunkias dėžes į viršų. Dar nuostabiau klausytis jų samprotavimų apie tai, kad Azijoje pigus pragyvenimas, kad Jungtinės Valstijos turėtų velniop subombarduoti Vietkongą ir galiausiai, kad kareiviams tenai reikia dirbti savo darbą, o ne kištis į politiką. Mus su Benetu jie laikė ateiviais iš kitos visatos, o mes panašiai ir jautėmės.

Kitapus gatvės gyveno kiti kaimynai, vokiečiai. 1945 metais, kai jie dar buvo militaristai, nekentė amerikiečių už tai, kad laimėjo karą. Dabar, 1966-aisiais, vokiečiai buvo pacifistai (bent jau kitų tautų atžvilgiu) ir nekentė amerikiečių už tai, kad jie kariavo Vietname. Paradoksų gausėjo taip sparčiai, kad nespėdavai jų įsiminti. San Antonijus buvo svetimas, tačiau Heidelbergas tūkstantį kartų svetimesnis. Mes gyvenome tarp dviejų priešiškų stovyklų ir buvome tokie nelaimingi, kad irgi žiūrėjome vienas į kitą kaip į priešą.

Iki šiol užmerkusi akis aš vėl matau Heidelbergo Marko Tveno miestelį per pietų pertrauką. Šildomų pusgami-

* Piliai (*vok.*).

nių kvapai koridoriuose. Ginkluotųjų pajėgų radijo stotis skelbia futbolo rungtynių rezultatus ir kiek kitoje pasaulio dalyje žuvo vietkongiečių (gerokai daugiau nei iš tikrųjų). Klykauja vaikai. Dvidešimt penkerių metų strazdanotos madonos iš Kanzaso slampinėja su chalatais ir plaukų suktukais, amžinai laukdamos Pelenės baliaus, dėl kurio būtų verta pasileisti garbanas. Bet taip jo ir nesulaukia. Užtat jos sulaukia komivojažierių, kurie be atvangos švytruoja koridoriais, skambina į duris ir siūlo pirkti viską, pradedant investiciniais fondais ir baigiant iliustruotomis enciklopedijomis (supaprastintos kalbos) bei rytietiškais kilimais. Greta amerikiečių atskalūnų, britų hipių ir pakistaniečių studentų, parduodančių prekes „juodai“, tikra Bundesvero nykštukinių vokietukų kariuomenė siūlo daugybę įvairių prekių – čia ir rankų darbo aliejinės drobės su cukrinėmis Alpėmis geltono kaip medus saulėlydžio fone, ir alaus bokalai, grojantys „Dieve, laimink Ameriką“, ir laikrodžiai su nenutylančiomis gegutėmis. Ir karinio miestelio gyventojai perka, perka, perka. Žmonos perka, norėdamos užpildyti tuščią savo gyvenimą, sukurti namų židinio iliuziją nuobodžiuose būstuose, paskleisti aplink nešvarius amerikietiškus banknotus. Vaikai perka šalmus ir žaislus arba vaikiško dydžio kariškus drabužius, kad galėtų žaisti mėgstamą savo žaidimą „Vietkongiečiai prieš Žaliąsias beretes“ ir pasiruošti ateičiai. Vyrai perka elektros prietaisus, tikėdamiesi jais užtušuoti savo pačių bejėgiškumą. Ir visi perka laikrodžius nelyginant prarasto laiko armijoje simbolius.

Kažkas Marko Tveno miestelyje paleido gandą, kad vokiški laikrodžiai atneša laimę „karinių krautuvių žemėje“, taigi visi kapitonai, seržantai, pirmieji leitenantai nenurim-

davo, kol jų namuose nekabėdavo mažiausiai trisdešimt laikrodžių. Laikrodžiai rikiuodavosi ant jų sienų dvejus metus, mušdami ir kukuodami skirtingais intervalais, vesdami jų žmonas ir vaikus iš proto, kaip kad tarnyba vesdavo iš proto juo pačius. O kadangi tų pastatų sienos buvo plonos kaip popierius, netgi nekukuojantys gyventojai (kaip mes) kiaurą dieną girdėdavo gegučių artilerijos salves. Jeigu pas kaimynus nekukuodavo gegutė, kuris nors nemuzikalus vaikas grodavo nepagrojamą Jungtinių Amerikos Valstijų himną „Hammond" vargonais (pirktais išsimokėtinai su gyvenimo neapsunkinančiu mėnesiniu mokesčiu – sunkiau buvo to grojimo *klausytis*) arba koks viršila per visą kiemą šūkavo kažką savo berniūkščiams (dvynukams Veinui ir Dveinui, kuriuos vadindavo „pajodžargomis"). Jeigu kukavimas neišvesdavo iš kantrybės, laikrodžių simbolika atrodydavo juokinga. Visi kariuomenėje nuolat skaičiuodavo dienas ir minutes: po aštuonių mėnesių rotacija, po trijų mėnesių vyras bus išsiųstas į Vietnamą, dar po dvejų metų galima tikėtis paaukštinimo, po trijų mėnesių galima išsikviesti žmoną ir vaikus... Gegutės fiksuodavo kiekvieną kiekvienos valandos minutę tame ilgame žygyje į užmarštį.

Nors mes ir neturėjome laikrodžių, mūsų butas nedaug kuo skyrėsi nuo jaunam karininkui būdingo kariniame miestelyje. Šlykštūs minkšti pokarinės vokiečių gamybos baldai, suteikiami amerikiečiams kaip žalos atlyginimas. Be abejo, iš keršto amerikiečiams jie buvo gaminami dar bjauresni negu šiaip. Iš pradžių jų būta kokčios smėlio spalvos, bet po dvidešimties metų katorgos jie įdubo, nušiuro ir pasidarė rudi kaip šlapimas su margaspalvėmis dėmėmis, likusiomis nuo daugybės naminių augintinių ir anksti rytą po alaus

lupamų ožių. Mes iš paskutiniųjų stengėmės uždangstyti tas begemotų sofas ir drambliakėdes ryškiomis skaromis, pagalvėmis ir gobelenais. Ant sienų prikabinome plakatų, palanges nustatėme gėlių vazonais. Sustatėme į lentynas asmenines knygas (parsisiųstas už nemenką vyriausybės kompensuojamą kainą). Tačiau būstas vis tiek atrodė nykus. Pats Heidelbergas buvo slogus. Gražuolis miestas, kuriame dešimt mėnesių per metus lyja. Saulė kasdien grumiasi su debesimis, bet išlenda tik valandai ar dviem ir vėl prapuola. O mes gyvename savotiškuose kalėjimuose. Dvasiniame ir intelektualiniame gete, iš kurio negalime išeiti, nors ir nesame uždaryti.

Benetas visas buvo pasinėręs į kariuomenės reikalus ir depresiją. Jis man niekuo negalėjo padėti. Ir aš neturėjau kuo jam padėti. Įpratau viena vaikščioti po senamiestį per lietų. Valandų valandas slampinėdavau po krautuves čiupinėdama prekes, kurių nežadėjau pirkti, susiliejusi su minia, viena ausimi klausydamasi ilgų pokalbių, iš kurių suprasdavau tik nuotrupas, spoksodama į pardavėjus, įkyriai rodančius išsitempiančius perukus, dirbtinius nagus, peilių rinkinius, mėsmales, trinkeles... „*Meine Damen und Herren...*" pradeda jie, prikergdami šią frazę prie kiekvieno ilgesnio sakinio, kad po kurio laiko ji ima skambėti ausyse.

Mane supa drūtos it bulvės ponios, sudarydamos pilką dengiamosios spalvos sieną. Vokietijoje eina sargybą armijos pilkai apsitaisiusių ponių tirolietiškomis skrybėlėmis, patogiais batais ir raudonais nuo išsiplėtusių kapiliarų skruostais. Iš arti tie kapiliarai atrodo kaip kokie mažyčiai fejerverkai – kaip nuotraukose raketai sprogstant. Kur pažvelgsi, visur pilna tų sveikata trykštančių našlių: vienos vel-

ka sietelius su kyšančiais iš jų bananais, kitos plačiais savo užpakaliais užspaudusios siauras dviračių sėdynes mina pedalus, trečios lipa į lietaus nudryžtus traukinius, važiuojančius iš Miuncheno į Hamburgą, iš Niurnbergo į Freiburgą. Ištisas našlių pasaulis. Pažadėtosios nacių svajonės išsipildymas: gyvenimas tarp moterų be žydų.

Kartais be tikslo slampinėdama gatvėmis, važinėdama *Strassenbahn**, užsukdama į kavinę išgerti alaus su druskuotais riestainiukais arba *Kaffe und Kuchen Konditorei***, įsivaizduodavau esanti dvasia žydės, nužudytos koncentracijos stovykloje tą dieną, kai gimiau. Kas būtų galėjęs tai paneigti? Aš kūriau sudėtingiausius scenarijus, meluodama sau, jog tai tik siurrealistinės istorijos, kurias ketinu aprašyti. Tačiau tai buvo daugiau negu istorijos ir aš apie jas nerašiau. Kartais man atrodydavo, kad einu iš proto.

Pirmą kartą gyvenime aš taip rimtai susidomėjau žydų ir Trečiojo reicho istorija. Ėmiau lankytis Jungtinių Valstijų tyrimo tarnyboje bei Specialiosios paskirties bibliotekoje ir raustis knygose, kuriose buvo smulkiai aprašyti deportacijų ir mirties stovyklų baisumai. Aš perskaičiau apie *Einsatzgruppen**** ir įsivaizdavau, kaip kasu sau kapą ar stoviu ant didžiulės duobės krašto, prispaudusi kūdikį prie krūtinės, o nacistų kareiviai užtaisinėja šautuvus. Mintyse girdėjau siaubo klyksmus ir krintančių kūnų dunksėjimą. Įsivaizdavau, kad mane sužeidžia ir aš krintu į duobę, knibždančią trūkčiojančių kūnų, ir ant manęs pabyra kastuvais beriamos žemės. Kaip aš galėjau įrodyti, kad esu ne judėjų tikėjimo,

* Tramvajumi (*vok.*).
** Kavos su pyragu konditerijoje (*vok.*).
*** Operatyvinę grupę (*vok.*).

bet panteistė? Kaip galėjau įtikinti švenčianti žiemos saulėgrįžą ir pavasario šventes? Naciams aš buvau tokia pat žydė kaip ir kiti. Ar aš sugrįšiu į žemę ir pavirsiu gėle arba vaisiumi? Ar taip atsitiko visiems žydams, nužudytiems tą dieną, kai gimiau?

Retsykiais, kai nelydavo, mėgdavau šmirinėti po turgų. Vokiečių vaisių turgūs žavėjo mane šėtonišku grožiu. Jie vykdavo šeštadieniais už Šventosios Dvasios bažnyčios septynioliktojo amžiaus aikštėje. Prekystaliai su raudonai ir baltai dryžuotomis stoginėmis lūžo nuo vaisių ir uogų, raudonuojančių kaip žmogaus kraujas. Avietės, žemuogės, tamsiai raudonos slyvos, mėlynės. Kalnai rožių ir bijūnų. Viskas kraujo spalvos ir nuo visko kraujas varva į medines dėžes, o iš jų ant medinių prekystalių. Ar į juos perėjo karo metų žydų kūdikių sielos? Ar dėl to mane taip erzina vokiečių aistra sodininkystei? Tas jų iškreiptas gyvybės šventumo suvokimas? Šitiek meilės vaisiams, gėlėms ir gyvūnams? *Bet mes nieko nežinojome apie tai, kas atsitiko žydams*, nuolat kartojo jie man. *Laikraščiai apie tai nerašė. Buvo tik dvylika metų.* Ir aš tikėjau jais, iš dalies tikėjau. Ir supratau juos, iš dalies supratau. Ir linkėjau, kad jie visi numirtų lėta ir baisia mirtimi. Tas kruvinas turgaus grožis – senos matronos, sveriančios kraujuojančias uogas, tvirtos šviesiaplaukės freilinos, skaičiuojančios rožes, – sukeldavo man dar didesnį tūžmastį Vokietijai.

Vėliau jau galėjau apie visus tuos dalykus rašyti ir išvaryti kai kuriuos demonus. Vėliau jau galėjau įsigyti draugų vokiečių ir net kai kur įžvelgti kalbos ir poezijos grožį. Bet tais pirmaisiais vienišais metais aš neįstengiau rašyti ir turė-

jau vos keletą draugų. Gyvenau kaip atsiskyrėlė – skaičiau, vaikščiojau, įsivaizdavau, kad mano siela traukiasi iš kūno ir jos vietą užima siela to, kas mirdamas užleido man vietą.

Aš tyrinėjau Heidelbergą kaip šnipė ir radau visus Trečiojo reicho orientyrus, sąmoningai nepaminėtus turistiniuose lankstinukuose. Radau vietą, kur stovėjo andai sudeginta sinagoga. Išmokusi vairuoti, nusigaudavau dar toliau nuo namų ir suradau apleistą geležinkelio atšaką ir seną krovininį vagoną su užrašu REICHSBAHN*. (Visi blizgantys nauji traukiniai pažymėti BUNDESBAHN.**) Jaučiausi kaip tie fanatiški izraelitai, sekantys nacistų pėdsakais iki Argentinos. Tik aš sekiau savo praeities, savo žydiškumo, kuriuo anksčiau negalėjau įtikėti, pėdsakais.

Didžiausią pyktį man kėlė tai, kaip išvertę kailį vokiečiai postringavo apie taiką ir humanizmą, kaip visi tikino kovoję su rusais fronte. Labiausiai bjaurėjausi jų veidmainiškumu. Jeigu jie bent būtų atvirai pasakę: *Mes mylėjome Hitlerį*, jų sąžiningumas būtų tam tikra atsvara humaniškumui ir galbūt įmanoma būtų jiems atleisti. Per trejus metus, kol gyvenau Vokietijoje, sutikau tik vieną, kuris tai pripažino. Buvusį nacistą, kuris tapo mano draugu.

Horstas Humelis turėjo nedidelę spaustuvę senamiestyje. Jo stalas būdavo užverstas stirtomis knygų, popieriais, visokiu šlamštu, o jis pats nepaleisdavo iš rankų telefono ir nuolat rėksmingu balsu ką nors nurodinėdavo savo trims susirietusiems iš baimės *Assistenten****. Jis buvo penkių pėdų ūgio, su nemažu pilvuku ir nešiojo storo stiklo akinius, iš-

* Vokietijos valstybinis geležinkelis (*vok.*).
** Federalinis geležinkelis (*vok.*).
*** Padėjėjams (*vok.*).

ryškinančius ratilus apie akis. Pirmą kartą jį pamatęs Benetas praminė jį nykštuku. Iš esmės *Herr Humel*, kaip iš pradžių į jį kreipdavausi, gerai kalbėjo angliškai, bet kartais pasitaikydavo tokių juokingų riktų, kad visas jo mokėjimas nueidavo niekais. Kartą, kai pasakiau jam, kad turiu važiuoti namo išvirti Benetui pietus, jis atsakė: „Jeigu tavo vyras alkanas, turi važiuoti namo ir jį išvirti“.

Humelis spausdino viską, pradedant valgiaraščiais ir baigiant skrajutėmis ir „Heidelbergo karininkų žmonų informaciniu biuleteniu“ – iliustruotu keturių puslapių bulvariniu laikraštuku su spaustuvės klaidomis, menkavertėmis eilėmis apie kariškių žmonų padėtį ir armijos matronų nuotraukomis, kuriose – pasidabinusios gėlėmis apkaišytomis skrybėlėmis, orchidėjų puokštelėmis prie krūtinės ir netikrais briliantais papuoštais arlekiniškais akiniais – jos priiminėjo apdovanojimus viena iš kitos už visokeriopą visuomeninę veiklą.

Savo paties malonumui Humelis taip pat spausdino savaitinę brošiūrą *Heidelberg Alt und Neu**. Daugiausia vietos jame užėmė restoranų ir viešbučių reklama, traukinių tvarkaraščiai, kino repertuaras ir taip toliau. Tačiau kartais Humelis (jis buvo karo korespondentas per Ancijaus mūšį) parašydavo vedamąjį straipsnį kokia nors bendruomenės gyvenimo tema, retsykiais savo malonumui – interviu su kokiu miestelėnu ar atvykėliu.

Po metus trukusios nacistų medžioklės Heidelberge (ir darbų keisčiausiose vietose, tik sustiprinusių mano depresiją) aš susidūriau su Humeliu, kuris paprašė manęs būti jo „amerikietiška redaktore“ ir padėti pritraukti *Heidelberg Alt*

* Senasis ir naujasis Heidelbergas (*vok.*).

und Neu daugiau anglakalbių skaitytojų. Jis norėjo privilioti juos kokiu nors turistiniu masalu, o tada įpiršti reklaminių produktų: Rozentalio porceliano, Humelio (nieko bendra su juo pačiu) statulėlių, namų ūkio prietaisų, vietinio vyno ir alaus. Aš turėsianti kas savaitę parašyti pirmajam puslapiui skiltį, už kurią bus mokamos 25 vokiškos markės (arba 7 doleriai), o Humelis pasirūpins nuotraukomis ir išvers tekstą į vokiečių kalbą. Aš galėsianti rašyti apie bet ką, kas mane domina. Visiškai apie bet ką. Žinoma, aš sutikau.

Iš pradžių rašiau „saugiomis“ temomis – sugriuvę rūmai, vyno dienos, istoriniai restoranai, Heidelbergo istorijos ir legendų nuotrupos. Ta skiltis buvo man priemonė daugiau sužinoti. Ji man padėjo pakliūti į tokias vietas, kurių kitaip nebūčiau pamačiusi. Kartais rašiau satyrą, parodijuodama tokius įvykius, kaip Vokietijos ir Amerikos draugystės savaitė arba *Fasching** pokylis rotušėje. Retsykiais parašydavau meno parodų ir operų apžvalgų, esė apie architektūrą ir muziką, straipsnių apie žymius žmones, kurie lankėsi Heidelberge, kai antai Gėtė ir Markas Tvenas. Sužinojau apie miestą daugybę įdomiausių dalykų, prisigaudžiau daug šnekamosios vokiečių kalbos posakių, tapau nedidele miesto ir karinės įgulos įžymybe ir galėjau iki soties valgyti ir gerti vyną Heidelbergo restoranuose, kurie norėjo būti aprašyti. Tačiau lengvai skaitomi, sąmojingi rašiniai nė iš tolo neatitiko tikrųjų mano jausmų Vokietijai. Pamažėle įsidrąsinau ir išmokau laviruoti ant pavojingos ribos tarp to, ką jaučiu ir rašau. Tai, ko išmokau rašydama tas skiltis, buvo pradžia to, ką vėliau išmokau „rašydama atvirai“. Aš pradėjau nuo

* Karnavalo (*vok.*).

gudravimo, paviršutiniškumo ir nesąžiningumo. Ilgainiui pasidariau drąsesnė, lioviausi dangsčiusis. Vieną po kitos nusiplėšiau nuo veido kaukes: visko išmanymo, tariamo rafinuotumo ir abejingumo.

Šniukštinėdama po miestą vaiduoklių, atradau labiausiai matomą vaiduoklį iš visų – nacių amfiteatrą, įsikūrusį tarp kalvų į šiaurę nuo Heidelbergo. Mane nuolat traukė ten eiti. Atrodė, kad Heidelberge niekas nežino apie tai, kad ši vieta egzistuoja, dėl to amfiteatras viliojo dar labiau. Galbūt jis iš tikrųjų egzistavo tiktai mano sąmonėje. Aš vis grįždavau ir grįždavau į jį.

1934 ar 1935 metais jį pastatė Jaunimo darbo korpusas (taip ir matau tuos šviesiaplaukius, pusnuogius vaikinus, dainuojančius *Deutschland über Alles**, kraunančius rausvus Nekaro slėnio smiltainio luitus, ir Reino mergeles su palaidinėmis, nešančias bokalus tamsaus kaip myžalas alaus). Pastatė jį *Heiligenberg*, arba Šventojo kalno, šakume, kur, manoma, kadaise buvo Odino šventykla. Į amfiteatrą patekdavau iš senamiesčio pusės per tiltą, paskui plačia į užmiestį vedančia gatve užvažiuodavau į Šventąjį kalną, laikydamasi Šv. Mykolo bazilikos griuvėsių krypties. Tai, kad nuorodų į amfiteatrą nebuvo, atrodė savotiškai grėsminga. Kelias vingiuoja per mišką aukštyn, tamsžalės pušų šakos beveik nepraleidžia šviesos, ir aš kaip Gretutė keliauju pukšinčiu, kosėjančiu folksvagenu, tik niekas nemėto duonos trupinėlių man už nugaros.

Važiuodama aukštyn į kalną ir prisimindama visas tas žiaurias vokiečių pasakas apie mažas mergaites tamsiuose miškuose, staiga sustoju – variklis užgęsta važiuojant trečia

* Vokietija aukščiau už viską (*vok.*).

pavara. Bijodama nuriedėti žemyn, perjungiu į antrą pavarą ir variklis vėl užgęsta. Galiausiai turiu ropštis į viršų pirma pavara.

Šventojo kalno viršuje stovi nedidelis bokštelis iš raudonojo smiltainio su nudilusiais, apsamanojusiais laipteliais, viršuje užsibaigiančiais stebėjimo aikštele. Lipu tais slidžiais laipteliais pasižiūrėti miesto panoramos. Ir štai ji priešais mane: žvilganti upė, margaspalviai miškai, rausva gremėzdiška pilis. Kodėl Trečiojo reicho metraštininkai niekada nerašė apie tai, kad Vokietija graži? Ar tai būtų per daug dviprasmiška dorovės atžvilgiu? Šalies grožis ir žmonių bjaurumas. Ar negalėtume pakelti tokios patyčios?

Važiuodama žemyn nuo bokšto, įsuku giliau į mišką ir prie nedidelio restoranėlio, vadinamo *Waldschenke* (arba miško taverna), kuriame biurgeriai vasarą lauke geria alų, o žiemą viduje glintveiną, pastatau mašiną. Toliau kopiu aukštyn pėstute (po kojomis šnara lapai, virš galvos siūruoja pušys, saulę užstoja lapija). Kadangi suolų eilės iškaltos atšlaitėje, įėjimas į amfiteatrą iš viršaus. Jis atsiveria tau po kojomis staiga – eilių eilės žolėmis apaugusių suolų, nusėtų butelių duženomis, prezervatyvais, saldainių popieriukais. Apačioje – avanscena, apjuosta flagštokų vėliavoms su svastika ar vokišku ereliu. Iš abiejų pusių įėjimai oratoriams, kurie pasirodydavo lydimi rudmarškinių asmens sargybinių.

Tačiau nuostabiausias pats statinys: milžiniškas pušų apstotas katilas, glūdintis nežemiškoje tų pasakiškų miškų tyloje. Žemė čia šventa. Čia buvo garbinamas Odinas, paskui Kristus, vėliau Hitleris. Aš pasileidžiu žemyn ir atsistojusi scenos viduryje skaitau savo eilėraščius aidų auditorijai.

Kartą pasakiau Horstui, kad parašysiu apie amfiteatrą.

– Kam? – paklausė jis.

– Todėl kad visi apsimeta, lyg jo tenai nebūtų.

– Manai, kad tai pakankamas pagrindas?

– Taip.

Aš nuėjau į centrinę Heidelbergo biblioteką ir pradėjau vartyti turistinius vadovus. Dauguma jų buvo tradiciški, su blizgiomis pilies nuotraukomis ir senais raižiniais, vaizduojančiais palatinato rinkėjus blyškiais papurtusiais veidais. Galiausiai radau vieną, bibliotekos įrištą, su angliškais ir vokiškais pavadinimais tituliniame puslapyje, išspausdintą pigiame geltoname popieriuje su nespalvotomis iliustracijomis ir senoviniu gotikiniu šriftu. Jis buvo išleistas 1937 metais ir maždaug kas dešimt puslapių kokia nors pastraipa, iliustracija ar nedidelė ištrauka užklijuota kvadratiniais lipniais lapeliais. Tie kvadratėliai buvo prilipdyti taip gvaldžiai, kad neįmanoma pakelti iš kampo, bet kai tik aš juos pamačiau, supratau, kad neturėsiu ramybės, kol jų neatplėšiu ir nepamatysiu, kas po jais.

Užsisakiau tą vadovą ir dar kelis kitus (kad bibliotekininkė nieko neįtartų) ir nuskubėjau namo, o ten užsikaičiau virdulį ir atsargiai pagarinau tuos nepageidautinus puslapius.

Įdomu buvo pamatyti, ką cenzorius manė esant būtina cenzūruoti:

Amfiteatro nuotrauka visa savo didybe: vėliavos plevėsuoja, rankos iškeltos nacistiniam pasveikinimui, šimtai šviečiančių taškelių, ženklinančių ariškas galvas, o gal ariškas smegenis.

Pastraipa, aprašanti amfiteatrą kaip „vieną monumentaliausių Trečiojo reicho statinių, gigantišką [sic] teatrą po atvi-

ru dangumi, kurio paskirtis šventės ir rimties valandą suburti tūkstančius tėvynainių, kad jie drauge parodytų atsidavimą Tėvynei ir pasisemtų įkvėpimo iš gamtos“.

Pastraipa, aprašanti Heidelbergo–Frankfurto *Autobahn** (dabar duobėtą ir nelygų) kaip „gigantišką [sic] ir monumentalų naujojo tiek daug žadančio amžiaus kūrinį“.

Pastraipa, apibūdinanti Vokietiją kaip „dievų numylėtą šalį, stovinčią pirmose didžiausių ir galingiausių šalių gretose...“

Pagrindinės universiteto susirinkimų salės nuotrauka su svastikomis visose gotikinėse arkose...

*Mensa*** nuotrauka su svastikomis visose romaniškose arkose.

Ir taip toliau, ir panašiai per visą knygą.

Mane apėmė baisus įniršis ir teisėtas pasipiktinimas. Sėdau prie rašomojo stalo ir ėmiau pliekti piktą straipsnį apie sąžiningumą, nesąžiningumą ir visagalę Istoriją. Aš šaukiausi tiesos, kuri yra aukščiau už grožį, istorijos, kuri yra aukščiau už grožį, ir sąžiningumo, kuris aukščiau už viską. Aš svaidžiausi keiksmais, taškiausi seilėmis ir putojau. Užklijuotas nepageidautinas vietas turistiniame vadove vadinau labiausiai atstumiančiu dalyku gyvenime ir mene. Jos buvo tarsi Viktorijos laikų figų lapai ant graikiškų skulptūrų, kaip devynioliktame amžiuje ant erotinių kvatročento freskų užtapyti drabužiai. Priminiau Raskino sudegintus Ternerio Venecijos viešnamių paveikslus, istoriją apie Bozvelio proanūkius, mėginusius išnaikinti nepadorias prosenio dienoraščių vietas, ir visa tai palyginau su vokiečių bandymais neigti savo pačių istoriją. Tokios tat

* Greitkelį (*vok.*).

** Studentų valgyklos (*vok.*).

yra gerų darbų nedarymo nuodėmės. Ir kaip visa tai beprasmiška! Neverta neigti nieko, kas žmogiška. Net jeigu tai neapsakomai šlykštu, mes galime iš to pasimokyti, argi ne? O gal ne? Aš niekada net nekėliau tokio klausimo. Tiesa – buvau tuo tikra – išvaduos mus.

Kitą rytą piktai atbarškinau tekstą dviem pirštais ir nuskubėjau į miesto centrą atiduoti Horstui. Greitai padėjau ant stalo ir dingau. Po trijų valandų jis man paskambino.

– Ar tu tikrai nori, kad aš tai spausdinčiau? – paklausė.

– Taip, – ir įniršusi išpyškinau, kad jis žadėjęs manęs necenzūruoti.

– Aš savo žodį tesėsiu, – pasakė jis, – bet tu esi jauna ir nepažįsti vokiečių.

– Ką turi galvoje?

– Vokiečiai *mylėjo* Hitlerį, – tyliai ištarė jis. – Jeigu jie būtų nuoširdūs, tau nepatiktų tai, ką išgirstum. Bet jie nenuoširdūs. Dvidešimt penkerius metus jie buvo nenuoširdūs. Niekada neapraudojo žuvusiųjų ir niekada neverkė dėl Hitlerio. Liežuvį akmeniu prislėgė. Jie netgi patys nežino, ką iš tikrųjų jaučia. Jų nuoširdumas būtų tau bjauriau negu jų veidmainiškumas.

Paskui ėmė pasakoti, kaip jis buvo korespondentu Hitlerio laikais. Tai buvo pusiau karinis postas ir visos žinios buvo tikrinamos iš viršaus. Korespondentai žinojo daugybę dalykų, kurie buvo slepiami nuo visuomenės, ir sąmoningai jų neatskleisdavo. Jie žinojo viską apie mirties lagerius ir deportacijas. Jie žinojo ir vis dėlto kepė propagandinius blynus.

– Bet kaip tu taip galėjai? – sušukau.

– O ką aš turėjau daryti?

– Išvažiuoti iš Vokietijos, prisidėti prie pasipriešinimo, ką nors daryti!

– Bet aš nebuvau didvyris ir nenorėjau bėgti. Mano profesija – žurnalistas.

– Ir kas iš to?

– Aš tik sakau, kad dauguma žmonių nėra didvyriai ir dauguma jų nesąžiningi. Nesakau, kad esu geras ar vertas pasigėrėjimo. Tiesiog toks kaip dauguma žmonių.

– Bet kodėl? – vos neverkiau.

– Todėl, kad toks esu. Be jokios priežasties.

Aš neturėjau, ką į tai atsakyti, ir Horstas tai žinojo. Pradėjau galvoti, ar aš taip pat esu tokia kaip dauguma žmonių. Ar būčiau pasielgusi didvyriškiau už jį? Juk kiek laiko praėjo, kol lioviausi rašyti protingus straipsnius apie sugriuvusias pilis ir nedidelius dailius sonetus apie saulėlydžius, paukštelius ir fontanus. Net ir nerašydama apie fašizmą aš buvau nenuoširdi. Net ir nerašydama apie fašizmą aš save cenzūravau. Neleidau sau rašyti apie tai, kas iš tikrųjų mane jaudino: apie kunkuliuojantį pyktį Vokietijai, nelaimingą santuoką, erotines fantazijas, nepakantumą tėvams. Net ir be fašizmo buvo velnioniškai sunku likti sąžiningai. Net ir be fašizmo aš tarsi klijavau popierėlius ant tam tikrų savo gyvenimo sričių ir užsispyrusi vengiau į jas žiūrėti. Tąsyk aš nusprendžiau, kad nevaidinsiu teisuolės prieš Horstą, kol neišmoksiu būti sąžininga prieš pačią save. Galbūt mudviejų gero nedarymo nuodėmės netolygios, tačiau akstinas abiejų vienodas. Kol neįrodysiu sau, kad rašau nuoširdžiai, kokią teisę turiu niršti dėl jo nenuoširdumo?

Straipsnis buvo išspausdintas toks, kaip aš jį parašiau. Horstas išvertė tiksliai. Maniau, sudrebinsiu Heidelbergo miestą iš pamatų, tačiau rašytojai smarkiai pervertina savo darbo svarbą. Nieko neatsitiko. Keletas mano pažįstamų paironizavo, kad aš labai jau linkusi viską analizuoti. Tik tiek. Suabejojau, ar išvis kas nors skaito *Heidelberg Alt und Neu*. Greičiausiai ne. Mano straipsniai buvo tarsi laiškai, siunčiami per paštininkų streiką, arba slapta rašomas dienoraštis. Jaučiausi taip, lyg būčiau plačiai atvėrusi istorijos vartus, bet niekas net nemirktelėjo. Iš viso to *Sturm und Drang** liko šnipštas. Būtų buvę beveik tas pats, jeigu būčiau išspausdinusi eiles.

* „Audros ir veržimosi" (*vok.*) – XVIII a. pabaigos literatūrinis sąjūdis Vokietijoje.

*Pranešimas apie sapnų kongresą arba kongregaciją**

Aš esu Izadora.
Skraidink mane.

Nacionalinės oro linijos

Daktaras Gudlavas pirmininkauja posėdžiui. Tamsiame universiteto rūsyje, belangiame amfiteatre su medinėmis bildančiomis kėdėmis. Adrianas, puikuodamasis savo pabrėžtinai santūriomis anglo manieromis (ir tais pačiais senais suplyšusiais marškiniais), raiškiai taria angliškus skiemenis išsibarsčiusiems po salę įvairiakalbiams konferencijos dalyviams.

Jis atrodo kaip Kristus per Paskutinę vakarienę. Iš kairės ir dešinės jam sėdi psichoanalitikai niūrių spalvų švarkais ir kaklaraiščiais. Pasilenkęs prie mikrofono, su pypke dantyse, Adrianas susikaupęs apibendrina ankstesnę posėdžio dalį – tą, kurią mes praleidome. Viena basa koja siūbuoja pirmyn ir atgal auditorijos kryptimi, o numintas sandalas guli po stalu.

* Žodžių žaismas. Lot. *congregatio* – sujungimas, ryšys.

Sakau Benetui, kad noriu sėdėti paskutinėje eilėje, prie pat durų – kuo toliau nuo karščio, kurį skleidžia Adrianas. Benetas suirzęs dėbteli į mane, – suprask, jam tai nepatinka, – ir, nužygiavęs į priekį, klesteli šalia chna dažytos konferencijos dalyvės iš Argentinos.

Sėdžiu paskutinėje eilėje ir spoksau į Adrianą. Jis irgi žvilgčioja į mane. Adrianas čiulpsi pypkę, o man toks jausmas, kad mane. Plaukai užkrinta jam ant akių, ir jis nusibraukia juos. Ir man plaukai užkrinta ant akių, ir aš juos nusibraukiu. Jis supapsi pypkę. Aš čiulpteliu įsivaizduojamą jo galiuką. Mūsų akis tartum jungia plonyčiai spinduliai – kaip kosminių nuotykių komiksuose. Nedidelės šilumos bangelės pulsuoja tarp mudviejų strėnų – kaip pornografiniuose komiksuose.

O gal jis visai nė nežiūri į mane?

– ... žinoma, nereikia užmiršti ir tokio dalyko kaip visiška paciento priklausomybė nuo savo psichoanalitiko, – sako Adriano kolega iš kairės.

Adrianas šypteli man.

– ... visiška priklausomybė, kurią lengvina tiktai paciento realybės suvokimas, kuris, turint galvoje kafkinę instituto atmosferą, gali būti labai apgailėtinas...

Kafkinę? Sakyčiau, kafkišką.

Matyt, medicinos istorijoje būsiu pirmas dvidešimt devynerių metų klimakso atvejis. Karštis muša visą kūną. Jaučiu, kad veidas skaisčiai raudonas, širdis dunksi kaip sportinio automobilio variklis, o skruostai dega lyg subadyti plonytėmis akupunktūros adatėlėmis. Apatinė kūno dalis išskydo ir pamažu varva ant grindų. Maža būtų pasakyti, kad kelnaitės drėgnos – aš tirpstu.

Išsitraukiu bloknotą ir pradedu rašyti:

„Aš esu Izadora Zelda Vait Stolerman Ving ir noriu būti Gudlav.“ Ir išbraukiu.

Paskui rašau:

Adrianas Gudlavas
Dr. Adrianas Gudlavas
Ponia Adrian Gudlav
Izadora Ving Gudlav
Izadora Vait Gudlav
Izadora Gudlav
Gudlav
Ponia A. Gudlav
Dama Izadora Gudlav
Izadora Ving Gudlav, apdovanota Britanijos imperijos 5-ojo laipsnio ordinu

Seras Adrianas Gudlavas
Izadora ir Adrianas Gudlavai
linki jums
svaigių
~~Kalėdų~~
~~Chanukos~~
Žiemos saulėgrįžos švenčių

Izadora Vait Ving ir Adrianas Gudlavas
kryksdami iš džiaugsmo
praneša,
kad jiems gimė išsvajotas kūdikis
Sigizmunda Kits Vaitving-Gudlav

Izadora ir Adrianas kviečia jus į įkurtuves naujame bute
35 Flask Vok
Hampstedas
Londonas ŠV3
haliucinogenų atsineškite patys

Skubiai perbraukiu visą šitą rašliavą ir atsiverčiu kitą puslapį. Paskutinįkart šitaip kvailiojau penkiolikos metų, kai buvau įsimylėjusi iki ausų.

Po posėdžio tikėjausi susitikti su Adrianu, bet Benetas išbogino mane taip greit, kad Adrianas nespėjo prasibrauti pro minią, susigrūdusią aplink pakylą. Mes trys jau sudarėme barokinį trio. Benetas pajuto, kokie jausmai mane drasko, ir stengėsi kuo greičiau išsivesti is universiteto.

Adrianas pajuto, kokie jausmai mane drasko, ir vis stebeilijo į Benetą, ar tas ką nors įtaria. Ir man ėmė atrodyti, kad jie abu plėšia mane perpus. Žinoma, jie čia niekuo dėti. Tiedu vyrai tiktai simbolizavo kovą mano viduje. Beneto rūpestingumas ir netrikdomas nuobodus pastovumas – tai mano pačios baimė, kad kas nors nepasikeistų, kad nelikčiau viena, be atramos. Besimaivantis ir grybščiojantis už užpakalio Adrianas – tai toji mano dalis, kuri labiausiai troško aštrių potyrių. Man niekada nebuvo pavykę sutaikyti tų dviejų pusių. Daugiausia, ką galėdavau padaryti, tai sutramdyti vieną pusę kitos pusės sąskaita, ir tik trumpam. Man niekada nedarė įspūdžio buržuazinės vertybės, tokios kaip vedybos, stabilumas ir darbas, kuris neteikia malonumo. Buvau per daug smalsi ir pašėlusi, tad tokie apribojimai mane erzina. Bet naktimis dažnai apimdavo vienatvės baimė. Nuolat stengdavausi būti į ką nors įsikibusi. Todėl arba gyvendavau su kuo, arba ištekėdavau.

Tuo pat metu nuoširdžiai tikėjau, kad nuolatinis ryšys su tuo pačiu žmogumi daug ką reiškia. Aiškiai mačiau, kaip bergždžia šokinėti iš vienos lovos į kitą ir paviršutiniškai bendrauti su paviršutiniškais vyrais. Aš jau buvau patyrusi tą neapsakomai slogų jausmą, kai rytą atsibundi, o šalia tavęs lovoje žmogus, su kuriuo net kalbėti nesinori – ir tai anaiptol jokia laisvė. Ir vis dėlto neįsivaizdavau, kaip reikėtų suderinti šėlstančias aistras su ramybės ir pastovumo ilgesiu. Žinojau, kad ir ryškesnės asmenybės už mane, susidūrusios su tokiais klausimais, nerasdavo atsakymų, bet man tai buvo menka paguoda. Tokie faktai tik patvirtindavo, kad mano rūpesčiai žemiški ir banalūs. Jeigu, svarstydavau, aš iš tiesų būčiau nepaprasta moteris, nekvaršinčiau nuolat galvos, kaip suderinti santuoką ir neištikimybę. Tiesiog eičiau ir semčiau gyvenimą pilnomis rieškučiomis, nejausdama nei sąžinės graužimo, nei kaltės. Manoji kaltė tėra miesčioniškumo ir menkystės rezultatas. Ir tai, kad aš vis graužiu šitą varganą seną kaulą, rodo, jog esu vidutinybė.

Tą vakarą pramoginė programa prasidėjo konferencijos dalyvių pobūviu Grincingo kavinėje. Tai buvo itin neskoningas renginys. Svečiai vaišinosi froidišku patiekalu – storomis falinėmis dešrelėmis su raugintais kopūstais. Kad būtų linksmiau, Vienos psichoanalitikai, pobūvio šeimininkai, choru dainavo „Kai psichoanalitikai įžengia“ (pritaikę „Kai šventieji įžengia“ melodiją). Žodžiai greičiausiai buvo angliški, bent jau choristai taip manė.

Visi karštai plojo ir juokėsi, o aš sėdėjau kaip Guliveris tarp jehų. Suraukusi kaktą galvojau apie pasaulio pabaigą.

Kol šitie klounai susėdę trauks giesmes apie psichoanalitikus, mes visi nugarmėsim į branduolinį pragarą. Klaikynė. Adriano niekur nebuvo.

Benetas aptarinėjo kadrų rengimą su vienu Londono instituto atstovu, o aš atsitiktinai užmezgiau pokalbį su priešais sėdinčiu psichoanalitiku iš Čilės, kuris stažavosi Londone. Kai jis pasakė esąs čilietis, išsyk prisiminiau Nerudą. Taigi mes kalbėjomės apie Nerudą. Kaip esu įpratusi, ėmiau pūsti miglą jam į akis, girdi, koks jis laimingas turėdamas tokią tėvynę, nes visi garsiausi šiuolaikiniai rašytojai yra kilę iš Pietų Amerikos. Suvokiau, kokia esu nepataisoma veidmainė, bet jis buvo patenkintas. Lyg būčiau *jam* pasakiusi komplimentą. Pokalbis sruveno toliau ta pačia literatūrine šovinistine vaga. Mes aptarinėjome siurrealizmą ir jo ryšius su Pietų Amerikos politika, apie kurią neturėjau žalio supratimo. Bet siurrealizmą išmaniau. Siurrealizmas – tai, gali sakyti, mano gyvenimas.

Adrianas paplekšnojo man per petį kaip tik tuo metu, kai kažką skiedžiau apie Borchesą ir jo „Labirintus“. Ir apie minotaurą. O jis, pasirodo, ir bestovįs man tiesiai už nugaros – atkišęs savo ragą. Širdis suspurdėjo ir vos neiššoko iš krūtinės.

Ar aš nenorėčiau pašokti? Žinoma, norėčiau, ir ne tiktai pašokti.

– Aš ieškau tavęs visą popietę, – pasakė jis. – Kur tu buvai?

– Su savo vyru.

– Jo veidas kažkoks ištįsęs. Kuo tu jį taip nuliūdinai?

– Turbūt tavimi.

– Atsargiai, – įspėjo jis. – Neleisk pavydui pakelti šlykščios savo galvos.

– Jau pakėlė.

Mes kalbėjomės taip, lyg jau būtume meilužiai, ir tam tikra prasme taip ir buvo. Jeigu norai prilygsta įvykusiam faktui, mes jau esame pasmerkti kaip Paolas ir Frančeska. Tik mums nebuvo kur dingti, nebuvo kaip ištrūkti iš čia ir pabėgti nuo stebinčių akių, todėl nuėjome šokti.

– Aš nemoku šokti, – tarė jis.

Ir iš tiesų nemokėjo. Bet viską atpirko Pano šypsena. Jis mindžikavo skeltomis savo kanopėlėmis, o aš šiek tiek isteriškai juokiausi.

– Šokti – tas pat kas mylėtis, – pasakiau. – Nesvarbu, kaip atrodai, svarbu, ką jauti.

Argi aš ne begėdė? Ką gi reiškia toks ištekėjusios moters elgesys? Buvau paklaikusi iš baimės. Užsimerkiau ir pasinėriau į muzikos sūkurį, nuolat į ką nors atsitrenkdama, užkliūdama, prisiplodama. Kadaise, neatmenamais tvisto laikais, man sykį toptelėjo, kad niekas iš tikrųjų nežino, kaip tuos šokius reikia šokti, – tai ko drovėtis? Šokiuose, kaip ir gyvenime, svarbiausia nepaisyti aplinkinių. Nuo tada aš pasidariau gera šokėja, bent jau šokdama jausdavau malonumą. Iš tikrųjų kaip lovoje – judi pagal ritmą ir prakaituoji.

Mes pašokome su Adrianu dar penkis ar šešis šokius, kol pasijutome pailsę, suplukę ir pasirengę grįžti namo kartu. Tada iš mandagumo pašokau su vienu austru, o paskui su Benetu, – jis šoka nuostabiai.

Man patiko, kad Adrianas žiūrėjo, kaip aš šoku su savo vyru. Vis dėlto Benetas nepalyginti geresnis ir grakštesnis šokėjas. Adrianas stypčiojo kaip į vežimą pakinkytas arklys. Beneto judesiai – švelnūs ir svajingi: tikras „Jaguar XKE“. Ir jis toks pašėlusiai meilus. Kai tik scenoje pasirodė Adria-

nas, Benetas pasidarė itin taktiškas ir rūpestingas. Jis vėl ėmė man asistuoti. Dėl to buvo tik dar sunkiau. Verčiau jis būtų buvęs niekšas! Toks kaip tie žmonų vyrai romanuose – bjaurūs tironai, tiesiog verti išdavystės. O jis priešingai – net mielas. Klaikiausia, kad tas jo meilumas nė kiek nemalšino mano alkio ir aistros Adrianui.

Galimas daiktas, tas alkis neturėjo nieko bendra su Benetu. O kodėl turėtų turėti? Man paprasčiausiai reikėjo jų abiejų. Pasirinkti buvo neįmanoma.

Adrianas nuvežė mus į viešbutį. Kol vingiuotu keliu leidomės nuo kalvos, jis papasakojo apie savo vaikus, poetiškai pakrikštytus Anaisa ir Nikolajum. Jie gyvena kartu su juo, vienam dešimt, kitam dvylika. Dar du vaikai – mergytės dvynukės, kurių vardų jis neminėjo, – gyvena su mama Liverpulyje.

– Mano mažyliams nelengva be mamos, – pareiškė jis, – bet aš pats kuo puikiausiai ją pakeičiu. Netgi valgį mėgstu gaminti. Tokį sutaisau garnyrą – liežuvį nurysi.

Jo didžiavimasis namų šeimininkės gebėjimais mane žavėjo ir drauge juokino. Aš sėdėjau priekyje, šalia Adriano. Benetas – užpakalyje. Kad jis taip dabar imtų ir dingtų – išplasnotų pro automobilio langą ir išnyktų tarp miškų. Aš, žinoma, nekenčiau savęs už tokias mintis. Kodėl viskas taip sudėtinga? Kodėl mes negalime kalbėti apie tai draugiškai ir atvirai? „Atleisk, brangusis, aš trumpam tave paliksiu ir pasismaginsiu su šituo žavingu svetimšaliu." Kodėl negali būti taip paprasta, nuoširdu ir betarpiška? Kodėl turi rizikuoti visu savo gyvenimu dėl vieno epizodiško meilės „be užtrauktukų" akto?

Mes privažiavome viešbutį ir atsisveikinome. Kokia veidmainystė buvo lipti į viršų su vyru, kurio visai negeidi, o tą, kurio trokšti, palikti sėdėti vieną, o paskui, įkaitusiai iki kraštutinumo, mylėtis su tuo, su kuriuo nenori mylėtis, ir dėtis, kad taip nėra. Tokia tat vadinamoji ištikimybė. Tokia tat vadinamoji civilizacija su jos nuolat nepatenkintais žmonėmis.

Kitą vakarą saulėlydžio nutviekstame Hofburgo – aštuonioliktoamžiaus Vienos pilies – kieme vyko oficialus kongreso atidarymas su kokteiliais ir lengvais užkandžiais. Atnaujinti rūmų holai skleidė valdišką Amerikos motelių valgyklų žavesį, bet kiemas vis dar alsavo aštuonioliktu amžiumi.

Mes pataikėme atvažiuoti gražiausią prieblandos akimirką – aštuntą vėlyvo liepos vakaro valandą. Kiemo kampus buvo įrėminę ilgi stalai. Kelneriai nardė po minią aukštai iškėlę padėklus su šampano taurėmis (deja, pasirodė, jog tai saldus putojantis vokiškas vynas). Netgi psichoanalitikai švietė rausvai violetinėje prietemoje. Roza Švam-Lipkin vilkėjo raudoną karoliukais siuvinėtą Honkongo nertinį, raudoną atlasinį sijoną ir avėjo puošniausias ortopedines basutes. Džudė Rouz vinguriavo pro šalį su sidabrinio brokato glaustinuke ant pliko kūno. Netgi daktaras Šriftas buvo apsivilkęs tamsiai violetinį aksomo švarką ir pasirišęs didelį azalijų raudonumo atlasinį kaklaraištį. Daktaras Fromeris taip pat buvo su fraku ir cilindru.

Mudu su Benetu vaikščiojome tarp žmonių dairydamiesi pažįstamų. Taip mums be tikslo klaidžiojant priėjo kelneris su padėklu ir maloniai pasiūlė šį bei tą nuveikti. Aš vienu mauku išgėriau taurę, kad staigiai apsvaigčiau, nors anaiptol nesu pratusi taip daryti. Gal dešimt minučių vaikštinėjau

po dar rausvesnę prieblandą su mirgančiais akyse putojančio vyno burbuliukais, esą ieškodama tualeto, bet iš tikrųjų Adriano. Išėjusi iš tualeto, ilgame barokiniame vestibiulyje radau tūkstančius Adrianų, stovinčių į begalybę nusitęsusioje eilėje.

Veidrodžiuose jis virpėjo. Nesuskaičiuojama daugybė Adrianų su smėlinėmis velveto kelnėmis, tamsiai violetiniais megztiniais aukštu kaklu ir rudais zomšiniais švarkais. Nesuskaičiuojama daugybė kojų nešvariomis panagėmis ir nesuskaičiuojama daugybė indiškų sandalų. Daugybė jūros putos pypkių pašaipiai šypsančiose lūpose. Mano seksas be užtrauktukų? Mano vyras po lova? Padaugintas kaip meilužiai „Praėjusioje vasaroje Marienbade". Padaugintas kaip Endžio Vorholo autoportretai. Padaugintas kaip tūkstantis ir vienas Kioto šventyklos Buda. Kiekvienas Buda su šešiomis rankomis, kiekvienoje rankoje po akį... kiek pimpalų turi šie milijonai Adrianų? Ir kiekvienas pimpalas simbolizuoja begalinę išmintį ir begalinę Dievo užuojautą?

– Sveika, pupyte, – sako jis atsisukdamas į mane.

– Aš turiu tau šį tą, – sakau ir duodu jam dedikuotą knygą, kurią tampiausi visą dieną. Kraštai jau pradėjo riestis nuo prakaituotų mano delnų.

– Kokia tu meilutė, – sako imdamas knygą.

Mudu susikabiname rankomis ir einame veidrodiniu koridoriumi: „*Galeotto fu il libro e chi lo scris*se"*, – kaip sakė mano senas bičiulis Dantė. Jo eilės – meilės sąvadautojos, kaip ir jų autorius. Mano kūno knyga jau atskleista, ir antrasis pragaro ratas nebe už kalnų.

* „Taip mus knyga įstūmė pragaran" (*it.*) – Dantė „Dieviškoji komedija. Pragaras". (*Vertė A. Churginas*)

– Žinai, – sakau aš, – mes turbūt jau niekad gyvenime nebepasimatysime.

– Gal kaip tik todėl mes taip ir darom, – sako jis.

Išeiname iš pilies jau į kitą kiemelį, šįvakar paverstą automobilių stovėjimo aikštele. Apsupti vaiduokliškų opelių, folksvagenų ir pežo, prisiglaudžiame vienas prie kito. Lūpomis ir pilvais. Adriano bučinys – drėgniausias pasaulyje. Jo liežuvis skalauja mane kaip vandenynas. Mes plaukiame tolyn. Po velveto kelnėmis pūpso ilgas raudonas vandenyno lainerio kaminas. O aš dejuoju apie jį kaip jūros vėjas. Ir murmu visokias kvailystes, kaip būna glėbesčiuojantis stovėjimo aikštelėse, beviltiškai mėginant išreikšti ilgesį, kurio neįmanoma išreikšti, nebent eilėmis. Ir visi tie žodžiai skamba taip lėkštai. Aš myliu tavo lūpas. Aš myliu tavo plaukus. Aš myliu tavo ausis. Aš noriu tavęs. Aš noriu tavęs. Aš noriu tavęs. Sakai bet ką, tik ne: aš myliu tave. Nes tai, kas yra, beveik geriau negu meilė. Per daug smaguringa ir gaivu, kad būtų panašu į rimtą ir blaivią meilę. Burna pilna seilių. Jo liežuvis man saldesnis negu kūdikiui krūties spenelis. (Tik nepiršk man, Benetai, jokių psichiatro interpretacijų – šveisiu tau jas atgal. Infantiliška. Regresyvu. Iš esmės kraujomaiša. Nesiginčiju. Bet aš gyvybę paaukočiau už tai, kad galėčiau štai šitaip jį bučiuoti ir bučiuoti – kaip tu tą paaiškintum?) O jis abiem rankom laiko suėmęs mano užpakalį. Pasidėjo mano dovanotą knygą ant folksvageno sparno, kad turėtų laisvas rankas gniaužyti.

– Dar nebuvau sutikęs tokio užpakaliuko, – sako jis.

Ir nuo tų žodžių aš visa apsąlu. Net apdovanota Nacionaline knygos premija taip nesijausčiau. Nacionalinės pasturgalio premijos – štai ko man reikia. 1971-ųjų Tarptautinės pasturgalio premijos.

– Jaučiuosi kaip mis Amerika Sapnų kongrese, – sakau.

– Tu ir esi mis Amerika Sapnų kongrese, – sako jis, – ir aš noriu mylėti tave iš visų jėgų, o paskui palikti.

Sakoma, kad įspėtasis gauna į rankas ginklą. Bet kas tuos įspėjimus girdės! Vienintelis dalykas, kurį aš girdėjau, tai savo širdies plakimą.

Kita vakaro dalis prabėgo tartum sapnas su šmėžuojančiais šešėliais, vyno taurėmis, įkaušusių psichiatrų žargonu. Veidrodiniu koridoriumi mes sugrįžome atgal. Iš susijaudinimo net nesusitarėme, kada vėl susitiksime.

Benetas šypsojosi rudaplaukei kolegei iš Argentinos, kuri buvo įsikibusi jam į parankę. Aš dar siurbtelėjau vyno ir nuėjau su Adrianu. Jis pažindino mane su visais Londono psichoanalitikais ir tauškė visiems apie būsimą mano straipsnį. Ar jie kartais nesutiktų duoti man interviu? Nejaugi jis tikėjosi sudominti juos mano žurnalistiniais bandymais? Visą tą laiką Adrianas laikė apkabinęs mane per liemenį, o kartais ranka nuslysdavo ir žemiau. Mes atrodėme mažų mažiausiai nepadoriai. Visi tą matė. Jo psichoanalitikas. Mano buvę psichoanalitikai. Jo sūnaus psichoanalitikas. Jo dukters psichoanalitikas. Mano vyro buvęs psichoanalitikas. Mano vyras.

– Jūs – ponia Gudlav? – pasiteiravo vienas senesnių Londono psichoanalitikų.

– Ne, – atsakė Adrianas, – bet aš norėčiau, kad taip būtų. Jeigu man labai pasiseks, taip ir bus.

Aš nesiekiau kojomis žemės. Galva ūžė nuo vyno ir kalbų apie vestuves. Jau mačiau, kaip palieku pilką seną Niujorką ir keliauju į žavingą supermodernų Londoną. Man maišėsi

protas. „Ji pabėgo su kažkokiu anglu", – girdėjau draugių Niujorke balsus, kuriuose, beje, skambėjo pavydas. Jos buvo apsikrovusios vaikais ir auklėmis, doktorantūromis, dėstytojavimu, psichoanalitikais ir ligoniais. O štai aš skrendu purpurine Vienos padange ant skolinto šluotražio. Aš esu ta, kuri aprašys slaptas jūsų mintis. Ta, kuri papasakos jums smagių istorijų apie buvusius savo meilužius. Ta, kuriai viešai pavydima, o už akių šaipomasi. Įsivaizduoju, kaip tie įvykiai bus komentuojami *Class News*:

> „Izadora Vait Ving su savo naujuoju vyreliu daktaru Adrianu Gudlavu gyvena Londone prie Hampsted Hito. Ji mielai susitiktų su savo bendramoksliais iš Barnardo koledžo. Izadora labai įtemptai dirba – rašo romaną ir naują poezijos knygą, o laisvu laiku lanko Tarptautinį psichoanalitikų centrą, kur bendrauja su..."

Visose mano vizijose figūravo vedybos. Vos tik įsivaizduoju, kaip pabėgu nuo vieno vyro, tuoj pat prisirišu prie kito. Aš buvau tartum laivas, kuriam būtinas uostas. Tiesiog negalėjau įsivaizduoti savęs be vyro. Be vyro jaučiausi kaip šuo be šeimininko – bejėgė, beveidė, niekam nereikalinga. Bet argi vedybos – išsigelbėjimas? Aš jau buvau ištekėjusi daugybę kartų. Vedybinis gyvenimas turėjo ne tik privalumų, bet ir trūkumų. O ir tie privalumai iš esmės neigiami. Nieko nėra kebliau, kaip būti netekėjusiai vyrų pasaulyje. Jau geriau ištekėti. Nors ne ką geriau. Kai pagalvoju, tie šėtonai baisiai gudrūs. Vienišos moters gyvenimą jie paverčia tokiu pragaru, kad jos teka už pirmo pasitaikiusio. Tegu ir kažin koks, vis geriau, negu pačiai užsidirbti pragyvenimui murksant už menką atlyginimą kokioje kontoroje, o laisvalaikiu bėgioti

nuo atgrasių įkyruolių ir karštligiškai medžioti patraukliuosius. Neabejoju, kad vienas vyras jaučiasi toks pat vienišas, bet vis dėlto jam lengviau – neslegia mintys, kad esi visiškai nesaugus, kad būsi priverstas taikstytis su nepritekliais ir visuomenės parijo statusu.

Ar daug moterų tekėtų, jeigu žinotų, kas jų laukia? Matau, kaip jaunos moterys danginasi nežinia kur paskui savo vyrus, vykstančius paskui savo tarnybas. Matau, kaip jos staiga atsiduria už daugybės mylių nuo draugų ir šeimos. Kaip neranda ten darbo, neįkanda vietos kalbos. Kaip gimdo vaikus iš vienišumo ir nuobodulio, pačios nesuprasdamos kodėl. Matau jų vyrus, nuolat suirzusius ir išsekintus kopimo karjeros laiptais. Matau, kaip vyrai ir žmonos po vedybų susitinka daug rečiau negu prieš tai. Kaip sugriūva į lovą tokie išvargę, kad nebeišgali nė pasimylėti. Kaip jau pirmaisiais vedybų metais taip nutolsta vieni nuo kitų, kad anksčiau nė nebūtų tikėję, jog taip apskritai gali atsitikti. Ir tada matau, kaip jie pradeda svajoti. Jis ryja akimis keturiolikmetę postnimfetę su bikiniu. Ji geidžia televizoriaus meistro. Suserga vaikas, ir ji atsiduoda pediatrui. Jis tuo metu dulkina miniatiūrinę mazochistišką savo sekretorę, kuri skaito *Cosmopolitan* ir tariasi esanti „super“. Nė vienas nesvarsto, kada viskas taip nelemtai pakrypo, tik abejoja, ar išvis kada nors buvo gerai.

Niūrus paveikslas. Tačiau ne visos santuokos tokios. Kad ir mano paauglystėje išsvajotasis idealas, kai maniau, jog Beatričės ir Sidnio Vebų, Virdžinijos ir Leonardo Vulfų poros be priekaištų. Ką aš žinojau? Svajojau apie „visišką susiliejimą“, „draugystę“, „lygiateisiškumą“. Ar galėjau įsivaizduoti, kaip vyrai sėdi įsikniaubę į laikraštį, kol tu renki

indus nuo stalo? Kaip jie apsimeta kurčnebyliais, kai paprašai suplakti apelsinų sulčių? Kaip prisiveda į namus draugų, įsitikinę, kad tu privalai jų laukti, o kai pati pasikvieti *savo* draugų, pasipūtę išeina į kitą kambarį. Argi padebesiuose skraidanti paauglė galėjo tai numatyti sėdėdama ir skaitydama Šo, Virdžiniją Vulf ir Vebus?

Aš pažinojau keletą gerų šeimų. Daugiausia antrą kartą susituokusių. Sutuoktiniai jau buvo „išaugę" iš vaikiškų žaidimų amžiaus ir paprasčiausiai gyveno drauge, stengdamiesi padėti vienas kitam, tausodami vienas kitą ir nežiūrėdami, katras ką turi namie daryti. Kai kurie vyrai pasiekia šią maloniai atpalaiduojančią būseną sulaukę keturiasdešimties arba po kelerių skyrybų. Galbūt geriausia tuoktis vidutinio amžiaus žmonėms. Kai visos kvailystės jau būna išdulkėjusios iš galvos ir ateina suvokimas, kad reikia mylėti vienam kitą, nes, šiaip ar taip, reikės mirti.

Mes visi buvome negyvai nusitašę (aš dar labiau negu kiti), bet susigrūdome į žalią Adriano „Triumph" ir nurūkome į diskoteką. Į tokį mažytį automobilį įsispraudėme penkiese: Benetas, Merė Vinkleman (itin krūtininga psichologė iš mano koledžo, kurią Benetas, kaip sakoma, nusigriebė pobūvyje), Adrianas (gana įtartinai vairuojantis), aš (atkraginusi galvą kaip tik ką pasismaugusi didžioji Izadora) ir Robinas Filips-Smitas (tylus garbanotas anglas su vokiškais akinių rėmeliais, visą laiką malantis, koks jam šlykštus „Ronis" Leingas – tuo labai įtikdamas Benetui). Adrianas, priešingai, buvo Leingo sekėjas, jis kartu su juo mokėsi ir tobulai imitavo škotišką jo tartį. Bent aš taip maniau, kad tobulai, nes nebuvau girdėjusi, kaip Leingas kalba.

Mes vinguriavome akmeniniu Vienos gatvių grindiniu, išilgai troleibusų linijų, skersai drumzlinai rudo Dunojaus.

Neįsidėmiu nei diskotekų, nei gatvių pavadinimų. Būdama tokios būsenos nepastebiu nieko, tik vyrus ir tas savo kūno vietas (širdį, pilvą, spenelius, vaginą), kurios pradeda nuo jų pulsuoti. Diskoteka – iš gryno sidabro. Sienos išklijuotos chromuotu popieriumi. Mirgančios baltos šviesos. Visur veidrodžiai. Stikliniai staliukai stovi ant chromuotų platformų. Baltos odinės kėdės. Kurtinanti roko muzika. Tai vietai būtų tikęs koks tik nori pavadinimas: „Veidrodinis kambarys", „Septintasis ratas", „Sidabro kasyklos" arba „Stiklo balionas". Atsimenu, kad jis buvo angliškas. Labai nuvalkiotas ir neišliekantis atmintyje.

Benetas, Merė ir Robinas nusprendė atsisėsti ir užsisakyti dar gėrimų. Mes su Adrianu pradėjome šokti, o nesuskaičiuojami veidrodžiai pasigavę kartojo padriką mūsų sukinėjimąsi. Galop pamatėme nišą tarp veidrodžių, kur galėjome bučiuotis stebimi tiktai begalinės daugybės savęs pačių. Man net vaidenosi, kad aš bučiuoju savo lūpas – panašiai kaip būdama devynerių metų apseilėdavau pagalvę ir bučiuodavau ją, mėgindama įsivaizduoti, kaip atrodo „prancūziškas bučinys".

Pradėję ieškoti staliuko, kur sėdėjo Benetas ir kiti, staiga supratome pasiklydę tarp staliukų už veidrodinių atitvarų, pereinančių viena į kitą. Mes vis ėjome tiesiai į save. Kaip kokiame sapne prie staliukų sėdėjo visai nepažįstami žmonės. Mes žiūrėjome įdėmiau, jausdami kylančią baimę. Man atrodė, lyg būčiau atsidūrusi kažkokiame veidrodiniame pasaulyje ir lyg Baltoji Kerolio karalienė, bėgdama į priekį, stovėčiau toje pat vietoje. Beneto niekur nebuvo.

Staiga mane lyg žaibas nutrenkė mintis, kad jis išvažiavo su Mere namo pasismaginti. Aš pašiurpau. Juk pati išprovokavau jį tokiam žingsniui. Dabar man galas. Likusį savo gyvenimą praleisiu vieniša, be vaikų ir niekam nereikalinga.

– Eime, – pasakė Adrianas. – Jų čia nėra. Jie išvažiavo.

– Gal jie negavo staliuko ir laukia mūsų lauke?

– Galime pažiūrėti, – atsakė jis.

Bet aš žinojau tiesą. Mane paliko. Benetas paliko mane visam laikui. Kaip tik šią akimirką jis niurko milžinišką blyškią Merės sėdynę. Jis dulkina froidišką jos sąmonę.

Kai man buvo dešimt metų, pirmąsyk nuvykau į Vašingtoną ir per ekskursiją po Federalinį tyrimų biurą pasimečiau nuo saviškių. Ne kur kitur, bet Federalinio tyrimų biuro pastate. Dingusių žmonių biure. Mane apėmė panika.

Tai atsitiko per patį Makarčio eros apogėjų. Biuro tarnautojas glaustai dėstė, kaip reikia gaudyti komunistus. Maklinėdama apie stiklines vitrinas, užsižiopsojau į pirštų atspaudus ir nepamačiau, kaip mūsų grupė pasuko už kampo ir dingo. Ėjau toliau žiūrėdama į savo atspindį ekspozicijos vitrinoje ir stengdamasi suvaldyti kylantį siaubą. Manęs niekad nebesuras. Aš tokia pat nematoma kaip pirštinėtų nusikaltėlių atspaudai. Mane nuožmiai tardys ežiuku kirpti FTB agentai, kol prisipažinsiu, kad mano tėvai komunistai (kadaise jie iš tikrųjų buvo komunistai), ir mes visi baigsime dienas kaip Rozenbergai, giedodami drėgnuose rūsiuose „Dieve, laimink Ameriką“ ir mėgindami įsivaizduoti mirtį elektros kėdėje.

Tada aš pradėjau klykti. Ir klykiau tol, kol visa turistų grupė apsigręžusi sugrįžo atgal ir rado mane kambaryje, pilname įkalčių.

Bet dabar aš negalėjau klykti. Be to, muzikantai taip trankiai grojo, kad niekas nebūtų girdėjęs. Staiga panūdau Beneto taip smarkiai kaip prieš kelias akimirkas Adriano. Tačiau Beneto nebuvo. Mes išėjome iš diskotekos ir pasukome prie Adriano automobilio.

Važiuojant į jo pensioną, atsitiko juokingas dalykas. Tikriau – dalykai. Bent dešimtį kartų pasiklydome. Ir visus tuos kartus atsidurdavome kitur – nė sykio nebuvome sugrįžę į tą pačią vietą. Dabar, kai prieš mus nusidriekė amžinybė, tuoj pat pulti į glėbį atrodė nebe taip svarbu.

– Aš nepasakosiu tau apie kitus vyrus, su kuriais turėjau reikalų, – drąsiai išdrožiau.

– Gerai, – tarė jis, glostydamas man kelį. Ir lyg niekur nieko toliau porino man apie moteris, su kuriomis pats turėjo reikalų. Susitarėm!

Pirmoji buvo Mei Pei, kinė, kurią jam priminęs Benetas.

– Ir po to ji dar daug metų mane dulkino.

– Kaip, net ir tada, kai jūs liovėtės susitikinėję? Tai bent pokštas. Meilė su fantomu. Klausyk, tokį dalyką gali užpatentuoti. Kas norės, galės pasidulkinti su žymiais praeities veikėjais: Napoleonu, Karoliu II, Liudviku XIV... pavyzdžiui, daktaras Faustas lovoje su Trojos Elena, – man patiko pliaukšti jam nesąmones.

– Užsičiaupk, duok pabaigsiu apie Mei... – Ir staiga atsisukęs į mane, stabdžiams žviegiant: – Viešpatie, kokia tu graži!

– Nukreipk savo pagedusį žvilgsnį į kelią, – pasakiau patenkinta.

Mano pokalbiai su Adrianu visada atrodydavo kaip citatos iš *Alisos Veidrodžio karalystėje*. Pavyzdžiui:

Aš: „Man atrodo, kad mes važinėjame ratu.“
Adrianas: „To mes ir siekiame.“
Arba:
Aš: „Ar paneši mano portfelį?“
Adrianas: „Jeigu tu sutinki nenešti nieko mano.“
Arba:
Aš: „Aš išsiskyriau su vyru iš esmės todėl, kad jis buvo pamišęs.“
Adrianas (suraukdamas savo panašius į Leingo antakius): „Tokiu atveju, man regis, reikėjo ne skirtis, o ištekėti už kito.“
Aš: „Bet jis kas vakarą spoksodavo televizorių.“
Adrianas: „Tada aš suprantu, kodėl tu jį metei.“

Kodėl gi Mei Pei sukniso Adrianui gyvenimą?
– Ji nuspyrė mane į šoną ir išdulkėjo atgal į Singapūrą. Buvo ten palikusi vaiką, kuris gyveno su tėvu, ir tas vaikas pakliuvo į autokatastrofą. Jai reikėjo grįžti, bet juk galėjo bent parašyti. Mėnesių mėnesius slankiojau nerasdamas vietos, ir man atrodė, kad aplink mane vien robotai. Buvau prislėgtas kaip niekada. Galiausiai ta išpera ištekėjo už pediatro, kuris ėmėsi gydyti jos vaiką, – už tipiško amerikono.
– O kodėl nevažiavai paskui ją, jeigu taip rūpėjo?
Jis pasižiūrėjo į mane kaip į trenktą, lyg pačiam tokia mintis niekada nebūtų atėjusi į galvą.
– Kodėl nevažiavau paskui ją? O kam? (Sucypė padangos, ir jis vėl pasuko ne į tą pusę, kur reikia.)
– Juk tu ją mylėjai.
– Aš taip nesakiau.
– Na bet jeigu jauteisi taip, kaip sakai, tai kodėl nevažiavai?

– Mano darbas – kaip vištų auginimas, – tarė jis. – Kažkas turi pasilikti – valyti mėšlo ir paberti lesalo.

– Kokio dar mėšlo, – pasakiau. – Gydytojai visada prisimena darbą, kai nori pateisinti savo nežmoniškumą. Aš tuos dalykus esu perkandusi.

– Tu klausi, kokio mėšlo, brangute? Vištų mėšlo.

– Nelabai juokinga, – pasakiau juokdamasi.

Po Mei Pei buvo visa Jungtinių Tautų Asambléja – tailandietės, indonezietės, nepalietės. Buvo negriukė iš Botsvanos, pora prancūzių psichoanalitikių ir dar prancūzė aktorė, kuri leido laiką beprotnamyje.

– Kur?

– Beprotnamyje. Psichiatrijos ligoninėje, kitaip sakant.

Adrianas idealizavo beprotybę kaip ir Leingas. Šizofrenikai – tai tikrieji poetai. Kiekvienas kliedintis pamišėlis – Rilkė. Jis norėjo, kad rašyčiau su juo knygas apie šizofrenikus.

– Aš taip ir maniau, kad tau ko nors iš manęs reikia, – pasakiau.

– Aš noriu pasinaudoti tavo smilium ir nuolat atsikišusiu nykščiu.

– Eik šikt.

Mes nuolat apsižodžiuodavome kaip vaikėzai. Tik taip tegalėjome išreikšti savo švelnumą. Sprendžiant iš Adriano turėtų moterų, jis būtų tikęs mano šeimai. Niekada neprasidėti su savo tautietėmis – toks buvo jo šūkis. Dabartinė jo numylėtinė (šiuo metu, kaip sužinojau, prižiūrinti jo vaikus) buvo artimiausia gimtinės paukštytėms iš visų: žydaitė iš Dublino.

– Molė Blum? – paklausiau.

– Kas?

– Nežinai, kas tokia Molė Blum??? – netikėjau savo ausimis. Tokia raiški inteligentiška tartis – ir net Džoiso neskaitęs! (Aš taip pat praleidau didelius *Uliso* gabalus, bet vis tiek visiems aiškinau, kad tai mėgstamiausia mano knyga. Kaip ir *Tristramas Šendis.*)

– Aš ne–ap–si–skai–tęs, – paaiškino jis su pasitenkinimu.

Štai jums dar vienas kaušyla baltu chalatu, pamaniau. Kaip dauguma amerikiečių, naiviai tikėjau, kad angliška tartis byloja apie žmogaus išsilavinimą.

Nors nėra ko kalbėti, apsiskaitę vyrai dažnai pasirodo esą tikri galvijai. Arba nuobodybės. Bet vis tiek jaučiausi nusivylusi. Kaip ir tada, kai supratau, kad mano psichoanalitikas nėra girdėjęs apie Silviją Plat. O aš per dienų dienas kliedėdavau apie jos savižudybę ir apie tai, kaip pati norėčiau kišti galvą į orkaitę. Visą tą laiką jis turbūt galvodavo apie šaldytą kavos tortą.

Nepatikėsite, bet Adriano mylimoji buvo Estera Blum – ne Molė Blum. Brunetė, apkūni ir, jo žodžiais tariant, kenčianti visos žydų tautos skausmą. Trumpai tariant, Dublino žydų princesė.

– O žmona – kokia ji?

(Mes jau buvome taip beviltiškai pasiklydę, kad galop privažiavome prie šaligatvio ir visai sustojome.)

– Katalikė, – atsakė jis. – Romos katalikė iš Liverpulio.

– O profesija?

– Akušerė.

Jo atsakymas kažkodėl man buvo netikėtas. Net nebežinojau, ką sakyti.

„Jis buvo vedęs katalikę akušerę iš Liverpulio“, – parašiau mintyse. (Romane pakeisiu Adriano vardą egzotiškesniu ir pavaizduosiu jį aukštesnį.)

– Kodėl tu ją vedei?

– Todėl, kad su ja jaučiausi kaltas.

– Rimta priežastis.

– Net labai rimta. Medicinos fakultete aš buvau amžinas nusikaltėlis. Uolus protestantiškos moralės išpažintojas. Nemanyk, aš turėjau mergaičių, su kuriomis man buvo gera, bet tas gerumas mane baugino. Viena tokia, atsimenu, buvo išsinuomojusi didelę daržinę ir kviesdavo ten visus, kas nori pasidulkinti. Man su ja būdavo smagu – todėl aš, žinoma, ja nepasitikėjau. O su savo žmona jaučiausi kaltas – dėl to, žinoma, aš ją vedžiau. Aš buvau toks kaip tu. Malonumas ir mano paties impulsai kėlė man įtarimą. Iki pamišimo bijojau pasijusti laimingas. Ir štai kai pajutau baimę – iškart vedžiau. Kaip ir tu, brangioji.

– Iš kur tu ištraukei, kad aš ištekėjau iš baimės? – susierzinau, nes žinojau, kad jis sako tiesą.

– Na, gerai, tu nemokėjai atsisakyti ir pergulėjai su tuntu vaikinų, suteikusių keletą saldžių akimirkų, bet paskui ėmei graužtis dėl tų akimirkų. Mes esame programuojami kančiai, o ne džiaugsmui. Mazochizmas ugdomas labai ankstyvame amžiuje. Tavo užduotis – dirbti ir kentėti. Ir svarbiausia, tu tuo tiki. Visa tai mėšlas. Man prireikė trisdešimt šešerių metų, kad suprasčiau, koks tai didžiulis kalnas mėšlo, ir vienintelis dalykas, ką tau norėčiau padaryti, tai išmokyti to paties.

– Kaip matau, mano atžvilgiu turi nemažai ketinimų? Nori išmokyti mane, kad jausčiausi laisva, džiaugčiausi ma-

lonumais, nori rašyti su manim knygas, atversti mane į savo tikėjimą... Kodėl visi vyrai nori atversti mane į savo tikėjimą. Turbūt aš atrodau kaip atsivertėlė.

– Tu atrodai reikalinga pagalbos, pupyte. Tu tiesiog prašaisi gelbėjama. Spoksai į mane tomis didžiulėmis trumparegėmis akimis, lyg aš būčiau koks didysis psichoanalitikas. Eini per gyvenimą ir ieškai mokytojo, o kai randi, taip jam atsiduodi, kad pradedi nekęsti. Arba lauki, kol išlįs kokia nors jo silpnybė, ir tada niekini už žmogiškumą. Sėdi dabar ir stebi viską, mintyse užsirašinėji, matai žmones kaip knygas ar socialinių tyrimų objektus – aš žinau tą žaidimą. Tikini save, kad renki medžiagą. Kad tyrinėji žmogaus prigimtį. Menas visais laikais aukščiau už gyvenimą. Vis tas pats puritoniškas mėšlas, ir nieko daugiau. Tik tu priraitai dar vieną ringę. Tariesi esanti hedonistė, nes palieki visus ir trankaisi su manim. Tačiau tave skatina tas pats sušiktas motyvas, nes galvoji tik apie tai, kad rašysi apie mane. Taip kad iš tikrųjų tai tėra darbas, *n'est-ce pas**? Pasidulkinsi su manim ir pavadinsi tai poezija. Genialu. Moki save apgaudinėti.

– Kaip tu dosniai daliji savo niekam vertas psichoanalizes! Tipiškas televizinis džiovintuvas.

Adrianas nusijuokė.

– Klausyk, pupyte, aš sprendžiu apie tave iš savo patirties. Psichoanalitikai žaidžia tą patį žaidimą. Jie tokie pat kaip rašytojai. Paciento ligos istorija, monografija – tai ta pati plotmė. Ir juos taip pat klaikiai baugina mirtis – kaip ir poetus. Gydytojai nekenčia mirties: todėl ir pasirenka mediciną. Jie turi nuolat viską aplink išjudinti, kad kraujas

* Ar ne tiesa? (*Pranc.*)

nesustingtų ir kad jie jaustųsi dar nemirę. Aš suprantu tavo žaidimą, nes pats jį žaidžiu. Čia ne tokia jau didelė paslaptis, kaip tau atrodo. Tu iš tikrųjų beveik permatoma.

Mane siutino, kad jis vertina mane daug ciniškiau negu aš pati. Anksčiau maniau, kad negailestingai vertindama save apsisaugosiu nuo kritiško kitų žmonių žvilgsnio. Ir štai staiga paaiškėjo, kad netgi toks negailestingas savęs vertinimas tėra pataikavimas sau. Kai mano savimeilė įžeista, visada griebiuosi kokio prancūziško vidurinės mokyklos lygio posakio:

– *Vous vous moquez de moi**.

– Kaip tik taip. Pagalvok – juk sėdi dabar čia su manim dėl to, kad tavo gyvenimas nedoras ir tavo santuoka jau mirusi arba merdėjanti, arba kupina melo. O tuos melus kuri pati. Tau reikia gelbėti savo kailį, kol nevėlu. Savo gyvenimą kruši, ne mano.

– Rodos, sakei, kad tave pasirinkau kaip išgelbėtoją?

– Taip ir yra. Tik aš nelįsiu į spąstus. Jeigu bent kokiu mažmožiu neįtikčiau, pradėtum nekęsti manęs pikčiau negu nekenti savo vyro...

– Netiesa, kad aš nekenčiu savo vyro.

– Tebūnie. Bet jis tau įgriso, o tai dar blogiau, ar ne taip?

Aš neatsakiau. Dabar tikrai pasijutau prislėgta. Šampanas jau baigė išsivadėti.

– Kodėl pradėjai auklėti mane net nepasidulkinęs?

– Todėl, kad tu kaip tik to ir nori.

– Niekai, Adrianai. Labiausiai aš noriu, kad tu mane paimtum. Ir liaukis kvaršinęs man galvą.

Bet aš žinojau, kad meluoju.

* Jūs iš manęs šaipotės (*pranc.*).

— Ponia, jeigu pageidaujate, kad aš jus paimčiau, tai taip ir bus. – Jis įjungė variklį. – Žinai, man labai patinka vadinti tave ponia.

Bet aš neturėjau diafragmos, o jis erekcijos, be to, kol galiausiai privažiavome pensioną, jautėmės išsekę.

Apsikabinę drybsojome ant jo lovos. Apimti džiugaus švelnumo, tyrinėjome vienas kito nuogybę. Kai po tiek vedybinių metų guli su svetimu vyru, nuostabiausia būna vėl iš naujo atrasti vyrišką kūną. Sutuoktinio kūnas iš esmės yra pasidaręs kaip tavo pačios. Pažįsti jį kaip nuluptą. Pažįsti visus kvapus ir skonį, visas raukšles, plaukelius, apgamus. O Adrianas buvo tarsi nematytas kraštas. Mano liežuvis pats vienas apkeliavo jį visą. Pradėjo nuo lūpų ir ėmė leistis žemyn. Priėjo storą saulėje įdegusį kaklą; krūtinę, apžėlusią susirangiusiais rudais plaukeliais; pilvą, šiek tiek atsikišusį, ne tokį rudą ir plokščią kaip Beneto; rausvą susiraukšlėjusį penį, kuris atsidavė šlapimu ir nenorėjo stovėti mano burnoje; rožinį kapšiuką, kurį apžiojau per du kartus; raumeningas šlaunis; saulėje įrudusius kelius; pėdas (jų nebučiavau); nešvarius kojų nagus (jų taip pat). Paskui pradėjau vėl nuo pradžių. Nuo žavių drėgnų lūpų.

– Kas tau davė tokius aštrius dantukus? – paklausiau Adriano.

– Mano motina žebenkštis.

– Kas?

– Žebenkštis.

– Šit kaip.

Aš nesupratau, ką jis nori pasakyti, ir numojau ranka. Mes skenavome vienas kitą. Mūsų galvos buvo priešingose pusėse ir jo liežuvis virpino mano gėdos lūpas.

– Tavo nuostabi putytė, – tarė jis. – Ir didžiausias užpakaliukas, kokį man teko matyti. Labai gaila, kad maži papukai.

– Ačiū už komplimentus.

Aš laižiau ir čiulpiau, bet nespėjęs sukietėti jis ir vėl nuknebdavo.

– Beje, aš dabar visai nenusiteikęs žaisti, – pasakė jis.

– Kodėl?

– Nežinau. Neturiu ūpo.

Adrianas norėjo, kad jį patį mylėtų, o ne gelsvus jo plaukus. (Ar rausvą pimpalą.) Tokie dalykai iš tiesų jaudina. Jis nenorėjo būti dulkinimo automatu.

– Kai turiu ūpo, galiu pertraukti ką tik noriu.

– Žinoma, gali.

– Vėl pradėjai kalbėti tuo savo kokčiu socialinės darbuotojos balsu.

Porą kartų man buvo tekę atlikti lovoje socialinės darbuotojos vaidmenį. Kartą su Brajenu, kai jis buvo tik ką paleistas iš psichiatrijos ligoninės ir tiek pribakintas torazino (ir toks šizoidiškas), kad apie jokį intymumą nebuvo nė kalbos. Mudu mėnesį išgulėjome lovoje susikibę už rankų. „Kaip Joniukas ir Gretutė“, – sakydavo jis. Tai buvo visai neblogai. Dodžsonas su Alisa plaukdami valtimi per Temzę turbūt darė tą patį. Po visų tų maniakiškų Brajeno smaugimų tai buvo savotiška atgaja. Tačiau net ir tada, kai Brajenas dar buvo sveiko proto, seksualiniai jo įpročiai buvo keistoki. Jis mėgo santykiauti tik per burną. Tuo metu aš buvau dar gana nepatyrusi ir maniau, kad visi vyrai tokie. Man tada buvo dvidešimt vieneri, jam dvidešimt penkeri. Prisigraibiusi teorijų, kad vyrams seksualinis pakilimas būna šešiolikos metų, moterims – trisdešimties, nuspren-

džiau, kad dėl visko kaltas Brajeno amžius. Jis jau perkopė kalną ir leidžiasi žemyn, galvojau patyliukais. Beje, aš labai gerai mokėjau darbuotis burna.

Paskui dar vaidinau socialinę darbuotoją su Čarliu Fildingu, dirigentu, kurio lazdelei stigo stamantrumo. Jis buvo klaikiai dėkingas. „Tu esi tikras lobis", – vis kartojo pirmąją naktį (nes tikėjosi, kad išgrūsiu pro duris, o aš to nepadariau). Vėliau jis atsigriebė. Tik per premjeras netekdavo pasitikėjimo.

Bet Adrianas!? Seksualusis Adrianas! O aš tariausi sutikusi savo „meilę be užtrauktukų"! Kas pasidarė? Juokingiausia, kad man ne taip jau labai ir rūpėjo. Jis gulėjo šalia toks gražus, ir jo kūnas taip skaniai kvepėjo. Kiek šimtmečių vyrai dievindavo moterų kūną ir niekindavo jų protą. Kadaise, kai aš garbsčiau Virdžinijas Vulf ir Marijas Veb, man tai buvo nesuvokiamas dalykas, o dabar viską supratau. Juk taip dažnai tą pajusdavau žiūrėdama į vyrus. Jų protai beviltiškai apsamanoję, bet kūnai tokie patrauklūs. Mintys nepakenčiamos, bet peniai šilkiniai. Aš visą gyvenimą buvau feministė (savo „suradikalėjimą" datuoju 1955-aisiais, kai vienas trenktas mano amžiaus moksliukas metro manęs pasiteiravo, kuo aš norėčiau būti; gal sekretore?), bet didžiausia problema buvo, kaip tą feminizmą suderinti su nepasotinamu vyriško kūno goduliu. Be to, kuo esi vyresnė, tuo aiškiau suvoki, kad vyrai siaubingai bijo moterų. Vieni slapta, kiti atvirai. Kas gali būti skaudžiau, kai išlaisvėjusi moteris akis į akį susiduria su nuleipusiu vyriškumo simboliu? Didžiausios pasaulio problemos nublanksta prieš šiuos du esmingiausius objektus: amžinąją moterį ir amžinai nuleipusį pimpalą.

– O gal tu bijai manęs? – paklausiau Adriano.

– Tavęs?

– Kai kurie sakydavo, kad bijo.

Adrianas nusijuokė.

– Na, tu žavinga, – tarė jis, – katytė, kaip jūs, amerikiečiai, sakote. Bet priežastis visai ne ta.

– Tau dažnai taip atsitinka?

– Nein, Frau Doktor*, ir aš labai prašyčiau daugiau manęs nekamantinėti. Absurdas. Potencija čia niekuo dėta. Aš tik apmiriau išvydęs stulbinančią tavo sėdynę ir neturiu ūpo dulkintis.

Didžiausia moterų niekintojo gėda – per patį darbymetį neveikiantis instrumentas. Paskutinis lyčių karo ginklas – nulinkusi kuoka. Priešo stovyklos vėliava – nuknebęs kotas. Apokalipsės simbolis – atominis pimpalas su koviniu užtaisu, sunaikinantis pats save. *Štai* toji neteisybė, kuri niekada negalės būti atitaisyta. Ne todėl, kad vyras turi nuostabų viliojanti priedą, vadinamą peniu, bet kad moteris turi nuostabią putytę, kuri nebijo jokių oro permainų. Nei audra, nei šlapdriba, nei naktis jai nė motais. Kai pagalvoji, baisus dalykas. Nenuostabu, kad vyrai nekenčia moterų. Nenuostabu, kad jie sukūrė mitą apie moterų nevisavertiškumą.

– Aš nesutinku būti smeigiamas adata, – pasakė Adrianas, nenujausdamas, koks kalambūras man išsyk šovė į galvą. – Nesutinku būti priskiriamas jokiai kategorijai. Kai tu pagaliau sėsi rašyti apie mane, taip ir nežinosi, ar aš esu didvyris, ar antididvyris, niekšas ar šventasis. Tu nesugebėsi priskirti manęs jokiai kategorijai.

Ir tą akimirką aš klaikiai įsimylėjau. Suglebęs jo pimpis prasiskverbė ten, kur stangrus niekada nebūtų įstengęs.

* Ne, ponia daktare (*vok.*).

ŠEŠTA DALIS

Aistros priepuoliai, arba vyras po lova

Iš visų absurdiškų drąsos pasireiškimų labiausiai išsiskiria merginų drąsa. Kitaip būtų daug mažiau vedybų ir dar mažiau rizikingų avantiūrų, kurios sutrypia viską, netgi santuoką...

Colette

Nesakyčiau, kad man buvo visai nebūdinga beprotiškai įsimylėti. Kiaurus metus aš be atvangos ką nors įsimylėdavau. Įsimylėjau airių poetą, kuris augino kiaules Ajovoje. Įsimylėjau šešių pėdų ūgio kaubojiškos išvaizdos rašytoją, rašantį vien alegorijas apie radiacijos padarinius. Įsimylėjau mėlynakį literatūros apžvalgininką, kliedintį pirmąja mano poezijos rinktine. Įsimylėjau atšiaurų tapytoją (kurio visos trys žmonos nusižudė). Įsimylėjau labai riterišką italų renesanso filosofijos profesorių, kuris uostė klijus ir tvatino prancūzaites. Įsimylėjau JT vertėją (iš hebrajų, arabų ir graikų), kuris turėjo penkis vaikus, sergančią motiną ir septynis neišspausdintus romanus savo milžiniškame bute Mornigsaid Draive. Įsimylėjau pilką britų kilmės amerikie-

tį protestantą biochemiką, kuris nusivedė mane priešpiečių į Harvardo klubą ir buvo turėjęs dvi žmonas rašytojas, abi linkusias į nimfomaniją.

Bet nieko iš viso to neišėjo. Na, taip, buvo glamonėjimosi ant užpakalinės automobilio sėdynės. Ilgų apgirtusių bučinių tarakonų knibždančiose Niujorko virtuvėse prie taurės martinio be ledo. Buvo ir flirto restorane prie gausaus stalo firmos sąskaita. Ir pasignaibymų tarp Batlerio bibliotekos stelažų. Ir apsikabinimų po poezijos skaitymų. Ir rankų spustelėjimų per galerijų atidarymus. Ir ilgų, turiningų pokalbių telefonu bei laiškų, kupinų dviprasmybių. Buvo net keletas atvirų ir nuoširdžių pasiūlymų (dažniausiai vyrų, kurie manęs visiškai netraukė). Tačiau iš viso to nieko neišėjo. Aš verčiau eidavau namo rašyti eilėraščių tam, kurį iš tikrųjų myliu (kad ir kas jis būtų). Juk aš turėjau pakankamai vyrų ir žinojau, kad jų pimpalai ne per daugiausia skiriasi vienas nuo kito. Tai ko gi aš ieškojau? Ir kodėl taip įnirtingai? Galbūt aš nutraukdavau visus tuos flirtus todėl, kad žinojau, jog vyras, kurio man iš tikrųjų reikia, ir toliau liks nepasiekiamas ir viskas baigsis nusivylimu. Bet koks tai vyras, kurio man iš tikrųjų reikėjo? Aš tik žinojau, kad nelyginant apsėstoji ieškau jo nuo šešiolikos metų.

Kai buvau šešiolikos ir vadinau save fabianietiška socialiste, kai buvau šešiolikos ir nesiglamonėdavau su tais berniukais, kuriems patiko Aikas*, kai buvau šešiolikos ir sriūbavau skaitydama rubajatus, kai buvau šešiolikos ir sriūbavau skaitydama Edną Sant Vinsent Milei**, dažnai pasvajodavau

* Dwighto Davido Eisenhowerio pravardė.

** Edna St. Vincent Millay (1892 –1950) – amerikietė poetė ir dramaturgė, pagarsėjusi bohemišku gyvenimu ir gausybe meilės romanų.

apie tobulą vyrą, kurio kūnas ir protas vienodai seksualiai patrauklūs. Jo veidas kaip Polo Niumeno*, balsas kaip Dilano Tomo**. Sudėtas kaip Mikelandželo *Dovydas* (su tokiomis glotniomis raumenų bangelėmis, kaip sakydavau savo geriausiai draugei Pijai Vitkin, kuriai gražiausia vyro statula buvo *Disko metėjas* – mudvi dievinome meno istoriją). Protingas kaip Džordžas Bernardas Šo (bent jau toks, kokį savo šešiolikinės proteliu *įsivaizdavau* esant Džordžą Bernardą Šo). Mėgstamiausia jo muzika – trečiasis Rachmaninovo koncertas fortepijonui ir Frenko Sinatros *Priešaušrio valanda*. Jis, kaip ir aš, dievina vienragio gobelenus, filmą *Užmušk velnią*, Metropoliteno meno muziejaus ekspoziciją arkadoje, Simonos de Bovuar *Antrąją lytį*, būrimus ir šokoladinius putėsius. Jis, kaip ir aš, niekina senatorių Džo Makartį, Elvį Preslį ir miesčioniškus mano gimdytojus. Aš taip jo ir nesutikau. Kai buvau šešiolikos, man tai atrodė nepakenčiama. Vėliau išmokau tenkintis smulkme, nieko nebesitikėti ir nebesiklausyti tolumoje dundančių būgnų. Juokinga, kaip mano fantazijos (Polas Niumenas, Lorensas Olivjė, Hamfris Bogartas, Mikelandželo *Dovydas*) skyrėsi nuo spuoguotų paauglių, kuriuos pažinojau. Bet aš nesijuokiau, o verkiau. Pija taip pat verkė. Mes guodėme viena kitą niūriame jos tėvų bute Riversaid gatvėje.

– Žinai, aš įsivaizduoju jį kaip kažką tarp Lorenso Olivjė *Hamlete* ir Hamfrio Bogarto *Užmušk velnią* su žiauriai baltais dantimis ir absoliučiai fantastišku kūnu panašiai kaip *Disko metėjo*. – Ir ji parodė gana apvalų savo pilvuką.

* Paul Newman (1925) – amerikiečių aktorius.
** Dylan Marlais Thomas (1914–1953) – Velso poetas.

– Kaip tu apsivilktum? – paklausiau.

– Supranti, aš įsivaizduoju tokias viduramžiškas vestuves. Kūginę baltą kepurę su šifoniniu vualiu ir raudoną aksominę sukelę – galbūt vyno spalvos – ir batelius labai smailiomis nosimis.

Ji nupiešė man batelius raudonu rapidografu. Paskui nupiešė visą aprangą – suknelė paaukštinta talija, labai gilia iškirpte ir ilgomis siauromis rankovėmis. Ją vilkėjo nuostabi būtybė, gundomai atstačiusi putnias krūtis. (Pati Pija tuo metu buvo storulė, bet plokščia krūtine.)

– Viskas vyksta Metropoliteno muziejaus arkadoje, – dėstė ji toliau. – Esu tikra, kad ją galima išsinuomoti, jeigu turi pažinčių.

– Kur tu gyventum?

– Na, kokiame nors keistame sename name Vermonte – apleistame vienuolyne ar abatijoje (kuo jie skiriasi?) ar panašiai... (Nė viena iš mūsų neabejojo, kad Vermonte esama apleistų vienuolynų ir abatijų.) Su tokiomis siaubingai girgždančiomis grindimis, stikliniu stogu ir juodo atlaso paklodėmis. Ir mes turėsime daugybę Siamo kačių – jų vardai bus Džonas Donas ir Modė Gon*, ir Dilanas, supranti?

Aš supratau, ar bent jau maniau, kad suprantu.

– Tai va, – kalbėjo ji toliau. – Aš būsiu kaip Džina Lolobridžida ir Sofija Loren... – (Pija buvo tamsiaplaukė.) – Na kaip? – Ji susikėlė rudus riebaluotus plaukus viršugalvyje, įtraukė skruostus ir išplėtė dideles mėlynas akis.

– Žinai, tu man atrodai labiau Anos Manjani tipo, – pasakiau, – žemiška ir paprasta, bet žiauriai geidulinga.

* Maud Gonne MacBride (1866 –1953) – airių revoliucionierė, feministė ir aktorė.

– Galbūt, – mąsliai tarstelėjo ji staipydamasi prieš veidrodį. – Kaip šlykštu, – pridūrė po kurio laiko. – Mes niekada nesutinkame nieko, kas būtų vertas nors mažojo mūsų pirštelio. – Ir ji padarė bjaurią grimasą.

Baigiamojoje muzikos ir dailės mokyklos klasėje mes su Pija įsileidome į savo nesvetingą draugiją keletą rinktinių nepritapėlių. Pirmą kartą mes sudarėme beveik grupę. Į ją įėjo krūtinga mergina Nina Nonof, bandžiusi išsiskirti nekrofiliška aistra Dilano Tomo vėlei, tariamu kinų ir japonų nešvankybių išmanymu ir „kontaktu“ su tikru Jeilio studentu (visiems mums bus užtikrinti futbolo savaitgaliai), bet, deja, pasirodė, kad „kontaktas“ besąs jos brolio pažįstamo draugo draugas). Be to, Ninos motina turėjo aibę „sekso knygų“, kurioms priskyrėme ir *Pilnametystę Samojoje* bei *Seksą ir temperamentą*. Bet kuri knyga, kurioje buvo minimas lytinis brendimas, mums tiko. Bet klasiškiausia buvo tai, kad Ninos tėvas 1940 metais kūrė radijo laidas „Mėlynosios širšės“. Džilė Sigal, priešingai, buvo priimta į grupę ne tiek dėl savo išskirtinumo, kiek labdaros sumetimais. Ji nedaug tegalėjo mums duoti išprusimo prasme, tačiau viską atpirko aklas jos atsidavimas mums ir tai, kaip ji įtaigiai mėgdžiojo įžūlų mūsų maivymąsi. Nepastovi grupelės narė buvo Greisė Barato iš muzikos skyriaus, jos intelektu mes nepasitikėjome, bet ji pasakojo fantastines istorijas apie seksualinius savo žygdarbius. Nors ji gynėsi, mes nusprendėme, kad bus „nuėjusi iki galo“. „Ji mažų mažiausiai yra *demi-vierge**, pareiškė Pija. Aš supratingai linktelėjau. Vėliau pasižiūrėjau į žodyną.

* Pusiau skaisti (*pranc.*).

Tiktai du berniukai pateko į grupę ir mes reiškėme jiems kuo didžiausią panieką, kad žinotų, jog yra čia tik vos pakenčiami. Kadangi jie buvo mūsų bendraklasiai, o ne „koledžo vaikinai“, iš karto leidome jiems suprasti, kad mūsų santykiai bus tik platoniški. Džonas Stokas buvo senų mano tėvų bičiulių sūnus. Putlus ir šviesiaplaukis vaikinas, rašantis apsakymus. Mėgstamiausia jo frazė buvo „aistros priepuoliai“. Jie netikėtai ištikdavo jo herojus bent kartą kiekviename apsakyme. Ronas Perkofas (jį mes, be abejo, vadindavome Džerkofu*) buvo mane įsimylėjęs. Aukštas, liesas, didžiule kumpa nosimi ir neįtikėtina įvairove inkštirų ir spuogų (kuriuos man taip magėjo išspausti), jis buvo anglofilas. Prenumeravo *Punch* ir oro paštu gaudavo *Manchester Guardian*, nešiojosi kietai susuktą skėtį (bet kokiu oru), žodį „banalu“ (vieną mėgstamiausių savo žodžių) tardavo su ilgąja „ū“ gale ir papirindavo kalbą tokiomis frazėmis kaip „sumautas šlamštas“ ir „stumti laiką“.

Po stojamųjų egzaminų karštligės, sulaukę pranešimų apie priėmimą, mes šešiese beveik visą ilgą pavasario semestrą leidome mano tėvų bute nekantriai laukdami diplomų įteikimo. Susėdę svetainėje ant grindų sutaršėme tonas vaisių, sūrio, sumuštinių su riešutų sviestu ir sausainių, klausydamiesi Frenko Sinatros albumų ir rašydami kolektyvinį epą, stengdamiesi, kad jis būtų pornografinis, kiek leido menka mūsų patirtis. Kūrėme su mano portatyvine „Olivetti“, leisdami ją iš rankų į rankas. Džonui dalyvaujant, pagrindinė tema būdavo aistros priepuoliai.

Nedaug tų kolektyvinių kūrinių išliko, bet neseniai aptikau fragmentą, kuris daugiau ar mažiau atskleidžia tų kitų

* Angl. *jerk off* – masturbuotis.

pražuvusių šedevrų dvasią. Paprastai panirdavome į tą darbą beveik be jokio išankstinio pasirengimo, todėl tekstas būdavo kiek trūkčiojantis. Viena taisyklių buvo, kad kiekvienas autorius turėjo tris minutes rašymui, o paskui perduodavo mašinėlę kitam ir dėl to proza būdavo dar banguotesnė. Kadangi dažniausiai pradėdavo Pija, ji turėjo privilegiją apibrėžti herojų, ir mes turėjome prisiderinti:

Dorianas Ferčesteris Fedingtonas IV buvo žymus eiliakalys, apie jį net draugai sakydavo, kad jis „neeiliuoja tik tada, kai miega". Ir nors seksualine prasme jis buvo visaėdis ir pasitaikius progai neatsisakydavo kupranugarių, labiausiai jo skonį atitiko moterys. Hermionė Fingerfort buvo moteris, – ar bent jau taip apie save manė, – ir kai tik ji susidurdavo su Dorianu, jų lūpos imdavo kryžiuotis įvairiausiais kampais.

– Oda yra didžiausias žmogaus organas, – kartą nerūpestingai pasakė ji, kai jiedu nuogi deginosi saulėje ant jos namų stogo Fletbuše.

– Kalbėk savo vardu, – pareiškė jis ir pagautas staigaus aistros priepuolio užgulė ją.

– Šalin nuo mano nelaimingos dziundzės, – suklykė ji stumdama jį nuo savęs ir prisidengdama išliaupsintąją savo nekaltybę sidabrinės folijos reflektoriumi nuo saulės.

– Kaip suprantu, tu nori, kad aš reflektuočiau savo poelgius, – pašmaikštavo jis.

– Viešpatie, vyrams moterys rūpi tik priešokiais, – piktai atkirto ji.

Tuo metu mums tai atrodė juokingiausias prozos gabalas pasaulyje. Buvo ir to dialogo tęsinys – kažkas apie tai, kaip

ant stogo nusileidžia eismo saugos malūnsparnis su dviem radijo diktoriais ir visa scena virsta orgija, – bet jis neišliko. Tačiau ir fragmentas šiek tiek atspindi tuometinio mūsų gyvenimo nuotaikas. Po tyčinio cinizmo ir tariamo rafinuotumo skydu slypėjo šleikščiai sentimentalus romantizmas, prilygstantis nebent Edvardo Ficdžeraldo atliktam Omaro Chajamo vertimui. Pija ir aš – abi norėjome turėti ką nors, su kuo galėtume dainuoti tyrlaukiuose*, ir mes žinojome, kad Džonas Stokas ir Ronas Perkofas buvo ne visai tie, kuriuos mes įsivaizdavome.

Mudvi buvome knygų graužikės, ir kai gyvenimas nuvildavo, atsigręždavome į knygas ar bent jau į literatūros ekranizaciją. Vaizdavomės save herojų vietoje ir negalėjome suprasti, kodėl tokių herojų nebėra gyvenime. Jų buvo knygose. Jų buvo filmuose. Tačiau jos buvo paslaptingai dingusios iš mūsų gyvenimų.

Subjektyvus istorijos ir literatūros vertinimas iš šešiolikos metų perspektyvos:

I

Dorianas Grėjus pakerėjo garbanom auksinėm.
Sorelis buvo meilės paslaptį įminęs.
Gražuolis Retas Batleris pašėlęs ir narsus...
Ir rusų grafas Vronskis savitai žavus...
Sakau, prieš kai kuriuos galėčiau pult ant kelių,
Bet kur juos rasi, jie juk popieriuj gyvena.

* Aliuzija į Izaijo kn. 35,6 (ST).

II

Džiuljetai dar šešiolikos nebuvo, kai ji nutildė kruvinus barnius.
Nana Paryžiuje išmaišė girtuoklių pamėgtus barus.
Elenos veidas, kaip mes žinom, subūrė tūkstantį laivų.
O Salomėjai tereikėjo skraisčių septynių.
Skaistus Esteros grožis išgelbėjo žydus.
Šlovė Marijos nuaidėjo per visus kraštus.
Liudviko piemenaitė sukėlė liaudies revoliuciją.
O man jau septyniolikti ir niekas nė nekrustelėjo.

Metras nelygus, bet mintis aiški. Mes būtume galėjusios pulti ant kelių, jeigu tik būtume radusios vyrų, vertų pulti prieš juos ant kelių.

Vaikinai, kuriuos sutikome koledže, buvo tam tikra prasme dar blogesni. Džonas ir Ronas bent jau buvo geraširdžiai mulkiai ir jie mus dievino. Jie mąstė ne taip kaip Bernardas Šo ir buvo sudėti ne taip kaip Mikelandželo *Dovydas*, bet buvo mums atsidavę ir vertino puikų mūsų sąmojį bei rafinuotumą. Tačiau koledže iš tikrųjų prasidėjo lyčių karas, tad mūsų proto ir kūno keliai vis labiau skyrėsi.

Savo pirmą vyrą susiradau pirmame kurse ir po ketverių metų, baigusi koledžą, ištekėjau už jo, per tą laiką kelis kartus paeksperimentavusi ir nukrypusi į šoną. Kai man sukako dvidešimt dveji, mano bagaže buvo vedybos, iširusios itin skausmingomis aplinkybėmis. Pija perėjo per daugybę

šunsnukių, kurie ją dulkino ir kuriais ji nusivylė. Smulkia barokine rašysena ji pliekė iš koledžo epistolinės prozos išklotines, smulkiai apibūdindama kiekvieną šunsnukį, bet kažkodėl aš niekada negalėjau jų atskirti. Jie visi buvo įkritusiais skruostais ir šviesiais lygiais plaukais. Ji laikėsi įsikibusi centrinės Amerikos *shagetz**, kaip kai kurie jauni žydai laikosi *shikses***. Atrodė, kad jie visi – vienas ir tas pats vaikinas. Heklberis Finas be plausto. Šviesūs plaukai, mėlyni džinsai ir kaubojiški batai. Ir visi dingdavo peržengę per ją.

Laikui bėgant mudvi jautėmės vis labiau nusivylusios. Tai buvo, žinoma, neišvengiama, turint galvoje absurdiškas fantazijas, su kuriomis mes pradėjome savo paieškas, bet nemanau, kad mes labai skyrėmės nuo kitų merginų (nors buvome labiau išprususios ir, suprantama, pretenzingos). Mes tik norėjome rasti vyrą, su kuriuo galima viskuo dalytis. Ar tai labai daug? Gal vyrai ir moterys iš esmės nesuderinami? O gal mes tiesiog nesuradome tinkamų?

Šešiasdešimt penktųjų vasarą, kai mums abiem buvo dvidešimt treji ir mes kartu keliavome po Europą, nusivylimas buvo toks, kad miegojome su vyrais tik norėdamos pasigirti viena kitai prie diržo kabinamų skalpų skaičiumi.

Florencijoje Pija perfrazavo Robertą Brauningą:

Praverk putytę ir joje skaityk
Žodį „Italija“ daugsyk.

Mes miegojome su vaikinais, kurie pardavinėjo pinigines prie Uficių galerijos, su dviem juodaodžiais muzikantais, gyvenusiais pensione kitapus aikštės, su „Alitalia“ oro linijų

* Nežydų (*jidiš*).
** Nežydžių (*jidiš*).

bilietų pardavėjais, „American Express“ pašto tarnautojais. Turėjau savaitės romaną su vedusiu italu Alesandru, kuris norėdavo, kad mums dulkinantis šnibždėčiau jam į ausį „šikt pist myžt“. Nuo to mane suimdavo toks isteriškas juokas, kad bet koks ūpas dulkintis išgaruodavo. Kitą savaitinį romaną buvau užmezgusi su vidutinio amžiaus amerikiečiu meno istorijos profesoriumi Maiklu Karlinskiu, pasirašinėjusiu laiškus „Mikelandželas“. Jis turėjo amerikietę alkoholikę žmoną Fjezolėje, galva buvo plika net blizga, nešiojo ožio barzdelę ir mėgo desertą *Granità di Caffee*. Jis norėjo išgraužti oranžinius segmentus iš mano putytės, nes skaitė apie tai „Kvapiajame sode“*. Paskui buvo italas vokalo studentas (tenoras), kuris per antrąjį mūsų pasimatymą pasakė man, kad mėgstamiausia jo knyga Sado *Žiustina* ir gal aš pageidaučiau suvaidinti keletą jos scenų. Mudvi su Pija pavadinome tai eksperimentu dėl eksperimento – bet aš jo daugiau niekada nebemačiau.

Geriausios šių nuotykių akimirkos būdavo tos, kai mes su Pija kvatodamos iki ašarų pasakodavome apie tai viena kitai. Pats procesas beveik neteikė džiaugsmo. Vyrai mus traukė, bet kai reikėjo išsišnekėti ir pasiguosti, ieškojome viena kitos. Ilgainiui vyrai virto tiesiog seksualiniais objektais.

Labai liūdna, kad taip įvyko. Pamažu mes taip susigyvenome su melu, vaidmenų atlikinėjimu ir kompromisais, kad net pačios pradėjome to nebepastebėti. Nejučia pradėjome slapukauti su savo vyrais. Niekada, pavyzdžiui, neišsiduodavome, ką dviese apie juos kalbame, kaip aptarinėjame jų gebėjimus lovoje, mėgdžiojame, kaip jie vaikšto ir kalba.

* Sekso žinynas „The Perfumed Garden“, parašytas Muhammad ibn Muhammad al Nafzawio tarp 1410 ir 1434 m.

Vyrai visada niekino moterų apkalbas, nujausdami tiesą: aptarinėjami ir lyginami jų matmenys. Labiausiai paranojiškose visuomenėse (arabų, žydų ortodoksų) moterys uždangstomos nuo kojų iki galvos arba joms užmaukšlinami perukai ir jos kiek įmanoma labiau atskiriamos nuo pasaulio. Bet jos vis tiek apkalbinėja vyrus: savita vadinamojo sąmoningumo kėlimo forma. Vyrai gali iš to juoktis, bet negali uždrausti. Liežuvavimas yra engiamųjų opijus.

Tačiau kas buvo engiamas? Mes su Pija buvome „laisvos moterys" (šis apibūdinimas be kabučių nieko nereiškia). Pija buvo dailininkė. Aš – rašytoja. Mūsų gyvenimą sudarė ne vien vyrai; mes turėjome darbą, draugų, daug keliaudavome. Tai kodėl tada mūsų gyvenimai virto nesibaigiančia eile liūdnų posmų apie vyrus? Kodėl mūsų gyvenimai tarsi nusileido iki vyrų medžioklės lygio? Kur tos iš tikrųjų laisvos moterys, nešokinėjančios visą laiką nuo vieno vyro prie kito ir pasitenkinančios tuo, kurį turi, arba apsieinančios be jų? Kreipėmės pagalbos į abejotinas savo herojes ir še tau kad nori – Simona de Bovuar nepajudina nė piršto nepagalvojusi, *o ką Sartras pasakys*? Liliana Helman nori būti toks pat vyras kaip Dašielis Hametas, kad jis mylėtų ją taip, kaip myli save. Doris Lesing herojė Ana Vulf negali pasiekti orgazmo, jeigu nemyli, o tai retai pasitaiko. Ir kitos moterys – rašytojos, dailininkės – dauguma jų drovios, susigūžusios, šizoidiškos. Kuklios gyvenime ir drąsios tik mene. Emilė Dikinson, Brontės, Virdžinija Vulf, Karson Makalers... Fleneri O'Konor, auginanti povus ir gyvenanti su motina. Silvija Plat, kišanti galvą į legendinę orkaitę. Džordžija O'Kifi – vienui viena dykumoje, tikiuosi, dar gyva. Štai kokia bendrija! Atšiaurumas, polinkis į savižu-

dybę, nesuvokiamas elgesys. Kur Čoserio moteris? Tvirtos prigimties ledi, trykštanti energija, gyvenimo džiaugsmu, meile ir dar turinti talentą? Iš ko imti pavyzdį? Iš Koletės su prancūziškai afrikietiška šukuosena? Sapfo, apie kurią beveik nieko nežinoma? „Aš kenčiu badą ir silpstu“, – rašo ji mano parankinėje knygoje. Ir mes kentėme tą patį! Beveik visos moterys, kuriomis mes žavėjomės, buvo senmergės arba savižudės. Ar *visa tai* veda būtent tenai?

Taigi neįmanomo vyro paieškos tęsėsi.

Pija taip ir neištekėjo. Aš – du kartus, bet vis tiek nesilioviau ieškojusi. Visi mano džiovintuvai tvirtino, kad aš ieškau savo tėvo. O ar ne visi taip daro? Paaiškinimas mane nelabai tenkino. Ne todėl, kad jis neteisingas, tiesiog per daug paprastas. Galbūt paieškos iš tiesų buvo tam tikras ritualas, kai vyksmas kur kas svarbiau už rezultatą. Galbūt tokio vyro apskritai nėra, o tiktai ilgesio ir tuštumos sukeltas miražas. Kai nueini miegoti alkana, sapnuoji valgymą. Kai atsiguli pilna pūsle, sapnuoji, kad keliesi šlapintis. Kai atsiguli susijaudinusi, sapnuoji, kad miegi su vyru. Galbūt neįmanomas vyras yra ne kas kita kaip tavo troškimo sukurtas vaiduoklis. Gal jis kaip koks bebaimis įsiveržėlis, iliuzinis prievartautojas, besislepiantis po moters lova ar drabužių spintoje. O gal jis tiesiog mirtis, paskutinis meilužis. Viename savo eilėraštyje pavaizdavau jį kaip vyrą po lova.

Vyras po lova
Vyras čia laukiantis metų metus
Vyras laukiantis kol priartės mano basos pėdos
Vyras tylus kaip dulkių gumuliukai besiritinėjantys
tamsoje

Vyras kvėpuojantis kaip kvėpuoja maži baltasparniai
  drugeliai
Vyras kurio kvėpavimą aš girdžiu pakėlusi telefono
  ragelį
Vyras veidrodyje kurio kvėpavimas užtamsina sidabrą
Skeletas spintose barškinantis kamparo rutuliukais
Paskutinis vyras paskutinės eilės gale
Aš sutikau jį šiąnakt aš nuolatos jį sutinku
Jis stovi gintarinėje baro šviesoje
Kai krevetės susirietusios kaip užlenktas kvietimui pirštas
  skrieja oru pasibalnojusios dantų krapštukus
Kai lūžta ledas ir aš jau beveik smengu
  jis parodo savo veidą jo kiaurymėse
  jis atmerkia į mane bevyzdes savo akis
Metų metus jis laukė kada galės nusitempti mane žemyn
  ir dabar sako
  kad laukė tik norėdamas parvesti namo
Mudu šokame gatvėmis kaip mirtis su mergele
Mudu sklendžiame kiaurai sieną mano kambario sienoje
Jeigu aš jį sapnuoju jis vėl susirangys mano kūne
Jo kvėpavimas gula rasotais laiškais ant mano skruostų
  stiklo
Aš apsupu jį kaip tamsa
Aš kvėpuoju jam į burną
  ir įkvepiu jam gyvybę

SEPTINTA DALIS

Nervinis kosulys

To, ką mes prisimename, nebegalime laikyti faktu. Mėgindami išsisukti iš tokios padėties, prisikuriame istorijų, itin subtilių ir individualių scenarijų, paryškinančių ir suteikiančių pavidalą mūsų patirčiai. Prisimenamas įvykis tampa fikcija, struktūra, kurioje telpa tam tikri jausmai. Man tai akivaizdu. Jeigu nebūtų šių struktūrų, menininko kūryba būtų per daug asmeniška ir daug sunkiau suvokiama. Netgi kinas, tiesiogiškiausias iš visų menų, yra montuojamas.

Jerzy Kosinski

Benetas miega. Ant nugaros. Rankos prie šonų. Merės Vinkleman su juo nėra. Aš neriu į savo lovą, kai pro langą jau krinta melzgana šviesa. Aš tokia laiminga, kad nenoriu miego. Bet ką rytoj pasakysiu Benetui? Guliu lovoje galvodama apie Adrianą (jis ką tik nuvažiavo ir dabar galbūt vėl jaučiasi beviltiškai sutrikęs). Aš jį dievinu. Kuo jis labiau sutrikęs, tuo man atrodo tobulesnis.

Atsibundu septintą ir guliu lovoje dar dvi valandas laukdama, kol Benetas atsibus. Jis atsidūsta, nusiperdžia ir atsibunda. Pradeda tylomis rengtis trepsėdamas po kambarį. Aš dainuoju. Lakstau į vonią ir atgal.

– Kur buvau naktį dingęs? – nerūpestingai klausiu. – Mes visur tavęs ieškojom.

– Kur *aš* buvau dingęs?

– Diskotekoje, staiga ėmei ir išėjai. Mes su Adrianu Gudlavu visur tavęs ieškojom...

– Tai *jūs* manęs ieškojot? – kandžiai ir sarkastiškai paklausė jis. – Tu ir tavo *Liaisons Dangereuses**, – pasakė jis. Jis neteisingai ištarė frazę. Širdį man suspaudė gailestis. – Sugalvok kokią geresnę istoriją.

Geriausia gynyba – puolimas, pamaniau. Žmonos iš Bato** patarimas ištvirkusioms sutuoktinėms: visada kaltink vyrą pirmoji.

– Kur, po galais, buvai prapuolęs su Mere Vinkleman?

Jis nuožmiai dėbtelėjo į mane.

– Mes buvome gretimame kambaryje ir žiūrėjome, kaip tu beveik dulkinaisi šokdama. O paskui abu išrūkot...

– Tu buvai *tenai*?

– Čia pat už pertvaros, sėdėjau prie staliuko.

– Aš nemačiau ten jokios pertvaros.

– Tu nieko nematei, – atkirto jis.

– Aš pamaniau, kad tu išėjai. Mes kelias valandas tavęs visur ieškojom. Paskui sugrįžom atgal. Nežinojom net ką manyti.

* Pavojingi ryšiai (*pranc.*). Aliuzija į to paties pavadinimo prancūzų rašytojo Choderlos de Laclos romaną.

** Vieno iš G. Chaucerio kūrinio „Kenterberio pasakojimai" veikėja.

– Kurgi ne. – Jis nervingai atsikrenkštė kaip buvo pratęs. Nelyginant priešmirtinis gargaliavimas. Tik prislopintas. Jo aš labiausiai nekenčiau mudviejų gyvenime. Tai buvo visų mūsų blogiausių santuokinio gyvenimo akimirkų pagrindinė melodija.

Papusryčiavome tylėdami. Susigūžusi laukiau pasipilant smūgių, tačiau Benetas daugiau manęs nebekaltino. Prikaistuvyje dardėjo jo verdami kiaušiniai. Kavos puodelyje skimbčiojo šaukštelis. Mirtinoje tarp mūsų tvyrančioje tyloje jis nupjovė kiaušinio smaigalį kaip koks Endžio Vorholo filmo *Kiaušinis* veikėjas. Šešios valandos filmo, kaip vyro ranka pjauna kiaušinio viršų. Sulėtintas vaizdas.

Tas jo tylėjimas atrodė toks neįprastas todėl, kad buvo laikas, kai jis plūsdavo mane dėl menkiausių smulkmenų: kad nespėjau laiku išvirti rytą kavos, neatlikau kokios nors užduoties, nepamačiau kelio ženklo mums pasiklydus svetimame mieste. Tačiau dabar – nieko.

Jis tik nervingai krenkštė ir spoksojo į kiaušinį nupjautu viršumi. Jo kosėjimas buvo grynas protestas.

Tas kosulys priminė man vieną sunkiausių epizodų mudviejų gyvenime. Tai buvo pirmosios mūsų bendro gyvenimo Kalėdos. Mes buvome Paryžiuje. Benetą kamavo slogi depresija, kuri prasidėjo beveik nuo pirmosios savaitės po vestuvių. Jis nekentė kariuomenės. Jis nekentė Vokietijos. Jis nekentė Paryžiaus. Atrodė, kad nekentė manęs, lyg aš būčiau kalta dėl visų šių ir kitų dalykų. Ištisi apmaudo ledynai, stūksantys po vandeniu, giliai gelmėje.

Per visą ilgą kelionę iš Heidelbergo į Paryžių Benetas beveik nepratarė nė žodžio. Tyla yra bukiausias iš visų bukų

instrumentų. Ji tarsi sukala tave į žemę. Vis giliau ir giliau gramzdina į tavo kaltę. Tyloje vidiniai balsai smerkia taip, kaip nepajėgtų jokie išoriniai.

Prisimenu visą tą epizodą nelyginant kontrastingą nespalvotą filmą. Pavyzdžiui, Bergmano. Mes vaidiname save kino ekranizacijoje. O kad galėtume kada nors vaidinti ne save pačius!

Kūčios Paryžiuje. Viskas balta arba pilka. Šį rytą jie vaikščiojo po Versalį gailėdamiesi nuogų statulų. Statulos buvo skaisčiai baltos. Jų šešėliai tamsiai pilkšvi. Apkarpytos gyvatvorės storos kaip ir jų šešėliai. Vėjas žvarbus ir šaltas. Jų kojos nutirpusios. Jų žingsniai gaudžiu aidu atsiliepia jų širdyse. Jie vedę, ne draugai.

Dabar naktis. Šalia „Odéon“ teatro. Šalia Šv. Sulpicijaus bažnyčios. Jie lipa aukštyn metro laiptais. Aidi sušalusių kojų žingsniai.

Jie abu amerikiečiai. Jis aukštas ir lieknas, nedidele galva. Jis rytietis dygiais juodais plaukais. Ji šviesiaplaukė ir nelaiminga. Dažnai suklumpa. Jis niekada nesuklumpa. Jį erzina jos klupinėjimas. Mes papasakojome jums viską. Išskyrus pačią istoriją.

Mes žvelgiame žemyn iš pačios viršutinės „Left Bank“ viešbučio laiptų aikštelės, kai jie lipa į penktą aukštą. Ji seka jam iš paskos nuo vienos laiptų aikštelės iki kitos. Stebime jų viršugalvius. Paskui pamatome veidus. Ji suirzusi ir liūdna. Jo žandikauliai kietai sukąsti. Jis nervingai krenkščia.

Jie užlipa į penktą aukštą ir susiranda kambarį. Jis nesunkiai atrakina duris. Aptriušęs tipiškas paryžietiško viešbučio kambarys. Viskas jame pasenę. Kartūninis lovos užtiesalas išblukęs. Kilimo kampai atbrizgę. Už kartoninės pertvaros – kriauklė ir bidė. Langai greičiausiai žvelgia į stogus,

bet jie užtraukti sunkiomis rudo aksomo užuolaidomis. Vėl pradėjo lyti ir kambaryje girdėti, kaip terasoje už langų lietus tyliai barbena savo Morzės abėcėlę.

Mintyse ji nusistebi, kad visi Paryžiaus viešbučiai už dvidešimt frankų įrengti tarsi vieno dizainerio. Jam ji negali šito pasakyti. Laikys tai išlepimu. Užtat pasako sau. Jai bjauru siauros lovos su įduba per vidurį. Bjaurus velenėlis vietoj pagalvės. Bjauru dulkės, kurios lenda į nosį atidengus lovos užtiesalą. Jai bjaurus Paryžius.

Jis virpėdamas velkasi drabužius. Koks gražus jo kūnas, visiškai neplaukuotas, kokia tiesi nugara, kokios lieknos blauzdos ilgais rudais raumenimis, kokie laibi pirštai. Bet jo kūnas ne jai. Jis priekaištingai velkasi pižamą. Ji stovi nusiavusi batus, su kojinėmis.

– Kodėl tu visada su manim šitaip elgiesi? Aš tuomet jaučiuosi tokia vieniša.

– Pati kalta.

– Ką tai reiškia – pati kalta? Šį vakarą aš norėjau būti laiminga. Juk Kūčios. Kodėl nusisukai nuo manęs? Ką aš padariau?

Tyla.

– Ką aš padariau?

Jis žiūri į ją taip, lyg jos nežinojimas būtų dar vienas įžeidimas.

– Klausyk, eime miegoti. Užmirškim tai.

– Užmirškim ką?

Jis neatsako.

– Ar užmiršti, kad tu atsukai man nugarą? Ar užmiršti, kad tu baudi mane už nieką? Užmiršti, kad esu vieniša ir sušalusi, kad šiandien Kūčios ir tu vėl man jas sugadinai? Ar tai aš turėčiau užmiršti?

– Nenoriu apie tai kalbėti.

– Apie ką kalbėti? Apie *ką* tu nenori kalbėti?

– Užsičiaupk. Aš nepakęsiu tavo klykavimo viešbutyje.

– Man nusišikt, ką tu pakęsi, o ko ne. Prašau elgtis su manim žmoniškai. Ir padaryk tokią malonę, pasakyk, ko taip panikuoji? Ir nežiūrėk į mane taip...

– Kaip?

– Taip, lyg mano didžiausia nuodėmė būtų ta, kad aš nemoku skaityti tavo minčių. Aš iš tikrųjų nemoku skaityti tavo minčių. Nežinau, ko taip siunti. Nesugebu nuspėti visų tavo norų. Jeigu manai, kad žmona privalo tai sugebėti, tai aš ne tokia.

– Aš taip visai nemanau.

– Tai kas yra? Prašau paaiškinti.

– Nėra ko aiškinti.

– Dieve šventas! Esą pati turiu susiprasti? Kaip motina?

– Jeigu tau nors kiek rūpėtų, ką aš jaučiu...

– Bet man *rūpi*. Viešpatie, tu tiesiog neleidi man to parodyti.

– Tu nesiklausai. Nieko nenori girdėti.

– Tai dėl filmo, ar ne?

– Ir kas dėl filmo?

– Vėl tardymas. Ar tau būtinai reikia mane tardyti kaip kokią nusikaltėlę? Būtinai reikia daryti man kryžminę apklausą?.. Ten buvo laidotuvių scena... Mažas berniukas žiūri į mirusią motiną. Kažkas ten tave sujaudino. Nuo tada tau prasidėjo depresija.

Tyla.

– Na, ar ne taip buvo?

Tyla.

– Liaukis, Benetai, tu mane siutini. Prašau pasakyti man. Pasakyk.

(Jis išspaudžia žodžius po vieną, tarsi dovanodamas kokias mažas dovanėles. Lyg mažus kietus spirelius.)

– Ir kas toje scenoje mane sujaudino?

– Netardyk manęs! Pasakyk pats! (Ji apkabina jį. Jis pasitraukia. Ji parkrinta ant grindų laikydama apsikabinusi jo pižama apautą koją. Tai ne tiek apkabinimas kaip įsitvėrimas, ji skęsta, o jis nenoriai leidžia jai laikytis jam už kojos.)

– Stokis!

(Verkia.) – Tik jeigu tu man pasakysi.

(Jis patraukia koją šalin.) – Aš einu miegoti.

(Ji atsiremia veidu į šaltas grindis.) – Benetai, prašau nedaryti to, būk geras, pasikalbėk su manim.

– Aš per daug įsiutęs.

– Prašau.

– Negaliu.

– Prašau.

– Kuo labiau tu maldauji, tuo man labiau vis vien.

– Prašau.

Jie guli lovoje mąstydami. Velenėlis jos pusėje šlapias. Ji virpa ir kūkčioja. Jis tarsi negirdi. Kai tik jie prisirita prie įdubos lovos viduryje, jis pirmasis pasitraukia. Tai kartojasi dažnai. Lova įgaubta kaip iš rąsto išduobta kanoja.

Jai gera jausti jo šiltą ir tvirtą nugarą. Ji norėtų jį apkabinti. Norėtų užmiršti visą sceną, apsimesti, kad nieko neįvyko. Kai jie mylisi, kurį laiką būna kartu. Bet jis nenori. Sugriebia jos ranką ant savo pižamos praskiepo. Nustumia ją. Ji pasitraukia atgal. Jis pasislenka prie pat krašto.

– Tai ne sprendimas, – sako.

Lyja lietus. Gatvėje retsykiais pasigirsta įkaušusių namo grįžtančių studentų balsai. Šlapi grindinio akmenys. Paryžiuje taip šlapia. Po kino šį vakarą jie nuėjo į Dievo Motinos katedrą. Įstrigo šlapių vilnonių paltų ir šlapių kailinių kepurių kamšalynėje. Bernelių mišios. Nuo skėčių smaigalių vanduo lašėjo į batus. Jie negalėjo pajudėti nei pirmyn, nei atgal. Žmonių grūstis, užkimšusi navas. *Paix dans le monde**, pasakė aukštas elektroninio garsiakalbio sustiprintas balsas. Nieko nėra bjauriau kaip šlapio kailio smarvė.

Jis namie Vašingtono Aukštumose. Jo tėvas mirė. Jis nieko nejaučia. Keista, kad jis nieko nejaučia. Kai žmonės miršta, neįprasta nieko nejausti.

Aš tau sakiau, kad nieko nepajutau, kodėl, tu visą laiką klausi? Nes noriu tave pažinti. Tu nesi ko nors netekusi. Niekas iš tavo artimųjų nemirė. Tai dėl to manęs nekenti? Mes gyvenome iš pašalpos. Tu gyvenai Centrinio parko Vakarų gatvėje, o mes gyvenome iš pašalpos. Ar tai mano kaltė? Ar žinai, kur kinų šarvojimo salė Pel gatvėje? Mirę žmonės grįžta prie savų. Mirusieji virsta rasistais. Jis niekada netikėjo Dievu. Niekada nėjo į bažnyčią. Jie meldėsi kiniškai. Ir aš pamaniau: Viešpatie, aš nesuprantu nė žodžio. Karstas buvo atidengtas. Tai svarbu. Kitaip negalėsi patikėti mirtimi. Psichologiškai reikalinga. Nors atrodo siaubinga. Paskui atėjo giminės ir atėmė paskutinius mūsų pinigus. Verslas jus aprūpins, sakė jie. Tačiau verslas žlugo. Aš buvau vidurinės mokyklos pradinės klasės mokinys. Baigęs galėsiu eiti dirbti, pasakė socialinio skyriaus darbuotoja. O aš pagalvojau: tada aš liksiu padavėju. Bet netgi pada-

* Ramybė jums (*pranc.*).

vėju negalėsiu dirbti kinų restorane, nes nemoku kiniškai. Aš būsiu pastumdėlis, vargšas apkiautėlis. Privalau stoti į koledžą. O tu tuo metu gyvenai Centrinio parko Vakarų gatvėje. O savaitgaliais Kembridže. Medicinos fakultete aš šėriau laboratorijos gyvūnus. Kalėdų vakaras. Visi išeina. O aš laboratorijoje šeriu prakeiktas žiurkes.

Ji guli šalia jo labai tyliai. Ji paliečia save, norėdama įsitikinti, ar dar gyva. Ji galvoja apie pirmąsias dvi savaites, kai jai buvo lūžusi koja. Tada ji buvo įjunkusi masturbuotis, norėdama įsitikinti, kad gali jausti ne vien skausmą. Skausmas tuomet buvo kaip tikėjimas. Totalus atsidavimas.

Jos rankos slysta pilvu žemyn. Dešinės rankos smilius paliečia klitorį, kairės – įeina giliai į vidų vaizduodamas penį. Ką penis jaučia tuose minkštuose, glebiuose kūno užkaboriuose? Jos pirštai per maži. Ji įsikiša du ir išskečia juos. Tačiau nagai per ilgi. Jie dreskia.

O jeigu jis atsibus?

Gal ji ir nori, kad jis atsibustų ir pamatytų, kokia jinai vieniša.

Vieniša, vieniša, vieniša. Ji judina pirštus šių žodžių ritmu, jausdama, kaip jie viduje sudrėksta, o klitoris sukietėja ir parausta. Ar galima jausti spalvas pirštų galiukais? Štai kaip jaučiama raudona. Vidinė ertmė – purpurinė. Karališkas purpuras. Tarsi kraujas ten apačioje būtų mėlynas.

„Ką jūs galvojate masturbuodamasi?" – paklausė jos psichoanalitikas vokietis. *„Ką jūs kalvojate?" Aš kalvoju, vadinasi, esu.* Iš tikrųjų ji negalvoja apie nieką ir drauge galvoja apie visus. Apie savo psichoanalitiką ir apie savo tėvą. Ne, ne apie tėvą. Ji negali galvoti apie tėvą. Apie vyrą traukinyje. Apie vyrą po lova. Apie vyrą be veido. Jo veidas išblukęs. Jo penis turi vieną akį. Ji ašaroja.

Ji jaučia pirštais pašėlusias orgazmo konvulsijas. Ranka nuslysta į šoną ir ji nugrimzta į gilų miegą.

Ji sapnuoja, kad vėl gyvena bute, kuriame užaugo, bet tai jau sapnų architekto suprojektuota realybė.

Koridoriai, vedantys į trikampius miegamuosius, vingiuoja kaip senų upių vagos, o virtuvės podėlis yra tarsi aerodinaminis vamzdis su nepasiekiamai aukštai sukabintomis spintelėmis. Vamzdžiai gargaliuoja kaip gerklę skalaujantys seniai, grindys kvėpuoja. Jos miegamajame apšerkšnijusiame durų stikle veidai, plačiai išsižiotomis burnomis klykiantys savo sielvartą mėnuliui. Ilgas sidabrinis mėnesienos spindis tįsta per grindis, paskui subyra žvangėdamas kaip dūžtantis stiklas. Veidai stikle vilkiški. Lūpų kampučiuose sukrešėjęs kraujas.

Tarnaitės vonios kambaryje stovi vonia ant letenų, kurioje mažai mergaitei būtų vieni niekai nuskęsti. Svetainėje kabo keturi žalvariniai žibintai. Jie kelių sieksnių aukštyje ir padengti dulsvais auksiniais lapais. Virš svetainės – balkonas tekintais turėklų stulpeliais su tokiais tarpais, kad mergaitei būtų lengva pralįsti ir nusklęsti žemyn. Dar per vieną laiptatakį aukščiau ji atsiduria studijoje, prakvipusioje terpentinu. Lubos susmailėja kaip raganos skrybėlė. Iš centro ant pajuodusios grandinės kabo geležinis sietynas su smaigais. Jis lėtai supasi vėjyje, kuris švilpauja tarp trapecinio šiaurinio ir trapecinio pietinio lango.

Gipsinė pomirtinė Bethoveno kaukė kabo ant sienos. Jo iškilūs vokai užmerkti. Ji užlipa ant kėdės ir perbėga pirštais per juos. Gipsą margina juodi suodžių ruožai. Ji paliko savo pirštų atspaudus ant Bethoveno akių. Dabar atsitiks kažkas baisaus.

Ant stalo padėta kaukolė. Prie jos žvakidė. Tai natiurmortas, negyvosios gamtos objektas, kurį sudėliojo jos senelis. Ar tokie dalykai irgi vadinami natiurmortais?

Ant molberto nepabaigta drobė, vaizduojanti kaukolę ir žvakidę. Kuris jų negyvesnis? Kaukolė? Ar natiurmortas su kaukole? Kuris negyvumas išgyvens ilgiau?

Kambario kampe – spinta. Joje kabo jos vyro kariškas švarkas, nedėvimas. Rankovės plaikstosi vėjyje. Ar jis miręs? Ji siaubingai išsigąsta. Išbėga pro studijos liuką ir pasileidžia laiptais žemyn. Staiga parkrinta, ji žino, kad mirs, kai pasieks apačią. Ji pradeda klykti ir draskydamasi išsibudina. Nustemba atsidūrusi Paryžiuje, o ne tėvų namuose. Jis vis dar guli šalia kaip negyvas. Ji žiūri į miegantį jo veidą, dideles lūpas riestais kampučiais, punktyrinius antakius kaip kinų raštas ir pagalvoja, kad kitais metais tokiu metu jie jau nebebus drauge arba turės kūdikį, kuris bus nepanašus į ją.

– Su Kalėdom, – sako jis atsimerkdamas.

Pagaliau jie pasimyli.

Šąla ir gatvės nuo vakarykščio lietaus slidžios kaip ledas. Jie apsirengia ir išeina pasivaikščioti. Jis laiko ją stipriai suspaudęs, bet ji vis tiek išslysta. Jis ragina ją „žengti smulkiais žingsneliais“.

– Lyg būčiau supančiotomis kojomis, – sako ji.

Jis nesijuokia.

Jie eina per Sen Lui salą ir žavisi architektūra. Pastebi įmantrius raižinius akmeninėse antrojo aukšto namų sienose. Stabteli pasižiūrėti į tris senukus, traukiančius iš pilko ir pakilusio Senos vandens besiraitančias žuveles. Elzasiečių restorane jie sukerta du tuzinus austrių, paskui užsisako svogūnų pyrago, prisigeria vyno iki apsvaigimo. Vėl eina

apledėjusiomis gatvėmis laikydamiesi vienas už kito kaip už gelbėjimosi rato. Ji svarsto, kur eitų, jeigu jį paliktų. Prieš akis vis iškyla naktį sapnuoto sapno nuotrupos. Ji žino, kad tenai negrįš. Ji neturi kur eiti. Neturi. Ji tvirtai įsikibusi į jį. „Aš myliu tave", – sako.

Kai sutemsta, jie užsuka į restoranėlį iš kairės Dievo Motinos katedros pusės išgerti kavos su *bûche de Noël**. Ar jis ketina ją palikti? Ji niekada nežino, ką jis galvoja. Visą laiką, kol jie eina apledėjusiomis gatvėmis, jis laiko tvirtai apkabinęs ją per liemenį.

– Ženk smulkiais žingsneliais, – kartoja. – Tu nori pati nusisukti sprandą ir man nusukti.

– Ką aš daryčiau be tavęs? – sako ji.

Jis nervingai atsikrenkščia, bet nieko nesako.

Šioje vietoje sulig jo kosuliu filmas galėtų baigtis. Bet aš prisimenu, kas vyko po to: kaip sugedo mašina ir teko grįžti į Heidelbergą traukiniu, kaip keturi prancūzų kareiviai mūsų kupė raugėjo ir perdė visą kelią iki pat Vokietijos, tarsi jie būtų traukinio varomoji galia. Kaip turėjau skubiai kabarotis nuo viršutinio gulto (ant kurio gulėjau) žemėn. Staigus viduriavimas tą naktį privertė mane įveikti šią užduotį ne mažiau kaip šešis kartus (kartą užlipau ant apatinio gulto gulinčiam prancūzų kareiviui tiesiai ant pautų, tačiau jis elgėsi nepaprastai galantiškai, turint galvoje jo padėtį).

Pagaliau po visų Kalėdų švenčių grįžome į Heidelbergą, kur laukė neišvengiama prievolė vėl vilktis karo uniformą. (Per atostogas mėgindavome vaidinti paprasčiausią amerikiečių porą, savo malonumui gyvenančią Europoje.)

* Kalėdiniu pyragu (*pranc.*).

O tada, Naujųjų metų išvakarėse, atėjo telegrama – iškraipyta, kaip būdinga tokiems tekstams, jos sulaukėme niūrią, pilką šeštadienio popietę, kai visa *Klein Amerika*[*] vyriškosios lyties populiacija blizgina šeimyninius automobilius, visa moteriškosios lyties populiacija vaikšto su plaukų suktukais, o vokiečiai kitoje Gėtės gatvės pusėje jau iššauna pirmąjį šampano butelį ruošdamiesi Naujiesiems...

SENELIS MIRĖ PENKIOLIKTĄ ANTRADIENĮ TAŠKAS GAIVINTAS MASAŽU TAŠKAS ŠIRDIES NEPAKANKAMUMAS TAŠKAS REKTALINĖ HEMORAGIJA TAŠKAS NIEKO NEGALIMA BUVO PADARYTI TAŠKAS LAIDOTUVĖS SAUSIO 4 TAŠKAS
SU MEILE MAMA

Aš perskaičiau telegramą, paskui daviau Benetui. Mane pagavo klaikus jausmas, kuris apima visada, kai žinau, kad būsiu apkaltinta dėl kokio baisaus dalyko. Žinojau, kad Benetas sugalvos, kaip mane apkaltinti dėl savo senelio mirties. Mano motinos tėvai vis dar buvo gyvi.

Apkabinau Benetą, bet jis atstūmė mane. Prisimenu, kaip pagalvojau, kad man liūdna ne tiek dėl jo senelio mirties, bet kad ant manęs kaip bausmė guls tos mirties šešėlis. Benetas atsisėdo ant sofos laikydamas rankoje telegramą. Aš prisėdau šalia ir jam per petį dar kartą perskaičiau jos tekstą. „Ranka vedžioja rašmenis ir su klaidom palieka“[**], pagalvojau. Aš beveik nepažinojau Beneto senelio (praamžis kinas devyniasdešimt devynerių ar šimto metų, atrodantis kaip pageltusi dramblio kaulo statula ir beveik nekalbantis

[*] Mažosios Amerikos (*vok.*).
[**] Perfrazuota E. Ficdžeraldo versta Omaro Chajamo eilėraščio eilutė.

angliškai). Įsivaizdavau, kad mirė mano pačios senelis, ir apsiverkiau. Iš tikrųjų aš verkiau dėl savęs, lėtai mirštančios dvidešimt penkerių metų moters.

Mirtis uždėjo Benetui antspaudą, jis buvo jos paženklintas. Nešėsi savo liūdesį kaip nematomą kuprinę ant pečių. Jeigu jis būtų atsisukęs į mane, jeigu būtų leidęs jį paguosti, aš būčiau padėjusi jam nešti naštą. Bet jis mane dėl to kaltino. Ir jo kaltinimas atstūmė mane. Bet aš nesiryžau pasitraukti. Aš pasilikau ir užsisklendžiau. Vis dažniau atsiduodavau savo fantazijoms ir rašymui. Ir kaip tik tada pradėjau atrasti save. Jis pasitraukė į savo liūdesį, užsibarikadavo jame, o aš pasitraukiau į savo kambarį rašyti. Visą tą ilgą žiemą jis gedėjo savo senelio, savo tėvo, savo sesers, kuri mirė šešiolikos metų, savo brolio, kuris gimė protiškai atsilikęs ir mirė aštuoniolikos, savo draugo, kuris mirė nuo poliomielito keturiolikos metų, savo skurdo, savo tylėjimo. Jis gedėjo dėl kariuomenės, gyvenimo, kurį paliko Niujorke. Jis gedėjo dėl mirusių ir dėl savo paties nuolatinio mąstymo apie mirtį. Jis gedėjo dėl savo gedulo. Sustingusi jo veido išraiška buvo tarsi pomirtinė kaukė. Šitiek žmonių, kuriuos jis mylėjo (bet taip pat nekentė), mirė ir jis nešioja šią kaukę kaip atgailą. Kodėl jis turėtų gyventi, jeigu jie visi mirę? Todėl jis padarė taip, kad jo gyvenimas būtų panašus į mirtį. Ir jo mirtis buvo taip pat ir mano mirtis. Aš išmokau palaikyti savo gyvybę rašydama.

Tą žiemą pradėjau rašyti iš rimtųjų. Pradėjau rašyti taip, tarsi tai būtų vienintelė mano viltis išgyventi, išsigelbėti. Aš visada rašydavau svetimu stiliumi. Visada turėjau rašytojų, kuriuos garbinau. Perskaičiusi knygą bučiuodavau jų nuotraukas užpakaliniame viršelyje. Bet kokį spausdintą tekstą

laikiau šventa relikvija, o jų autorius – nežmoniškai išprususiomis ir protingomis būtybėmis. Perl Bak, Tolstojus ar Karolina Kin, *Nensi Dru* autorė. Tada dar nebuvau išmokusi skirstyti jų į kategorijas. Kuo lengviausiai galėdavau peršokti nuo *Alisos Veidrodžių karalystėje* prie siaubo komikso, nuo *Didžiųjų lūkesčių* arba *Paslaptingo sodo* prie žurnalo *Mad Magazine*.

Augdama tuose chaotiškuose namuose netrukau suprasti, kad knyga, rūpestingai pasidėta priešais, yra neperšaunamas skydas, asbesto siena, skraistė, padaranti žmogų nematomą. Aš išmokau rasti prieglobstį tarp knygų, tapau, kaip mano motina ir tėvas sakydavo, „išsiblaškiusia profesore“. Jie šaukdavo ant manęs, bet aš negirdėdavau. Aš skaitydavau. Rašydavau. Aš buvau saugi.

Beneto senelis – tas bebaimis senukas, kuris atsibeldė čionai iš Kinijos dvidešimties metų, kurį misionierius atvertė į krikščionybę pažadėjęs išmokyti anglų kalbos (bet taip to ir nepadarė), kuris skelbė Evangeliją kinų darbininkams šachtininkų stovyklose šiaurės vakaruose ir baigė amžių prekiaudamas dovanų krautuvėlėje Pel gatvėje, kuris per visus savo 99 ar 100 metų teišmoko suprantamai tarti vos keletą angliškų žodžių, – mirdamas pastūmėjo mane rašyti. Kartais mirtis yra ko nors pradžia.

Per visą ilgą žiemą, kol Benetas gedėjo tyloje, aš rašiau. Išmečiau lauk visus savo koledžo laikų eilėraščius, netgi tuos, kurie buvo spausdinti. Išmečiau visus savo beviltiškus mėginimus parašyti apsakymą ar romaną. Norėjau pradėti iš naujo, susikurti naują gyvenimą rašydama.

Panirau į kitų rašytojų kūrybą. Siųsdinausi knygas iš „Foyles“ knygyno Londone arba prašydavau draugų ar tėvų

atsiųsti iš Niujorko. Imdavausi kokio poeto ar romanisto ir po keliskart skaitydavau jų knygas, tyrinėdama, kaip jie keitėsi kas keli mėnesiai mėgdžiodami vis kitą autorių. Visą laiką mane kaustė siaubas, kad aš nevykėlė. Kadaise, kai buvau aštuoniolikos ar panašiai, prisiekiau nusižudyti, jeigu iki dvidešimt penkerių metų neišleisiu pirmosios knygos. Ir štai man jau dvidešimt penkeri! O aš tik pradedu.

Siųsti savo kūrybos į žurnalus nemačiau prasmės. Nors koledže buvau puiki poetė ir laimėdavau visas įmanomas premijas, dabar buvau įsitikinusi, kad tai, ką rašau, nėra verta kur nors siųsti. Kas ketvirtį išeinančių žurnalų redaktorius laikiau pusdieviais, kuriems per žema būtų skaityti ką nors menkiau už šedevrus. Aš tuo tikėjau, nors prenumeravau tuos žurnalus ir sąžiningai skaitydavau ten spausdinamus kūrinius. Dažnai jie nebūdavo geri, turėjau tai pripažinti, bet vis tiek buvau tikra, kad maniškiai daug, daug blogesni.

Gyvenau iliuzijų pasaulyje. Įsivaizduodavau savo meilės istorijas su poetais, kurių eilėraščius nuolat skaitydavau žurnaluose. Kai kurie asmenys man buvo tarsi gyvi. Perskaitydavau biografines autorių apžvalgas ir man atrodydavo, kad juos pažįstu. Keista, koks artimas ryšys gali būti su žmogumi, kurio niekada nesi sutikusi, ir koks klaidingas gali būti tavo susikurtas paveikslas. Vėliau, kai sugrįžau į Niujorką ir spaudoje pasirodė mano eilėraščių, aš sutikdavau kai kuriuos iš tų stebuklingų asmenų. Paprastai jie buvo nė kiek nepanašūs į mano įsivaizduotuosius. Proto bokštai knygose gyvenime gali pasirodyti esą pusgalviai. Niūrių eilėraščių apie mirtį autoriai gali būti šilti ir žavūs. Įspūdingų tekstų kūrėjai gyvenime gali būti anaiptol neįspūdingi žmogeliai. Kilnūs, atviraširdžiai, altruistiški ra-

šytojai gali pasirodyti esą šykštūs, priekabūs pavyduoliai... Tai ne taisyklė be išimčių, bet paprastai sulaukdavai kokios nors staigmenos. Labai pavojinga buvo spręsti apie rašytojus iš to, ką jie rašo. Tačiau tas supratimas atėjo vėliau. Heidelbergo periodu aš buvau pasinėrusi į savo įsivaizduotą literatūrinį pasaulį, kuris, ačiū Dievui, neturėjo nieko bendra su purvina tikrove. Tuo metu užsimezgė keisti mano santykiai su žurnalu *The New Yorker*.

Tais laikais, apie kuriuos rašau, *The New Yorker* (ir visi kiti neperiodiniai leidiniai) plaukdavo per Atlantą. Gal todėl vienu metu ateidavo trys ar keturi žurnalai (visi pasenę ne mažiau kaip trimis savaitėmis). Plėšdavau pakuotę kaip apsėstoji. Tai buvo tam tikras to ritualinio žurnalo puolimo ritualas. Tada jame net nebuvo turinio, jokio snobizmo, tiktai trumpos eilutės su autorių pavardėmis su kukliu brūkšneliu priešais. Aš puldavau skaityti žurnalą nuo galo – pirmiausia apžvelgdavau pavardes po ilgais straipsniais, paskui balais įvertindavau apsakymus ir užgniaužusi kvapą permesdavau akimis eilėraščius.

Visą tą laiką mane pildavo šaltas prakaitas ir širdis daužydavosi kaip pašėlusi. Baisiau už viską bijojau, kad rasiu eilėraštį, apsakymą ar straipsnį, parašytą kurio nors iš savo pažįstamų. Kurio nors koledžo idioto ar pagarsėjusio žioplio arba tokio (pasižyminčio viena arba abiem šių savybių), kuris būtų jaunesnis už mane. Netgi mėnesiu ar dviem.

Aš ne šiaip skaičiau *The New Yorker*, aš juo gyvenau. Susikūriau „niujorkerišką" pasaulėlį (įsikūrusį kažkur į rytus nuo Vestporto ir į vakarus nuo Kotsvoldso, kur Peteris de Frisas (švelniai žaisdamas žodžiais) amžinai laiko rankoje „Piesporter" taurę, kur Nikolas Tučis (tamsiai violetiniu ak-

sominiu smokingu) flirtuoja itališkai su Miurele Spark, kur Nabokovas siurbčioja rusvą portveiną iš prizmės pavidalo taurės (o plaštakė Raudonasis Admirolas tupi ant mažojo jo piršto) ir kur Džonas Apdaikas kliuvinėja už šveicariškų meistro batų ir žavingai atsiprašinėja (visą laiką kartodamas, kad Nabokovas geriausias iš šiuo metu turinčių Amerikos pilietybę anglų rašytojų). O Indijos rašytojai, susibūrę kampe, marmaliuoja pendžabiškai imituodami Piterį Selersą (ir skleisdami kiaurai smelkiantį kario kvapą), o airių memuarų rašytojai (su žvejų nertiniais ir trenkiantys viskiu) šiurkščiai pertraukinėja manieringus tvido kostiumais vilkinčius anglų memuarų rašytojus.

Ak, aš dievinau ir kitus žurnalus bei literatūrinius kas ketvirtį išeinančius leidinius, tačiau *The New Yorker* nuo pat vaikystės buvo mano šventovė. Pavyzdžiui, *Commentary* rengdavo savo nevalyvus pasisėdėjimus, kuriuose tulžingos išvaizdos semitai – visi vardu Irvingas – varė vieni kitus į kapus išvedžiojimais apie žydų, juodaodžių ir savimonės problemas, tuo pat metu kapodami kepenų muštinius ir Naujosios Škotijos žuvies patiekalus. Žiūrėjau į juos kaip į pramogą, tačiau pagarbią baimę kėlė tik *The New Yorker*. Niekada nebūčiau išdrįsusi siųsti ten savo kuklių bandymų, todėl niršdavau ir stulbdavau, kai jo puslapiuose sumirgėdavo pažįstamų žmonių pavardės.

Šiaip ar taip, aš turėjau susikūrusi egzaltuotą *rašytojo* paveikslą. Tariausi juos esant paslaptingą mirtingųjų broliją, žengiančią per žemę lengviau ir mikliau už kitus žmones – tarsi su nematomais sparnais už nugaros. Jie kreivai vypso neklystamai iš kažko atpažindami vienas kitą – ko gero, kaip šikšnosparniai, turintys radarą. Žinoma, tas kažkas daug subtilesnis už slaptą rankos spustelėjimą.

Benetas taip pat netiesiogiai buvo įtrauktas į mano rašymą, nors nebuvo perskaitęs beveik nė žodelio. Nors man ir nereikėjo, kad kas nors skaitytų mano tekstus (nes iš esmės tai buvo tik pasiruošimas ateities darbui), buvo svarbu, kad kas nors paremtų patį rašymo *aktą*. Jis tai padarė. Kartais būdavo neaišku, ar jis pritaria tam, ką darau, dėl to, jog neblaškyčiau jam depresijos, ar kad jam patinka vaidinti Henrį Higinsą su savo Eliza Dulitl. Tačiau tai, kad jis patikėjo manimi daug anksčiau, negu aš patikėjau savimi, yra faktas. Atrodė, per tuos ilgus nelaimingus mūsų vedybinio gyvenimo metus mes netiesiogiai priartėjome vienas prie kito per mano rašymą. Nors neskaitėme nieko kartu, susivienijome, kad atsitrauktume nuo pasaulio.

Mudu abu rausėmės po pasąmonę. Benetas beveik nejudėdamas sėdėdavo svetainėje ir mąstydavo apie savo tėvo, savo senelio mirtį, apie visas jo pečius užgulusias mirtis, kai jis dar buvo per jaunas suvokti save patį. Aš rašiau savo kabinete. Aš mokiausi, kaip nusileisti į savo gelmes ir iškelti į paviršių praeities skeveldras. Mokiausi, kaip patykoti pasąmonę ir pasigauti neva atsitiktinių minčių ir fantazijų. Atribodamas mane nuo šio pasaulio, Benetas atvėrė įvairiausius mano vidaus pasaulius. Galiausiai supratau, jog tai, apie ką kurdavau eilėraščius, neatspindėjo giliausių mano jausmų ir didžiausia praraja žiojėjo tarp to, kas mane jaudino ir ką rašiau. Kodėl? Ar aš bijojau? Taip, regis, kad labiausiai savęs pačios.

Heidelberge pradėjau du romanus. Abiejų pasakotojai vyrai. Tiesiog nusprendžiau, kad niekam nebus įdomus moters požiūris. Be to, nenorėjau rizikuoti būti išvadinta visais tais moterims rašytojoms (ir net geroms rašytojoms)

skirtais epitetais: „protinga, sąmojinga, ryški, jaudinanti, bet stokoja užmojo". Aš noriu rašyti apie visą pasaulį. Norėjau rašyti arba *Karą ir taiką*, arba nieko. Jokių „moteriškų" temų! Aš rašysiu apie mūšius, bulių kovas, džiunglių safarius. Bėda ta, kad nieko neišmaniau nei apie mūšius, nei apie bulių kovas, nei apie džiunglių safarius (kaip neišmano ir dauguma vyrų). Jaučiausi visiška bejėgė, beviltiškai įsitikinusi, kad man pažįstamos temos yra „banalios" ir „moteriškos", o dalykai, apie kuriuos nieko nežinojau, – „gilūs" ir „vyriški". Buvau tikra, kad man tikrai nepasiseks, kad ir ką daryčiau. Tiek rašydama, tiek nerašydama, aš būsiu nevykėlė. Jaučiausi paralyžiuota.

Laimė, mano liūdesys, keisti santykiai su vyru, aklas užsispyrimas padėjo man per trejus metus parašyti tris poezijos knygas. Dvi išmečiau, trečioji buvo išspausdinta. Tada iškilo krūva naujų sunkumų. Turėjau išmokti susidoroti su pasisekimo baime, o su ja gyventi buvo beveik sunkiau negu su baime pralaimėti.

Jeigu išmokau rašyti, galiu taip pat išmokti ir gyventi. Adrianas norėjo išmokyti mane, kaip reikia gyventi. Benetas norėjo išmokyti mane, kaip numirti. O aš net nežinojau, ko labiau norėčiau išmokti. O gal aš juos neteisingai apibūdinau. Galbūt Benetas buvo gyvenimas, o Adrianas mirtis. Galbūt gyvenimas tėra kompromisas ir liūdesys, o ekstazė neišvengiamai baigiasi mirtimi. Kad ir kokia būčiau buvusi manicheizmo šalininkė, negalėjau atskirti žaidėjų be varžybų protokolo. Jeigu būčiau atskyrusi gėrį nuo blogio, gal būčiau pasirinkusi, bet buvau suglumusi labiau negu bet kada.

AŠTUNTA DALIS

Vienos miško pasakos

Santuokiniai ryšiai tokie sunkūs, kad tenka juos nešti dviese, o kartais trise.

Alexandre Dumas

Nuo to momento karuselė pradėjo suktis. Eidavau susitikti su Benetu ir prisiekinėjau sau, kad daugiau niekada nebesimatysiu su Adrianu, kad trumpas mano meilės romanas baigtas, paskui susitikdavau su Adrianu ir vėl pamesdavau galvą. Jaučiau, kad elgiuosi kaip populiarių dainuškų herojė, kaip pačių prasčiausių holivudinių filmų klišė. Mano širdis imdavo šokinėti. Aš sudrėkdavau, kai jis būdavo šalia. Jis buvo mano saulės šviesa. Mūsų širdys buvo susikabinusios rankomis. Jeigu mes būdavome kambaryje dviese, iš susijaudinimo negalėdavau nusėdėti vietoje. Tai buvo savotiška beprotybė, visiškas apkvaitimas. Užmiršau, kad turiu parašyti straipsnį. Užmiršau viską, išskyrus jį.

Nepadėjo nė viena anksčiau naudotų gudrybių. Mėginau laikytis nuo jo atokiau vartodama melagingus žodžius, tokius kaip „ištikimybė“ ir „svetimavimas“, tvirtindama sau, kad jis trukdo man dirbti, kad jeigu būsiu su juo, jausiuosi per daug laiminga ir negalėsiu rašyti. Mėginau įtikinti save,

kad skaudinu Benetą apsijuokdama prieš jį. Tačiau niekas negelbėjo. Buvau apsėsta. Tą pačią akimirką, kai jis įeidavo į kambarį ir nusišypsodavo, būdavau žuvusi.

Po priešpiečių tą pirmąją kongreso dieną aš pasakiau Benetui, kad einu į baseiną, ir išrūkau su Adrianu. Mes nuvažiavome į viešbutį, pasiėmiau maudymosi kostiumėlį, diafragmą, kitus reikmenis ir nuvykome su Adrianu į jo pensioną.

Jo kambaryje aš per minutę nusirengiau nuogai ir išsitiesiau ant lovos.

– Labai nekantrauji, ką? – paklausė jis.

– Taip.

– Viešpatie, kodėl? Mes turime marias laiko.

– Kiek?

– Kiek pati norėsi, – pasakė jis dviprasmiškai. Trumpai tariant, jeigu jis mane paliks, pati būsiu kalta. Tokie jau tie psichoanalitikai. Niekada nesidulkinkit su psichoanalitiku – toks mano patarimas jaunoms mergaitėms.

Šiaip ar anaip, nieko gero iš to neišėjo. Beveik nieko. Vėliava buvo pusiau nuleista, ir jis kaip pašėlęs daužėsi manyje, tikėdamasis, kad to nepastebėsiu. Viskas baigėsi smulkiais orgazmo raibuliukais ir skausmu makštyje. Bet kažkodėl aš buvau patenkinta. Dabar galėsiu jo atsikratyti, pamaniau. Lovoje jis ne kažin kas. Galėsiu jį užmiršti.

– Ką tu galvoji? – paklausė jis.

– Kad tu mane smagiai ir kaip reikiant išdulkinai. – Prisiminiau, kad kadaise tą pačią frazę sakiau Benetui, tik joje tada buvo kur kas daugiau tiesos.

– Melagė ir veidmainė. Kam tu meluoji? Aš juk žinau, kad neišdulkinau tavęs kaip reikiant. Galiu daug geriau.

Jo nuoširdumas mane papirko.

– Gerai, – sutikau nelinksmai. – Tu kaip reikiant manęs neišdulkinai. Pripažįstu.

– Taip jau geriau. Kodėl tu visada elgiesi kaip kokia socialinė darbuotoja? Saugai mano „aš"?

Aš susimąsčiau. Ką aš darau? Tiesiog esu nusistačiusi su vyrais taip elgtis. Jeigu to nedarysi, jie bus nelaimingi arba išsikraustys iš proto. Nenoriu dar vieno vyro išvaryti iš proto.

– Gal aš tiesiog įsivaizduoju, kad vyro „aš" be galo trapus ir jį reikia puoselėti...

– Na, maniškis ne toks jau trapus. Aš ištverčiau, jeigu man pasakytum, kad blogai tave išdulkinau – ypač kad tai šventa tiesa.

– Turbūt aš dar nebuvau tokio vyro sutikusi.

Jis patenkintas nusišypsojo.

– Ne, nesutikai, brangute, ir drįstu pasakyti, kad daugiau nebesutiksi. Sakiau tau, kad esu antididvyris. Aš čia ne tam, kad išgelbėčiau tave ir išsivežčiau ant balto žirgo.

Kažin kam jis čia tuomet, pagalvojau. Juk tikrai ne dėl dulkinimosi.

Nuėjome į didžiulį viešą *Schwimmbad** Vienos pakraštyje. Aš dar gyvenime nebuvau mačiusi tiek daug saulėje įrudusių lašinių. Heidelberge sąmoningai vengdavau viešų plaukimo baseinų ir saunų, o kai keliaudavome – viešų paplūdimių, kuriuos taip mėgsta vokiečiai. Mes aplenkdavome Raveną ir kitas teutoniškas stovyklavietes ir verčiau grožėdavomės pavydėtino grožio įgaubtomis prancūzų Rivjeros bambomis ir išpuoselėtomis, ištreniruotomis Kaprio talijomis. Tačiau čia mus supo kalnai plaktos grietinėlės ir *Sacher Torte***, virtusių lašiniais.

* Baseiną (*vok.*).

** Sacherio tortų – šokoladinių tortų, kuriais garsėja Vienos kulinarija (*vok.*).

– Tai tarsi Mikelandželo *Paskutinis teismas*, – pasakiau Adrianui. – Freska Siksto koplyčios gale.

Jis iškišo man liežuvį ir padarė grimasą.

– Visi šie žmonės tiesiog *džiaugiasi* gyvenimu ir smagiai plaukioja, o tu žiūri į juos pašaipiai, matydama aplink netobulumą ir pagedimą. Reikėtų tave vadinti madam Savonarola.

– Tavo tiesa, – numykiau. Kada aš liausiuosi viską stebėjusi, skrodusi ir trynusi į miltus? Aš negaliu liautis.

– Bet jie juk tikrai atrodo kaip iš *Paskutinio teismo*, – pasakiau. – Dievas keršija vokiečiams už jų kiauliškumą duodamas jiems kiaulių išvaizdą.

Ir dievaži, jie tikrai taip atrodė: ne vien stori, ne vien atsikišusiais pilvais, suglebusiomis rankomis, dvigubais pagurkliais, bet visi rausvut rausvutėliai. Paskrudę, raudonesni negu kinų kiauliena restorane. Jie atrodė kaip žindukliai paršeliai. Arba kaip paršelio gemalai – panašų skrodžiau per antrą zoologijos semestrą koledže ir tas momentas mano karjerai buvo toks pat lemtingas kaip Vaterlo mūšis.

Mes plaukiojome ir bučiavomės vandenyje tarp visų tų bestijų. Aš vilkėjau juodą ištisinį maudymosi kostiumėlį su V raidės iškirpte iki pat pilvo ir visi spoksojo į mane: moterys nepritariamai, vyrai gašliai. Aš jaučiau, kaip Adriano sėkla man iš tarpkojo teka į chloruotą vandenį. Maršalo plano parodija. Tegu jo sėkla palaimina jų vandenį ir pakrikštija juos. Tegu nuplauna jų nuodėmes. Adrianas Krikštytojas. O aš Marija Magdalena. Staiga į galvą šovė mintis, ar kartais aš nepastosiu plaukiodama tuoj pat po dulkinimosi. Gal vanduo įstums spermą pro diafragmą. Akimirksniu užsimaniau pastoti. Ėmiau įsivaizduoti, koks nuostabus būtų mudviejų kūdikis. Aš tikrai buvau smarkiai užkibusi.

Mes sėdėjome ant vejos po medžiu ir gurkšnojome alų. Aptarinėjome ateitį. Adrianas manė, kad aš turiu palikti vyrą ir persikelti gyventi į Paryžių (tenai jis galėtų atskristi ir kartkartėmis mane aplankyti). Aš išsinuomočiau mansardą ir rašyčiau knygas. Galėčiau atvažiuoti į Londoną ir rašyti knygas drauge su juo. Mes būtume kaip Simona de Bovuar su Sartru: drauge ir atskirai. Išmoktume atsikratyti tokių kvailyscių kaip pavyduliavimas. Dulkintumės vienas su kitu ir su visais draugais. Gyventume nesirūpindami dėl nuosavybės ar nuosavybės jausmo. Galiausiai vieną dieną sukurtume šizofrenikų, poetų ir radikalių džiovintuvų komuną. Virstume tikrais egzistencialistais, užuot vien kalbėję apie tai. Visi gyventume drauge geodeziniame kupole.

– Kaip geltoname povandeniniame laive, – pasakiau.

– Taip, kodėl ne?

– Tu nepataisomas romantikas, Adrianai... Toro Voldenas ir taip toliau.

– Klausyk, aš nesuprantu, koks džiaugsmas gyventi taip veidmainiaujant. Apsimetinėti, kad tiki nesąmonėmis, tokiomis kaip ištikimybė ir monogamija, gyventi draskomai milijono prieštaravimų, kai vyras žiūri į tave kaip į išlepintą talentingą vaiką, ir niekada nestovėti abiem kojomis ant žemės. Mes jau bent būtume sąžiningi. Gyventume kartu ir atvirai su visais dulkintumėmės. Nė vienas neišnaudotume kito ir nė vienas nesigraužtume, kad neturime laisvos valios...

– Poetai, šizofrenikai ir džiovintuvai?

– Bet juk didelio skirtumo nėra, ar ne?

– Visai jokio.

Egzistencializmo Adrianas mokėsi Paryžiuje iš vienos

prancūzų aktorės Martinos, kuri gydėsi beprotnamyje.

– Kaip lengva, – pasakiau. – Supaprastintas egzistencializmas. Kaip kokie pagreitinti Berlico kalbų kursai. Kaip jai tai pavyko?

Jis papasakojo, kaip nuvyko į Paryžių pasimatyti su ja, ir nustebo, kai Martina pasitiko jį Orli su dviem draugais: Luise ir Pjeru. Jie turėjo visą savaitę praleisti kartu, nė akimirkos neišsiskirti, viską vienas kitam pasakoti, dulkinti vienas kitą įvairiausiomis įmanomomis kombinacijomis ir niekada nesigriebti jokių „kvailų moralės argumentų".

– Kai užsimindavau apie pacientus arba vaikus, arba draugę, likusią namie, ji sakydavo: „Neįdomu". Kai imdavau maištauti, kad man reikia dirbti, užtikrinti jiems duoną, kad aš turiu pamiegoti, atsipūsti nuo eksperimento įtampos, ji sakydavo: „Neįdomu". Jokie pasiteisinimai nebuvo priimami. Tiesą sakant, iš pradžių buvo žiauru.

– Kažkoks fašizmas. Ir visa tai dėl laisvės.

– Ką gi, aš tave suprantu, bet tai nebuvo fašizmas, nes iš esmės ji siekė išplėsti mano kantrybės ribas. Turėjau išsemti savo patirtį iki pat dugno, net jeigu tame dugne rasčiau siaubą. Martina buvo išprotėjusi. Ji gulėjo ligoninėje ir pati buvo tai patyrusi, daug ką kitaip įvertinusi. Ji atgavo sveiką protą ir pasidarė daug stipresnė negu anksčiau. Ir aš per tą savaitę toks pasidariau. Turėjau įveikti klaikų jausmą, kad neturiu jokių planų, nežinau, kur eisiu kitą akimirką, kad gyvenu be jokio privatumo ir visą laiką priklausau nuo kitų trijų žmonių. Atgijo daugybė vaikystės bėdų. Ir seksas – iš pradžių seksas buvo siaubingas. Dulkintis keliese sunkiau, negu tu manai. Susiduri su savo paties homoseksualumu. Manau, tai buvo tarsi nušvitimas.

– Ir nebuvo jokio smagumo? Klausantis taip neatrodo, – pareiškiau. Vis dėlto aš susidomėjau.

– Po pirmų kelių dienų šoko viskas buvo puiku. Mes visur ėjome susikibę rankomis. Dainavome gatvėse. Dalijomės maistu, pinigais – viskuo. Niekam neberūpėjo darbas ar atsakomybė.

– O tavo vaikai?

– Jie buvo su Estera Londone.

– Vadinasi, ji buvo atsakinga, kol tu žaidei egzistencialistą kaip Marija Antuanetė piemenaitę.

– Ne, iš tiesų taip nebuvo, nes tai visą laiką vyksta abiem frontais. Kartkartėmis Estera pisasi su kitais vyrais, o aš žiūriu vaikus. Tai nėra žaidimas į vienus vartus.

– Na, bet juk tai tavo vaikai, ar ne?

– Nuosavybė, nuosavybė, nuosavybė, – ištarė jis neatsakydamas į mano klausimą. – Visų jūsų žydų principai vienodi.

– Aš supažindinu tave su terminu „žydų princesė“ ir tu bematant nukreipi jį į mane. Mama įspėjo mane, kad esama tokių vyrų kaip tu.

Jis padėjo galvą man ant kelių ir pauostė putytę. Vokiečių porelė po kitu medžiu suprunkštė. Aš nekreipiau dėmesio.

– Drėgna, – pasakė jis.

– Tavo drėgmė, – atsakiau.

– Mūsų drėgmė, – pataisė jis.

Tada jis staiga pasakė:

– Aš noriu, kad tu patirtum tai, ką man leido patirti Martina. Noriu išmokyti tave nebijoti to, kas tavo viduje. – Jis suleido dantis man į šlaunį. Liko žymė.

Kai pusę šešių grįžau į viešbutį, Benetas manęs jau laukė. Jis neklausė, kur buvau, tik apkabino ir pradėjo nurenginėti.

Jis pasimylėjo su manim, su Adriano sėkla, su mūsų trikampiu visomis šio žodžio prasmėmis. Dar niekada jis nebuvo toks aistringas ir švelnus, ir aš kaip reta įsiaudrinau. Buvo akivaizdu, kad jis daug geresnis meilužis nei Adrianas. Taip pat buvo akivaizdu, kad Adrianas pakeitė mūsų meilės aktą, mes džiaugėmės vienas kitu naujai. Mes atsidavėme vienas kitam iki galo. Staiga pasidariau Benetui tokia brangi, lyg jis būtų mane pirmąkart įsimylėjęs. Mes kartu išsimaudėme ir taškėmės vandeniu. Išmuilavome vienas kitam nugaras. Mane šiek tiek gąsdino toks mano pačios ištvirkimas – šoku nuo vieno vyro prie kito ir jaučiu tokią aistrą ir svaigulį. Žinojau, kad vėliau turėsiu susimokėti už tai sąžinės graužimu ir liūdesiu su tokiu kaupu, kokį tik aš viena moku atseikėti. Bet tuo metu buvau laiminga. Pirmą kartą jaučiausi mylima. Galbūt du vyrai sudaro vieną nedalomą asmenį?

Vienas įsimintiniausių konferencijos momentų buvo priėmimas Vienos rotušėje. Vienas įsimintiniausių dėl to, kad jis suteikė nepakartojamą progą pamatyti, kaip 2000 ar daugiau psichoanalitikų šlamščia maistą, lyg būtų metus badavę Biafroje. Vienas įsimintiniausių, nes suteikė nepakartojamą progą išvysti, kaip keletas pagyvenusių analitikų trypia fragą – ar bent jau tariasi jį trypią. Vienas įsimintiniausių, nes per visą pokylį aš šokau su raudona turkiška suknele, nusagstyta blizgančiais žvyneliais, kurie byrėjo ant grindų ir palikdavo taką einant iš vienos salės į kitą, sukantis poroje čia su Benetu, čia su Adrianu ir vis neapsisprendžiant, su kuo būti. Kur eidama, visur palikau savo žymę.

Senamadiška kresna Vienos merė perdavė *herzliche Grüsse** Anai Froid ir kitiems psichoanalitikams ir pradėjo skiesti vokiškas nesąmones, kaip Viena džiaugiasi matydama juos sugrįžusius. Apie tai, kokiomis aplinkybėmis jie *išvyko* iš čia 1938-aisiais, žinoma, nė žodžio. Tada penkiasdešimties muzikantų orkestras negriežė jiems *Žydrojo Dunojaus valso* ir nepamalonino *herzlichen Grüssen* ir nemokamu *Schnaps*.

Kai buvo atneštas maistas, bandos psichoanalitikų oficialiais kostiumais kriuksėdami ir mūkdami rovė prie stalų.

– Paskubėkim, jie veržiasi į pirmas eiles! – subliuvo viena matrona Fletbušo rajono akcentu, paretušuotu Skarsdeilo ir Naujosios mokyklos tarties.

– Kitoje salėje jau yra tortas, – pasakė kita, dviejų šimtų svarų gražuolė su kanarėlės geltonumo satino vyrišku kostiumu ir žėrinčiais netikrais briliantais.

– *Nesistumdykit!* – pasipiktino iš pirmo žvilgsnio žymus (greičiausiai tik iš pirmo žvilgsnio) pagyvenęs daktaras su nemadingu smokingu ir susidėvėjusiu šilkiniu diržu. Iš vieno šono jį primygo moteriškė, besispraudžianti prie dubens su kalakutiena, iš kito – vyras, siekiantis itališko užkandžių asorti. Išilgai visų stalų nematyti nieko daugiau, tik mosuojančios rankos su sidabrinėmis šakutėmis maistui smeigti.

Per visą šį pritrenkiantį spektaklį virš didžiosios pokylių salės išsikišusiame balkone saldžiai griežė smuikai. Pseudogotikinėse aukštų lubų arkose degė tūkstančiai pseudožvakių ir kelios poros kietakakčių nesiliovė suktis negrabiu Vienos valso žingsniu. Ak, kelionės, nuotykiai, meilė! Aš

* Nuoširdžius linkėjimus (*vok.*).

trykšte tryškau sveikata ir pasitenkinimu, kaip trykštų kiekviena moteris, keturis kartus per dieną išdulkinta dviejų skirtingų vyrų, tačiau mano galvoje virė prieštaringos mintys. Nesuvokiau tų prieštaravimų prasmės.

Kartais pakeldavau galvą ir nuspręsdavau, jog turiu teisę griebti kiekvieną malonumą, kuris man duodamas per tą trumpą gyvenimėlį šioje žemėje. Kodėl *neturėčiau* būti laiminga ir džiaugtis gyvenimu? Kas čia *bloga*? Žinojau, kad daugiausia iš gyvenimo (ir iš vyrų) gauna tos moterys, kurios daugiausia reikalauja, ir kad jeigu tu elgiesi taip, lyg būtum kažko verta ir geidžiama, vyrams ir atrodo, kad tu kažko verta bei geidžiama ir kad jeigu atsisakai būti patiesalėliu prie durų, niekas tavęs netryps. Žinojau, kad vergiškai nuolankias moteris vyrai mindo, o tas, kurios elgiasi kaip karalienės, tokiomis ir laiko. Tačiau kai tik mano maištingumas išvėsdavo, tuojau pat apimdavo tuštuma ir neviltis, siaubas, kad prarasiu abu vyrus ir liksiu viena, gailėdavausi Beneto, keikdavau save už neištikimybę, nekęsdavau savęs absoliučiai už viską. Tada norėdavau bėgti pas Benetą ir maldauti atleidimo, pulti jam po kojų, pasisiūlyti pagimdyti jam dvylika vaikų (iš esmės tam, kad tvirčiau save pririščiau), pažadėti nuolankiai tarnauti ir sutikti su visomis sąlygomis, kad tik neprarasčiau saugumo. Aš vergausiu, būsiu šleikščiai lipšni ir visokia kitokia, kas pasaulyje apgaulingai suvokiama kaip moteriškumas.

Esmė ta, kad nė vienas iš tų elgesio modelių neturėjo prasmės, ir aš tai žinojau. Nei viešpatavimas, nei paklusimas viešpatavimui. Nei piktavališkumas, nei keliaklupsčiavimas. Ir viena, ir kita – spąstai. Ir viena, ir kita veda tiktai į viena-

tvę, niekur daugiau, ir tėra išsisukinėjimas. Bet ką aš galėjau daryti? Kuo labiau savęs nekenčiau, tuo labiau nekenčiau savęs už tai, kad savęs nekenčiu. Jokios išeities.

Žvilgsniu skenavau veidus ieškodama Adriano. Vienintelio veido, kurį norėjau matyti. Visi kiti atrodė man šlykštūs ir atstumiantys. Benetas suprato, kas vyksta, ir buvo be galo dėmesingas.

– Tu kaip iš filmo *Praėjusią vasarą Marienbade*, – pasakė jis. – „Ar tai įvyko, ar ne? Tik jos psichoanalitikas žino tiesą."

Jis buvo įsitikinęs, kad Adrianas „tiktai" pakeičia man tėvą, ir ta prasme tai buvo leistina. Tiktai! Trumpai tariant, aš viso labo „vaidinu" Edipo situaciją, kaip ir „nesėkmingą perkėlimą" savo vokiečiui psichoanalitikui daktarui Hapei, jau nekalbant apie daktarą Kelnerį, kurio ką tik atsisakiau. Benetas galėjo tai suprasti. Tol, kol tai buvo Edipas, o ne meilė. Tol, kol tai buvo perkėlimas, o ne meilė.

Tam tikra prasme Adrianas buvo dar blogiau nei meilė.

Mes susitikome ant šoninių laiptų po gotikine arka. Jo galva taip pat knibždėjo interpretacijų.

– Tu lakstai tarp mūsų nuo vieno prie kito, – pareiškė jis. – Kažin katras iš mūsų mamytė, o katras tėvelis?

Staiga panūdau susikrauti krepšį ir pabėgti nuo jų abiejų. Galbūt man visai nebūtina kurio nors iš jų rinktis, o tiesiog palikti abu. Atsiduoti savo pačios globai. Baigti tą absurdišką blaškymąsi nuo vieno vyro prie kito. Atsistoti pagaliau ant kojų. Kodėl tai atrodo taip baisu? Juk bet koks kitas pasirinkimas dar blogesnis. Gyvenimas su Froido arba su Leingo interpretacijomis. Argi tai pasirinkimas! Tas pats, kas prisidėti prie religinių fanatikų, pamišėlių scientologų

ar marksizmo doktrinierių. Bet kuris mokymas varžo, jeigu atsiduodi jam be išlygų ir humoro jausmo. Aš netikėjau mokymais. Visa, kas žmogiška, buvo netobula ir visiškai absurdiška. Tai kuo aš iš tiesų tikėjau? Humoru. Šaipymusi iš mokymų, žmonių, savęs. Šaipymusi netgi iš būtinybės visą laiką šaipytis. Gebėjimu matyti gyvenimą prieštaringą, įvairiapusišką, skirtingą, juokingą, tragišką, su nežmoniško grožio kupinomis akimirkomis. Gebėjimu matyti gyvenimą kaip vaisinį pyragą su gardžiomis razinomis ir karstelėjusiais riešutais, tačiau vis tiek keliantį apetitą, nes negali tik gardžiuotis razinomis retsykiais neapsinuodydamas riešutais. (Kažką panašaus pasakiau Adrianui.)

– Gyvenimas kaip vaisinis pyragas! Mėgsti malti liežuvėliu, ar ne? – pasakė man Adrianas greičiau tvirtindamas negu klausdamas.

– Ar tau tai naujiena? Gal nori juo pasinaudoti?

Ir jis pabučiavo mane šlapiu, jausmingu bučiniu, o jo liežuvis buvo kaip pyrago razina.

– Kiek dar žadi mane šitaip skaudinti? – paklausė Benetas, kai grįžome į viešbutį. – Aš to amžinai nekentėsiu.

– Atleisk, – pasakiau. Ir pati išgirdau, kaip kvailai nuskambėjo tas žodis.

– Mums reikia išvažiuoti iš čia, pirmuoju lėktuvu skristi į Niujorką. Tas pamišimas turi baigtis. Tu kaip apduota, užkerėta, pametusi protą. Aš noriu parsivežti tave namo.

Aš pravirkau. Norėjau namo ir norėjau niekada ten nebegrįžti.

– Prašau, Benetai, prašau, prašau, prašau.

– Prašai ko? – metė jis.

– Nežinau.

– Tu net neturi drąsos su juo pasilikti. Jeigu tu jį myli, kodėl neatsiduodi meilei ir nevažiuoji į Londoną susitikti su jo vaikais? Bet tu net to negali padaryti. Pati nežinai, ko nori. – Jis patylėjo. – Mes turime tuoj pat važiuoti namo.

– Kokia prasmė? Tu niekada manim daugiau nebetikėsi. Aš viską sugadinau. Tai beviltiška. – Man regis, aš iš tikrųjų tikėjau tuo, ką sakiau.

– Galbūt, jeigu mes sugrįšime ir tu nedelsdama sugrįši pas psichoanalitiką, jeigu tu suprasi, *kodėl* visa tai padarei, jeigu viską išgvildensi, gal ir pavyks išsaugoti santuoką.

– Jeigu aš grįšiu pas psichoanalitiką? Su tokia sąlyga?

– Ne dėl manęs – dėl savęs. Kad nesielgtum šitaip visą gyvenimą.

– Ar aš anksčiau taip dariau? Ar *dariau*? Netgi kai tu su manim žiauriai elgeisi, netgi Paryžiuje, kai su manim nekalbėjai, netgi per tuos metus Vokietijoje, kur aš jaučiausi tokia nelaiminga, kai man taip reikėjo žmogaus greta, kai buvau tokia vieniša ir atstumta nuo tavęs, panirusio į nesibaigiančią depresiją, aš nė karto su niekuo neprasidėjau. Nė karto. Tada tu mane, be abejo, provokavai. Sakei, kad nežinai, ar norėjai mane vesti. Sakei, kad nežinai, ar nori būti rašytojos vyru. Sakei, kad mano bėdos tavęs nejaudina. Niekada nesakei, kad myli mane. O kai aš verkdavau ir jausdavausi nelaiminga, nes trokšdavau tiktai artumo ir meilės, tu siųsdavai mane pas psichoanalitiką. Analitikas tau atstodavo viską. Kai tik atsirasdavo grėsmė suartėti, tu siųsdavai mane pas analitiką.

– Kur tu dabar, po galais, būtum buvusi be analitiko? Vis dar rašytum tą patį eilėraštį iš naujo. Ir nepajėgtum niekam

išsiųsti. Iki šiol visko bijotum. Kai aš tave sutikau, tu blaškeisi kaip beprotė, niekaip nesusikaupdama konkrečiam darbui, kurdama milijonus planų, niekada iki galo neįgyvendinamų. Aš suradau tau darbą, drąsinau, kai pradėdavai savęs nekęsti, tikėjau tavimi, kai tu savim netikėjai, mokėjau tavo prakeiktam psichoanalitikui, kad galėtum augti ir bręsti kaip asmenybė, užuot grūmusis su kitais pamišusios savo šeimynėlės nariais. Jeigu nori, kaltink mane dėl visų savo bėdų. Bet aš vienintelis tave drąsinau ir palaikiau, o atsidėkodama tu lakstai paskui kažkokį apsišikusį anglą ir zyzi man, kad nežinai, ko nori. Eik po velnių! Keliauk paskui jį, kur tik tau patinka, aš grįžtu į Niujorką.

– Bet aš noriu *tavęs*, – pasakiau verkdama. Aš *norėjau* jo norėti. Norėjau labiau už bet ką. Prisiminiau laiką, kurį praleidome kartu, liūdną drauge išgyventą laiką, kai mums pavykdavo nuraminti ir padrąsinti vienas kitą, ir kaip jis palaikydavo mane mano darbe, kai aš norėdavau mestis žemyn galva nuo uolos. Ir kaip ištvėriau su juo kariuomenės metus. Prabėgusius metus. Prisiminiau viską, ką žinojome apie vienas kitą, kaip stengėmės likti kartu, palaikomi tik buko užsispyrimo, kai visa kita atrodė žlugę. Netgi kančia, kurią išgyvenome kartu, siejo mus daug stipriau negu bet kas, kas mane siejo su Adrianu. Adrianas buvo sapnas. Benetas – mano realybė. Ar jis niūrus? Ką gi, tuomet realybė niūri. Jeigu jo neteksiu, nebeprisiminsiu savo pačios vardo.

Mudu apsikabinome ir verkdami pradėjome mylėtis.

– Aš norėjau čia tave apvaisinti, – pasakė jis skverbdamasis į mane vis giliau.

Kitą popietę aš vėl buvau su Adrianu – gulėjome ant vilnonio apkloto Vienos miške, saulei leidžiantis pro medžius.

– Ar tau iš tikrųjų patinka Benetas, ar tu tik skaičiuoji jo privalumus? – paklausė Adrianas.

Aš nuskyniau ilgą žolę ir sukramčiau ją.

– Kodėl tu vis taikaisi man įgelti?

– Aš visai nesistengiu įgelti. Tiesiog matau tave kiaurai.

– Nuostabu, – tariau.

– Rimtai sakau. Negi tu niekada gyvenime iš nieko nesišaipai? Ar amžinai tiktai svaičioji apie tas absurdiškas „mano – tavo analizes“ ir „myli mane – myli mano ligą“. Jūs su Benetu per daug verkšlenat. Ir per daug atsiprašinėjat. Tu jautiesi baisiausiai įsipareigojusi ir skolinga už tai, ką jis tau yra padaręs. O kodėl jis neturėjo tau to daryti? Ar tu kokia pabaisa?

– Kartais manau, kad taip.

– Kodėl, meldžiamoji? Tu nei bjauri, nei kvaila, tavo žavi putytė, gražus apvalus pilvukas, kupeta šviesių plaukų ir didžiausias užpakalis nuo Vienos iki Niujorko – grynas liulas. – Ir jis pliaukštelėjo per jį patvirtindamas savo žodžius. – Tai ko tau trūksta?

– Visko. Aš labai priklausoma. Nuolat palūžtu. Man užeina klaiki depresija ir aš beveik neiškišu nosies lauk. Be to, koks vyras norės turėti reikalų su moterimi rašytoja. Tai atsakomybė. Jos svaičioja, užuot stovėjusios prie puodų. Joms rūpi knygos, o ne kūdikiai. Jos užmiršta sutvarkyti namus...

– Jėzau Marija! Tu juk tikra feministė.

– Ak, aš moku pašnekėti ir net manau, kad tikiu tuo, bet esu kaip ta mergaitė iš *Istorijos apie O**. Noriu atsiduoti kokiam nors gyvuliui. „Kiekviena moteris dievina fašistą“,

* Erotinis prancūzų rašytojos Anne Desclos (1907–1998) romanas apie sadomazochizmą.

sako Silvija Plat. Jaučiuosi kalta, kad rašau eilėraščius, o ne verdu pietus. Jaučiuosi kalta dėl visko. Jeigu gali moteriai įteigti kaltės jausmą, mušti jos nebereikia. Tai pirmas Izadoros Ving principas kare su vyrais. Moterys – didžiausios savo pačių priešės. Ir kaltė yra pagrindinis savęs kankinimo įnagis. Ar žinai, ką pasakė Tedis Ruzveltas?

– Ne.

– Parodyk man moterį, kuri nesijaučia kalta, ir aš tau parodysiu vyrą.

– Tedis Ruzveltas niekada to nesakė.

– Ne, bet *aš* pasakiau.

– Tu tiesiog jo *bijai*, štai kas tau yra.

– Ko? Tedžio Ruzvelto?

– Nekvailiok, Beneto. Ir nenori to pripažinti. Bijai, kad jis tave mes ir tu pražūsi. Tu nežinai, kad gali apsieiti be jo, ir bijai tuo įsitikinti, nes tada visa paika tavo teorija subyrės šipuliais. Nebegalėsi guostis, jog esi silpna ir priklausoma, o tu to nenori.

– Tu nematei manęs, kai man blogai.

– Paistalai.

– Reikėtų pamatyti. Bėgtum šalin kaip akis išdegęs.

– Kodėl? Ar tu būni tokia nepakenčiama?

– Benetas sako, kad taip.

– Tai ko jis pats nepabėga? Šitaip jis tiesiog laiko tave pririštą. Klausyk, aš gyvenau su Martina, kai ją ištiko krizė. Tikrai nemanau, kad tau būna blogiau. Būdamas su kitu žmogumi, turi paragauti šūdo, kad gautum grūdą.

– Tai bent posakis. Ar negalėčiau įsirašyti jo į juostelę?

– O gal norėtum vaizdo įrašo? – Ir mes pradėjome bučiuotis. Kai galiausiai liovėmės, Adrianas pasakė: – Žinai, nors tu ir protinga moteris, bet kvailė.

– Tai vienas maloniausių man pasakytų komplimentų.

– Aš noriu pasakyti, kad tu gali turėti viską, ko tiktai trokšti, tik to nežinai. Visą pasaulį gali saujoj turėti. Pasilik su manim ir pamatysi, ar labai pasiilgsi Beneto. Mes surengsime odisėją. Aš atrasiu Europą, o tu atrasi pati save.

– Taip paprasta? Kada iškeliaujam?

– Rytoj arba poryt, šeštadienį. Kai tik baigsis kongresas.

– Ir kur mes vyksim?

– Čia ir yra visa esmė. Jokių planų. Tiesiog pakelsim sparnus. Kaip *Piktybės kekėse*. Būsime migrantai.

– *Rūstybės kekėse.*

– Piktybės.

– Rūstybės, kaip Viešpaties rūstybė.

– Piktybės.

– Tu klysti, meiluti. Esi užsispyręs neišmanėlis. Steinbekas yra amerikietis – *Rūstybės kekės.*

– Piktybės.

– Gerai, tu klysti, bet tiek to.

– Aš jau pamiršau, mieloji.

– Tai sakai, kad tiesiog išvyksime be jokio tikslo?

– Tikslas yra suprasti, kokia tu esi stipri. Tikslas yra patikėti, kad gali tvirtai stovėti ant žemės – toks tikslas patenkintų bet ką.

– O Benetas?

– Jeigu jis nekvailas, netrukus paspruks su kita paukštyte.

– Tu manai?

– Bent aš taip padaryčiau. Klausyk, juk aišku, kad judu reikia atskirti vieną nuo kito. Nejaugi visą gyvenimą taip ir inkšite vienas kitam. Žinoma, Belfaste ar Bangladeše žmonės miršta, bet dėl to tu tik labiau turi mokytis džiaugtis

gyvenimu – gyvenimas tam ir duotas, bent jau tam tikra jo dalis. O jūs su Benetu atrodot kaip du fanatikai: „Atsižadėk vilties: mirtis šalia“. Ar tu dar ką nors jauti, išskyrus nerimą? Velnioniškas laiko gaišinimas.

– Jis pavadino tave taip, kad blogiau nesugalvosi, – pasakiau juokdamasi.

– Nejaugi?

– Jis pavadino tave „daliniu objektu“.

– Iš tikrųjų? Ką gi, jis ir pats yra „dalinis objektas“. Žongliruojantis psichologijos terminais šunsnukis.

– Ir tu psichologizuoji, brangusis. Kartais man atrodo, kad reikia palikti jus *abu*. MOTERIS, DŪSTANTI NUO TERMINŲ. KAS BLOGIAU – VYRAS AR MEILUŽIS?

Adrianas nusijuokė ir paglostė man užpakalį. Jam nepritaikysi jokių terminų. Tai nedalomas objektas. Iš esmės pusantro dydžio. Aš dar niekada nebuvau tokia patenkinta savo užpakaliu kaip su Adrianu. Jeigu tik vyrai žinotų! Visos moterys mano, kad yra bjaurios, netgi gražuolės. Vyras, kuris tai suprastų, galėtų išdulkinti daugiau moterų negu Donas Džovanis. Jos visos mano, kad jų putytės negražios. Visos randa figūros trūkumų. Visos įsitikinusios, kad jų užpakaliai per dideli, krūtys per mažos, šlaunys per storos, keliai per stambūs. Netgi modeliai ir aktorės, netgi moterys, kurios atrodo tokios gražios, kad, rodos, tikrai neturėtų dėl ko nerimauti, visą laiką nerimauja.

– Man patinka storas tavo užpakalis, – tarė Adrianas. – Kiek maisto reikia sušlamšti, kad užsiaugintum tokį storulį. Am! – Ir jis suleido į jį dantis. Kanibalas.

– Blogiausia yra tai, – pasakė jis mano užpakaliui, – kad tavo santuoka yra vien darbas. Ar jums niekada nebūna smagu drauge?

– Žinoma, būna... ei, skauda.

– Kada? – Jis atsisėdo. – Papasakok man, kada tau būna smagu.

Aš pasirausiau atmintyje. Kivirčas Paryžiuje. Automobilio avarija Sicilijoje. Kivirčas Pestume. Kivirčas renkantis viešbučio numerį. Kivirčas dėl to, kad atsisakiau psichoanalitiko. Kivirčas dėl slidinėjimo. Kivirčas dėl kivirčijimosi.

– Mums daug kur buvo smagu. Nereikia čia manęs tardyti.

– Melagė. Visi tavo psichoanalizės seansai yra laiko gaišinimas, jeigu tu visad sau meluoji.

– Mums gera lovoje.

– Garantuoju, tik todėl, kad gerai tavęs neišdulkinu.

– Adrianai, tu, ko gero, tikrai nori išardyti mano santuoką. Toks tavo sumanymas, ar ne? Ir tu jauti malonumą? Tai tikroji tavo aistra? Mano aistra – kaltės jausmas. Beneto aistra, tebūnie, terminai. O tavo – meilės trikampiai. Tai tavo specialybė. Su kuo gyveno Martina, kad ji buvo tokia geidžiama? Su kuo dulkinosi Estera? Tu esi santuokos vaiduoklis, štai kas. Tu – maitvanagis.

– Taip, kai aptinku dvėseną, noriu išvalyti tą vietą. Čia tavo žodžiai, ne mano. Maitvanagio metafora tavo, brangute. Pūvanti mėsa irgi tavo. Ir Beneto.

– Manau, Benetas tau patinka labiau, tik bijai prisipažinti. Manau, jis tave jaudina.

– Negali nuspręsti, ar aš žydras, ar ne?

– Guldau galvą, kad taip ir yra.

– Manyk, ką nori, brangute. Daryk viską, kad tik nesidžiaugtum gyvenimu. Kad tik toliau kentėtum. Man pažįstamas toks žmonių tipas. Nelaiminga žydė mazochistė. Iš tikrųjų Benetas man patinka, bet jis yra nelaimingas kinas

mazochistas. Jam būtų į naudą, jeigu tu jį paliktum. Gal jis suprastų, kad taip toliau gyventi negalima, visą laiką kankinantis ir apeliuojant į Froidą.

– Jeigu aš jį paliksiu, prarasiu visam laikui.

– Tik tuomet, jeigu jis bus tavęs nevertas.

– Kodėl taip sakai?

– Tai juk taip akivaizdu. Jeigu jis tave paliks, vadinasi, nėra tau skirtas. O jeigu susigrąžins, gyvenimas bus jau kitoks. Jokio keliaklupsčiavimo. Jokio nuolatinio manipuliavimo vienas kito kaltėmis. Tu nieko neprarasi. O mes tuo metu puikiai praleisime laiką.

Aš apsimečiau, kad Adriano pasiūlymas manęs nevilioja, bet iš tikrųjų viliojo. Ir net labai. Kuo daugiau apie tai galvojau, tuo aiškiau supratau, kad Benetas žino apie gyvenimą viską, išskyrus tai, jog juo dar galima ir džiaugtis. Gyvenimas jam – tai ilga liga, kurią turi gydyti psichoanalitikai. Gali jos ir negydyti, tačiau galiausiai vis tiek mirsi. Kušetė, ant kurios guli, pakils į orą ir pavirs karstu, ir šeši juodai apsitaisę psichoanalitikai išneš tave lauk (ir įbers į tavo kapo duobę saują terminų).

Benetas išmanė apie dalinius ir nedalomus objektus, apie Edipą ir Elektrą, mokyklos fobiją ir klaustrofobiją, impotenciją ir frigidiškumą, tėvažudystę ir motinžudystę, penio pavydą ir gimdos pavydą, interpretavimą ir laisvas asociacijas, liūdesį ir melancholiją, intrapsichinį ir ekstrapsichinį konfliktą, nosologiją ir etiologiją, senatvinę ir priešlaikinę silpnaprotystę, projekciją ir introjekciją, savianalizę ir grupinę terapiją, simptomų susiformavimą ir paroksizmą, amnezines ir fugos būsenas, patologinį verksmą ir juoką per miegus, nemigą ir besaikį miegą, neurozes ir psichozes,

kol jos dar neužrašytos ant kaktos, tačiau jis, regis, nieko nežinojo apie juoką ir juokavimą, sąmojų žarstymą ir žodžių žaismą, apsikabinimą ir bučiavimąsi, šokimą ir dainavimą – trumpai sakant, apie visus tuos dalykus, dėl kurių verta gyventi. Tarsi psichoanalizė galėtų *priversti* gyvenimą pasidaryti laimingą. Tarsi galėtum apsieiti be juoko, jeigu turi psichoanalitiką. Adrianas mokėjo juoktis, ir už tai buvau pasiryžusi parduoti sielą.

Šypsena. Kas pasakė, kad šypsena yra gyvenimo paslaptis? Adrianas visą laiką išsišiepęs. Aš irgi nuolat juokiuosi. Kai mes kartu juokiamės, atrodo, kad viską galime įveikti vien tiktai juoku.

– Tu turi jį palikti, – sako Benetas, – ir sugrįžti prie psichoanalizės. Jis tau netinka.

– Tavo tiesa, – sutikau. *Ką aš neseniai pasakiau?* Tavo tiesa, tavo tiesa, tavo tiesa. Benetas sako tiesą ir Adrianas taip pat. Aš visada patikdavau vyrams todėl, kad su jais sutinku. Bet tai ne koks pataikavimas. Tuo metu, kai taip sakau, iš tikrųjų sutinku.

– Grįžkime į Niujorką, kai tik kongresas pasibaigs.

– Gerai, – sutikau šventai tikėdama, kad taip bus.

Pasižiūrėjau į Benetą ir pagalvojau, kaip gerai jį pažįstu. Kartais jis būdavo iki išprotėjimo rimtas ir protingas, tačiau kaip tik už tai jį ir mylėjau. Jo visiškas patikimumas. Tikėjimas, kad gyvenimas yra rebusas, kurį galiausiai galima išspręsti sunkiai ir pasiaukojamai dirbant. Aš palaikydavau tą jo rimtumą, kaip ir Adriano linksmumą. Aš mylėjau Benetą ir tai žinojau. Žinojau, kad man lemta gyventi su juo, ne su Adrianu. Tai kodėl mane taip traukė palikti jį ir pabėgti su Adrianu? Kodėl Adriano argumentai jaudino iki širdies gelmių?

– Galėjai užmegzti meilės romaną man nežinant,– pasakė jis. – Aš suteikiau tau pakankamai laisvės.

– Žinau, – nuleidau galvą.

– Tu iš tikrųjų padarei tai mano labui, ką? Turbūt nežmoniškai buvai ant manęs supykusi.

– Dažniausiai jis būna impotentas,– pasakiau. Dabar išdaviau juos abu. Išklojau Adrianui Beneto paslaptis. O Benetui – Adriano. Nešioju paskalas iš vieno kitam. Save išdaviau labiausiai. Pasirodžiau, kokia esu išdavikė. Nejaugi neturiu nė kruopelės lojalumo? Aš norėjau mirti. Išdavikai nusipelno tiktai mirties.

– Aš taip ir maniau, kad jis gali būti impotentas arba homoseksualas. Šiaip ar taip, aišku, kad jis nekenčia moterų.

– Iš kur tu žinai?

– Iš tavęs.

– Benetai, ar tu žinai, kad aš tave myliu?

– Taip, ir tai tik sunkina padėtį.

Mes stovėjome žiūrėdami vienas į kitą.

– Kartais aš taip pavargstu nuo to, kad visą laiką esu rimtas. Aš noriu juoktis. Noriu linksmintis. Turbūt tas mano rimtumas galiausiai varo visus iš proto, – liūdnai tarė jis.

Ir jis suminėjo visas merginas, kurias tai varė iš proto. Aš žinojau visų jų vardus. Apkabinau jį.

– Aš iš tikrųjų galėjau užmegzti romanų tau nežinant. Pažįstu daugybę moterų, kurios taip daro... (Iš tiesų pažinojau tik tris, kurios buvo įpratusios taip daryti.) Bet tam tikra prasme taip būtų net blogiau. Gyventi slaptą gyvenimą ir grįžti namo pas tave lyg niekur nieko – taip būtų buvę dar sunkiau iškęsti. Bent jau *aš* nebūčiau iškentusi

– Turėjau suprasti, kokia tu vieniša, – pasakė jis. – Gal tai mano kaltė.

Tada mes pasimylėjome. Aš neįsivaizdavau, kad Benetas yra kas nors kitas. Man to nereikėjo. Aš norėjau būtent Beneto.

Jis klydo. Aš vėliau tai supratau. Dėl mūsų santuokos buvau kalta aš. Jeigu būčiau pakankamai jį mylėjusi, būčiau išgydžiusi jo liūdesį, o ne kankinusis dėl jo ir ieškojusi būdų pabėgti.

– Nieko nėra sudėtingiau už santuoką, – pasakiau.

– Čia aš tave prie to privedžiau.

Mes užmigome.

– Jis buvo toks nežmoniškai atjautus, kad man dar blogiau pasidarė. Viešpatie, aš jaučiuosi kalta!

– Kas čia naujo? – pasakė Adrianas.

Mes suradome kitą baseiną Grinzinge – mažą, žavų, ir jame buvo ne tiek jau daug storų vokiečių. Sėdėjome ant baseino krašto ir gėrėme alų.

– Ar aš nuoboda? Visą laiką kartojuosi? Retoriniai klausimai.

– Taip, – atsakė Adrianas, – bet man smagu su tavim nuobodžiauti. Daug linksmiau negu su kitais linksmintis.

– Man patinka mudviejų pokalbiai. Visai nesijaudinu, ką apie mane pagalvosi. Sakau, kas šauna į galvą.

– Melas. Dar vakar aiškinai, koks aš geras lovoje, nors taip visai nėra.

– Sutinku. Tai buvo nerimta.

– Bet aš suprantu, ką tu turi galvoje. Mes susikalbame. Be baimės ir nutylėjimų. Estera dažnai paniurusi tyli ir aš niekada nežinau, ką ji galvoja. Tu atvira. Nuolat sau prieštarauji, bet man patinka. Tai žmogiška.

– Benetas irgi dažnai ilgam nutyla. Man geriau patiktų, jeigu jis sau prieštarautų, bet jis per daug tobulas. Jis neprasižios, jeigu abejos tuo, ką nori pasakyti. Neįmanoma taip gyventi, visą laiką stengiantis pateikti galutinį sprendimą – galutinis sprendimas priklauso mirčiai.

– Eime dar paplaukioti, – pasiūlė Adrianas.

– Kodėl taip supykai ant manęs? – vėliau tą vakarą paklausė Benetas.

– Todėl, kad jaučiau, jog tu laikai mane savo nuosavybe. Todėl, kad sakei, jog tau manęs negaila. Todėl, kad niekada nesakei, kad mane myli. Todėl, kad niekada man nepalaižai. Todėl, kad kaltinai mane dėl visų savo nelaimių. Todėl, kad valandų valandas nekalbėdavai ir niekada neleisdavai man tavęs nuraminti. Todėl, kad įžeidinėjai mano draugus. Todėl, kad užsisklendei ir nieko neprisileidai. Todėl, kad per tave jaučiausi taip, lyg būčiau smaugiama.

– Tavo motina tave smaugia, ne aš. Aš suteikiau tau tokią laisvę, kokios norėjai.

– Tai prieštaringas teiginys. Jeigu žmogui gali būti suteikiama laisvė, jis nėra laisvas. Kas tu toks, kad „suteikinėtum“ man laisvę?

– Parodyk man bent vieną visiškai laisvą žmogų. Tave tėvai užsmaugė, o ne aš! Visada kaltini mane tuo, dėl ko kalta tavo motina.

– Vos tik aš tave dėl ko nors sukritikuoju, iškart bruki man eilinę savo psichologinę interpretaciją. Visada mano tėvas arba motina, tik ne tai, kas yra tarp mūsų. Ar negalėtume tiesiog tenkintis tuo, kas tarp mūsų?

– Norėčiau, kad tai būtų įmanoma, bet, deja. Tu visada stengiesi atgaivinti savo vaikystę, nors to ir nepripažįsti – ką, po galais, tavo manymu, tu veiki su Adrianu Gudlavu? Jis juk grynas tavo tėvas, nebent tu to nepastebėjai.

– Nepastebėjau. Jis *nė kiek* nepanašus į mano tėvą.

– Juokauju, – prunkštelėjo Benetas.

– Klausyk, aš nesiginčysiu su tavim, ar jis panašus į mano tėvą, ar ne, bet tai yra pirmas kartas, kai tu manimi susidomėjai, velniai griebtų, ar bent elgiesi taip, lyg šiek tiek mane mylėtum. Po galais, nejaugi turiu dulkintis su kuo nors tau po nosim, kad tu atkreiptum į mane dėmesį? Argi tai nejuokinga, ką? Ar tavo psichoanalizės teorijoje nieko apie tai nepasakyta? Gal šį kartą tai jau *tavo* Edipo kompleksas? Gal aš esu tavo motina ir Adrianas panašus į tavo tėvą? Kodėl mums visiems nesusėdus drauge ir nesurengus grupinės terapijos seanso? Tiesą sakant, aš manau, kad Adrianas įsimylėjęs kaip tik tave. Aš tiesiog esu tarp jūsų. Iš tikrųjų jis nori tavęs.

– Tai nė kiek manęs nestebintų. Aš tau sakiau, kad jis įtartinas.

– Kodėl mums drauge nepermiegojus ir neišsiaiškinus iki galo?

– Ne, ačiū. Bet neprašyk, kad aš tave stabdyčiau, jeigu tu šito nori.

– Neprašysiu.

– Keliauk! – sušuko Benetas su dar negirdėtu man įkarščiu. – Keliauk su juo! Tu daugiau gyvenime nieko rimta nenuveiksi. Aš – vienintelis žmogus tavo gyvenime, kuris padėjo tau neprarasti pusiausvyros, bet keliauk, drožk su juo! Dulkinkis, kol niekam kitkam tavęs nebeliks.

– Ką tu įdomaus galėsi parašyti, jeigu taip bijai patirti ką nors nauja? – paklausė Adrianas.

Ką tik buvau pasakiusi, kad neliksiu su juo, o grįšiu namo su Benetu. Mes sėdėjome Adriano „Triumph“, stovinčiame skersgatvyje šalia universiteto. (Benetas buvo nuėjęs pasiklausyti pranešimo „Agresija didelėse grupėse“.)

– Aš visą laiką įsiveliu į naujus patyrimus. Tai tiesiog bėda.

– Nesąmonė. Tu esi maža išsigandusi karalaitė. Aš siūlau tau nedidelį nuotykį, kuris iš tikrųjų tave pakeis, duos peno rašyti, o tu pasipustai padus. Atgal pas Benetą ir į Niujorką. Atgal į saugią šeimyninę savo kamarėlę. Jėzau, kaip gerai, kad aš jau nevedęs, jeigu santuoka yra tai. Maniau, turi daugiau parako. Pasiskaitęs tavo perkeltine prasme „jausmingų ir erotiškų“ poemų, maniau apie tave geriau.

– Jeigu aš nuolat būčiau susijaudinusi ir erotiška, neturėčiau jėgų apie tai rašyti, – teisinausi.

– Tu apsimetėlė, – atšovė jis, – apsimetėlė kaip reta. Tu niekada negalėsi nieko doro parašyti, jeigu nesubręsi. Svarbiausias principas – išdrįsti. Tu tiesiog bijai.

– Nekibk prie manęs.

– Kas prie tavęs kimba? Aš tiesiog draugiškai su tavimi kalbuosi. Tu niekada nė velnio nenutuoksi apie rašymą, jeigu neišmoksi nebijoti.

– Iš kur tu, po galais, žinai?

– Aš žinau, nes perskaičiau kai kuriuos tavo eilėraščius ir mačiau, kaip tu įdedi į juos dalelę savęs. Jeigu taip bus ir toliau, greitai pasidarysi visokių sužlugusių tipų fetišu. Ir visi pasaulio psichai bus tavo gerbėjai.

– Iš dalies taip jau yra. Mano eilėraščiai yra rojaus penas praradusiems dvasios ramybę. – Šią frazę perėmiau iš

Džoiso, bet Adrianas neapsiskaitęs, nesupras. Po to, kai išėjo pirmoji mano knyga, keletą mėnesių man skambino ir rašė laiškus daugybė keistuolių vyrų, kurie manė, kad aš iš tikrųjų dariau visa tai, apie ką rašiau – su visais tais vyrais ir visose aprašytose vietose. Staiga tapau savotiška visuomenės nuosavybe. Keistas buvo jausmas. Rašai tam tikra prasme norėdama sugundyti žmones, o kai tai pavyksta, pasijunti kaip kekšė. Atotrūkis tarp gyvenimo ir tekstų pasidaro itin didelis. O tavo knygų sugundytieji dažniausiai gundosi dėl visai kitų priežasčių. O gal ne? Ir nejaugi visi pasaulio psichai turi tavo telefono numerį? Ir ne tiktai telefono?

– Aš maniau, kad mudu nuveiksime šį tą reikšmingo, – pasakė Adrianas, – bet dabar matau, kad nieko neišeis, nes tu siaubingai įsibaiminusi. Aš tikrai tavimi nusivyliau... Ką gi, turbūt tai ne pirmas kartas, kai moterys mane nuvilia. Tą pirmąją dieną, kai pamačiau tave besiginčijančią prie registracijos stalelio, pamaniau: štai iš tiesų nuostabi moteris – tikra kovotoja. *Tokios* po padu nepaminsi. Bet aš apsirikau. Tu nesi nuotykių ieškotoja. Tu esi karalaitė. Atleisk, kad trikdau tavo apsidraudusią nuo pavojų santuoką. – Ir norėdamas sustiprinti įspūdį pasuko raktelį ir įjungė variklį.

– Eik šikt, Adrianai, – leptelėjau nieko gudriau nesugalvojusi.

– Nesiuntinėk manęs, pati važiuok namo ir šik. Vėl būk apsidraudėle miesčione ir laisvalaikiu rašinėjančia žmonele.

Tai jau buvo skaudžiausias smūgis iš visų.

– O kas tu pats manai esąs – apsidraudėlis miesčionis daktariūkštis, laisvalaikiu vaidinantis egzistencialistą? – kone užrikau.

– Šūkauk kiek sveika, pupyte, manęs tai nė kiek nejaudina. Aš neprivalau tau atsiskaityti už savo gyvenimą. Aš ži-

nau, ką darau. Tai tu čia negali apsispręsti, nors tu pjauk. *Tu* negali apsispręsti, kas nori būti – Izadora Dunkan, Zelda Ficdžerald ar Mardžorė Morningstar. – Ir jis demonstratyviai paspaudė greičio pedalą.

– Vežk mane namo, – pasakiau.

– Mielai, jeigu tik pasakysi man, kur tai yra.

Kurį laiką sėdėjome tylėdami. Adrianas vis spaudė pedalą, bet nejudėjo iš vietos, aš tik sėdėjau tylėdama, plėšiama perpus savo dvynukų demonų. Ar noriu būti tiktai laisvalaikiu rašinėjanti namų šeimininkė? Ar toks mano likimas? Ar noriu atsižadėti nuotykių, kuriuos gyvenimas man siūlo? Ar noriu nugyventi sumeluotą gyvenimą? Ar noriu, kad mano svajonės bent kartą išsipildytų?

– O jeigu apsigalvosiu?

– Per vėlu. Tu jau viską sugadinai. Jau niekada nebebus taip, kaip buvo. Patikėk, aš jau nebežinau, ar *noriu*, kad su manim važiuotum.

– Tu labai griežtas, ar ne? Vos tik kiek suabejoju, tu jau nusigręži nuo manęs. Tikiesi, kad staiga viską mesiu – buvusį savo gyvenimą, vyrą, darbą – ir nė sekundės nedvejodama seksiu paskui tave per Europą, kad patvirtinčiau kažkokią paiką Leingo idėją apie patyrimą ir nuotykius. Jeigu tu bent jau mylėtum mane...

– Nepainiok čia meilės ir nedaryk iš visko jovalo. Tai išsisukinėjimas, ir nieko daugiau. Kuo čia dėta meilė?

– Viskuo.

– Nesąmonė. Tu sakai meilė, bet galvoje turi saugumą. Net jeigu grįši namo į saugų savo lizdelį pas savo vyriuką – niekas tau negarantuoja, kad rytoj jis neišvirs iš kojų nuo širdies smūgio, neišneš kudašiaus su kita paukštyte ar tie-

siog nenustos tave mylėjęs. Ar tu gali įžvelgti rytojų? Ar gali numatyti savo likimą? Kodėl manai, kad saugumas yra toks saugus? Vienintelis tikras dalykas yra tai, kad jeigu tu atsisakysi šito patyrimo, daugiau niekada neturėsi tokios progos. Galutinis sprendimas priklauso mirčiai, kaip vakar sakei.

– Maniau, kad tu nesiklausai.

– Tiek tu mane ir pažįsti.

– Adrianai, viskas tiesa, išskyrus meilę. Meilė labai svarbu. Svarbu, kad Benetas mane myli, o tu ne.

– O ką tu pati myli? Ar kada nors teikeisi apie tai pamąstyti? Ar svarbiausia, ką tu gali išnaudoti ir valdyti? Arba kas daugiau tau *duoda*? Ar visa tai galiausiai yra tik pinigai?

– Niekai.

– Nejaugi? O kartais man atrodo, kad visa esmė ta, jog aš neturtingas, kad noriu rašyti knygas ir spjaunu į medicininę praktiką – ne taip kaip tavo turtingi amerikiečiai gydytojai.

– Atvirkščiai, tavo neturtas imponuoja išvirkštiniam mano snobizmui. Man patinka tavo neturtas. Be to, jeigu tau seksis kaip Roniui Leingui, tu nebūsi neturtingas. Tu toli eisi, mano berniuk. Psichopatai visada daug pasiekia.

– Dabar kalbi taip, lyg cituotum Benetą.

– Mes abu manome, kad tu psichopatas.

– Mes, mes, mes – manieringasis autorinis daugiskaitos asmuo. Dieve, kaip turbūt žiauriai patogu gyventi nuobodžioje santuokoje ir vartoti autorinį „mes“. Tačiau ar ši meninė priemonė pasiteisina? Ar tas patogumas nėra juoko vertas? Ar ne laikas tau pakeisti gyvenimą?

– Tu esi Jagas, štai kas. Arba žaltys rojaus sode.

– Jeigu tai, ką turi, yra rojus, dėkui Dievui, kad aš to niekada nepatyriau.

– Man reikia grįžti atgal.

– Kur atgal?

– Į rojų, į jaukų vedybinį savo guolį, pas savo autorinį „mes“, į savo juoko vertą gyvenimą. Man reikia to kaip dozės narkotikų.

– Taip, kaip tau reikia manęs kaip dozės narkotikų, kai Benetas nusibosta.

– Klausyk, tu juk sakei, kad viskas baigta.

– Taip ir yra.

– Na tai vežk mane atgal į viešbutį. Benetas netrukus sugrįš. Aš nenoriu vėluoti. Jis klausėsi pranešimo apie „Agresiją didelėse grupėse“. Gali ko nors prisigalvoti.

– Mes – nedidelė grupelė.

– Tiesa, bet ką gali žinoti.

– Norėtum, kad jis tave smarkiai primuštų? Tada jaustumeisi tikra kankinė.

– Galbūt, – šaltakraujiškai atsakiau mėgdžiodama Adrianą. Tas varė jį iš proto.

– Klausyk, mes galime gyventi komunoje – tu, aš ir Benetas. Galime važiuoti per Europą *à trois**.

– Aš nieko prieš, bet turėsi jį įtikinti. Tai nebus lengva. Juk jis tik miesčionis, daktariūkštis, vedęs namų šeimininkėlę, rašinėjančią laisvalaikiu. Jis nesvinguoja kaip tu. O dabar būk malonus ir parvežk mane namo.

Šį kartą jis iš tikrųjų įjungė variklį ir pajudėjo iš vietos. Vėl kaip paprastai ėmė vingiuoti šalutinėmis Vienos gatvelėmis, pasiklysdamas ties kiekvienu posūkiu.

Po dešimties minučių tokio važiavimo mes jau juokėmės ir buvome linksmai nusiteikę. Mūsų tarpusavio neatitiki-

* Trise (*pranc.*).

mas niekada netrukdė mums džiaugtis vienas kitu. Žinoma, ilgai tai netrukdavo, tačiau tą akimirką svaigino. Adrianas sustabdė automobilį ir pasilenkė manęs pabučiuoti.

– Negrįžkime, geriau praleiskime naktį kartu, – pasakė.

Mane apniko abejonės. Kas aš pagaliau esu – kažkokia įsibauginusi namų šeimininkė?

– Gerai, – atsakiau (ir tučtuojau pasigailėjau). Bet juk, šiaip ar anaip, ką viena naktis gali pakeisti? Aš vis tiek grįšiu su Benetu į Niujorką.

Ir vėl visas vakaras prabėgo kaip sapne. Pradėjome gerti darbininkų kavinėje Ringštrasėje, be atvangos bučiuodamiesi bei leisdami alų iš burnos į burną, godžiai klausydamiesi pakaušusių pusamžių moteriškių sapalionių apie Amerikos kosminės programos išlaidas ir kaip jos panaudotų tas lėšas žemėje (statytų krematoriumus?), užuot švaisčiusios Mėnuliui, paskui pavalgėme (bučiuodamiesi per visą vakarienę) lauko restorane, maitindami vienas kitą aistringais *Leberknödel** ir *Bauernschnitzel*** kąsneliais, ir visiškai girti parsigavome į Adriano pensioną, o ten pirmą kartą žmoniškai pasimylėjome.

– Aš turbūt tave pamilčiau, – pasakė jis dulkindamasis, – jeigu tikėčiau meile.

Vidurnaktį aš staiga prisiminiau Benetą, kuris jau šešias valandas laukė manęs viešbutyje, ir išlipusi iš lovos nutykinau žemyn prie telefono automato, pasiskolinau du šilingus iš mieguistos durininkės ir paskambinau jam. Jo nebuvo. Palikau jau negailestingą žinutę: „Pasimatysime

* Kepenų kukulių (*vok.*).
** Kaimiško pjausnio (*vok.*).

rytą“ ir leidau operatorei užsirašyti mano telefono numerį ir adresą. Paskui sugrįžau į lovą, kurioje kaip koks paršas knarkė Adrianas.

Kokią valandą gulėjau kankindamasi, klausydamasi Adriano knarkimo, nekęsdama savęs už neištikimybę ir negalėdama atsipalaiduoti ir užmigti. Pirmą valandą nakties atsidarė durys ir į kambarį įsiveržė Benetas. Iš pirmo žvilgsnio buvo matyti, kad jis ruošiasi pribaigti mus abu. Slapta širdyje apsidžiaugiau – nusipelniau būti nužudyta. Adrianas taip pat.

Užuot tai padaręs, Benetas nusirengė, be ceremonijų paėmė mane čia pat ant lovos greta gulinčio Adriano. Per patį šios absurdiškos scenos įkarštį Adrianas atsibudo ir stebėjo mus blizgančiomis akimis kaip bokso sirgalius itin sadistiškas rungtynes. Kai Benetas baigė ir gulėjo ant manęs sunkiai alsuodamas, Adrianas pasilenkė ir ėmė glostyti jam nugarą. Benetas nesipriešino. Susipynę ir suprakaitavę, visi trys pagaliau užmigome.

Nupasakojau tuos įvykius kuo paprasčiau, nes kad ir kaip būčiau mėginusi pagražinti, jie neatrodytų mažiau pritrenkiantys. Visas epizodas vyko be žodžių – tarytum visi trys būtume draugę atlikę pantomimos numerį, tiek daug metų repetuotą, kad tapusį antrąja mūsų prigimtimi. Mes tiesiog atlikome judesius, kuriuos buvome darę savo vaizduotėje daugybę kartų. Visas epizodas – nuo tos akimirkos, kai palikau operatorei telefoną ir adresą, iki tada, kai Adrianas ėmė glostyti gražią rudą Beneto nugarą – buvo neišvengiamas kaip graikų tragedija arba kaip lėlių vaidinimas apie Pančą ir Džudę. Į atmintį įstrigo keletas smulkmenų: švilpus

Adriano knarkimas, paklaikęs Beneto veidas, kai jis įsiveržė į kambarį (o netrukus tuoj po to ir į mane), tai, kaip mes visi miegojome vienas kito glėbyje, stambus uodas, pramaišiui siurbęs visų mūsų kraują ir nuolat žadinęs mane savo įkandimais. Pabudusi melzganą priešaušrį, pamačiau, kad naktį versdamasi ant šono jį sutraiškiau. Jis paliko kruviną Roršacho* dėmę.

Rytą mes išsižadėjome vienas kito. Nieko neatsitiko. Tai buvo sapnas. Vis trys nulipome barokiniais pensiono laiptais, lyg būtume atskirai gyvenantys pensiono nuomininkai, pirmą kartą susitikę ant įvijų laiptų.

Penki kongreso dalyviai iš Anglijos ir Prancūzijos pusryčiavo apačioje. Jie visi kaip vienas pasuko galvas ir sužiuro į mus. Aš su jais pasisveikinau itin šiltai – ypač su Rubenu Finkeliu, rudaplaukiu ūsuotu kongreso dalyviu iš Anglijos, kalbančiu su žiauriu koknių akcentu. Geidulingai žvairakiuojantį, kaip Nabokovo Humbertas Humbertas, šį žmogų mudu su Adrianu nuolat nustebę sutikdavome baseinuose ir kavinėse. Dažnai pagalvodavau, kad jis stebi mus su žiūronais.

– Sveiki, Rubenai, – pasakiau. Adrianas taip pat pasisveikino, tačiau Benetas nepasakė nieko. Jis ėjo tolyn lyg apimtas transo. Adrianas nusekė paskui jį. Staiga man šovė į galvą, kad galbūt tarp tų dviejų vyrų naktį įvyko kažkas daugiau, bet greitai nuvijau tą mintį šalin. Kodėl?

Adrianas pasisiūlė nuvežti mus į viešbutį. Benetas sausai atsisakė. Bet kai mes niekaip negalėjome pagauti taksi, galop

* Turimas galvoje šveicarų psichologo ir psichiatro Hermanno Rorschacho (1884–1922) testas, kai tiriamasis turi pasakyti, ką jis mato netaisyklingoje rašalo dėmėje ant balto popieriaus lapo.

nusileido – be jokio mandagaus žodžio ar galvos linktelėjimo Adrianui. Šis patraukė pečiais ir sėdo prie vairo. Aš susilenkusi atsisėdau ant miniatiūrinės užpakalinės sėdynės. Šį kartą Benetas rodė kelią, ir mes nepasiklydome. Bet per visą kelionę tarp mūsų tvyrojo kraupi tyla, pertraukiama tiktai Beneto duodamų kelio nurodymų. Aš norėjau kalbėtis. Mes kartu patyrėme kažką svarbaus, tai kam apsimetinėti, kad nieko nebuvo. Tai galėtų būti tam tikro mūsų tarpusavio supratimo pradžia, tačiau Benetas užsispyręs kaip velnias viską neigė. Adrianas irgi buvo ne ką geresnis. Visos jų kalbos apie analizę ir savianalizę buvo grynas mėšlas. Susidūrę su tikru įvykiu savo pačių gyvenime, jie nepajėgė netgi jo aptarti. Labai smagu būti analitiniu pasyviu stebėtoju ir skrosti kieno nors kito homoseksualinius troškimus, kažkieno kito Edipo trikampį, kažkieno kito neištikimybę, tačiau susidūrę akis į akį su savomis bėdomis jie praranda amą. Abudu žiūrėjo tiesiai priekin kaip Siamo dvyniai, sujungti kaklais nematoma, bet svarbia jungtimi. O aš – sesuo, kuri juos išniekino. Moteris, kuri atnešė jiems pražūtį. Pandora ir jos piktybių skrynia.

DEVINTA DALIS

Pandoros skrynia, arba dvi mano motinos

Moteris yra jos motina.
Tai svarbiausias dalykas.
Anne Sexton

Žinoma, viskas prasidėjo nuo mano motinos. Mano motinos Džuditos Vait, taip pat žinomos kaip Džudė. Nieko paslaptinga. Ir vis dėlto sunku aprašyti. Mano meilė ir mano neapykanta jai taip nesuvokiamai susipynusios, kad aš vargiai įžiūriu jos paveikslą prieš akis. Niekada nežinojau, kokia ji iš tiesų. Ji yra aš, aš esu ji, ir mes esame viena. Mus jungianti virkštelė taip ir nebuvo perkirpta, todėl sunyko, sutrūnijo ir pajuodo. Kaltiname viena kitą vien todėl, kad esame viena kitai reikalingos. Mes norime suėsti viena kitą. Pasmaugti iš meilės. Bėgti klykdamos viena nuo kitos šalin, kol to neatsitiko.

Kai pagalvoju apie motiną, man sukyla pavydas Aleksandrui Portnojui*. Kad taip aš turėčiau *tikrą* žydę moti-

* Amerikiečių rašytojo Philipo Miltono Rotho (1933) romano „Portnojaus skundas" veikėjas, kilęs iš tipiškos žydų šeimos.

ną – lengvai klasifikuojamą ir archyvuojamą – išimtinę autoriaus nuosavybę. (Visada pavydžiu rašytojams jų giminių: Nabokovui, Loveliui ir Tučiui su elegantiška aristokratiška jų kilmės paslaptimi, taip pat Rotui, Belou ir Fridmanui su jų standartiniais tėvais, lipniais kaip žydų Velykų vynas, riebiais kaip sultinys su kukuliais iš macų miltų.)

Mano motina kvepėjo *Joy* arba *Diorissimo* ir nemėgo gaminti. Kai bandau išsijoti man atitekusią jos gyvenimo išmintį, lieka štai kas:

1. Kad ir kas atsitiktų, niekada nebūk *eilinė*.

2. Pasaulis priklauso grobuonims. Ryk greičiau!

„Eilinis“ būdavo didžiausias įžeidimas bet kam. Prisimenu, kaip ji vesdavosi mane į krautuves ir paniekos kupinu žvilgsniu stingdydavo pardavėjas, kai šios pasiūlydavo suknelę arba batus, argumentuodamos tuo, jog tai esanti „labai populiari prekė, šią savaitę jau penkiasdešimt pardavėme“. To pakakdavo.

„Ne, – atšaudavo ji, – mūsų tai nedomina. Ar neturite ko nors šiek tiek neįprastesnio?“ Ir pardavėja sunešdavo visų keisčiausių spalvų daiktus, kurių niekas daugiau nepirktų ir kurie, jeigu ne mano motina, būtų nukainoti. O paskui mudvi baisiausiai riedavomės, nes aš troškau būti eilinė taip pat karštai, kaip mano motina trоško būti neįprasta.

„Negaliu pakęsti tokio kirpimo (pasakė ji, kai nuėjusi su Pija pas kirpėją grįžau pažo šukuosena, tarsi nužengusi tiesiai iš paauglių žurnalo *Septyniolikmetė*), jis toks nuvalkiotas.“ Ne bjaurus. Ne netinkantis. Bet *nuvalkiotas*. Banalumas buvo maras, kurio reikėjo saugotis kaip tik įmanoma. Saugotis buvo galima nuolat atnaujinant interjerą. Iš tikrųjų motina buvo įsitikinusi, kad visi interjero dizai-

neriai (kaip drabužių ir jų priedų modeliuotojai) Amerikoje sudarė organizuotą šnipinėjimo tinklą, kurio tikslas sužinoti naujausias jos interjero ar drabužių stiliaus idėjas ir kaipmat jas išpopuliarinti. Beje, ji iš tiesų turėjo nepaaiškinamą artėjančios mados nuojautą (o gal aš tik taip įsivaizdavau, apsvaiginta jos charizmos?). Vos tik ji išpuošė namus antikiniu auksu, toji spalva pasidarė madingiausia užuolaidoms, kilimams ir baldų apmušalams. Tada ji klykė, kad visi „vagia“ jos idėjas. O kai išklojo prieškambarį ispaniškomis keraminėmis plytelėmis, jos mintį pasigavo „visos Centrinio parko Vakarų gatvės *kūmutės*“, kurioms ji šiukštu savęs nepriskirdavo. Kai iš Graikijos parsivežė balto kailio patiesalų, netrukus jų ėmė importuoti visos parduotuvės. Ji atrado kaltinius gėlėmis ornamentuotus sietynus voniai anksčiau negu visi „pederastai dizaineriai“, kaip ji su panieka juos vadindavo.

Jos lova buvo su senoviniu variniu galvūgaliu, užuolaidos priderintos prie tapetų, o vonioje kabėjo rausvi ir raudoni rankšluosčiai, kai rausva ir raudona dar buvo laikoma avangardiniu deriniu. Baimę būti tokiai kaip visi labiausiai atskleisdavo jos drabužiai. Kai mes keturios paaugome, ji su tėvu daug keliaudavo verslo reikalais ir visur ieškodavo keistų priedų. Į teatrą eidavo su šilkine kiniška pižama, audamasi basutes, kojų pirštus apsimaustydavo žiedais iš Balio salos, o į ausis įsisegdavo mažulyčius nefritinius budas. Per lietų ji vaikščiojo su skėčiu iš aliejuoto ryžių popieriaus ir vilkėjo toreadoro kelnes, pasiūtas iš nagais suausto gobeleno. Kadaise paauglystėje man toptelėjo, kad ji verčiau atrodys keista ir bjauri negu paprasta ir graži. Ir dažniausiai jai tai pavykdavo. Ji buvo aukšta, liesa kaip žardis ir jos keis-

ti apdarai ir iššaukiantis makiažas darė ją panašią į Čarlzo Adamso karikatūrą. Be abejo, aš svajojau turėti motiną, kuri šviesintųsi plaukus, nešiotų audinių kailinius ir loštų bridžą ar bent jau būtų kresna brunetė arlekino akiniais ir bateliais iš Raudonojo Kryžiaus krautuvės.

– Ar negalėtum apsivilkti ką nors *kitką*, – meldžiau jos, kai ji Tėvo dienai vilkosi toreadoro kelnes iš gobeleno, Puči stiliaus rožinio šilko nertinį ir meksikietišką serapę. (Gal mano vaizduotė kai ką prideda, tačiau esmę jūs pagavote.) Aš buvau septintoje klasėje ir mano troškimas neišsiskirti iš kitų buvo pasiekęs apogėjų.

– Ką aš ne taip apsivilkau?

Bet argi kas nors buvo *taip*? Aš priėjau prie sieninės spintos paieškoti ko nors paprasto.

(Prijuostės! Naminės suknelės! Megzto angoros vilnos kostiumėlio! Ko nors, kas tiktų motinai iš Betės Kroker kulinarinių receptų reklamos, Motinai didžiąja raide.) Iš spintos tvokstelėjo *Joy* ir naftaleno kvapas. Ten buvo pelerinų iš aksomo kirptais plaukeliais ir boa iš plunksnų, plačių zomšinių kelnių, actekų medvilninių kaftanų, japoniškų šilkinių kimono ir airiškų tvido bridžių, bet nieko panašaus į angoros kostiumėlį.

– Aš tik noriu, kad apsivilktum ką nors paprasčiau, – pasakiau suglumusi, – kad žmonės nespoksotų.

Ji dėbtelėjo į mane ir išsitiesė visu penkių pėdų ir septynių colių ūgiu.

– Ar tu gėdijiesi savo motinos? Jeigu taip, Izadora, man tavęs gaila. Tikrai. Nieko gero būti tokiai kaip visi. Niekas už tai tavęs negerbs. Galiausiai žmonės ima sekti tais, ku-

rie kitokie, kurie pasitiki savo skoniu ir nevaikšto kartu su banda. Pamatysi pati. Pasiduodama minios banalybei, nieko nepasieksi...

Ir mes išvažiavome taksi į mokyklą, lydimos *Joy* kvapo ir meksikietiškų kutų, vaizdžiai tariant, maskatavimo vėjyje.

Kai pagalvoju apie visą tą motinos energiją, visą tą kūrybinę agresiją, per klaidą nukreiptą ne ten ir iškeistą į aistrą neįprastiems drabužiams ir naujiems interjero stiliams, man pasidaro apmaudu, kad ji netapo garsia menininke. Trys kartos nusivylusių menininkų: senelis, dulkinęs pozuotojas, keikęs Pikasą ir atkakliai tapęs Rembranto stiliumi, motina, išmainiusi poeziją ir tapybą į meniškus drabužius ir nesiliaujantį būsto tobulinimą, mano sesuo Rendė, vertinanti nėštumą kaip naujovišką meno formą (o Lala ir Chloja kaip mokinės, sekančios jos pavydžiu).

Nėra nieko žiauriau už savęs neišreiškusį menininką. Energija išlieka, bet neturėdama, kur išeiti, prasiveržia juodu pykčio bezdalu, nuo kurio aprūksta visi vidiniai sielos langai. Nors garsūs menininkai dažnai yra nepakenčiami, nėra žiauresnio ir tuštesnio žmogaus už menininką, kuris atsižadėjo meno. Senelis, kaip sakiau, dažnai tapydavo ant mano motinos drobių, užuot ėjęs nusipirkti naujų. Gelbėdamasi nuo jo, ji trumpam buvo perėjusi prie poezijos, bet tuo metu susitiko mano tėvą, kuris kūrė dainų tekstus ir vogė jos įvaizdžius savo eilėms. Menininkai siaubingi. „Niekada, niekada nesusidėk su vyru, kuris nori būti menininkas“, – sakydavo man mama, ir ji žinojo, ką sako.

Galiu pridurti dar vieną smulkmeną – tiek senelis, tiek motina nevertina tokių žmonių, kurie dirba ką nors su malonumu ar pelno kuklų pripažinimą. Mano tėvai, pavyz-

džiui, turi tokį draugą rašytoją (jo pavardės neminėsiu), kuris yra parašęs keturis romanus, iš kurių nė vienas nepasižymi ypatingu stiliumi, nė vienas nėra graibstomas, nė vienas nėra pelnęs jokios premijos, ir vis dėlto jis yra nuoširdžiai patenkintas savimi ir savo nuolatinio kokteilių vakarėlių liūto statusu bei literatūros dėstytojo pareigomis kažkokiame amatų koledže Naujajame Džersyje, kurio pavadinimo niekaip negaliu prisiminti. Galbūt jis tiesiog mėgsta rašyti. Pasitaiko tokių keistuolių.

„Ir kaip jis tuos romanus išspaudžia, – stebėdavosi mama. – Kaip rašytojas, jis toks *neįdomus*. Nors nekvailas ir įžvalgus... (Motina niekada nevadindavo žmonių „protingais“; „nekvailas“ buvo didžiausias jos įvertinimas.)... Bet jo knygos tokios *neįdomios*... ir nė viena jam kol kas nedavė jokio pelno...“

Štai kur šuo pakastas! Nors mama tvirtina, kad originalumą vertina labiau už viską, iš tikrųjų ji vertina tik pinigus ir prizus. Vien iš jos kalbų apie kitų menininkų kūrybą galima suprasti, kad taip menkai vertinamas jų darbas nevertas tokių atkaklių pastangų. Na bet jeigu jos bičiulis gautų Pulicerį ar Nacionalinę knygos premiją arba parduotų knygą kinui – tada kas kita. Žinoma, ji sumenkintų ir tai, tačiau veide aiškiai spindėtų pagarba. Tačiau nei kuklus ko nors *darymas*, nei asmeniniai atradimai, nei darbo teikiamas malonumas jai ničnieko nereiškė. Nenuostabu, kad laikydamasi tokių pažiūrų ji metėsi prie namų puošybos.

Dabar apie tai, kaip ji vertino grobuoniškumą. Savo metu ji turbūt pradėjo nuo provincijos dailės studentų sąjungos komunistinių idėjų, bet ilgainiui, kai prabanga ir ateroskle-

rozė ją priveikė (o tie dalykai dažnai eina greta), ji perėjo prie savo pačios religijos, kurią sudarė dvi Roberto Ardrio ir viena Konrado Lorenco dalis.

Nemanau, kad Ardris ar Lorencas norėjo pasakyti tai, ką ji įdėdavo jiems į lūpas: savotišką neohobsišką* teiginį, kad gyvenimas yra bjaurus, klastingas, žiaurus ir trumpas; kad padėties ir pinigų troškimas yra visuotinis reiškinys; kad savo teritorijos gynimas – instinktyvus, todėl savanaudiškumas yra esminis gyvenimo dėsnis. („Neiškreipk mano žodžių, Izadora; netgi tai, ką žmonės vadina altruizmu, yra tas pats savanaudiškumas.“)

Kaip visa tai užkirto kelius mano kūrybiškumui ir maištui reikštis, yra aišku:

1. Negalėjau būti hipe, nes mano motina jau ir taip rengėsi kaip hipė (tuo pat metu tikėdama savo teritorijos gynimo refleksu ir karo visuotinumu).

2. Negalėjau maištauti prieš judaizmą, nes neturėjau jo savyje nė kruopelės.

3. Negalėjau verkšlenti dėl savo žydės motinos, nes viskas buvo daug sudėtingiau nei žydiškumas ar motinystė.

4. Negalėjau būti tapytoja, kad manęs neuždažytų.

5. Negalėjau būti poete, kad manęs neišbraukytų.

6. Negalėjau būti niekuo kitu, nes tai *banalu.*

7. Negalėjau būti komuniste, nes mano motina ja jau buvo.

8. Negalėjau tapti maištininke (ar bent jau neliečiamąja) ištekėdama už Beneto, nes, motinos manymu, „tai bent jau buvo *nebanalu*“.

* Thomas Hobbes (1588–1679) – anglų filosofas, aprašęs prigimtinę žmonijos būklės idėją ir padėjęs pagrindus vėlesnei Vakarų politinei filosofijai. Šiuolaikinėje anglų kalboje žodis „hobsiškas“ kartais vartojamas kalbant apie nežabotas, savanaudiškas, necivilizuotas konkuravimo formas.

Kas man dar beliko? Kokiame Dievo užmirštame kampelyje galėčiau suvaidinti tai, ką taip arogantiškai vadinu savo gyvenimu? Aš jaučiausi panašiai kaip tie „pučiančių" tėvelių vaikai, kurie pasidaro aršūs puritonai. Aš, ko gero, galėjau šauti į Europą su Adrianu Gudlavu ir daugiau niekada nebesugrįžti namo į Niujorką.

Ir vis dėlto... Aš turiu ir kitą motiną. Ji aukšta ir liekna, bet jos skruostai švelnesni negu karklų kačiukai, ir kai sugrįžusi namo įsirausiu į jos kailinius, atrodo, kad man jau niekada nebeatsitiks nieko bloga. Ji moko mane gėlių pavadinimų. Apkabina ir bučiuoja mane, kai koks nenaudėlis žaidimų aikštelėje nusičiumpa mano triratuką ir paleidžia nuo kalvos tiesiai į aikštelės tvorą. Ji sėdi su manimi vakarais, klausydamasi mano rašinių mokyklai, ir sako, kad esu geriausia rašytoja per visą istoriją, nors man dar tik aštuoneri. Ji juokiasi iš mano sąmojų, lyg būčiau komikas Miltonas Berlas, Gručas Marksas ir Ervinas Koris drauge sudėjus. Ji vedasi mane, Rendę, Lalą Chloją ir dar dešimtį mūsų draugų čiuožti ant Centrinio parko ežero ledo ir, kol kitos mamos sėdi namuose ir lošia bridžą, o paskui siunčia tarnaites parsivesti vaikų, ji visiems suvarsto (sustingusiais pirštais) pačiūžų batelius, tada pati apsiauna ir sukinėjasi ant ledo su mumis, rodydama pavojingas vietas (ploną ledą), mokydama mus išsukti aštuoniukę, juokdamasi ir kalbėdama įraudusiais nuo šalčio skruostais. Aš taip didžiuojuosi ja!

Mes su Rende giriamės draugėms, kad mūsų motina (ilgais žvilgančiais plaukais ir didžiulėmis rudomis akimis) yra tokia jauna, kad jai niekada nereikia dažytis. Ji ne sena

burbeklė kaip kitos mamos. Ji vilki megztinius aukšta atlenkiama apykakle ir slidinėjimo kelnes taip kaip ir mes. Ji susirišusi savo ilgus plaukus aksominiu kaspinu taip kaip ir mes. Ir mes net nevadiname jos motina, nes ji tokia šauni. Ji ne tokia kaip kitos.

Per savo gimtadienį (kovo 26-oji, Avino ženklas, pavasario apeigos) atsibudusi pamatau, kad mano kambarys virtęs buduaru. Aplink lovą pristatyta vazų su narcizais, vilkdagiais, plukėmis. Ant grindų – kalnai dovanų, suvyniotų į nuostabų plonytėlaitį popierių ir papuoštų popierinėmis gėlėmis. Tenai yra mamos dažytų Velykų kiaušinių, kurie atrodo kaip iš Faberžė salono, dėžučių su šokoladiniais saldainiais ir želė kiaušiniais („kad metai būtų saldūs“, – sako ji apkabindama mane) ir visada didžiulis sveikinimo atvirukas, akvarele pieštas mano portretas, kuriame aš vaizduojama visu dailumu: pati gražiausia mergaitė pasaulyje, ilgais šviesiais plaukas, mėlynomis akimis ir su glėbiu gėlių rankose. Mama pataikauja man, idealizuoja mane – o gal iš tikrųjų tokią mane mato? Aš patenkinta ir susirūpinusi. Aš iš tikrųjų esu jai gražiausia mergaitė pasaulyje, ar ne? Ar nesu? O kaip tada mano seserys? Ir kodėl tuomet ji taip garsiai klykia ant manęs, kad, rodos, lubos užgrius?

Kita mano mama niekada neklykia ir už viską, ką turiu, esu dėkinga jai. Trylikos metų aplankau kartu su ja visus Europos muziejus ir jos akimis pamatau Ternerio audras ir Tiepolo padangę, Monė šieno kauges, Rodeno paminklą Balzakui, Botičelio *Pavasarį* ir da Vinčio *Madoną uolose*. Keturioliktąjį gimtadienį dovanų gaunu Ednos Sant Vinsent Milei poezijos rinktinę, penkioliktąjį – e. e. kamingsą,

šešioliktąjį – Viljamą Batlerį Jeitsą, septynioliktąjį – Emilę Dikinson, aštuonioliktąjį mudvi su motina susipykstame. Ji supažindina mane su Šo, Kolete, Orvelu, Simona de Bovuar. Ji karštai dėsto man apie marksizmą prie pietų stalo. Jai ačiū, kad lankau baleto pamokas ir groju pianinu ir kartą per savaitę einu į Niujorko filharmoniją (kurioje nuobodžiauju ir daug laiko praleidžiu tualete rausvais su žvilgesiu Revlono dažais tepliodamasi savo trylikametės lūpytes).

Kiekvieną šeštadienį einu į Moksleivių dailės sąjungą, ir motina uoliai kritikuoja mano piešinius. Ji sergsti mano karjerą tarsi savo pačios: iš pradžių aš privalanti išmokti piešti anglimi, paskui lieti akvareles ir galiausiai tapyti aliejiniais dažais. Kai paduodu prašymą į Muzikos ir dailės mokyklą, motina drauge su manimi atrenka darbus, kurie tiktų parodyti, kartu važiuoja į egzaminus ir ramina mane, kai trumpai jai visus juos perpasakoju. Kai nusprendžiu būti ne tik dailininke, bet ir gydytoja, ji perka man knygų apie biologiją. Kai pradedu kurti eiles, klausosi kiekvieno eilėraščio ir giria, lyg būčiau koks Jeitsas. Visi mano paaugliški padriki samprotavimai ją žavi. Visi mano piešiniai, sveikinimai, karikatūros, plakatai, tapybos darbeliai pranašauja pasisekimą ateityje. Tikrai nė viena mergaitė neturėjo labiau atsidavusios motinos, motinos, kuri būtų taip norėjusi, kad dukra taptų asmenybe, ir jeigu norės, taptų menininke. Tai kodėl aš tuomet taip nirštu ant jos? Ir kodėl ji verčia mane manyti, kad esu tiktai neryški, per kalkę perrašyta jos kopija? Kad man niekada nebuvo atėjusi į galvą nė viena originali mintis? Kad nesu laisva, nesu nepriklausoma, neturiu jokios individualybės?

Galbūt seksas kėlė man įniršį. Galbūt seksas buvo tikroji Pandoros skrynia. Mano motina tikėjo laisva meile, šokiais nuogomis Bulonės miške, šokiais Graikijos salose, pavasario apeigomis. Nors, žinoma, netikėjo, antraip kam būtų sakiusi, jog berniukai manęs negerbs, jeigu aš „nevaidinsiu sunkiai pasiekiamos"? Kad nebėgios paskui mane, jeigu širdį išėmusi jiems rodysiu, kad neieškos manęs, jeigu „nusipiginsiu"?

Seksas. Aš šiurpau, kokį didžiulį poveikį jis man darė. Ta energija, tas jaudulys, ta jėga, nuo kurios man visiškai pasimaišo protas! Ką daryti su tuo? Kaip visa tai suderinti su „vaidinimu, kad esi sunkiai pasiekiama"?

Niekada neišdrįsau motinos tiesiai to paklausti. Nors ji mėgo bohemiškus postringavimus, įtariau, kad ji nepritaria seksui ir kad iš esmės nelinkusi apie tai kalbėti. Todėl kreipiausi į D. H. Lorensą, į Justo Česerio *Meilę be baimės* ir į Margaret Mid *Pilnametystę Samojoje*. Pastaroji menkai man padėjo. Ką aš turėjau bendra su tais laukiniais? (Daug, žinoma, bet tuo metu aš to nesupratau.) Daktaras Justas Česeris gerai aprašė visas stebuklingas smulkmenas („Kaip atlikti lytinį aktą", įsiskverbimas, erotinių zonų sujaudinimas, malonus jausmas po to), tačiau jis nedaug ką turėjo pasakyti apie moralines mano dilemas: kaip „toli" eiti? Su liemenėle ar be nieko? Su kelnaitėmis ar be jų? Į burną ar pro šalį? Kada nuryti, jeigu apskritai nuryti? Viskas buvo taip sudėtinga. Ir ypač sudėtinga moterims. Iš esmės aš turbūt niršau ant motinos, kuri neišmokė manęs būti moterimi, neišmokė, kaip sutaikyti smarkų lyties alkį su proto alkiu.

Taigi aš sužinojau apie moteris iš vyrų. Pamačiau jas vyrų rašytojų akimis. Žinoma, skaitydama negalvojau apie tai, kad jie *vyrai*. Man jie buvo rašytojai, autoritetai, dievai, kurie žino ir kuriais galima aklai pasikliauti.

Suprantama, aš tikėjau viskuo, ką jie sakė, net jeigu tai reiškė mano pačios nevisavertiškumą. Kas yra orgazmas, sužinojau iš Lorenso, persirengusi ledi Čaterli. Taip pat iš jo sužinojau, kad visos moterys garbina „falosą“ – tą žodį jis kažkaip savotiškai rašė. Iš Šo sužinojau, kad moterys negali būti menininkės. Iš Dostojevskio, kad neturi tikėjimo. Iš Svifto ir Popo – kad per daug religingos (todėl niekada negali blaiviai mąstyti). Iš Folknerio sužinojau, kad jos yra žemės motinos ir eina išvien su mėnuliu, potvyniais ir atoslūgiais bei derliais. Iš Froido sužinojau, kad joms stinga superego ir jos visada yra „nepilnos“, nes neturi to vienintelio dalyko, kurį šioje žemėje verta turėti: penio.

Tačiau ką visa tai turėjo bendra su manimi – einančia į mokyklą ir gaunančia geresnius pažymius negu berniukai, tapančia ir rašančia, o šeštadieniais liejančia natiurmortus Moksleivių dailės sąjungoje, kasdien po pietų rengiančia mokyklos sienlaikraštį (kaip skyrelio redaktorė, sienlaikraščio redaktorius visada būdavo berniukas – nors tada mums tai atrodė savaime suprantama)? Ką man ir mano gyvenimui reiškė mėnulis, potvyniai, žemės motiniškumas ir lorensiškas „falosas“?

Aš sutikau pirmąjį savo „falosą“, kai man buvo trylika metų ir dešimt mėnesių ant tėvų avokado žalumo šilkinės svetainės sofos, avokado žalumo avokado medžio šešėlyje, išauginto mano motinos, pagarsėjusios avokadų augintojos iš avokadų daigų. „Falosas“ priklausė Stivui Aplbaumui, ku-

ris tuo metu mokėsi priešpaskutinėje menų mokyklos klasėje, o aš pirmoje, ir labiausiai man įsiminė abstraktus jo kandinskiškai raudono apatinės pusės paviršiaus mėlynų venų piešinys. Kiek pamenu, tai buvo nepaprastas egzempliorius: apipjaustytas, žinoma, milžiniškas (kas yra milžiniškas, kai neturi koordinačių sistemos?) ir gyvenantis stebėtinai aktyvų atskirą savo gyvenimą. Kai tik jis pradėjo būgnyti po glaudžiai aptemptų kelnių užtrauktuku (mes laižėmės ir „grabinėjomės žemiau juosmens", kaip tuo metu buvo sakoma, jis lėtai (kad neužkabintų?) atsisegė užtrauktuką ir viena ranka (kita buvo man po sijonu ir keliavo putės link) iš savo apatinukių klosčių, iš po mėlynų „Brooks-Brothers" marškinių skvernų, pro šaltą, blizgančią metalinio užtrauktuko prorėžą išsitraukė milžinišką raudoną daiktą. Tada aš įmerkiau dešinę ranką į vazą su rožėmis, kurias mano gėlių mylėtoja motina visada pastatydavo ant kavos stalelio, ir drėgnais bei slidžiais nuo stiebų pirštais ėmiau ritmiškai jį tampyti. Kaip aš tai dariau? Trimis pirštais? Ar visu delnu? Turbūt iš pradžių tampiau kaip pakliuvo (nors vėliau kaip reikiant įgudau). Jis atmesdavo galvą iš ekstazės (tačiau valdomos ekstazės: mano tėvas valgomajame žiūrėjo televizorių) ir išsiliejo į savo „Brooks-Brothers" marškinių skvernus ar į mikliai išsitrauktą nosinaitę. Užmiršau, kaip visa tai dariau, bet ką jaučiau, prisimenu. Iš dalies tai buvo pasikeitimas paslaugomis (aš – jam, jis – man), bet drauge pajutau galią. Žinojau, jog tai, ką darau, suteikia man prieš jį tam tikros ypatingos galios – tokios, kokios nesuteiks nei tapymas, nei rašymas. O tada ir aš baigiau – gal ne taip kaip ledi Čaterli, bet man patiko.

Mūsų idilei einant į pabaigą, Stivas (kuris tuomet buvo septyniolikos, o aš keturiolikos) užsimanė, kad paimčiau „jį“ į burną.

– Argi žmonės taip daro?

– Žinoma, – pasakė jis kuo nerūpestingiau. Jis priėjo prie mano tėvų knygų lentynos ieškodamas Van de Veldės albumo (rūpestingai užkišto už *Renesanso lobių*). Bet aš negalėjau tam pasiryžti. Negalėjau net to ištarti. Be to, neaišku, ar nuo to nepastosiu? O gal man sutrukdė socialinis motinos mokymas, diegiamas man drauge su meno istorija? Stivas gyveno Bronkse. Aš – bute per du aukštus Centrinio parko Vakarų gatvėje. Jeigu jau man lemta garbinti „falosą“, tai tik ne bronksišką. Gal geriau kokį iš Saton Pleiso.

Galiausiai pasakiau Stivui sudie ir perėjau prie masturbacijos, badavimo ir poezijos. Vis kartojau sau, kad masturbuodamasi aš bent jau išlieku švari.

Stivas vis atakavo mane su *Chanel Nr. 5*, Frenko Sinatros plokštelėmis ir dailiai išvedžiotomis Jeitso eilėraščių citatomis. Dar penkerius metus jis vis skambindavo man išgėręs ir per mano gimtadienius. (Nejaugi nuo to smaukymo jis taip prie manęs prisirišo?)

O aš atgailavau už savo silpnybes ir išgyvenau savotišką atsivertimą badaudama (atsisakiau netgi vandens), studijuodama *Sidhartą*, liesėdama (atsisveikinau su dvidešimčia svarų drauge su mėnesinėmis). Be to, mane kaip Jobą išbėrė spuogai ir aš buvau nusiųsta pas pirmąjį savo dermatologą – vokietę emigrantę, kuri ištarė nepamirštamus žodžius: „Oda yra sielos veidrodis“ ir nukreipė mane pas pirmąjį mano psichiatrą, nediduką daktarą, pavarde Šriftas.

Daktaras Šriftas (tas pats daktaras Šriftas, kuris atskrido su mumis į Vieną) buvo Vilhelmo Stekelio sekėjas ir susikišdavo savo batų raištelius į vidų po padu. (Nesu tikra, ar tai buvo Stekelio mokymo dalis.) Jis gyveno Medisono gatvės name su tamsiais ir siaurais koridoriais, kurių sienos buvo išklijuotos tapetais su jūrų kriauklytėmis, kaip kokioje nors seno Larčmonto namo vonioje. Laukdama lifto vis žiūrėdavau į tuos tapetus ir spėliodavau, ar tik savininkas nebus jų tiek prisipirkęs per tapetų vonios kambariui išpardavimą. Antraip kurio galo klijuoti koridorius auksinėmis kriauklytėmis ir mažomis raudonomis žuvelėmis?

Daktaras Šriftas turėjo du Utrilo ir vieną Brako estampą. (Tai buvo pirmas mano smegenų džiovintuvas ir aš nežinojau, kad tai standartiniai Amerikos psichologų asociacijos patvirtinti darbai.) Taip pat jis turėjo daniško moderno stalą (taip pat asociacijos patvirtintą) ir rudą poroloninę kušetę su šlykščiu plastikiniu dangalu kojūgalyje ir kieta ortopedine pagalve, uždengta servetėle, prie galvos.

Jis tvirtino, kad arklys, kurį aš sapnuoju, yra mano tėvas. Man buvo keturiolika ir aš buvau leisgyvė iš bado, kuriuo baudžiau save už tai, kad smaginuosi pirštukais ant savo tėvų avokadiškai žalios šilkinės sofos. Jis tvirtino, kad karstas, kurį sapnuoju, yra mano motina. Kodėl liovėsi mano mėnesinės? Paslaptis.

„Todėl, kad aš nenoriu būti moterimi. Todėl, kad tai per daug painu. Todėl, kad Šo sako, jog negali būti moterimi ir menininke. Vaikai išsemia jėgas, sako jis. O aš noriu būti menininke. Daugiau nieko nenoriu."

Todėl, kad tuo metu aš nežinojau, kaip visa tai išreikšti, bet Stivo pirštas mano putytėje buvo malonus. Tuo pat metu

aš žinojau, kad tas švelnus, saldus jausmas yra mano priešas. Jeigu aš tam jausmui pasiduosiu, tada galiu atsisveikinti su visais kitais dalykais, kurių man norisi. „Tu turi pasirinkti“, – pasakiau sau griežtai, sulaukusi keturiolikos. Keliauk, tamstyte, į vienuolyną. Taigi kaip visos geros vienuolės aš kas naktį masturbavausi giliai susikišdama du pirštus.

Daktaras Šriftas nesuprato. „Susitaikyk su tuo, kad esi moteris“, – šnypštė jis iš už kušetės. Tačiau per keturiolikos metų prizmę aš nemačiau jokių privalumų būti moterimi. Svajojau jausti tokius orgazmus kaip ledi Čaterli. Kodėl mėnulis nepabąla ir potvynio banga nenušluoja žemės? Kur mano eigulys? Aš tik jaučiau, kokia apgavystė yra būti moterimi.

Klajodavau po Metropoliteno meno muziejų ieškodama moters, kuri nušviestų man kelią. Merė Stivenson Kasat? Berta Morizo? Kodėl tuomet taip daug moterų dailininkių, kurios atsisakė turėti vaikų, nieko daugiau netapė, tiktai motinas ir vaikus? Beviltiška. Jeigu tu esi moteris ir dar talentinga, gyvenimas tau paspęs spąstus, kad ir kur pasuktum. Arba užtrokši šeimoje (ir kaip Volteris Mitis* svajosi apie išsigelbėjimą), arba ilgėsiesi šeimos visuose savo kūriniuose. Tu niekada nepabėgsi nuo savo moteriškumo. Tas prieštaravimas teka tavo kraujyje.

Nei geroji, nei blogoji mano motina negali padėti man išspręsti šios dilemos. Blogoji motina sako man, kad per mane netapo garsia menininke, o geroji dievina mane ir nė už ką nuo manęs nenusigręžtų. Viską, ką iš jos išmokau,

* Amerikiečių rašytojo ir karikatūristo Jameso Thurberio (1894–1961) apsakymo veikėjas svajotojas. Jo pavardė anglų kalboje tapo bendrine charakterizuojant nevykėlį, besiguodžiantį fantazijomis.

išmokau per pavyzdį, o ne pamokymus. Ir pamoka buvo aiški: būti moterimi reiškia būti suirzusiai, nusivylusiai ir visada piktai. Tai reiškia būti padalytai į dvi nesutaikinamas dalis.

„Gal tau pasiseks labiau, – pasakė geroji mano motina. – Gal tu padarysi ir viena, ir kita. Man nepavyko.“

DEŠIMTA DALIS

Froido namas

Iš tiesų bergždžia manyti, kad moterys gali kovoti už egzistenciją taip kaip vyrai. Jeigu tik, pavyzdžiui, įžvelgčiau mieloje, švelnioje savo mergaitėje varžovę, nedelsdamas, kaip padariau prieš pusantrų metų, pasakyčiau jai, kad ja žaviuosi ir maldauju pasitraukti iš kovos lauko į ramią nekovingą mano namų veiklą.

Sigmund Freud

Adrianas, netaręs nė žodžio, išleido mus prie viešbučio ir nugriaudėjo su savo „Triumph" tolyn – ieškoti ir nerasti kelio. Mes užlipome į viršų nusiplauti praėjusios nakties nuodėmių. Kadangi tą dieną joks susitikimas Beneto nedomino, nusprendėme pasivaikščiodami nueiti iki Froido namo. Mes buvome suplanavę šią ekskursiją, kol Adrianas dar nebuvo pasirodęs scenoje, bet paskui visi planai kažkaip susijaukė.

Tą rytą Viena buvo graži. Dar nekaršta, bet saulėta, dangus mėlynas, gatvėmis skubėjo daugybė oficialiai apsirengusių žmonių su portfeliais, kuriuose, ko gero, nebuvo

nieko daugiau, išskyrus laikraščius ir priešpiečius. Mes lėtai žingsniavome per *Volksgarten** žavėdamiesi gražiai sutvarkytais rožių kerais, nepriekaištingai prižiūrimomis gėlių lysvėmis. Pasidalijome mintimis apie tai, kad Niujorke tokios lysvės būtų beregint suniokotos. Caksėdami liežuviais smerkėme Niujorko vandalizmą ir gėrėjomės vokiškų miestų tvarka. Pratęsėme seną mudviejų temą apie civilizacijos ir suvaržymų pranašumus bei impulsyvios veiklos trūkumus. Jautėme tą malonų solidarumą, kurį Adrianas vadino „vedybiniu nuoboduliu". Šiuo atžvilgiu jis klysta. Jis yra vienišas vilkas, nesupranta noro jungtis po du ir santuoką gali vertinti tiktai kaip nuobodybę. Jam neteko patirti to ypatingo poravimosi instinkto, kuris verčia du žmones sueiti ir gyventi kartu, glaistyti vienas kito sielos įtrūkimus ir taip įgyti stiprybės. Poravimasis ne visuomet susijęs su seksu; tokią porą kartais sudaro kartu gyvenantys draugai arba seni susituokę homoseksualai, kurie jau seniai nebesidulkina, arba kai kurie sutuoktiniai. Du žmonės, laikantys vienas kitą kaip kontraforsai arką. Du žmonės, priklausantys vienas nuo kito ir globojantys vienas kitą bei ginantys vienas kitą nuo išorinio pasaulio. Kartais verta susitaikyti su visais santuokos trūkumais, kad tik turėtum jį – tą vienintelį draugą abejingame pasaulyje.

Mudu su Benetu susikabinę rankomis ėjome Froido namų link. Be žodžių susitarėme neminėti vakarykštės nakties įvykių. Vakarykštė naktis galėjo būti ir sapnas, o dabar, kai mes vėl drauge vaikštome saulės nušviesti, sapnas išsisklaidė kaip ankstyvo rytmečio rūkas.

Mes užlipome laiptais į Froido priimamąjį nelyginant du

* Liaudies sodą (*vok.*).

pacientai, atėję į santuokinės terapijos seansą.

Visada jaučiau baimingą pagarbą kultūros šventovėms. Namui, kuriame Kitsas mirė Romoje, namui, kuriame jis gyveno Hampstede, Mocarto gimtiesiems namams Zalcburge, Aleksandro Popo grotai, Rembranto namui Amsterdamo gete, Vagnerio vilai ant Liucernos ežero kranto, ankštam dviejų kambarių Bethoveno butukui Vienoje... Bet kuri vieta, kurioje koks nors genijus gimė, gyveno, dirbo, valgė, perdė, laistė savo sėklą, mylėjo arba mirė, man buvo šventa. Tokia pat šventa kaip Delfai ar Partenonas. Iš esmės dar šventesnė, nes kasdienio gyvenimo stebuklas keri mane labiau negu didžiųjų šventovių ir alkų stebuklas. Tai, kad Bethovenas galėjo kurti tokią muziką gyvendamas dviejuose skurdžiuose Vienos buto kambarėliuose, buvo stebuklas. Išsižiojusi žiūrėjau į kasdienio naudojimo daiktus – ir kuo kasdieniškesnius, tuo geriau: pajuodusią druskinę, pigų laikrodį, aptriušusią sąskaitų knygą. Pats faktas, kad jis turėjo paprasčiausių reikmių, teikė man vilties. Šniukštinėdavau po garsenybių namus kaip pėdsekys šuva, mėgindama užuosti genialumo kvapą. Kažkur tarp miegamojo ir vonios kambario, tarp kiaušinio valgymo ir kakojimo šalia tavęs nutupia mūza. Dažniausiai ji pasirodo visai ne ten, kur pagal banalų holivudišką įsivaizdavimą jos tikiesi: karališko saulėlydžio Iskijoje fone, Big Sur pakrantės bangoms griausmingai dūžtant į krantą, ant Delfų kalno viršūnės (tarp žemės bambos ir vietos, kur Edipas užmušė savo tėtušį) – ne, ji įplasnoja tuomet, kai tu pjaustai svogūnus ar kramtai baklažaną, ar kloji į šiukšlių dėžę *The New York Times* knygų recenzijų puslapį. Įdomiausi šiuolaikiniai rašytojai tai žino. Leopoldas Blumas kepa inkstus, šika ir kontempliuoja apie visatą. Pondžas austrėje įžvelgia

žmogaus sielą (kaip Bleikas laukinėje gėlėje). Plat įsipjauna pirštą ir patiria apreiškimą. Tačiau Holivudas primygtinai perša mums kitokį menininko įvaizdį: svajingomis akimis, moterų numylėtinio su spalvas mainančia varlyte po kaklu, su Dmitrijaus Tiomkino muzika fone ir skaisčiai oranžiniu saulėlydžiu virš galvos – ir tam tikra prasme visi mes (net ir tie, kurie žino, kad neverta) bandome lygiuotis į šį įvaizdį. Mane vis dar, trumpai kalbant, traukė pabėgti su Adrianu. Ir Benetas, nujausdamas tai, atsitempė mane į Froido namą Bergasės gatvėje 19, mėgindamas (dar kartą) atvesti į protą.

Aš sutikau su Beneto nuomone, kad Froidas yra intuicijos genijus, bet nesutikau su psichoanalitine jo neklystamumo doktrina: genijai visuomet klysta, kitaip jie būtų dievai. Ir apskritai kam reikalingas tobulumas? Arba pastovumas? Kai išaugi iš paauglystės, Hermano Hesės, Kahlilio Džibrano ir tikėjimo trascendentišku savo tėvų piktybiškumu – tau nebeturėtų rūpėti pastovumas. Bet, deja, daugeliui rūpi. Ir stokodami jo, jie pasiryžę perplėšti savo gyvenimus pusiau. Kaip kad aš.

Taigi ėjome Froido namo link tikėdamiesi rasti ką nors netikėta. Manau, beveik vylėmės išvysti aktorių Montgomerį Kliftą, apsirengusį Froido darbužiais ir su barzda, tyrinėjantį šaltus ir drėgnus savo paties pasąmonės užkaborius. Tai, ką pamatėme, mus nuvylė. Didžiuma baldų buvo iškeliavę į Hampstedą su Froidu ir dabar priklausė jo dukrai. Vienos Froido muziejui teko tenkintis nuotraukomis ir didžiuliais tuščiais kambariais. Froidas gyveno šiuose namuose beveik pusšimtį metų, bet čia nebebuvo likę jo nė kvapo – tik nuotraukos ir laukiamasis, užgriozdintas atkurtais ano laikotarpio baldais.

Čia buvo tik nuotrauka žymiojo konsultacijų kabine-

to su rytietišku kilimu uždengta psichoanalitiko kušete, egiptietiškomis ir kiniškomis statulėlėmis, senų skulptūrų fragmentais, tačiau pats kambarys 1938 metais dingo kartu su visa era. Keista vis dėlto apsimetinėti, kad Froidas nebuvo priverstas išvažiuoti ar kad keliomis nuotraukomis galima atkurti žmogaus gyvenimą. Prisiminiau savo apsilankymą Dachau: krematoriumas nugriautas ir baltaplaukiai vokietukai laksto ir iškylauja ant šviežiai pasėtos žolės. „Negalima nuteisti šalies už dvylikos metų laiko tarpą“, – kartodavo man žmonės Heidelberge.

Taigi mes žvalgėmės po keistai negyvus kambarius, apžiūrinėjome paliktus asmeninius Froido daiktus: mediko diplomą, karinės įskaitos dokumentą, prašymą skirti docento pareigoms, sutartį su vienu iš leidėjų, straipsnių sąrašą, prisegtą prie prašymo paaukštinti. Paskui ėmėme tyrinėti nuotraukas. Froidas su cigaru rankoje, apsuptas pirmojo savo psichoanalitikų būrelio, Froidas su anūku, Froidas su Ana Froid, Froidas prieš mirtį, atsirėmęs į žmonos ranką Londone, jaunas ir kerintis Ernestas Džonsas, efektingai pasisukęs žavingu profiliu, į pasaulį valdingai žvelgiantis Šandoras Ferencis, gal kokiais 1913 metais, kuklusis kukliai atrodantis Karlas Abrahamas, Hansas Zaksas, panašus į aktorių Robertą Morlį, *und so weiter**. Artefaktai buvo čia, tačiau visas sumanymas stokojo gyvybės. Mes klusniai trepsenome nuo vieno stendo prie kito, galvodami apie savo pačių keblią, vis dar rašomą istoriją.

Tylomis pavalgėme priešpiečius ir vėl pamėginome užtaisyti vakarykščių įvykių paliktas spragas. Prisiekiau sau daugiau nebesusitikti su Adrianu. Mudu su Benetu ben-

* Ir taip toliau (*vok.*).

dravome itin atsargiai. Stengėmės neaptarinėti jokių esminių dalykų, todėl šaipėmės iš Froido. Pasak Ernesto Džonso, jis buvo prastas psichologas, prastas *Menschenkenner**. Dažnai šis jo bruožas – tam tikras naivumas žmonių atžvilgiu – eidavo greta su genialumu. Froidas mokėjo įsiskverbti į sapno paslaptį, bet jį lengvai galėjo apmulkinti koks nors apgavikas. Jis išrado psichoanalizę, bet nepagydomai tikėjo žmonėmis, kurie jį išduodavo. Be to, jis buvo nediskretiškas. Dažnai paviešindavo dalykus, kurie jam buvo patikėti, su sąlyga, kad niekam nepasakos.

Staiga suvokėme, kad vėl kalbame apie save. Tą rytą nebuvo tokios temos, kuri būtų visiškai neutrali. Mes neišvengiamai sugrįždavome prie savęs pačių.

Pavalgę vėl nuvykome į Hofburgą dar kartą pasiklausyti pranešimo apie menininkų psichologiją. Pranešime buvo aptariami jau mirę Leonardas, Bethovenas, Kolridžas, Vordsvortas, Šekspyras, Donas, Virdžinija Vulf ir dar viena nežinoma, neįvardyta moteris, gydžiusis pas psichoanalitiką. Visa ši medžiaga įtikinamai bylojo apie tai, kad menininkai kaip grupė yra silpni, priklausomi, vaikiški, naivūs, mazochistiškai, narciziški, menkai pažįstantys žmones ir beviltiškai įklimpę į Edipo kompleksus. Kadangi vaikystėje jie yra nepaprastai jautrūs ir jiems labiau negu kitiems reikia motiniškos globos, jie visada jaučiasi nuskriausti, kad ir kiek motinos jais iš tikrųjų rūpintųsi. Suaugę jie pasmerkti visur ieškoti motinos, o kai jiems tai nepavyksta (niekada nepavyksta), bando susikurti idealias motinas panaudodami meninę savo išmonę. Stengiasi perdirbti pačių gyvenimo istoriją pagal susikurtą idealą, net jeigu tas idealas pasirodo esąs

* Žmonių žinovas (*vok.*).

greičiau brutalus negu idealus. Kitaip sakant, niekas nėra turėjęs transcendentaliai blogesnių šeimų negu šiuolaikiniai autobiografiniai rašytojai (arba poetai), kaip jie savo šeimas įsivaizduoja. Sumalti šeimą į miltus ar ją idealizuoti yra tas pats. Tai tik rodo, kaip žmogus prikaustytas prie praeities.

Siekdamas šlovės, menininkas taip pat nori atlygio už tai, kad vaikystėje anksti neteko meilės. Tačiau tai menkai tegelbsti. Pasaulio meilė nesulyginama su meile vieno žmogaus, kai esi mažas. Be to, pasaulio meilė atgrasi. Taigi šlovė taip pat atneša nusivylimą. Daug menininkų iš nevilties griebėsi opijaus, alkoholio, homoseksualaus ir heteroseksualaus ištvirkavimo, religinio fanatizmo, politinio moralizavimo, savižudybės ir kitų raminamųjų priemonių. Bet ir tai menkai tegelbėjo. Išskyrus savižudybę, kuri visada keičia padėtį, jei taip galima pasakyti. Čia prisiminiau poeto Antonijo Porkijos epigramą, kurios psichoanalitikas neišdrįso pacituoti:

Tikiu, kad sielą sudaro jos skauduliai,
nes užsigydžiusi skaudulius siela miršta.

Tas pats menininkams. Tik dar blogiau.

Per visą dėstymą apie menininkų silpnumą, priklausomybę, naivumą ir kt., Benetas spaudė man ranką ir dėbčiojo į mane reikšmingu žvilgsniu. Grįžk namo pas tėtuką. Viskas aišku. Kaip aš norėjau grįžti namo pas tėtuką! Bet kartu kaip norėjau būti laisva!

„Laisvė yra iliuzija“, – būtų pasakęs Benetas (nors kartą pritardamas B. F. Skineriui), ir aš taip pat tam tikra prasme būčiau jam pritarusi. Sveikas protas, nuosaikumas, sunkus

darbas, pastovumas... Aš taip pat visu tuo tikėjau. Bet kieno tas kitas balsas manyje, nuolat peršantis seksą be užtrauktukų, važiavimą pašėlusiu greičiu, nesibaigiančius seilėtus bučinius ir drebančias kinkas? Kieno tas kitas balsas, vadinantis mane *baile!* ir raginantis sudeginti tiltus, išgerti nuodus vienu mauku, užuot siurbčiojus po lašą, nusileisti į patį baimės dugną ir pasižiūrėti, ar pajėgsiu išlipti?

Ir ar tai išvis balsas? O gal smūgiai? Kažkas, kas primityviau už kalbą? Kažkoks daužymas į pilvą, kurį aš pramiau „alkio kumščiu". Tarsi mano pilvas manytų esąs širdis. Kad ir ko jį pripildyčiau – vyrų, knygų, maisto, imbierinių vyro pavidalo sausainių, vyro pavidalo eilėraščių ir eilėraščio pavidalo vyrų – jis vis tiek atsisako nurimti. Nepasotinamas – štai koks jis yra. Smegenų nimfomanija. Širdies badas.

Koks tai daiktas, besitrankantis mano viduje? Būgnas? Ar visa mušamųjų instrumentų grupė? Ar ten tik oras po išsitempusia oda? Ar klausos haliucinacija? O gal varlė? Ar jis kartais nedudena pasakos apie varlę princą? Ar jis nemano esąs princas? Ar aš pasmerkta visą gyvenimą kęsti badą?

Pranešimui apie menininkus pasibaigus, mes visi paplojome sėdėdami ant išklerusių kėdžių paauksuotomis nugarėlėmis, paskui mandagiai atsistojome ir nusižiovavome.

– Man reikia šito pranešimo kopijos, – pasakiau Benetui.

– Tau jos nereikia, – atkirto jis. – Tai tavo pačios gyvenimo istorija.

Turbūt užmiršau paminėti dar vieną šio pranešimo (jo autorius, kiek pamenu, buvo toks dr. Kenigsbergeris) aspektą. Jame buvo kalbama apie menininkų meilės reikalus, konkrečiau, apie menininkų polinkį įsikibti (beje, itin įnirtingai) į visai sau netinkamus „meilės objektus" ir pašėlusiai

juos idealizuoti kaip tuos idealius tėvus, kokių jie, savo įsivaizdavimu, neturėjo. Tas netinkamas „meilės objektas“ tėra viso labo menininko projekcija. Iš tikrųjų aplinkinių akimis aistros objektas dažnai atrodo gana blankus. Bet mylinčiam menininkui jo išrinktoji tampa motina, tėvu, mūza, tobulumo įsikūnijimu. Kartais klastingo ar velniško tobulumo, bet visada vienokia ar kitokia dievybė, visada visagalė.

Kenigsbergeriui rūpėjo išsiaiškinti, kokia tokio susižavėjimo prasmė kūrybai? Atkišę smakrus į priekį įtemptai laukėme atsakymo. Atkurdamas aklos Edipo meilės charakterį, menininkas gali atkurti savo „šeimos meilę“, savo idealizuojamą vaikystės pasaulį. Gausūs ir dažnai besikeičiantys menininkų įsimylėjimai maitina iliuziją. Nauja stipri kūniška aistra yra artimiausia vaiko aistrai savo priešingos lyties gimdytojui.

Pranešėjui skaitant šią dalį Benetas šypsojosi. Aš sėdėjau paniurusi.

Dantė ir Beatričė. Skotas ir Zelda. Hubertas ir Lolita. Simona de Bovuar ir Sartras. King Kongas ir Frei Rei. Jeitsas ir Modė Gan. Šekspyras ir Tamsioji dama. Šekspyras ir ponas V. H. Alenas Ginsbergas ir Piteris Orlovskis. Silvija Plat ir Giltinė. Kitsas ir Fanė Bron. Baironas ir Augusta. Dodžsonas ir Elis. D. H. Lorensas ir Frida. Ašenbachas ir Tadzio. Robertas Greivsas ir Baltoji dievaitė. Šumanas ir Klara. Šopenas ir Žorž Sand. Odenas ir Kalmanas. Hopkinsas ir Šventoji Dvasia. Borchesas ir jo motina. Aš ir Adrianas?

Ketvirtą valandą vėl pasirodė mano idealizuojamasis objektas – atvyko pirmininkauti kitoje barokinėje salėje vykstančiam susitikimui. Tai turėjo būti paskutinė priemonė prieš pabaigą. Rytoj Ana Froid ir jos garsenybių šutvė vėl

turės progą lipti ant pranešėjų pakylos ir apibendrinti viską spaudos atstovams, dalyviams, silpniesiems, neryžtingiesiems ir neregiams. Tada kongresas baigsis, ir mes turėsime išvažiuoti. Bet kas su kuo išvažiuos? Benetas su manimi? Adrianas su manimi? Ar visi trys drauge? Tram tara ram tram tara ram... Visi pacientai lėktuvėly vienam?

Per Adriano posėdį buvo svarstomi siūlymai kitam kongresui, ir tai buvo tikra nuobodybė. Bet aš net ir nesistengiau klausyti. Žvilgčiojau į Benetą ir į Adrianą negalėdama išsirinkti. Aš taip susijaudinau, kad po kelių minučių turėjau atsistoti ir išeiti pasivaikščioti koridoriais vienumoje. Ir koks likimas – susidūriau su vokiečiu psichoanalitiku daktaru Hape. Jis stovėjo apkabinęs Eriką Eriksoną, ir vėliau paaiškėjo, jog tai buvo draugiškas pokalbis. Jis pasisveikino su manimi ir pasiteiravo, ar nenorėčiau trumpai šnektelėti.

Aš sutikau.

Profesorius daktaras Giunteris Hapė – aukštas, liesas, kumpanosis vyras su kupeta baltų garbanotų plaukų. Vokietijoje jis gana žymus, dažnai pasirodo per televiziją, rašo straipsnius populiariems žurnalams ir yra žinomas kaip neonacizmo priešas. Jis vienas tų radikalių, kaltę prisiimančių vokiečių, kurie praleido nacistinį periodą Londone, bet vėliau grįžo gelbėti Vokietijos nuo visiško sužvėrėjimo. Jis iš tų vokiečių, apie kuriuos niekas nėra girdėjęs: su humoru, kuklus, kritiškas Vokietijos atžvilgiu. Jis skaito *The New Yorker* ir siunčia pinigų Vietkongui. Jis sako ne „galvoti“, bet „kalvoti“, tačiau vis dėlto tai ne komiksų knygelių vokietis.

Kai Heidelberge pradėjau lankytis jo menkai apšildomame priimamajame aukštomis lubomis ir keturiskart per savaitę gulėjau ant jo kušetės, buvau dvidešimt ketverių ir

apimta didžiausios panikos. Bijojau važinėti automobiliu, rašyti laiškus, bijojau užrašyti žodžius popieriuje. Man sunku buvo patikėti, kad keletas mano eilėraščių jau buvo išspausdinti ir kad aš gavau humanitarinių mokslų bakalauro ir magistro laipsnius su įvairiausiais pagyrimais. Nors draugai man pavydėjo, nes visada atrodžiau smagi ir pasitikinti, slapčiomis buvau įsibauginusi ir bijojau beveik visko. Pasilikusi namie viena, apžiūrėdavau visas spintas. Ir vis tiek negalėdavau užmigti. Gulėdavau per naktį nesudėdama bluosto ir svarstydavau, ar ir antrąjį savo vyrą išvesiu iš proto – ar man tik taip *atrodo*.

Vienas išradingiausių smulkių savęs kankinimo būdų – rašyti laiškus. Tikriau sakant, nesugebėjimas jų parašyti, ypač susijusių su darbu. Jeigu (kaip atsitiko kartą ar du) koks nors redaktorius ar agentas parašydavo man prašydamas atsiųsti eilėraščių, puldavau į visišką neviltį. Ką atsakyti? Kaip įvykdyti tokį sudėtingą prašymą? Kaip suformuluoti laišką?

Vienas tokių prašymų išgulėjo stalčiuje dvejus metus, kol apsisprendžiau. Iš pradžių rašydavau juodraštį. „Mieloji ponia Džons“, – pradėdavau. Bet ar tai ne per daug įžūlu? Gal man reikėtų rašyti „Ponia Džons“? „Mieloji“ gali būti įvertinta kaip pataikavimas. O gal visai be jokio kreipinio? Tiesiog pradėti nuo laiško? Ne. Per griežta.

Jeigu aš taip kankindavausi su kreipiniais, tai galite įsivaizduoti, kokias pragariškas kančias kentėjau rašydama patį tekstą.

Ačiū už malonų prašymą atsiųsti savo kūrinių. Tačiau...

Viskas blogai! Pernelyg vergiška. Jos laiškas nebuvo „malonus“ ir kodėl turėčiau meilintis jai dėkodama? Geriau būti savimi pasitikinčiai ir kategoriškai:

Aš ką tik gavau jūsų laišką, kuriame jūs prašote atsiųsti eilėraščių įvertinti...

Per daug egoistiška! (Suglamžau ir tą popieriaus lapą.) Kažkur skaičiau, kad niekada nereikia pradėti laiško asmeniniu įvardžiu. Be to, kaip aš galiu sakyti, jog „ką tik gavau“ jos laišką, jeigu išlaikiau jį metus? Reikia mėginti iš naujo.

Ilgai mąsčiau apie jūsų 1967 metų lapkričio 12 dienos laišką. Apgailestauju, kad esu tokia netikusi korespondentė...

Per daug asmeniška. Ar ji norės, kad tu verktum jai ant peties dėl laiškų rašymo neurozės? Ar jai tas rūpi?

Galiausiai po dvejų metų, po daugybės bandymų, sukurpiau išskirtinai nuolankų, drovų ir atsiprašantį laiško redaktorei juodraštį, prieš tai dešimt kartų jį suplėšiusi, vienuolika kartų perrašiusi, penkiolika kartų perspausdinusi savo siunčiamus eilėraščius (jie turėjo būti be klaidų, vienas apsirikimas ir lapas keliauja į šiukšliadėžę – niekada taip ir neišmokau spausdinti) ir sudėjusi viską į manilos popieriaus voką išsiunčiau tą nelemtą siuntą į Niujorką. Grįžtamuoju paštu atėjęs laiškas buvo iš tikrųjų šiltas (net su savo paranoja negalėjau apsirikti) su rankraščio priėmimo aktu ir čekiu. Kaip manote, po kiek laiko aš būčiau išsitraukusi kito leidėjo laišką, jeigu būčiau gavusi neigiamą atsakymą?

Tokia tat buvo pasitikėjimu švytinti asmenybė, pradėjusi lankytis pas daktarą Hapę Heidelberge. Ilgainiui išmokau išsėdėti prie stalo tiek, kiek reikia darbui. Išmokau siųsti rankraščius ir rašyti laiškus. Jaučiausi kaip ligonė po insulto, iš naujo besimokanti rašyti, ir daktaras Hapė buvo mano vadovas. Jis buvo švelnus, kantrus ir juokingas. Jis išmokė mane liautis nekęsti savęs. Jis buvo toks pat retas psichoanalitikas kaip ir vokietis. Juk tai aš nuolat vapėjau visokias nesąmones, kaip antai: „Na, puikiausiai galiu mesti tą kvailą rašymą ir pasigimdyti vaiką.“ Jis man nuolat nurodydavo tokio „sprendimo“ veidmainiškumą.

Nebuvau mačiusi jo jau pustrečių metų, bet buvau nusiuntusi jam pirmąsias savo poezijos rinktines, ir jis man parašė savo nuomonę apie jas.

– Zo, – pasakė jis kaip vokietis iš komiksų knygos, nors toks visai nebuvo, – matau, kad laiškus rašyti jums jau ne bėda...

– Ne, bet aš, žinoma, turiu daugybę kitų bėdų... – ir čia pat išklojau jam visą keblią savo istoriją nuo atvykimo į Vieną dienos. Jis pasakė, kad neketina jos interpretuoti. Tik nori priminti, ką ne kartą yra sakęs anksčiau.

– Jūs ne sekretorė, jūs – poetė. Kodėl jūsų gyvenimas turėtų būti lengvas? Kodėl turėtumėte išvengti visų konfliktų? Kodėl manote, kad galite apsisaugoti nuo skausmo? Arba aistros? Kalbant apie aistrą, reikia šį tą pridurti. Nejaugi niekada negalite sau leisti, o paskui atleisti?

– Matyt, kad ne. Visa bėda ta, kad širdyje esu tikra puritonė. Visi pornografai yra puritonai.

– Jūs tikrai ne pornografė, – pasakė jis.

– Ne, bet skamba gerai. Man patinka tos dvi „p“. Aliteracija.

Daktaras Hapė nusišypsojo. Ar jis žino, ką reiškia aliteracija? Kažin. Prisiminiau, kaip nuolat klausinėdavau, ar jis supranta mano anglų kalbą. Ko gero, dvejus su puse metų nesuprato nieko.

– Jūs – puritonė, – pasakė jis. – Ir itin arši. Jūs darote tai, ką norite, bet jaučiate tokią kaltę, kad nepatiriate jokio džiaugsmo. Kur iš tikrųjų slypi esmė?

Per savo tremtį Londone Hapė prisigraibė anglicizmų. Prisiminiau, kad jam patikdavo intarpas „iš tikrųjų".

– Kaip tik tai ir norėčiau sužinoti, – atsakiau.

– Bet blogiausia, kad jūs visada siekiate normalizuoti savo gyvenimą. Net jeigu su jumis dirba psichoanalitikas, jūsų gyvenimas nebūtinai tūri būti paprastas. Ir kodėl jis turėtų būti paprastas? Gal tas vyras yra to gyvenimo dalis. Bet kam reikia viską mesti, gerai visko nepagalvojus? Argi negalima palaukti ir pažiūrėti, kas bus?

– Galėčiau palaukti, jeigu būčiau atsargi, bet, deja, man tai niekada nepavyksta.

– Tik ne kai rašote laiškus, – pasakė jis. – Tada jūs labai atsargi.

– Dabar jau nebe, – pasakiau.

Tuo metu iš posėdžių salių pradėjo eiti lauk žmonės ir mes atsistojome, paspaudėme vienas kitam ranką ir atsisveikinome. Aš buvau palikta spręsti savo dilemą pati. Ir joks gerasis tėtukas man šį kartą nepadės.

Mes su Benetu visą ilgą naktį vienas kitą kaltinome, svarstėme, ar skirtis per teismą, ar drauge nusižudyti, prisipažinome, kad mylime vienas kitą, kad nekenčiame vienas kito, kad mūsų jausmai dvilypiai. Mes mylėjomės, klykėme,

verkėme ir vėl mylėjomės. Nėra prasmės aprašinėti viso to smulkiau. Kadaise svajojau, kad mano santuoka būtų tokia žaisminga kaip Oskaro Vaildo farsas su ūmiais, gerai užslėptais Airisos Merdok stiliaus neištikimybės epizodais, tačiau turėjau pripažinti, kad mudviejų kovos labiau priminė Sartro *Užsklęstos durys* arba – dar blogiau – muilo operą *Kai pasaulis pasikeičia*.

Rytą nusikamavę vargais negalais nusigavome į kongresą ir išklausėme baigiamuosius Anos Froid ir kitų garbių asmenų pranešimus apie agresiją (tarp jų buvo ir Adrianas, perskaitęs pranešimą, kurį aš jam parašiau prieš keletą dienų).

Po posėdžio, kol Benetas kalbėjosi su savo draugais iš Niujorko, pradėjau slaptas derybas su Adrianu.

– Važiuok su manim, – pasakė jis, – mes puikiai praleisime laiką, atliksime odisėją.

– Tu gundai mane, bet aš negaliu.

– Kodėl negali?

– Prašau nepradėti vėl visko iš naujo.

– Po priešpiečių aš tavęs luktelsiu, pupyte, jeigu kartais persigalvotum. Dar turiu čia su kai kuo pasišnekėti, paskui grįšiu į pensioną daiktų. Aš susirasiu tave po priešpiečių apie antrą. Jeigu tavęs nebus, kokią valandą palauksiu. Pasistenk apsispręsti, mieloji. Nebijok. Aš kviečiu ir Benetą, žinoma, – jis juokingai nusivaipė ir pasiuntė man oro bučinį. – Iki, mieloji, – ir nuskubėjo. Nuo minties, kad galbūt jo daugiau niekada nebepamatysiu, man sulinko keliai.

Dabar viskas priklauso nuo manęs. Jis palauks. Aš turiu tris su puse valandos savo likimui nuspręsti. Ir jo likimui. Ir Beneto.

Kaip norėčiau pasakyti, kad padariau tai žavingai, lengvabūdiškai ar niekšiškai. Grynas niekšiškumas taip pat turi tam tikro žavesio. Tam tikro savito šaunumo. Bet aš nesugebu pasielgti net niekšiškai. Aš verkšlenau, šliaužiojau palei kojas, abejojau, lyginau. Aš įkyrėjau pati sau.

Kankinausi per visus priešpiečius Folksgartene su Benetu. Kankinausi dėl to, kad kankinuosi. Kankinausi „American Express" kontoroje, kurioje mes stovėjome antrą valandą, negalėdami nuspręsti, pirkti du bilietus į Niujorką ar du į Londoną, ar vieną, ar nė vieno.

Visa tai buvo taip slogu. Paskui aš pagalvojau apie Adriano šypseną ir tai, kad galiu jo daugiau nebepamatyti, apie saulėtas dienas, kurias praleidome plaukiodami, ir pokštus, ir svaigius pasivažinėjimus po Vieną, ir aš šoviau lauk iš „American Express" kaip beprotė (palikusi Benetą stovėti) ir pasileidau bėgti gatve. Lėkiau taukšėdama aukštakulnėmis basutėmis per grindinį, keletą kartų nikstelėdama kulkšnį, garsiai kūkčiodama, persikreipusiu ir dažais apvarvėjusiu veidu. Aš tik žinojau, kad turiu vėl jį pamatyti. Prisiminiau, kaip jis šaipydavosi iš manęs, kad aš visada stengiuosi žaisti atsargiai. Kaip kalbėjo apie drąsą, apie nusileidimą į savo pačios dugną pasižiūrėti, kas ten yra. Galvojau apie tas atsargios geros mergytės elgesio taisykles, pagal kurias gyvenau, – gera studentė, pareiginga dukra, dėl visko kalta ištikima žmona, kuri būna neištikima tiktai mintyse, – ir nusprendžiau, kad nors kartą aš būsiu drąsi ir atsiduosiu jausmams, o paskui tebūnie tai, kas bus. Prisiminiau daktaro Hapės žodžius: „Jūs ne sekretorė, jūs – poetė, tad kodėl norite, kad jūsų gyvenimas būtų lengvas?" Prisiminiau D. H. Lorensą, kuris pabėgo su savo mokytojo žmona, Ro-

meo ir Džiuljetą, mirusius dėl meilės, Ašenbachą, sekusį paskui Tadzio per choleros nuodais alsuojančią Veneciją, visus tikrus ir išgalvotus žmones, kurie ėmė ir sudegino visus tiltus ir išrūko į klaikią, bauginančią nežinią. Ir aš – viena jų! Ne baikšti namų šeimininkė, o aš. Aš skriste skridau.

Bijojau tik, kad Adrianas jau bus išvažiavęs be manęs. Bėgau dar greičiau, klaidžiodama skersgatviuose, sukdama ratais, vinguriuodama tarp automobilių. Visą tą laiką Vienoje gyvenau kaip sapne ir nors dešimt kartų jau buvau ėjusi tomis gatvėmis, niekaip negalėjau prisiminti kelio nuo vieno orientyro iki kito. Apimta siaubo, nemačiau gatvės ženklų, tiktai lėkiau į priekį, ieškodama pažįstamų pastatų. Tie prakeikti rokoko rūmai visi atrodė vienodi! Galiausiai pamačiau pažįstamą raitelio statulą. Paskui kiemas ir takas (man jau trūko oro), paskui dar vienas kiemas ir dar vienas takas (nuo manęs žliaugė prakaitas), kol pagaliau patekau į kiemą, pilną automobilių, ir pastebėjau Adrianą, kuris sau ramiausiai stovėjo atsirėmęs į savo „Triumph" ir vartė žurnalą.

– Aš čia! – surikau vos atgaudama kvapą. – Išsigandau, kad išvažiuosi be manęs.

– Argi aš būčiau galėjęs padaryti tokį dalyką, mieloji?

(Būtų galėjęs, būtų!)

– Mes smagiai praleisime laiką, – pasakė jis.

Nuvažiavome tiesiai į viešbutį, nė karto nepasiklydę kelyje. Viršuje susimečiau drabužius į lagaminą (žvynuotą suknelę, su kuria buvau pokylyje, šlapius maudymosi kostiumėlius, šortus, chalatus, lietpaltį, trikotažines kelionines sukneles – viską į vieną sujauktą krūvą). Paskui atsisėdau rašyti laiško Benetui. Bet ką man rašyti? Per veidą sruvo prakaitas drauge su ašaromis. Tai buvo greičiau meilės laiš-

kas negu tradicinė žmonos, paliekančios vyrą su kitu, žinutė. Aš parašiau, kad myliu jį (iš tiesų mylėjau). Parašiau, kad nežinau, kodėl turiu išvažiuoti (iš tiesų nežinojau), kad jaučiu neviltį, jog turiu taip padaryti (iš tiesų jaučiau). Tikiuosi, jis man atleis. Tikiuosi, mes pagalvosime apie savo gyvenimą ir vėl pradėsime viską iš naujo. Aš palikau jam adresą Londono viešbučio, kuriame jau anksčiau mudu buvome ketinę apsistoti. Nežinau, kur keliausiu, bet greičiausiai atsidursiu Londone. Palikau jam dešimtis telefono numerių – žmonių, su kuriais ketinau susitikti Londone. Aš myliu jį. Tikiuosi, jis man atleis. (Laiškas jau buvo dviejų puslapių.) Galbūt aš vis rašiau tam, kad nereikėtų važiuoti. Parašiau, kad nežinau, ką darau (iš tiesų nežinojau). Parašiau, kad jaučiuosi šlykščiai (taip ir buvo). Ir kai parašiau „Aš myliu tave“ dešimtą kartą, į kambarį įėjo Benetas.

– Aš išeinu, – pasakiau apsipylusi ašaromis. – Aš rašiau tau laišką, bet dabar jo nebereikės. – Ir aš ėmiau jį draskyti.

– Nereikia! – Jis išplėšė laišką man iš rankų. – Man daugiau nieko nebeliko.

Paskui pradėjau raudoti, siaubingai pasikūkčiodama.

– Prašau, prašau atleisti man, – maldavau. (Budelis prašo aukos atleidimo prieš smogdamas kirviu.)

– Tau nereikia jokio atleidimo, – metė jis. Ir pradėjo krautis daiktus į lagaminą, kurį mes gavome dovanų iš mus supažindinusio draugo. Ilgo ir laimingo vedybinio gyvenimo. Daug kelionių gyvenimo kelyje.

Ar aš pati sukūriau visą šią sceną, kad būtų kuo didesnė įtampa? Dar niekada taip smarkiai jo nemylėjau. Niekad taip nenorėjau su juo pasilikti. Ar dėl to turėjau išeiti? Kodėl jis nepasakė: „Pasilik, pasilik – aš tave myliu“? Jis nepasakė.

– Negaliu daugiau būti su tavim šitame kambaryje, – pasakė jis grūsdamas turizmo vadovus ir kitokį šlamštą į lagaminą. Mes nulipome žemyn drauge, vilkdami lagaminus. Stabtelėjome prie registratūros susimokėti. Adrianas laukė už durų. O, kad jis nuvažiuotų sau! Bet jis laukė. Benetas pasiteiravo, ar aš turiu kelionės čekių ir savo „American Express“ kortelę. Ar aš gerai jaučiuosi? Jis mėgino pasakyti: „Pasilik, aš tave myliu“. Kitaip nemokėjo to pasakyti, bet buvau užburta tokių kerų, kad supratau tai kaip „Važiuok!“

– Aš turiu pabūti viena, – išlemenau.

– Tu neketini būti viena – aš lieku vienas.

Tai buvo tiesa. Iš tikrųjų nepriklausoma moteris keliautų į kalnus viena ir medituotų – o ne bėgtų su Adrianu jo aplamdytu „Triumph“.

Jaučiausi nelaiminga. Kiek įmanydama vilkinau laiką.

– Kurių velnių tu lauki? Kodėl tu vis dar čia?

– Kur tu važiuoji? Kur man tavęs ieškoti?

– Aš važiuoju į oro uostą. Aš važiuoju namo. Gal užsuksiu į Londoną ir gausiu bilietą į užsakomąjį reisą, o gal tiesiai namo. Man nesvarbu. O tau kas rūpi?

– Man rūpi, rūpi.

– Kurgi ne.

Sulig tais žodžiais pasiėmiau lagaminą ir išėjau iš viešbučio. O ką dar galėjau daryti? Aš įstūmiau save į kampą. Įtraukiau save į šitą nuvalkiotą siužetą. Dabar tai jau buvo lažybos, iššūkis, rusiška ruletė, moteriškumo testas. Nebebuvo kelio atgal. Benetas stovėjo labai ramus, neprarasdamas orumo. Jis vilkėjo skaisčiai raudoną megztinį aukšta apykakle. Kodėl jis nepribėga prie Adriano ir netrenkia jam kumščiu į veidą? Kodėl nekovoja už tai, kas jam priklau-

so? Jie galėtų stoti į dvikovą Vienos miške prisidengdami Froido ir Leingo tomais vietoj skydų. Ar bent jau susikauti žodžiais. Tik vienas Beneto žodis, ir aš būčiau pasilikusi. Tačiau jis nė nemanė to daryti. Benetas nusprendė, kad aš turiu teisę jį palikti. Ir aš turėjau čiupti tą teisę, nors dabar ji mane jau vertė vemti.

– Tu užgaišai visą valandą, pupyte, – pasakė Adrianas dėdamas mano lagaminą į bagažinę, kurią jis vadino „kulnu". Ir mes išrūkome iš Vienos kaip pora tremtinių, bėgančių nuo nacistų. Kelyje už oro uosto norėjau pasakyti: „Stok! Palik mane čia! Aš nenoriu važiuoti!" Mačiau akyse Benetą, stovintį vieną su raudonu megztiniu ir laukiantį nežinia kokio lėktuvo, skrendančio į nežinia kurią šalį. Bet buvo jau per vėlu. Šiaip ar anaip, mano nuotykis jau prasidėjo, ir aš neturėjau supratimo, kur jis mane nuves.

VIENUOLIKTA DALIS

Peržiūrėtas egzistencializmas

... egzistencialistai kartoja,
Kad neviltis juos kamuoja.
Ir vis dėlto rašo toliau.

W. H. Auden

Susiejusi savo likimą su Adrianu Gudlavu, įžengiau į pasaulį, kuriame gyvenome pagal jo taisykles, nors jis, aišku, apsimetinėjo, kad jokių taisyklių apskritai nėra. Buvo draudžiama, pavyzdžiui, klausti, ką veiksime rytoj. Egzistencialistams nedera minėti žodžio „rytojus". Jį reikėjo išbraukti iš mūsų žodyno. Mums buvo draudžiama kalbėti apie ateitį arba elgtis taip, lyg ateitis egzistuotų. Ateitis neegzistavo. Egzistavo tik mūsų važiavimas, kempingai ir viešbučiai. Egzistavo tik mūsų pokalbiai ir vaizdas už priekinio stiklo. Mums už nugaros buvo praeitis, kurią mes vis dažniau išsikviesdavome laikui praleisti ir vienam kitą palinksminti (kaip daro tėvai per ilgas keliones automobiliu, sugalvojantys nuobodžiaujantiems vaikams žaidimų su geografiniais pavadinimais arba dainų pavadinimų spėliojimais). Mes pasakojome ilgas istorijas apie savo praeitį, pagražindami ir

paįvairindami jas kaip rašytojai. Žinoma, apsimesdavome, kad pasakojame tiesą, gryną tiesą ir tiktai tiesą, bet niekas (kaip sako Henris Mileris) negali pasakyti absoliučios tiesos; ir netgi mūsų iš pažiūros autobiografiniai atsivėrimai buvo iš dalies sufabrikuoti – literatūra, ir tiek. Mes pirkome ateitį už pasakojimus apie praeitį. Kartais jausdavausi kaip Šecherezada, linksminanti savo karalių šalutinėmis siužeto linijomis, kad pagrindinė staiga nenutrūktų. Kiekvienas mūsų galėjo (teoriškai) bet kuriuo momentu prisipažinti pralaimėjęs, bet aš bijojau, kad Adrianas labiau linkęs tai padaryti negu aš ir kad aš turiu jį linksminti. Kai išmuša lemtinga valanda ir aš diena iš dienos galiu būti su vyru, kaip niekad aiškiai pajuntu, kokia esu nelaisva. Instinktyviai pradedu pataikauti. Visas pompastiškas maištingumas tėra reakcija į mano giliai viduje slypintį vergiškumą.

Tiktai tuomet, kai tau draudžiama kalbėti apie ateitį, staiga suvoki, kiek daug dabarties paprastai atima ateitis, kiek laiko kasdien užima planų kūrimas ir mėginimas valdyti ateitį. Nesijaudinkite, kad negalite jos valdyti. Ateities idėja yra didžiausia mūsų pramoga, malonumas ir laiko stūmimas. Atimkite ją, ir liks tiktai praeitis – ir priekinis stiklas, išmargintas ištiškusių ant jo vabzdžių.

Adrianas kūrė taisykles, bet jis taip pat buvo linkęs jas dažnai keisti kaip jam patogu. Tuo jis man priminė vyresniąją mano seserį Rendę vaikystėje. Ji išmokė mane lošti kauliukais, kai buvau septynerių (o ji dvylikos), bet ji kas minutę keisdavo taisykles, nelygu, koks skaičius jai iškrisdavo. Palošus dešimt minučių su ja visi mano rūpestingai kaupti taupyklėje pinigėliai dingdavo, o ji (pradėjusi nuo

bankroto) baigdavo turtinga kaip žymusis lošėjas Skajus Mastersonas. Kad ir kiek man būtų šypsojusis fortūna, vis tiek visada prakišdavau.

– Du taškai – aš laimėjau! – suspigdavo sesuo.

– Nejaugi? (Kaupdavau savo kišenpinigius kaip voverė, o jinai prašvilpdavo visus nerūpestinga kaip žiogas, bet visuomet išlošdavo, o aš visada pralošdavau.) Pirmagimystės pavojai. Ir pasmerktumas būti antragime. Pasirodo, Adrianas buvo gimęs tais pačiais metais kaip ir Rendė (1937) ir taip pat turėjo jaunesnįjį brolį, kuriam tik po daug metų įsigudrino parodyti savo valdžią. Mudu netrukome perimti tuos anų laikų elgesio modelius keliaudami senosios Europos labirintais.

Pakeliui susipažinome su skurdžiais Austrijos pensionais su baltomis nertinėmis užuolaidomis salone, daugybe kaktusų ant palangių, raudonskruoste šeimininke (kuri visada klausdavo, kiek turime vaikų – lyg būtų pamiršusi, ką mes visai neseniai jau pasakėme jos antrininkei), neįprastai didele lova ir čiužiniu, padalytu į tris horizontalias dalis (su tarpais, einančiais per strategines organizmo vietas, kaip antai, krūtys ir genitalijos, tad naktį neišvengiamai atsibusdavai su vienu speneliu arba atitinkamai kiaušinėliu, įstrigusiu tarp I ir II arba tarp II ir III čiužinio dalies). Susipažinome su pūkinėmis austrų antklodėmis – vos atsigulus nuo jų ima mušti prakaitas, o kai tiktai įmingi, jos kaip užkerėtos nuslenka nuo lovos ant grindų ir visą naktį grabalioji, kol ją surandi, o rytą atsikeli klaikiai ištinusiomis lūpomis ir vokais nuo šimtmečiais gulinčių dulkių (ir kitų dar piktesnių jose tūnančių alergenų).

Susipažinome su pensionų pusryčiais, susidedančiais iš šaltų kietų bandelių, fabrikinių abrikosų džemo skardinių, plonos sviesto įvijos ir milžiniškų puodų *café au lait** su šleikščia plėvele paviršiuje. Susipažinome su varganais kempingais, su jų visur kur prasismelkiančiu kanalizacijos kvapu, ilgais skardiniais loviais praustis ir dantims valytis, pašvinkusiais uodų apniktais baseinais (kuriuose Adrianas vis tiek plaukiodavo) ir linksmais Vokietijos piliečiais, meistriškai užmezgančiais pokalbį apie Adriano kelioninę palapinę (kurios mėlyno nailono šviesoje mes miegodavome) ir iškamantinėjančiais mus apie mūsų gyvenimą nelyginant nežmoniškai patyrę šnipai. Susipažinome su vokiškų autobanų automatais, su troškintais raugintais kopūstais ir dešrelėmis, su alų reklamuojančiais sugeriamojo popieriaus padėkliukais, prasmirdusiais mokamais tualetais, muilo, rankšluosčių ir prezervatyvų automatais. Susipažinome su vokiškomis aludėmis po atviru dangumi, limpančiais jų stalais, pusamžėmis krūtiningomis padavėjomis tiroletiškais kostiumais ir girtais sunkvežimių vairuotojais, kurie laidydavo nešvankias pastabas mano pusėn, kai aš netvirtu žingsniu braudavausi pro juos į tualetą.

Paprastai nuo pietų mes jau būdavome girti ir vinguriuodavome per greitkelį automobiliu su dešinės pusės vairu, nuolat pasukdami ne ten, kur reikia, palikdami užpakalyje folksvagenus, važiuojančių aštuoniasdešimčia mylių per valandą greičiu, „Mersedes-Benzes“, piktai blyksinčius žibintais ir lekiančius šimtu dešimt, ir BMV, mėginančius aplenkti „Mersedes-Benzes“. Vokiečiai neturėjo matyti nieko daugiau, tiktai mūsų anglišką numerį, dėl to Adrianas buvo

* Kavos su pienu (*pranc.*).

pasirengęs nudardėti į griovį. Be to, jis vairavo kaip koks maniakas, lenkdamas ne iš tos pusės, įvažiuodamas ir išvažiuodamas iš sunkvežimių juostos, niršdamas ant vokiečių ir stengdamasis juos aplenkti. Aš baisėjausi tuo, bet drauge virpėjau iš džiaugsmo. Mes tarsi vaikščiojome bedugnės pakraščiu. Atrodė, kad žūsime šiurpioje avarijoje, kuri ištrins visus mūsų veido bruožus ir visas mūsų nuodėmes.

Kaip ir visi žmonės, kurie nesiliauja galvoti apie mirtį, kurie nemėgsta lėktuvų skrydžių ir liguistai bijo gimtadienių, kurie bijo numirti nuo vėžio, smegenų auglio ar staigios aneurizmos, aš esu slapta įsimylėjusi mirtį. Aš patologiškai kentėsiu lėktuvui skrendant iš Niujorko į Vašingtoną, tačiau atsisėdusi prie sportinio automobilio vairo nedvejodama pasileisiu 110 mylių greičiu ir mėgausiuosi kiekviena bauginančia minute. Mintis, kad gali būti savo pačios mirties autorė, jaudina smarkiau negu orgazmas. Kažką panašaus turbūt jautė kamikadzės, kurie patys sukūrė savo holokaustą, nušlavusį juos nuo žemės paviršiaus, užuot laukę, kol holokaustas užklups juos vieną rytą gulinčius jaukiose savo lovose Hirosimoje arba Nagasakyje.

Buvo ir dar viena priežastis, dėl kurios taip smarkiai gėrėme: tai mano depresijos. Pakilią nuotaiką keisdavo neviltis (neapykanta sau už tai, ką padariau, slogus beviltiškumas, kad esu viena su vyru, kuris manęs nemyli, sielvartas dėl ateities, apie kurią man buvo draudžiama užsiminti). Taigi mes gėrėme ir nuo tų girtų nerūpestingų kvailiojimų neviltis atbukdavo. Visai, žinoma, nedingdavo, bet ją buvo lengviau iškęsti. Kaip gėrimas lėktuve, kad ne taip baisu būtų skristi. Kaskart, kai variklio garsas pasikeičia, vis tiek galvoji, kad žūsi, bet daugiau dėl to nebesijaudini. Ta mintis tau beveik

patinka. Įsivaizduoji, kaip sklendi žemyn pro kuokštinius debesis į mėlyną vandenyną, galvodama apie gražiausias vaikystės akimirkas.

Mes susipažinome su prancūzų sunkvežimių aikštelėmis, kuriose stovi itališki puikios ir stiprios espreso kavos automatai. Susipažinome su elzasiečių alaus teikiamais malonumais ir šalikelėse fermerių parduodamais persikais. Kai balta automobilių žibintų spalva virsdavo rusvai geltona, o duona pasidarydavo skani, žinodavome, kad esame Prancūzijoje. Susipažinome su bjauriausia Prancūzijos dalimi, ta dykra Vokietijos pasienyje su duobėtais dviejų juostų sunkvežimių keliais, kuriuos prancūzai atsisako taisyti, nes vokiečiai esą ir taip greitai atvažiuoja į Paryžių. Aplankėme galybę pigių nakvynės namų su dviejų vatų lemputėmis ir musių nutupėtais bidė (į kuriuos siusiodavome tingėdami vilktis per visą koridorių iki purvino tualeto, kur šviesa užsidega tiktai tuomet, kai nusilauži nagą užsukinėdama durų užraktą). Apsistodavome ir prašmatnesniuose kempinguose su tualetais viduje ir baru su muzikiniu automatu, plėšiančiu Bitlus. Tačiau dažniausiai (buvo rugpjūtis ir visi Europos biurgeriai atostogavo stovyklavietėse su savo 2,5 vaiko) geresnės vietos būdavo užimtos ir tekdavo statytis palapinę pakelėje (ir kakoti atsitūpus žolėms kutenant užpakalį, sparvoms šlykščiai zvimbiant aplink šiknaskylę ir taikantis nutūpti ant šviežio šūdo). Susipažinome su *Autostrada del Sole**, su jos fantasmagoriškomis greito maisto užkandinėmis – Felinio vizijomis iš saldainių, įvyniotų į celofanininį popierių, kalnais sukrautų žaislų, į sidabrinę

* Saulės greitkelis (*it.*).

foliją suvyniotų *panetone* rietuvių, kaspinėliais aprištų uogienių stiklainių dovanoti, nesibaigiančių vežimėlių virtinių su ledinukais. Susipažinome su nutrūktgalviais italais, kurie varo savo „Fiat Cinquecenti" devyniasdešimties mylių greičiu, bet visuomet sustoja prie pakelės Jėzaus persižegnoti ir paaukoti kelių lirų. Susipažinome su dešimtimis didesnių ir mažesnių Vokietijos ir Prancūzijos oro uostų, nes antro rato alui išsivadėjus mano viską apimanti depresija vėl pakelia šlykščią savo galvą (drauge su antriniais galvos skausmo ir pagirių reiškiniais), ir apimta panikos aš liepiu Adrianui vežti mane į artimiausią oro uostą. Jis niekada nesako ne. Na, žinoma, jis su manim nebekalba ir rodo savo nusivylimą, bet niekada tiesiai nepasipriešina aiškiai suformuluotam mano pageidavimui. Iki artimiausio *Flughafen**, itališkai *aeroporto,* važiuojame pakeliui dešimtis kartų klausdami kelio. Atsidūrę tenai, būtinai sužinome, kad lėktuvas bus tik po dviejų dienų arba kad bilietų jau nebėra (*Europa im August: tout le monde en vacances***). Arba kad lėktuvas išskrido prieš porą minučių. Tada einame į oro uosto barą išgerti alaus, Adrianas bučiuoja mane ir juokauja, meiliai gniaužo man užpakalį ir kalba apie bendrą mūsų nuotykį. Taigi tam kartui gerai nusiteikę mes vėl traukiame toliau. Pagaliau juk aš net gerai nežinojau, ar turiu kur skristi.

Mūsų kelionę sunku būtų buvę pavadinti malonia laisvalaikio iškyla. Mes važiavome kilpomis, zigzagais ir ratais, bet ne todėl, kad tokį maršrutą mums siūlė kelionių vadovai ar „Michelin" trijų žvaigždučių restoranai, o dėl mano besi-

* Oro uosto (*vok.*).

** Europa rugpjūtį: visas pasaulis atostogauja (*vok., pranc.*).

kaitaliojančių nuotaikų, iš dalies ir Adriano. Mes vingiavome zigzagais nuo vienos depresijos iki kitos, smagiai įsiūžavę darėme kilpas, važinėjome ratais, kai būdavo gera. Mūsų maršruto geografija neturėjo nei logikos, nei prasmės, bet, žinoma, suvokiu tai tik iš laiko atstumo, kai mintyse perkratau matytus vaizdus. Zalcburge apsistojome ilgėliau – aplankėme Mocarto *Geburtshaus**, prisikimšome kepenų kukulių, sočiai išsimiegojome ir iškeliavome į Miuncheną. Pervažiavome Miuncheną ir Alpes už jo, užsukome į pilis, pastatytas išprotėjusio Bavarijos karaliaus Liudviko, užkopėme vingiuotu taku į *Schloss Neuschwanstein***, drengiami staigiai prapliupusios liūties apėjome pilį su armija bulvainiškų namų šeimininkių, apsiavusių ortopediniais batais, kurios spraudėsi pro mus marmaliuodamos gomuriniais balsais savo lakštingalų kalba ir rausdamos kaip burokai iš pasididžiavimo savo tautinėmis vertybėmis – Vagneriu, folksvagenais ir *Wildschvein****.

Prisimenu kraštovaizdį aplink Noišvanštainą beveik košmariškai ryškiai: atvirukinės Alpės, ant viršukalnių smailių pasismeigę debesys, artritiški seno sniego keterų pirštai, nebylūs viršukalnių ragai padūmavusios dangaus mėlynės fone, sodriai žalios slėnių pievos (pradedančiųjų slidinėjimo trasos žiemą) ir stačiašlaičiai rudi bei balti, nelyginant vaikų sudėlioti žaisliniai namukai.

Žymiausia Vokietijos pilis yra ne Švecingene ir Špejeryje, Heidelberge ar Hamburge, Baden Badene ar Rotenburge, Berchtesgadene ar Berlyne, Bairoite ar Bamberge, Karlsrūhėje ar Kranichštaine, Elingene ar Elce, bet Kali-

* Gimtąjį namą (*vok.*).
** Noišvanštaino pilis (*vok.*).
*** Šernais (*vok.*).

fornijos Disneilende. Stebėtina, kokie panašūs protiniais savo gebėjimais Voltas Disnėjus ir išprotėjęs Bavarijos karalius Liudvikas. Liudviko Noišvanštainas yra devyniolikto amžiaus niekada viduramžiais neegzistavusi klastotė. Disneilendo pilis yra klastotės klastotė.

Ypač mane pakerėjo Liudviko centrinio šildymo apšildoma gipsinė grota tarp miegamojo ir kabineto, gipsiniai žalsvų neoninių prožektorių apšviesti stalaktitai ir stalagmitai, jo Zigfrido ir Tanhoizerio freskos (su stora šviesiaplauke dievaite glotniomis tarsi iš epoksidinės dervos nulietomis krūtimis ir baltabarzdžiais kariūnais, pusiausėda besiilsinčiais miškingame slėnyje ant apsamanojusių uolų). Liudviko portretas ir paranojiškos jo akys mane užhipnotizavo. Viskas toje *Schloss* bylojo apie tai, kas banaliausia, sentimentaliausia ir šlykščiausia vokiečių kultūroje – ypač apie tą pasipūtėlišką, save iškeliantį tikėjimą savo „rasės“ dvasingumu: mes esame *geistig** žmonės, giliai jaučiame, mėgstame muziką, miškus, marširavimą gatvėmis...

Atkreipkite dėmesį į kupidonus ir balandžius, plevenančius virš Tanhoizerio, kuris sėdi atsišliejęs į gipsinę uolą, nurausvinta žvilgančia alkūne, pasirėmęs į nebenaują draperiją, krintančią nuo vešlių Veneros šlaunų. Bet ypač atkreipkite dėmesį į tai, kaip šioje pilyje, šiuose paveiksluose, šioje šalyje (kaip ir Disneilende) nepaliekama *jokios* erdvės vaizduotei. Kiekvienas lapas apvestas ryškiu kontūru ir šešėliais; kiekvienas skrupulingai realistiškai nutapytas krūties spenelis spokso tiesiai į tave kaip idioto akis; kiekviena kupidono sparnų plunksna jaudinamai tikra. Vaizduotės nebuvimas – štai kas gimdo žvėrį.

* Dvasingi (*vok.*).

Po Miuncheno ir jo apylinkių mes pasukome į šiaurę ir pasiekėme Heidelbergą (nuolat sustodami, darydami kilpas ir zigzagus), važiuodami greitkeliu nusigavome iki Bazelio (šveicariškas šokoladas, šveicariška vokiečių kalba ir niūri smiltainio katedra, žvelgianti į Reiną), paskui į Strasbūrą (žąsų kepenų dešrelės ir puikus alus), pašėlusiai vingiuodami šalutiniais keliais, vedančiais Paryžiaus link, paskui žemyn per pietų Prancūziją į Italiją (per Rivjerą), toliau į pietus iki pat Florencijos, tada vėl į šiaurę į Veroną ir Veneciją, skersai Alpes, per Tičiną vėl atgal į Austriją, paskui vėl į šiaurę skersai Vokietiją, tada į Prancūziją ir galiausiai į Paryžių, paskutinį kartą, kuriame man atsiskleidė tiesa (ar viena iš tiesų), bet ji manęs (dar tada) neišvadavo.

Nors toks važinėjimas atrodo neįtikimas, dar sunkiau patikėti, kai suvoki, kad visa kelionė užtruko tik dvi su puse savaitės. Mes beveik nieko nepamatėme. Didžiumą laiko važiavome ir kalbėjomės. Ir dulkinomės. Adrianas būdavo nepajėgus mums likus dviese, tačiau viešose vietose – paplūdimių persirengimo kabinose, automobilių stovėjimo aikštelėse, oro uostuose, griuvėsiuose, vienuolynuose ir bažnyčiose – jis staiga pasidarydavo besotis. Jam buvo neįdomu, jeigu vienu veiksmu negalėjo sulaužyti mažiausiai dviejų tabu. Labiausiai jį būtų užkaitinusi proga užsiimti sodomija su savo motina bažnyčioje. Tu pagirta tarp moterų ir pagirtas tavo įsčių vaisius, ir taip toliau.

Mes kalbėjomės. Kalbėjomės. Kalbėjomės. Psichoanalizė ant ratų. Praeities prisiminimai. Mes sudarinėjome sąrašus, kad greičiau bėgtų laikas: buvusių mano vaikinų, buvusių jo merginų, įvairių dulkinimosi būdų (grupinis, iš meilės, iš kaltės

jausmo ir t. t.), įvairių vietų, kur dulkinomės („Boeing-707“ tualete, apleistoje žydų koplyčioje Karalienės Elžbietos parke, apgriuvusiame vienuolyne Jorkšyre, valtyse, kapinėse)... Turiu prisipažinti, kad kai ką prikūriau, tačiau pagrindinis dalykas buvo pramoga, o ne gryni faktai. Tikiuosi, nemanote, kad čia aš jums dėstau grynus faktus, ar ne?

Adrianas, kaip ir visi kiti smegenų džiovintuvai, kuriuos pažinojau ar su kuriais dulkinausi, ieškojo praeityje mano elgesio modelių. Geriausia besikartojančių, savęs naikinimo modelių – tačiau ir kitokie buvo gerai. Ir aš, žinoma, stengiausi jam paklusti. Visai nebuvo sunku. Kai dėl vyrų, aš visada stokojau paprastos savybės, vadinamos atsargumu, arba, kaip ją dar būtų galima pavadinti, sveiku protu. Sutikusi tipą, nuo kurio bet kuri save gerbianti moteris nesvarstydama bėgtų kur akys veda, aš sugebu abejotinuose jo bruožuose įžvelgti tam tikrą žavesį, o jo manijos man atrodo jaudinamai mielos. Adrianui patikdavo tai girdėti. Be abejo, jis nepriskirdavo savęs prie kitų mano pažinotų neurotikų draugijos. Jam niekada neateidavo į galvą, kad jis turėjo daug panašumų su kiekvienu jų.

„Aš esu vienintelis tavo sutiktas žmogus, kurio tu negali priskirti kokiai nors kategorijai“, – pareiškė jis pergalingai. Ir pasiruošė klausytis, kaip aš suskirstysiu kitus. Aš paklusau. Ak, žinojau, kad mano gyvenimas virsta tuščių kalbų rutina, efektingu pasirodymu, absurdišku anekdotu, nevykusiu pokštu, spektaklio epizodu. Aš prikėliau iš užmaršties visą ilgesį, skausmą, laiškus (išsiųstus ir neišsiųstus), ašarų protrūkius, monologus telefonu, kankynes, bandymus susivokti, išanalizuoti – visa tai, kas lydėjo kiekvieną šių ryšių, ryšelių, ryšiukų. Žinau, elgiausi išdavikiškai, nupasakoda-

ma juos taip, tarsi jie nebūtų buvę painūs, žmogiški, trapūs. Gyvenimas yra be turinio. Jis daug įdomesnis už bet kokį jo apibūdinimą, nes kalba iš prigimties yra tvarkytoja, o gyvenimas neturi tvarkos. Net tie rašytojai, kurie garbina gyvenimo anarchijos grožį ir mėgina perkelti jį į savo knygas, sukuria neįsivaizduojamai tvarkingą būties vaizdą ir galiausiai nepasako tiesos. Todėl kad nė vienas rašytojas negali pasakyti tiesos apie gyvenimą – jis daug įdomesnis už bet kokius personažus.

– Geriau liaukis filosofavusi apie tą nelemtą rašymą ir papasakok apie pirmąjį savo vyrą, – sako Adrianas.

– Gerai, gerai.

DVYLIKTA DALIS

Beprotis

Įsimylėję – lyg pamišę būtų:
Jų smegenys nerimsta, o vaizduotė
Stipresnė visados už šaltą protą.
Lunatikas, poetas, meilės vergas, –
Visi gyvena vien tiktai vaizduote,
Velnių daugiau, nei pragare, suranda.
Įsimylėjęs žvelgia į čigonę,
O jam gražioji Elena vaidenas.
Beprotiškas poeto žvilgsnis skraido
Tarp žemės ir dangaus, dangaus ir žemės.
Vos mintyse staiga ryškėt jau ima
Pavidalai nežemiškų daiktų,
Jo plunksna tuoj įkūnija svajonę,
*Suteikia jai ir vardą ir buveinę...**

Shakespeare
A Midsummer Night's Dream

Įsivaizduok: nedidukas, tamsus, tanki ruda barzda – aktorių Piterio Loro, Alfredo Dreiko ir Hamfrio Bogarto mišinys (kaip mudvi su Pija būtume pasakiusios), o kartais

* W. Shakespeare. Vasarvidžio nakties sapnas. (*Vertė A. Miškinis*)

kaip Edvardas G. Robinsonas Mažojo Cezario vaidmenyje. Jis mėgo vartoti šiurkščius žodelius, mėgdžiodamas savo jaunystės filmo veikėjus. Vadino save kinoholiku ir netgi mokydamasis koledže kartais per dieną nueidavo į du ar tris filmus, dažniausiai, kaip jis sakydavo, į „Vemtrydos namus“ – tuos apšiurusius kino teatrus 42-ojoje gatvėje, į kuriuos sugrįždavo nakvoti benamiai, o iškrypėliai (Brajeno motina vadindavo juos „iškrypėliais“) plūsdavo pavarvinti seilės, ir kur būdavo rodomi iškart du ar net trys filmai apie karą, vesternai ar Romos forumo epopėjos.

Tačiau nors Brajenas ir mėgo prastus filmus bei mėgdžiojo Edvardo G. Robinsono gestus, jis buvo genijus, nepaprastas vaikas, kurio intelekto koeficientas 200, atvykęs į Kolumbiją su rekordiniais stojimo į aukštąją mokyklą balais, diskusijų klubo prizais, „pilietybės“ ar kažkokiais panašiais kiekvienos lankytos Kalifornijos mokyklos apdovanojimais ir įspūdingu nuo pat šešiolikos metų jį ištinkančių psichozių ir nervinio išsekimo atvejų sąrašu. Tik tiek, kad aš apie tai sužinojau tik tada, kai jau buvau ištekėjusi ir jis vėl buvo paguldytas ligoninėn. Tokį mano neapsižiūrėjimą lėmė ne tiek jo gebėjimas nuslėpti, kiek tai, jog jis niekada nelaikė savęs išprotėjusiu. Išprotėjęs buvo pasaulis. Dėl to aš, žinoma, su juo sutikau – iki pat tos dienos, kai jis pamėgino išskristi pro langą ir pasiimti mane su savimi.

Aš įsimylėjau jį pirmiausia dėl talento ir mokėjimo uždegti savo kalbomis. Jis puikiai mėgdžiojo, užburiamai pasakojo, nelyginant koks Dublino aludės senbuvis ar Dž. M. Singo pjesės personažas. Jis turėjo gerą liežuvį ir buvo tikras Vakarų pasaulio plevėsa (tiesiai iš Los Andželo). Aš visada teikiau didelę reikšmę žodžiams ir dažnai apsirikdavau

tikėdama žodžiais labiau negu veiksmais. Mano širdį (ir putytę) galima užkariauti stilingu posakiu, aštriu sąmoju, sklandžiu dvieiliu ar netikėtu palyginimu. Ar girdėjai kada nors amerikiečių roko dainą „Mažyle, leisk pabarškint tavo dėžę", kuri, kartą kitą perskriejusi radijo bangomis, buvo amžiams išmesta iš eterio? Ji skambėjo taip:

Mažyle, leisk pabarškint tavo dėžę
Mažyle, leisk pagroti tavo pianola...

Na, o manoji skambėtų taip:

Brangusis, leisk iškrušti tavo tropą
Brangusis, leisk tavo pauzėje užmigti...

Neabejoju, kad pamečiau galvą dėl Brajeno beprotiškumo. Bet tu nežinai, kokie tais laikais buvo kiti protingi Kolumbijos vaikinai: flaneliniai marškiniai su dvidešimt penkiais tepančiais šratinukais kišenėlėse ant krūtinės, storo stiklo akiniai su kūno spalvos rėmeliais, inkštirai ausyse, votys ant kaklo, kelnės su kantu, riebaluoti plaukai ir (kartais) rankomis nerta šlikė, prisegta vienui vienu plaukų segtuku. Jie kasdien važinėjo metro iš savo namų Bronkse, kur ant stalo garuodavo motinos išvirta macų kukulių sriuba, į Mozės Hado ir Džilberto Haigeto klases Mornigsaido Aukštumose, tenai įgydavo pakankamai literatūros ir filosofijos žinių ir buvo pirmūnai, bet vis tiek atrodydavo kaip mėmės, nesavarankiški mokinukai, neturintys nė kruopelytės patrauklumo.

Brajenas taip pat buvo pirmūnas, bet jis turėjo tai, ko stigo jiems: *stilių*. Atrodė, kad jis niekada nesimoko. Jeigu jam

reikėdavo parašyti dešimties puslapių darbą, jis pasiimdavo dešimt lapų „Corrasable Bond“ spausdinimo popieriaus ir vienu atsisėdimu viską išspausdindavo ir gaudavo A. Kartais parašydavo tuos dešimt puslapių tos pačios dienos rytą. Jis išmanė apie viską, absoliučiai apie viską. Ne tik apie viduramžių ir Romos istoriją, ne tik apie renesanso filosofus ir ankstyvuosius krikščioniškuosius autorius, ne tik apie investitūrą, iždo finansines ataskaitas ir politinį augustinizmą, ne tik apie Ričardą Liūtaširdį ir Normandijos hercogą Rolą, ne tik apie Abeliarą ir Alkuiną, Aleksandrą Didįjį ir Alfredą Didįjį, ne tik apie Burkhartą ir *Beovulfą*, Averojų ir Avinjoną, ne tik apie vagantų poeziją ir Grigaliaus reformą, Henriką Liūtą ir Herakleitą, erezijos prigimtį ir Tomo Hobso veikalus, Julijoną Atskalūną ir Jakoponę Todietį, *Nibelungų giesmę* ir nominalizmo istoriją, bet taip pat žinojo visas vyno rūšis ir restoranus, visus Centriniame parke augančius medžius, Morningsaido gatvės keistuolių seksualinę orientaciją, gėlių pavadinimus, Šekspyro vaikų gimimo datas, tikslią vietą, kur nuskendo Šelis, Čarlio Čaplino filmų chronologiją, tikslią karvių anatomiją (ir dėl to, kokią mėsą rinktis turguje), visų Gilberto ir Salivano dainų tekstus, visus Mocarto kūrinius, išvardytus Kiochelio kataloge, olimpinius visų sporto šakų čempionus per paskutiniuosius dešimt metų, visų pirmaujančių Amerikos beisbolininkų atmušimo vidurkius, visų Dikenso romanų veikėjus, datą, kai pirmą kartą buvo parodytas filmukas apie Peliuką Mikį, senų automobilių išleidimo datas bei markių pavadinimus ir kiek dar kurių yra likę, ir kam jie priklauso (mėgstamiausi jo buvo „Bugattis“ ir „Hispano-Suizas“), kokie ginklai buvo naudojami šešioliktame amžiuje (ir kuo jie skyrėsi nuo try-

liktojo amžiaus ginklų), kaip santykiauja varlės ir kaip apsivaisina spygliuočiai, visas *Kamasūtros* sekso pozas, visus viduramžių išrastus kankinimo įnagius ir taip toliau, ir panašiai, *ad infinitum*.

Ar aš pavaizdavau jį atstumiantį? Kai kuriems žmonėms jis iš tiesų atrodė atstumiantis. Bet visiems su juo būdavo įdomu. Jis buvo apsigimęs klounas, estrados artistas, didis šnekovas. Iš pašalės atrodydavo, kad visada trykšta energija. Per dieną jis nuveikdavo daugiau negu kiti per dešimt dienų ir viską darydavo tarsi nerdamasis iš kailio. Savaime suprantama, kad man – nuolat kamuojamai žvėriško apetito ir naujų potyrių alkio – tai darė įspūdį. Mes susitikome, kai aš mokiausi pirmame kurse (jis buvo antrame), ir nuo tada tapome beveik nebeišskiriami. Tiesa, aš pasilikau teisę kartkartėmis susitikti su kitais, tačiau jis pasistengė, kad jis pats, jo kalbos, jo dovanos, mano rankraščių spausdinimas, kalnai jo suieškotų man reikalingų knygų, jo laiškai, telefono skambučiai, gėlės ir eilėraščiai, prisiekiantys amžiną ištikimybę, suteiktų man tokią pilnatvę, jog kiti vaikinai neišvengiamai atrodytų kaip blyškios jo imitacijos.

Tais laikais vyrukai buvo skirstomi į treninginius ir intelektualus, klubinius ir nepriklausomus. Brajenas netilpo nė į vieną kategoriją ir drauge tilpo į visas. Jis buvo originalas, asmenybė, vaikštanti enciklopedija, kurioje nebent sekso klausimai iš pradžių buvo daugiau teorinio negu praktinio pobūdžio. Mes netekome nekaltybės drauge. Ar beveik drauge. Aš sakau „beveik“, nes vargu ar daug kas buvo likę po tiek metų uolaus pirštų kaišiojimo ir nuolatinio masturbavimosi, o Brajenas, kai jam buvo šešiolika, kartą Tichuanoje lankėsi

viešnamyje – tai buvo jo tėtušio dovana gimtadienio proga ir jis nuvežė jį tenai su pilnu automobiliu bičiulių kaip į kokį treninginių šešiolikto gimtadienio vakarėlį.

Pasak Brajeno, patyrimas neatnešė naudos. Kekšė vis ragino „Greičiau, greičiau!“, ir Brajenui dingo erekcija, tada jo tėvas (kaip koks Edipas) išdulkino ją pirmas, o jo bičiuliai visą tą laiką laužėsi pro duris. Tai nebuvo panašu į iniciaciją; įsiskverbimas, kaip rašoma sekso vadovėliuose, nebuvo užbaigtas. Taigi, manau, galima sakyti, kad mes abu netekome nekaltybės. Man buvo septyniolika (vis dar uždraustas vaisius, kaip man žavingai priminė Brajenas), jam – devyniolika. Mes jau pažinojome vienas kitą du mėnesius – du mėnesius žiaurios prievartos instinktams Riversaido parke, po antikinės literatūros bibliotekos stalais, kur mudu „drauge mokėmės“ (akylai stebint bevyzdėms Sofoklio, Periklio ir Julijaus Cezario akims), ant mano tėvų svetainės sofos, tarp Batlerio bibliotekos stelažų (vėliau buvau pritrenkta sužinojusi, jog kai kurie šventvagiai ten tikrai dulkinosi). Galiausiai mes padarėme vienas kitam „paskutinę malonę“ (kalbant žavingais aštuonioliktо amžiaus terminais) Brajeno bute Riversaido gatvėje, kur tarakonai (o gal vandens balkės) buvo didesni už mano kumštį (ar jo penį) ir du Brajeno kambario draugai vis beldėsi į duris, neva norėdami pasiimti *The Sunday Times*, „jeigu mes jau pabaigėm“.

Brajeno kambarys – vienas iš šešių tame ištįsusiame *pied à terre** koridoriuje – viena siena šliejosi prie katilinės. Kitokio apšildymo nebuvo. Katilinės siena amžinai plieskė kaip ugnis, o kita buvo šalta kaip raganos papas (Brajeno posakis). Kad būtų vėsiau, turėjai atidaryti langą (jis žvelgė

* Laikino būsto (*pranc.*).

tarsi į kokią siaurą cementinę daubą vienu aukštu žemiau šaligatvio lygio) ir įsileisti šalto oro. Kadangi vėjas pūtė nuo upės, oras buvo gana šaltas ir pajėgdavo atvėsinti katilinės karštį, bet mūsų karščio – ne.

Tokioje tat romantiškoje aplinkoje mes pirmą kartą pasimėgavome vienas kitu. Pacypinom Brajeno lovos spyruokles – tą lovą prieš porą savaičių Brajenas su laukimo virpesiu širdyje nusipirko puertorikiečio dėvėtų daiktų krautuvėje Kolumbo prospekte.

Galiausiai, žinoma, man teko jį sugundyti. Esu tikra, kad nuo rojaus laikų kitaip niekada nėra buvę. Paskui aš verkiau ir jaučiausi kalta, o Brajenas guodė mane, kaip turbūt vyrai per amžius guodė nekaltas mergeles, kurios juos suvedžiojo. Mes gulėjome tenai žvakės šviesoje (iš romantiškumo, o gal įgimto simbolizmo Brajenas prieš mums nurengiant vienam kitą, uždegė ploną žvakę ant naktinio stalelio) ir klausėmės gatvinių kačių miaukimo cementiniame šulinyje už pajuodusio nuo suodžių lango. Kartais kuri nors katė užšokdavo ant perpildytos šiukšlių dėžės ir nuspirdavo tuščią alaus skardinę ant grindinio, ir gūdus jos džerškėjimas nuaidėdavo per kambarį.

Iš pradžių mūsų romanas buvo gražus, dvasingas ir paaugliškas. (Vėliau mūsų pokalbiai pasidarė panašūs į Strindbergo pjesės dialogus.) Gulėdami lovoje skaitydavome vienas kitam poeziją, kalbėdavome apie tai, kuo gyvenimas skiriasi nuo meno, svarstydavome, ar Jeitsas būtų tapęs žymiu poetu, jeigu Modė Gon būtų ištekėjusi už jo. Pavasaris užklupo mus lankančius Šekspyro kursą drauge, kaip, mano galva, turėtų daryti visi įsimylėjėliai. Vieną skaisčią, bet šaltoką balandžio dieną, susėdę ant Riversaido parko suoliuko, mudu garsiai skaitėme vienas kitam *Žiemos pasaką*.

Kai laukuose narcizai kyšteli iš žemės,
Ohohoho! Su merguže – per žalią klonį!
Iš gražumos tokios kiekvienas džiaugsmo semias,
Jaunystės kraujas tirpdo žiemos monus...

O vieversys vis nesiliauja čirvirvir čirenęs,
Oho! Oho! Jam kėkštas pritaria ir strazdas,
Ir aš ant šieno kūmą parsimetęs
Guliu sau nuo giesmių apsalęs.

Brajenas vaidino Florizelį, aš – Perditą („Neįprasti drabužiai tavo / Gyvybę naują duoda – ne piemenaitė tu, bet Flora, / Pranašė balandžio...“), ir visas būrys puertorikiečių, aštuonmečių ar devynmečių padaužų, išgirdę mus skaitant, susėdo prie mūsų ant suoliuko ir ant žolės, pakerėti spektaklio.

Vienas vaikas atsisėdo man palei kojas ir žiūrėjo į mane dievinamu žvilgsniu. Aš buvau sujaudinta. Vadinasi, poezijos balsas suprantamas visiems! Šekspyro eilėse iš tiesų esama kažko, ką pagauna net naiviausia, neįgudusi ausis. Pasitvirtino visa tai, kuo aš tikėjau. Puoliau skaityti su dar didesniu įkvėpimu:

Juk gamtą tobulesnę daro tai,
Ką ji pati sukūrė. Todėl tas menas,
Kuris, kaip tu sakai, jai padeda klestėti, yra gamtos sukurtas.
Pažvelk, mieloji: kilmingą šaką mes sujungiam su beverte
Ir medį grubų priverčiam pastoti nuo kilnesnio ūglio. Tai menas,

Kuris patobulina gamtą, tikriau ją keičia, tačiau
Ir pats jis iš gamtos atėjęs.

(Šekspyro prašymas įteisinti laisvą priėmimą į mokslo įstaigas ir/ar mišrias santuokas?)

Po kelių puslapių vaikai pradėjo bruzdėti ir, šiaip ar taip, pasidarė per šalta sėdėti, taigi kai jie išsilakstė, netrukus susikrovėme daiktus ir pakilome eiti.

– Kaip buvo nuostabu, ar ne, mielasis? – paklausiau, kai mes ėjome per parką.

Brajenas nusijuokė.

– *Vox populi** iš esmės yra kriuksėjimas, – tarė jis.

Tai buvo viena mėgstamiausių jo maksimų. Nežinau, iš kur jis ištraukė ją. Vėliau pamačiau, kad rankinėje, kuri atdara stovėjo ant suoliuko, nebėra piniginės. Aš nebuvau tikra, ar vaikigaliai ją pasičiupo, ar aš ją pamečiau anksčiau ir nepastebėjau. Man net šovė tokia beprotiška mintis, kad Brajenas ją paėmė, norėdamas man įrodyti savo tiesą apie „prastuomenę“. Kaip ir mano motina, Brajenas buvo persiėmęs Tomo Hobso idėjomis. Bent jau tol, kol suprato esąs Jėzus Kristus ir kol pasikeitė jo būdas ir tikėjimas.

Jo pamišimas? Kokie buvo pirmieji ženklai? Sunku pasakyti. Sena koledžo laikų bičiulė neseniai man pareiškė iš pat pradžių žinojusi, kad Brajenui kažkas negerai ir kad ji „niekada nebūtų su juo susidėjusi“. Bet man patiko Brajeno keistumas. Jis buvo ekscentriškas, ne toks kaip visi, jis matė pasaulį poeto akimis (nors pats neturėjo ypatingo talento eilėms). Viskas aplink jam buvo gyva, apgyventa dvasių. Vaisiai kalbėdavo su juo. Lupdamas obuolį jis kaip pilva-

* Liaudies balsas (*lot.*).

kalbys imdavo vaizduoti, kaip šis verkia. Tą patį darydavo su mandarinais, apelsinais ir bananais, versdamas juos dainuoti, kalbėti ir net byloti eilėmis.

Jo veidas ir balsas įgaudavo tokią išraišką, kokios jis norėdavo. Kartais jis tapdavo Edvardu G. Robinsonu Al Kaponės vaidmenyje, kartais Baziliu Ratbonu Šerloko Holmso vaidmenyje, kartais Elfu Grimfalkonu (mūsų abiejų sukurtu veikėju), kartais Šekvauvu (kitas įsivaizduojamas draugas: pusiau Šekspyras, pusiau naminis aviganis – toks eiles rašantis šuva)... Mes ištisas dienas ir naktis atlikinėdavome įvairius numerius, apsimesdavome kitais asmenimis, vaidindavome nedideles pjeses, ir Brajenas visada griežsaid pirmu smuiku. Aš buvau tokia puiki auditorija! Mes galėdavome nesustodami vaikščioti – nuo Kolumbijos universiteto iki Vilidžo, per Bruklino tiltą (žinoma, deklamuodami Hartą Kreiną), o paskui visu keliu atgal į Manheteną – ir mums niekada nenusibosdavo. Restorane mes niekad nesėdėdavome tylėdami ir rimti kaip kitos jaunavedžių poros. Visada kalbėdavome ir juokdavomės.

Tai yra, kol susituokėme. Vedybos viską pražudė. Ketverius metus buvome meilužiai, geriausi draugai ir Šekspyro tyrinėtojai ir visa tai praradome. Aš nenorėjau tekėti. Man visada atrodė, kad aš dar turiu laiko ir suspėsiu tai padaryti. Kada nors tolimoje ateityje. Bet Brajenas norėjo turėti mano sielą. Jis bijojo, kad aš dingsiu. Taigi jis pateikė man ultimatumą. Arba teki už manęs, arba aš tave palieku. O aš bijojau jį prarasti, norėjau išeiti iš namų, buvau bebaigianti koledžą ir nežinojau, ką toliau daryti – taigi aš ištekėjau už jo.

Tiesą sakant, mes neturėjome iš ko gyventi. Galėjau kliautis tiktai stipendija, nedideliu patikos fondu, neliečia-

mu dar keletą metų, ir keliomis sparčiai pingančiomis akcijomis, kurias tėvai padovanojo man per dvidešimt pirmąjį gimtadienį. Brajenas metė magistrantūrą įniršęs dėl netikusios mokslo įstaigos tvarkos ir dabar buvo priverstas ieškotis darbo. Mūsų gyvenimas pasikeitė iš pagrindų. Savo kailiu patyrėme, kaip retai sutuoktiniai mato vienas kitą, kai tik sulenda į buržuazinės santuokos instituto dėžę. Mūsų idilė baigėsi. Ilgi pasivaikščiojimai, mokymasis drauge, tingios popietės lovoje – visa tai priklausė aukso amžiui, kuris jau pasibaigė. Dabar visas dienas (ir daugumą naktų) Brajenas prasiplūkdavo nedidelėje rinkotyros firmelėje, kur liedavo prakaitą prie kompiuterių, susijaudinęs laukdamas jų atsakymų į tokius žūtbūtinius klausimus, kaip antai: ar moterys, prasimokiusios dvejus metus koledže, perka daugiau valymo priemonių negu moterys, baigusios koledžą. Jis metėsi tirti rinką su tokia pat maniakiška aistra kaip viduramžių istoriją ar ką kita. Jis turėjo viską žinoti, turėjo dirbti daugiau negu bet kuris kitas, neišskiriant nė boso – šis pardavė savo verslą už kelis milijonus dolerių grynaisiais netrukus po to, kai Brajenas atsidūrė psichiatrijos palatoje. Vėliau paaiškėjo, kad visas tas reikalas buvo nešvarus. Bet tuo metu Brajeno bosas gyveno senoje Šveicarijos pilyje su nauja jauna žmona, ir Brajenas buvo „patvirtintas“. Turėdamas tokią galvą, Brajenas nežinojo (ar nenorėjo žinoti), koks sukčius jo bosas. Jis dažnai sėdėdavo įsmeigęs akis į kompiuterį iki dvyliktos nakties. O aš tuo metu plušau Batlerio bibliotekoje – rašiau juokingą disertaciją apie nešvankius žodelius anglų poezijoje (arba, kaip ją pavadino susierzinęs mano disertacijos vadovas: „Seksualinis slengas aštuoniolikto amžiaus vidurio anglų poezijoje“). Jau tada aš buvau pedantiška pornografė.

Santuokinis mūsų gyvenimas ėjo vis blogyn. Brajenas nustojo mane dulkinęs. Aš prašydavau, maldaudavau ir klausdavau, kodėl jis manęs nenori. Pradėjau savęs nekęsti, jaustis bjauri, nemylima, neskaniai kvepianti – visi klasikiniai neišdulkintos žmonos simptomai. Pradėjau fantazuoti apie seksą be užtrauktukų su durininkais, benamiais, Vest Endo baro padavėjas, doktorantais – ir net (atleisk man, Viešpatie!) su savo profesoriais. Sėdžiu per aštuonioliktо amžiaus anglų literatūros seminarą, klausausi, kaip koks nors šlykštukas studentas kažką maumena apie Neihemo Teito atliktus Šekspyro tekstų perrašymus, ir įsivaizduoju, kaip imu į burną visų (cha) auditorijoje esančių vyrų organus. Kartais įsivaizduodavau, kaip dulkinuosi su profesoriumi Haringtonu Stentonu, penkiasdešimtmečiu tikru bostoniečiu, kilusiu iš turtingos ir įtakingos šeimos, pasižymėjusios politikos, poezijos ir psichozės srityse. Profesorius Stentonas garsiai juokdavosi ir Džeimsą Bozvelį vadindavo Boziu, tarsi būtų per naktį su juo gėręs Vest Ende (įtariau, kad taip iš tikrųjų ir buvo). Kartą kažkas apibūdino Stentoną kaip „labai protingą, bet neturintį vieno šulo“. Gerai pasakyta. Nors socialiai patikimas, jis atrodė čia sveiko proto, čia vėl pakrikęs, niekada ilgai neišbūdamas vienos būsenos ir neleisdamas tau susivokti. Įdomu, kaip profesorius Stentonas *dulkintųsi*? Jis buvo susižavėjęs aštuonioliktо amžiaus nešvankiais žodeliais. Gal jis šnibždėtų man juos į ausį, kol mes dulkintumėmės? Gal paaiškėtų, kad jis pasidaręs savo šeimos herbo tatuiruotę ant apyvarpės? Taigi sėdžiu tyliai kikendama iš tokių fantazijų, o profesorius svaido į mane žvilgsnius, manydamas, kad juokiuosi iš jo sąmojų.

Bet kokia nauda iš tų jaudinančių fantazijų? Mano vyras nustojo mane dulkinęs. Nusprendė, kad ir taip sunkiai dirba. Aš kas naktį verkiau, kol užmigdavau, arba eidavau į vonią masturbuotis, kai jis užmigdavo. Man buvo dvidešimt vieneri su puse ir aš buvau apimta nevilties. Kai dabar pagalvoju, viskas atrodo taip paprasta. Kodėl nesusiradau ko nors kito? Kodėl nepradėjau su kuo nors susitikinėti arba nepalikau jo, arba nesudariau tam tikros sutarties, suteikiančios seksualinę laisvę? Bet aš buvau gera šeštojo dešimtmečio mergaitė. Užaugau žaisdama su savimi į taktą Frenko Sinatros *Priešaušrio valandai*. Niekada negulėjau su niekuo, išskyrus savo vyrą. Buvau glamonėjusis virš juosmens ir žemiau juosmens laikydamasi nežinia kokių nerašytų padorumo taisyklių. Tačiau romanas su kitu vyru atrodė toks rimtas dalykas, kad nė pagalvoti nedrįsau. Be to, maniau, kad aš pati kalta dėl to, jog Brajenas manęs nebedulkina. Arba aš nimfomanė (nes noriu būti išdulkinta dažniau negu kartą per mėnesį), arba aš tiesiog visai nepatraukli. O gal dėl to kaltas Brajeno amžius. Aš užaugau drauge su įvairiais seksualiniais šeštojo dešimtmečio mitais, kaip antai:

A. Nėra tokio dalyko kaip išprievartavimas. Niekas negali išprievartauti moters, jeigu paskutinę minutę ji pati nesutiks.

(Mūsų mokyklos mergaitės davatkiškai kartodavo tai viena kitai. Vienas Dievas žino, iš kur mes tai ištraukėme. Tai buvo svetima išmintis, ir mes kaip robotai perduodavome ją vienos kitoms.)

B. Egzistuoja dvi orgazmo rūšys: vaginalinis ir klitorinis. Vienas yra „brandus“ (geras). Kitas – „nebrandus“ (blogas). Vienas yra „normalus“ (geras), kitas yra „neurotiškas“ (blogas).

Šis pseudomadingas, pseudopsichologiškas moralinis kodas buvo labiau kalvinistiškas už patį kalvinizmą.

C. Vyrai pasiekia seksualinį savo apogėjų šešiolikos metų, o paskui silpsta...

Brajenui buvo dvidešimt ketveri. Be abejo, jis buvo jau persiritęs per tą ribą. Jeigu būdamas dvidešimt ketverių jis dulkino mane kartą per mėnesį, įsivaizduok, ką jis darytų būdamas trisdešimt ketverių! Šiurpu net pagalvoti.

Gal ir seksas nieko nebūtų reiškęs, jeigu jis nebūtų bylojęs apie kitus negerus mūsų šeimos dalykus. Mes nematėme vienas kito. Jis būdavo kontoroje iki septynių, aštuonių, devynių, dešimtos, vienuoliktos, dvyliktos nakties. Aš tvarkiau namus ir trūnijau bibliotekoje rūšiuodama aštuoniolikto amžiaus seksualinį slengą. Ideali buržuazinė šeima. Vyras ir žmona neturi laiko pabūti kartu. Vedybos atėmė iš mūsų tai, dėl ko mes susituokėme.

Tai truko keletą mėnesių. Aš grimzdau į vis gilesnę depresiją. Kas rytą man buvo vis sunkiau ir sunkiau išlipti iš lovos. Dažniausiai bukai drybsodavau iki vidurdienio. Ėmiau praleidinėti paskaitas, išskyrus šventų švenčiausias – seminarus. Mokslai atrodė juokingi. Aš įstojau į doktorantūrą todėl, kad mėgau literatūrą, bet doktorantūroje tu nestudijuoji literatūros. Doktorantūroje tu studijuoji jos kritiką. Kažkoks profesorius parašė knygą, „įrodančią“, kad *Tomas Džonsas* iš tikrųjų buvo marksizmo alegorija. Dar kitas profesorius parašė knygą, „įrodančią“, jog *Tomas Džonsas* iš tikrųjų buvo pramoninės revoliucijos alegorija. Ir tu turi gerai įsikalti į galvą visų tų profesorių pavardes ir jų teorijas, kad išlaikytum specialų egzaminą. Niekam nerūpėjo, ar esi skaičiusi *Tomą Džonsą*, svarbu, kad išbertum visų teorijų pavadinimus ir jų autorių pavardes. Visų kritikos knygų

pavadinimai buvo panašūs, kaip antai: *Juoko stilistika* arba *Henrio Fildingo prozos komizmo determinantai*, arba *Estetinė satyros dialektikos reikšmė*. Fildingas turbūt vartėsi karste. Stengiausi kuo daugiau viso to pramiegoti.

Tiesa, visada buvau smalsi. Man nesunku buvo gauti iš visų dalykų geriausius pažymius ar atlikti testus, bet doktorantūroje nesąmonės buvo pasiekusios tokį lygį, kad nebeįmanoma buvo to nepaisyti. Taigi aš per jas miegojau. Gegužę pramiegojau egzaminus. Miegojau, užuot rašiusi disertaciją. O tomis retomis progomis, kai pasirodydavau auditorijoje, rašydavau į sąsiuvinį eilėraščius. Vieną dieną įsidrąsinusi išdėsčiau savo bėdas profesoriui Stentonui.

– Aš turbūt nenoriu būti profesore, – pasakiau linkstančiomis iš baimės kojomis su raudonais zomšiniais batais. Tai buvo šventvagystė. Mano Vudrou Vilson fondas buvo pasmerkęs mane dėstytojauti koledže. Tai buvo tas pats, kaip išsižadėti Dievo, šalies ir vėliavos.

– Bet jūs tokia gera studentė, ponia Stolerman, kuo gi jūs dar galėtumėte užsiimti?

(Iš tikrųjų kuo gi dar? Kas dar gali būti gyvenime be *Estetinės satyros dialektikos reikšmės*?)

– Na, hm, aš manau, kad noriu rašyti, – išlemenau taip atsiprašomai, lyg būčiau pasakiusi: „Aš manau, kad noriu užmušti savo motiną“.

Profesorius Stentonas žiūrėjo į mane susirūpinęs.

– Ak štai kas, – metė susierzinęs. Matyt, studentai dažnai ateina pas jį vedami tuščių ambicijų, tokių kaip noras rašyti.

– Matote, profesoriau Stentonai, aš pradėjau studijuoti aštuoniolikto amžiaus anglų literatūrą todėl, kad mėgstu satyrą, bet, man regis, kad labiau noriu rašyti satyrą, o ne ją kritikuoti. Kritika kažkodėl manęs netraukia.

– Netraukia! – pratrūko jis.

Man užgniaužė kvapą.

– O kas jums sakė, kad doktorantūros mokslai turi būti malonūs? Satyra yra darbas, o ne pramoga, – pasakė jis.

– Taip, – nuolankiai pritariau.

– Jūs įstojate į doktorantūrą todėl, kad mėgstate skaityti, dėl to, kad mėgstate literatūrą – ką gi, literatūra yra *juodas darbas*! Tai ne žaidimas! – Profesorius Stentonas, regis, rado tikrąjį savo pašaukimą.

– Taip, bet jeigu leisite man pasakyti savo nuomonę, profesoriau Stentonai, tai visa ta kritika neturi nieko bendra su Fildingo, Popo ar Svifto dvasia. Aš visada įsivaizduoju, kaip jie guli savo kapuose ir kvatoja iš mūsų. Kaip tik iš tokių dalykų jie ir juokiasi. Aš noriu pasakyti, kad skaitydama Popą, Sviftą ar Fildingą pajuntu norą rašyti. Mano galvoje pradeda gulti eilės. O ta kritika man atrodo kažkokia kvailybė. Atleiskite, kad taip sakau, bet taip yra.

– Kas įgaliojo jus sergėti Popo dvasią? Ar Svifto? Ar Fildingo?

– Niekas.

– Tai ko jūs, po galais, skundžiatės?

– Aš nesiskundžiu, tik manau, kad galbūt padariau klaidą. Turbūt aš iš tikrųjų noriu rašyti.

– Ponia Stolerman, galėsite rašyti nuo ryto iki vakaro, kai turėsite kišenėje filosofijos daktarės vardą. Tai bus atsarginis jūsų variantas, jeigu nepavyktų tapti Emile Dikinson.

– Turbūt jūsų tiesa, – atsakiau ir nuėjau namo miegoti.

Birželį Brajenas nelauktai mane pažadino. Gerai nežinau, kada tai prasidėjo, bet birželio viduryje aš pastebėjau, kad maniakiški jo polinkiai dar labiau paryškėjo. Jis visai

nustojo miegoti. Norėjo, kad per naktį sėdėčiau su juo ir kalbėčiausi apie dangų ir pragarą. Tai nebuvo jam neįprastos temos. Bet dabar jis itin daug kalbėjo apie Antrąjį atėjimą ir kalbėjo kitaip.

Kas (klausė jis), jeigu Kristus sugrįš į žemę kaip paprastas rinkotyros specialistas?

Kas, jeigu juo vėl niekas nepatikės?

Kas, jeigu jis mėgins įrodyti savo tapatybę eidamas per Centrinio parko vandenį? Ar Amerikos televizija per vakaro žinias praneš apie įvykį? Ar laikraščiai paskelbs apie tai plačiajai visuomenei?

Aš juokiausi. Brajenas taip pat juokėsi. Tai tik idėja moksliniam fantastiniam romanui, sakė jis. Tiktai pokštas.

Kuo toliau, tuo pokštų gausėjo.

Kas, jeigu jis esąs Dzeusas, o aš – Hera? Kas, jeigu jis Dantė, o aš – Beatričė? Kas, jeigu kiekvienas mūsų esame ne vienas, o du – materialus ir nematerialus, trimatis ir bematis. Kas, jeigu žmonės metro telepatiškai bendrauja su juo ir prašo išgelbėti juos? Kas, jeigu Kristus grįš ir paleis visus žvėris iš zoologijos sodo? Kas, jeigu jakai seks paskui jį Penktąja aveniu, o paukščiai tūps jam ant pečių ir giedos? Ar žmonės tada patikės, kas jis *toks*? Kas, jeigu jis palaimins kompiuterius ir tie, užuot spjaudę spausdintus lapus apie tai, kurios namų šeimininkės perka daugiau valymo priemonių, staiga ims spjaudyti duonos kepalėlius ir žuvis? Kas, jeigu pasaulį valdo didžiulis kompiuteris ir niekas apie tai nežino, tik Brajenas? Kas, jeigu to kompiuterio kuras – žmonių kraujas? Kas, jeigu, kaip sakė Sartras, mes visi jau dabar esame pragare? Kas, jeigu mus valdo sudėtingos mašinos, kurias valdo kitos sudėtingos mašinos, kurias valdo kitos

sudėtingos mašinos? Kas, jeigu mes visai neturime laisvės? Kas, jeigu žmogus gali pareikšti savo laisvę tiktai mirdamas ant kryžiaus? Kas, jeigu tu vaikštai Niujorko gatvėmis užsimerkęs visą savaitę ir joks automobilis tavęs net neužkliudo? Ar tai įrodo, kad tu – Dievas? Kas, jeigu atsivertęs bet kokią knygą kiekvienoje pastraipoje randi raides, iš kurių susideda žodis DIEVAS? Ar tai ne įrodymas?

Naktis po nakties klausimai tęsėsi. Brajenas kartojo juos man kaip katekizmą. Kas, jeigu? Kas, jeigu? Kas, jeigu? Klausykis! Nemiegok! Klausykis! Artėja pasaulio pabaiga, o tu žadi ją pramiegoti! Klausykis!

Karštai trokšdamas turėti auditoriją, jis kartą kitą pliaukštelėjo man per skruostą, kad atsibusčiau. Apsvaigusi ir apsiblaususi aš klausiausi, klausiausi, klausiausi. Po penkių naktų man jau neliko abejonių, kad Brajenas nerašys mokslinio fantastinio romano. Jis pats buvo Antrasis atėjimas. Pamažu atsivėrė tiesa. Kai tai įvyko, jau nebuvau tikra, kad jis *nėra* Dievas. Bet pagal jo logiką, jeigu jis Jėzus, tai aš Šventoji Dvasia. Ir nors apsiblaususi, aš žinojau, kad tai beprotybė.

Penktadienį Brajeno bosas išvažiavo savaitgaliui iš miesto ir patikėjo Brajenui užbaigti svarbų sandorį su įmone, gaminančia orkaičių valiklį „Stebuklinga puta“. Šeštadienį Brajenas turėjo susitikti su „Stebuklingos putos“ atstovais kompiuterių centre, bet jis taip ir nenuėjo. „Stebuklingos putos“ atstovai laukė. Paskui paskambino man. Brajeno vis nebuvo. Aš paskambinau visiems, ką tik prisiminiau, o paskui sėdėjau kramtydama nagus ir žinodama, kad atsitiks kažkas baisaus.

Penktą valandą Brajenas paskambino norėdamas paskaityti man eilėraštį, kurį sukūrė eidamas per Centrinio parko ežero vandenį. Štai jis:

„Stebuklinga puta“ – tai tik muilo burbulas,
Ir ko, po velnių, mes dėl jo šitaip murdomės?
Liks tik griuvėsiai, jeigu gyvensim kaip runkeliai
Vien dėl to tuščio muilo burbulo.

– Sakyk, ar patinka, brangute? – pasiteiravo jis lyg niekur nieko.

– Brajenai, ar tu suvoki, kad žmonės iš „Stebuklingos putos“ visą dieną tavęs ieško?

– Ar jis nepuikus? Manau, kad jame išsakyta viskas. Žadu nusiųsti jį į *The New York Times*. Bijau tik, kad jie nenorės spausdinti eilėraščio su intarpu „po velnių“. Kaip tu manai?

– Brajenai, ar tu supranti, kad aš čia sėdžiu visą dieną ir atsakinėju į „Stebuklingos putos“ skambučius? Kokiam pragare buvai dingęs?

– Kaip tik ten ir buvau.

– Kur?

– Pragare. Kaip kad tu esi pragare ir aš esu pragare, ir mes visi esame pragare. Kaip tu gali jaudintis dėl tokio muilo burbulo kaip „Stebuklinga puta“?

– Ką dėl Dievo meilės žadi daryti su kontraktu?

– Būtent.

– Ką būtent?

– Dėl Dievo meilės aš žadu jį pamiršti. Nieko nežadu su juo daryti. Kodėl tau neatėjus į centrą pas mane, aš parodyčiau tau eilėraštį.

– Kur tu esi?

– Pragare.

– Gerai, aš žinau, kad tu pragare, bet kaip aš tave rasiu?

– Tu turi žinoti. Tu mane tenai nusiuntei.

– Kur?
– Į pragarą. Kur aš dabar esu. Kur tu dabar esi. Tu tokia nenuovoki, vaikeli.
– Brajenai, būk protingas...
– Aš visiškai sveiko proto. Čia tau rūpi paprasčiausias muilo burbulas. Čia tu manai, kad „Stebuklingos putos“ skambučiai ką nors reiškia.
– Tik pasakyk, prie kurio pragaro kampo manęs lauksi, ir aš ateisiu. Prisiekiu, kad ateisiu. Tik pasakyk, prie kurio kampo.
– Nejaugi nežinai?
– Ne. Tikrai nežinau. Prašau pasakyti man.
– Tu turbūt mane kvailini.
– Brajenai, brangusis, aš tik noriu tave pamatyti. Prašau leisti man tave pamatyti.
– Tu ir dabar gali mane mintyse pamatyti. Tavo aklumas tavo pačios išsigalvotas. Tavo ir karaliaus Lyro.
– Ar tu telefono būdelėje? Ar bare? Prašau pasakyti.
– Tu jau žinai!
Taip mes kalbėjomės dar kurį laiką. Du kartus Brajenas padėjo ragelį, paskui vėl paskambino. Galiausiai jis sutiko pasakyti, iš kokios būdelės skambina, jeigu atspėsiu. Aš turėjau žaisti tam tikrą žaidimą, kai atmetami galimi variantai. Tai užtruko dar dvidešimt minučių ir kainavo dar kelias penkių centų monetas. Pagaliau paaiškėjo, kad jis Gotemo bare. Aš išbėgau į gatvę ir pasigavau taksi. Nuvažiavusi sužinojau, kad jis visą dieną plaukiojęs su puertorikiečių vaikais ir negriukais valtimi, pirkęs jiems ledų, dalijęs pinigus žmonėms parke ir rengęs pabėgimo iš pragaro planą. Iš tikrųjų per vandenį nėjęs, bet daug galvojęs apie tai. Dabar jis jau pasiruošęs keisti savo gyvenimą. Jis supratęs turįs ant-

žmogiškos energijos atsargą. Kitiems mirtingiesiems reikią miego. Jam – ne. Jis nusprendęs nedelsdamas griebtis to, kas jau seniai jam buvo nulemta, – gelbėti pasaulį. Aš turinti jam padėti.

Atvirai kalbant, man nebuvo nemalonu girdėti apie visa tai. Greičiau man net patiko. Tai, kad Brajenas mes rinkotyrą, o aš doktorantūrą, ir mes dviese imsimės gelbėti pasaulį, buvo man net labai prie širdies. Iš esmės aš visą laiką raginau jį mesti rinkotyrą. Mėginau sugundyti nors trumpam išvažiuoti paklajoti po Europą. Bet Brajenas niekada nesutikdavo. Jis buvo atsidavęs rinkotyrai, lyg tai būtų buvęs paskutinis didysis kryžiaus žygis.

Kai tą šeštadienį ėjome per miestą, jo elgesys sutrikdė mane labiau negu beprotiškos kalbos. Jis norėjo, kad mes užsimerkę eitume per gatves degant raudonai šviesai (tam, kad įrodytume, jog esame dievai). Užsukęs į krautuvę, prašydavo krautuvininkų parodyti įvairių prekių, pavartydavo kiekvieną rankose, pakiliai apibūdindavo ir išeidavo lauk. Kavinėse prieš atsisėsdamas pažaisdavo su cukrine ant kiekvieno stalelio. Žmonės spoksojo į jį. Kartais krautuvininkai ar padavėjai jam sakydavo: „Nesijaudink, bičiuli, atsipalaiduok, bičiuli“, o retkarčiais išprašydavo lauk. Visi jautė, kad kažkas negerai. Jo jaudulys zvimbė ore. Brajenui tai buvo tik dieviškumo įrodymas.

– Matai, – sakė jis, – jie žino, kad aš Dievas, ir nežino, kaip reaguoti.

Man buvo dukart sunkiau, nes iš dalies aš tikėjau Brajeno teorija. Išskirtinius žmones eiliniai dažnai laiko bepročiais. Jeigu Dievas iš tikrųjų sugrįžtų, jie turbūt uždarytų jį į psichiatrijos ligoninę. Aš buvau Leingo sekėja anksčiau negu Leingas paskelbė savo darbus. Bet drauge aš bijojau mirties.

Kai pagaliau antrą valandą nakties grįžome namo, Brajenas tebebuvo įsiaudrinęs ir visiškai žvalus, nors aš jaučiausi išsekusi. Jis norėjo parodyti man savo galią. Norėjo įrodyti, kad gali mane patenkinti. Jis nebuvo dulkinęs manęs apie šešias savaites, bet dabar jo neįmanoma buvo sustabdyti. Jis varė kaip mašina, neleisdamas sau baigti, bet versdamas mane pasiekti orgazmus vieną po kito. Po pirmų trijų kartų man viską ėmė skaudėti ir aš norėjau liautis. Prašiau, kad jis nustotų, bet jis nenustojo. Tvatino mane kaip koks žudikas su kirviu. Aš verkiau ir maldavau.

– Brajenai, būk geras, liaukis, – kūkčiojau.

– Manei, kad aš negaliu tavęs patenkinti! – suklykė jis. Jo akys buvo paklaikusios. – Matai! – šaukė jis varstydamas mane. – Matai! Matai! Matai!

– Brajenai, prašau nustoti!

– Ar tai ne įrodymas? Ar tai ne įrodymas, kad aš Dievas?

– Prašau nustoti, – inkščiau.

Pagaliau nustojęs jis šiurkščiai ištraukė savo vis dar kietą penį ir sugrūdo man jį į burną. Bet aš taip verkiau, kad negalėjau jo čiulpti. Gulėjau ant lovos ir raudojau. Aš nežinojau, ką daryti. Pasilikti su juo vienu du nenorėjau, bet kur man eiti? Pirmą kartą aš iš tikrųjų pradėjau suvokti, kad jis pavojingas.

Staiga Brajenas palūžo ir pravirko. Jis norėjęs išsikastruoti. Norėjęs, kad mūsų santuokoje nebebūtų geismo. Jis norėjęs būti kaip Abeliaras. O aš kad būčiau kaip Eloiza. Jis norėjo atsikratyti visų kūniškų troškimų, kad galėtų išgelbėti pasaulį. Norėjęs būti švelnus kaip eunuchas. Švelnus kaip Kristus. Pervertas strėlių kaip šventas Sebastijonas. Jis

apsikabino mane abiem rankomis ir verkė mano glėbyje. Aš glosčiau jam plaukus, tikėdamasi, kad jis pagaliau užmigs. Bet užmigau pati.

Nežinau, kiek buvo valandų, kai atsibudau, bet Brajenas jau seniai nemiegojo – gal net visą naktį. Nusvirduliavau į vonios kambarį ir pirmiausia, ką tenai pamačiau, buvo primityvus piešinys, lipniąja juostele priklijuotas prie veidrodžio. Jame buvo nupieštas mažas žmogelis su nimbu ir milžinišku stačiu peniu. Kitas su ilga barzda buvo užsimojęs jam trenkti. Už jų abiejų – didžiulis erelis (panašus į Amerikos erelį), tik su akivaizdžiai vyriška erekcija. „Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia", – Brajeno pakeverzota apačioje.

Nuėjau prie savo stalo miegamajame. Mano kartotekos kortelės (su užrašais disertacijai) buvo pasklidusios ant grindų po stalu kaip konfeti. Ant stalo gulėjo knygos: visi Šekspyro ir Miltono tomai atversti ir tam tikri žodžiai apvesti įvairių spalvų rašalu. Iš pradžių neįžiūrėjau jokios sistemos ar kodo, bet paskui atkreipiau dėmesį į nirtulingas pastabas paraštėse. Tokias frazes, kaip „O, velnias!" arba „Dvinugaris žvėris!", arba „Moterija per daug žiauri!" Šekspyro ir Miltono puslapiai apiberti smulkiai suplėšyto dvidešimties dolerių banknoto skutais. Kitur ant stalo mėtėsi iš albumų išplėštos reprodukcijos. Visose buvo vaizduojamas arba Dievas, arba Kristus, arba šventas Sebastijonas.

Nulėkiau į svetainę ieškoti Brajeno ir radau jį sukaliojantį stereogrotuvo stiprintuvo rankenėlę. Skambėjo Gleno Guldo atliekamos *Goldbergo variacijos*. Jis paleisdavo muziką visu garsu, o paskui staiga pritildydavo, išgaudamas savotišką sirenos efektą.

– Kokiu garsumu gali klausytis Bacho šioje visuomenėje? – klausė jis. – Šitaip? – Jis paleido muziką garsiau. – Ar taip tyliai? – Jis pritildė taip, kad vos buvo girdėti. – Matai! Nėra kaip klausytis Bacho šioje visuomenėje!

– Brajenai, ką tu darei su mano disertacija? – Tai buvo retorinis klausimas. Aš puikiai žinojau, ką jis su ja padarė. Brajenas žaidė su stiprintuvu apsimesdamas, kad negirdi manęs.

– Ką tu darei su mano disertacija?

– Kaip garsiai šioje visuomenėje galima paleisti Bachą, kad neatvažiuotų policija?

– Ką tu darei su mano disertacija?

– Tokiu garsu galima? – Jis pagarsino.

– Ką tu darei su mano disertacija?

– Ar taip tyliai? – Jis pritildė garsą.

– Ką tu darei su mano disertacija?

– Tokiu garsumu?

– Brajenai! – surikau iš visų plaučių. Jokio atsako. Sugrįžau prie rašomojo stalo ir sėdėjau tenai žiūrėdama į jo paliktą „parodą“. Norėjau jį užmušti arba pati nusižudyti. Bet tiktai verkiau.

Įėjo Brajenas.

– Kaip manai, kas pateks į dangų? – paklausė jis.

Aš neatsakiau.

– Ar Bachas pateks? Ar Miltonas pateks? Šekspyras pateks? Šventas Sebastijonas Niekdarys pateks? Abeliaras Kastratas pateks? Sinbadas Jūreivis pateks? Ar Tinbadas Oreivis pateks? Džinbadas Žygeivis pateks? Normanas Meileris pateks? Vinbadas Miegeivis pateks? Finbadas Kryžeivis pateks? Rinbadas Kareivis pateks? Džoisas pateks? Džeimsas pateks? Dantė pateks, ar jis jau ten buvo?

Homeras pateks? Jeitsas pateks? Hardis pateks su stačiu? Rablė pateks kaip varlė? Vijonas pateks kaip žiponas? Seras Reilis pateks kaip paršelis? Mocartas pateks lengvai? Maleris pateks sunkiai? El Grekas pateks su žaibo trenksmu? Ar elektros lemputės pateks?

Aš atsisukau pasižiūrėti į jį. Jis pašėlusiai mostagavo rankomis ir šokinėjo.

– Elektros lemputės tikrai pateks į dangų! – šaukė jis. – Pateks! Pateks!

– Išvarysi mane iš proto! – užrikau galutinai suerzinta.

– Tu pateksi į dangų! – suklykė jis ir sučiupęs mane už rankos nusitempė prie lango. – Eime į dangų! – Jis atplėšė langą ir persisvėrė pro jį.

– Liaukis! – isteriškai suklikau. – Aš daugiau šito nebekęsiu! – Ir pradėjau jį purtyti. Jis, matyt, tikrai išsigando, nes sugriebė mane už gerklės ir ėmė smaugti.

– Užsičiaupk, – užriko jis. – Policija atvažiuos!

Bet aš jau nebeklykiau. Jis dar smarkiau suspaudė man gerklę. Aš jau buvau beprarandanti sąmonę.

Nežinau, kodėl vis dėlto nepasmaugė. Gal tiesiog atsitiktinai man pasisekė. Nežinau, kuo tai paaiškinti. Tik žinau, kad tada, kai jis mane paleido, aš visa drebėjau ir gaudžiau orą (prisimenu, vėliau pastebėjau mėlynes ant kaklo). Aš įsmukau į spintą koridoriuje ir tupėjau ten tamsoje kramtydama kelius ir kūkčiodama. „O Dieve, o Dieve, o Dieve“ vis aikčiojau. Paskui kažkaip suėmiau save į nagą ir paskambinau šeimos gydytojui. Jis buvo Ist Hamptone. Tada savo motinos psichiatrui. Šis buvo Ugnies saloje. Paskambinau tuometiniam savo psichiatrui. Jis buvo Velflite. Paskambinau sesers Rendės draugei, kuri buvo psichiatrijos ligoninės

socialinė darbuotoja. Ji pasakė, kad skambinčiau į policiją arba daktarui – bet kokiam daktarui. Brajenui psichozė ir greičiausiai jis pavojingas. Aš neturinti likti su juo viena.

Jeigu susiruošei sirgti birželio sekmadienį, verčiau tai padaryti paplūdimio kurorte. Kitaip nerasi jokio daktaro. Pagaliau prisiskambinau vyrukui, kuris pavadavo mano terapeutą. Jis tuojau pat atvažiuos, išgirdau. Po penkių valandų jis atvažiavo. Per visą tą laiką Brajenas buvo stebėtinai prislopęs. Sėdėjo svetainėje ir klausėsi Bacho, tarsi nugrimzdęs į transą. Aš sėdėjau miegamajame bandydama susivokti, kas atsitiko. Mes apsimetėme nematantys vienas kito. Ramybė po audros.

Pagaliau Brajeno bėda turi pavadinimą. Dabar lengviau jos atsikratyti. Išgirdusi, kad jam „psichozė“, pajutau palengvėjimą. Tai liga, kurią galima gydyti, problema, kurią galima spręsti. Kas įvardyta, nebe taip baugina. Be to, tai sumažino mano kaltę. Tokia Viešpaties valia. Tai savotiškai guodė. Visos natūralios nelaimės yra paguodžiančios, nes jos dar kartą patvirtina mūsų bejėgiškumą, kuriuo nustotume tikėję, jei to nebūtų. Kartais, kai žinai, koks esi bejėgis, savotiškai nusiramini.

Mes išgyvenome popietę drauge su Johanu Sebastianu Bachu. Kaip rašė poetas Kongrevas (jis tikrai dabar lošia kortomis su Mocartu), „muzikos kerai visas širdies audras nuramdo“. Kai pagalvoju, kiek kartų Bachas man padėjo sunkią valandą, neabejoju, kad jis taip pat danguje.

Daktaras Stivenas Perlmateris atėjo penktą – be galo atsiprašinėdamas ir suprakaitavusiais delnais. Nuo tos valandos mūsų gyvenimas priklausė nuo gydytojų ir pasipūtėliško jų kategoriškumo. Mano vyras Brajenas, patikino mane

daktaras Perlmateris, esąs „labai rimtai sergantis jaunuolis". Jis žadėjo „pamėginti jam padėti". Iš pradžių pamėgino suleisti jam torazino, bet Brajenas pašoko ir išdūmė pro užpakalines duris laiptais žemyn (visus trylika aukštų) tiesiai į Riversaido parką. Mes su daktaru vijomės jį, suradome, sustabdėme, įtikinome grįžti, paskui jis vėl išlėkė, mes vėl vijomės, vėl įtikinome grįžti ir taip toliau. Kitos smulkmenos nemalonios ir šiurkščios. Nuo tada hospitalizacija pasidarė neišvengiama. Brajenas jau buvo visiškai apimtas panikos ir jo manijos darėsi vis įvairesnės. Kitos dienos buvo košmariškos. Iš Kalifornijos atskridę Brajeno tėvai nedvejodami pareiškė, kad Brajenas sveikas, o aš išprotėjusi. Jie bandė neleisti jam vartoti jokių vaistų ir nuolat šaipėsi iš gydytojų (nors, reikia pripažinti, pastarieji to prašyte prašėsi). Jie ragino jį palikti mane ir grįžti namo į Kaliforniją – tarsi atsidūręs toli nuo manęs jis savaime pasveiktų. Perlmateris nukreipė Brajeną pas psichiatrą, kuris penkias dienas galantiškai mėgino apsieiti be ligoninės. Tačiau tai buvo tuščias darbas. Nuolat bendraudami su Brajeno motina ir tėvu, Brajeno bosu, „Stebuklingos putos" darbuotojais, buvusiais gera linkinčiais Brajeno profesoriais ir daktarais, mes jau nebeturėjome savo gyvenimo. Persekiojamas būsimų savo globėjų, Brajenas kasdien vis labiau kraustėsi iš proto.

Penktąjį rytą po daktaro Perlmaterio vizito nuėjęs prie Belvederio bokšto Centriniame parke ir nusirengęs beveik plikai, Brajenas pamėgino užsikarti ant bronzinio karaliaus Jogailos (su sukryžiuotais kardais rankose ir t. t.) arklio ir atsisėsti šalia karaliaus. Galiausiai policininkai nuvežė jį į Sinajaus kalno psichiatrijos ligoninę (sirenos kaukia, torazinas liejasi kaip vynas), ir, neskaitant kelių savaitgalių, kai jį buvo išleidę, mes daugiau niekada nebegyvenome kartu.

Tačiau mūsų santuoka visai išblėso tik po kokių aštuonių mėnesių. Kai Brajenas pakliuvo į Sinajaus kalno ligoninę, jo tėvai persikėlė pas mane, nuo ryto iki vakaro dėl visko mane kaltino, kas vakarą grūdosi su manim į ligoninę ir niekada neleisdavo mums pasilikti dviese ilgiau kaip dešimt minučių. Lankyti ir šiaip buvo skirta tik valanda nuo šešių iki septynių, ir jie buvo pasiryžę net ir ten laikyti mus skyrium. Be to, kai aš būdavau su Brajenu viena, jis nuolat puldavo mane. Vadino mane Judu. Kaip aš galėjusi jį čia uždaryti? Negi nežinojusi, kad pakliūsiu į septintąjį ratą – išdavikų ratą? Negi nežinojusi, kad mano nusikaltimas Dantės knygoje pats niekingiausias? Negi aš nežinojusi, kad jau ir taip esu pragare?

Kažin ar pragare būna blogiau negu man tą vasarą. Ką tik buvo žlugęs Diemo režimas ir budistai toliau aukojosi savo mažos paslaptingos ir vis labiau žinomos pasaulyje Vietnamo šalies labui. Beris Goldvoteris kandidatavo į prezidentus siūlydamas atkirsti visą rytinę pakrantę ir nuplukdyti į jūrą. Iki Džono Kenedžio žūties buvo likę metai. Visa tauta gyveno viltimi, kad Lindonas Džonsonas nugalės rinkimuose Goldvoterį ir išsaugos taiką. Du baltieji jaunuoliai Gudmanas ir Šverneris bei prie jų prisidėjęs juodaodis Čenis, iškeliavę į pietus prie Misisipės padėti registruoti rinkėjų, rasti užkasti bendrame šiurpiame kape. Tai buvo pirmoji iš ilgų ir karštų vasarų, kai Harleme ir Bedford-Stiuvesano rajone kilo riaušės. O Brajenas vis dar buvo ligoninėje ir kliedėjo apie tai, kaip jis gelbės pasaulį. Be abejo, žmonijai jis buvo kaip niekad reikalingas.

Mūsų gyvenimai išsiskyrė. Ne iš karto ir ne todėl, kad sutikau kitą. Kol Brajenas buvo ligoninėje, aš niekur nei-

davau. Buvau užsidariusi, man reikėjo atsigauti. Tačiau ilgainiui ėmiau jausti, kad be jo esu kur kas laimingesnė, kad jo nesutramdoma energija mane iščiulpdavo, o nežabotos fantazijos skurdino mano pačios vaizduotę. Pamažu ėmiau girdėti savo pačios mintis ir tuo didžiuotis. Įsiklausyti į savo svajones. Atrodė, kad penkerius metus gyvenau lyg kokiame aido kambaryje ir staiga buvau iš jo išleista.

Istorijos pabaigą sudaro jos atomazga. Aš mylėjau Brajeną ir jaučiausi nežmoniškai kalta, kad gyvendama be jo jaučiuosi geriau negu su juo. Be to, jau nebegalėjau juo pasikliauti po to, kai jis mėgino mane pasmaugti. Aš tik taip sakiau, kad jam atleidau, bet kažkas mano viduje niekada neatleido. Aš jo bijojau, ir tai galiausiai sužlugdė mūsų santuoką. Pinigų klausimas, kaip įprasta, tik pagreitino eigą. Po trijų mėnesių Sinajaus kalno ligoninėje Mėlynojo kryžiaus fondo draudimas išseko, ir Brajenas turėjo būti perkeltas kitur. Arba turėjo gultis į valstybinę ligoninę (tai kėlė šiurpą mums abiem), arba į privačią (už kurią reikėtų mokėti apie du tūkstančius dolerių per mėnesį). Prieš mus iškilo neįveikiama piniginė siena.

Tada įsikišo jo tėvai – norėdami ne padėti, bet pakankinti. Jeigu aš leisianti jį į Kaliforniją, jie sumokėsią už privatų gydymą. Kitaip – nė penso. Kurį laiką gyvenau su šiuo ultimatumu ir galiausiai nusprendžiau, kad neturiu pasirinkimo.

Rugsėjį išsiruošėme į Kaliforniją – ne dengtu furgonu, bet „Boeing-707" ir su papildomu kroviniu – mano tėvu ir smegenų džiovintuvu. Oro linijos nebūtų sutikusios skraidinti Brajeno namo be jį lydinčio psichiatro, o tai kartu reiškė, kad keturi iš mūsų turėjo skristi pirmąja klase ir per pertraukas tarp raminamųjų vaistų graužti makadamijų riešutus.

Tai buvo įsimintinas vakaras. Brajenas buvo toks sudirgęs, kad aš net užmiršau savo skrydžio baimę. Mano tėvas be atvangos rijo raminamąsias tabletes ir drąsino mane, o džiovintuvas (skaistaus veido dvidešimt šešerių metų ordinatorius, kuris prilygo mums visišku neišmanymu) buvo įsitempęs ir jam nuolat reikėjo mano patikinimų. Motušė Izadora rūpinosi jais visais. Ir jėgų netekusiais dievais ir tėtušiais.

La Džolos „Linda Bela“ klinikoje buvo griežtai palaikoma savanoriško apsisprendimo iliuzija. Visos seselės vaikščiojo su „bermudais“, o daktarai su sportiniais šortais, velvetinėmis kelnėmis ir golfo kepuraitėmis. Pacientai taip pat vilkėjo kasdienius drabužius. Visas personalas rodė smagų nusiteikimą, apsimesdami, kad „Linda Bela“ – tai sveikatingumo gydykla, o ne vieta, į kurią patenki, kai kiti jau nebežino, ką su tavimi daryti. Daktarai patarė neužtęsti atsisveikinimo scenų. Paskutinį kartą mudu su Brajenu matėmės Senojo Testamento skaitymo kambaryje, ir kalbėdamas su manimi jis nuožmiai daužė molio gabalą į stalo paviršių.

– Tu jau nebesi dalis manęs, – pareiškė jis. – Anksčiau tu buvai dalis manęs.

Aš pagalvojau, kaip skausminga buvo būti jo dalimi ir kad aš jau buvau kone užmirštanti, kas esu, bet nutylėjau.

– Aš sugrįšiu, – pasakiau.

– Kam? – atžariai metė jis.

– Todėl, kad aš tave myliu.

– Jeigu mylėtum mane, nebūtum čia atvežusi.

– Tai netiesa, Brajenai, gydytojai sakė...

– Pati supranti, kad gydytojai nieko nežino apie Dievą. Jiems neduota to suvokti. Bet aš maniau, kad *tu* žinai. Bet tu tokia kaip visi. Už kiek sidabrinių mane pardavei?

– Aš tik norėjau, kad tau pagerėtų, – teisinausi.

– Lyginant su kuo? O jeigu man ir pasidarytų geriau, iš kur jie tai žinotų, patys būdami tokie ligoniai?

– Norėjau, kad tau pagerėtų tiek, kad nebereikėtų gerti vaistų... – pasakiau.

– Šūdas, ir tu tai žinai. Jie pradeda gydyti nuo vaistų, o paskui jais matuoja tavo sveikatos lygį. Jeigu vaistai silpni, tau pablogėja. Jeigu stiprūs – pagerėja. Jokios logikos. Ir kam apskritai reikia tų vaistų? – Jis iš visų jėgų plojo molgalį į stalą.

– Žinau, – pasakiau.

Įdomiausia, kad aš jam pritariau. Be abejo, gydytojų požiūris į sveikatą ir ligą buvo kone beprotiškesnis negu Brajeno. Be abejo, jie tokie riboti, kad jeigu Brajenas iš tiesų būtų Dievas, jie to nesuprastų.

– Viskas priklauso nuo tikėjimo, – pasakė jis. – Visais laikais viskas priklausė nuo tikėjimo. Mano žodis ar daugumos žodis. Tu pasirinkai daugumą. Bet tai nereiškia, jog tai teisinga. Ir blogiausia – tu tai žinai. Man gaila tavęs. Nes tu esi tokia velniškai silpna. Visada galvą nuleidus. – Jis išplojo molgalį į ploną blyną.

– Brajenai, tu turi mane suprasti. Nuo to krūvio aš vos neišprotėjau. Tavo tėvai visą laiką ant manęs klykė. Gydytojai pamokslavo. Aš jau nebežinojau, kas esu...

– Vos neišprotėjai nuo krūvio? *Tu? Kas* užrakintas – tu ar aš? Kas pripumpuotas torazino – tu ar aš? Kas parduotas į vergiją – tu ar aš?

– Mes abu, – atsakiau verkdama. Didelės sūrios ašaros riedėjo skruostais tiesiai į lūpų kampučius. Jų skonis man patiko. Ašarų skonis toks paguodžiantis. Tarsi galėtum išverkti naujas įsčias ir susirangyti jose. Alisa savo ašarų jūroje.

– Mes abu! Tai bent pokštas!

– Tai tiesa, – pasakiau, – mes abu sužeisti. Ne tu vienas jauti skausmą.

– Eik, – tarė jis imdamas išplotą molio gabalą ir pradėdamas volioti iš jo gyvatę. – Keliauk į vienuolyną, Ofelija. Kad nori, gali nusiskandinti...

– Tu tarsi nė neatsimeni, kad kėsinaisi į mano gyvybę. Ar ne?

– Tavo gyvybę! Jeigu tu mane mylėtum – jeigu žinotum, ką, po galais, reiškia pasiaukojimas – jeigu nebūtum tokia išlepinta zyzlė, neplepėtum man šitų niekų apie savo gyvybę!

– Brajenai, nejaugi tu neatsimeni?

– Ko neatsimenu? Aš prisimenu, kaip tu mane uždarei – štai ką aš prisimenu...

Staiga man toptelėjo, kad yra dvi versijos to košmaro, kurį mes išgyvenome drauge – jo versija ir mano versija – ir kad tos versijos visiškai nesutampa. Brajenas ne tik neužjaučia manęs, jis nieko apie tai nežino.

Jis netgi neprisimena įvykių, dėl kurių atsidūrė ligoninėje. Kiek dar yra mūsų tikrovės versijų? Mano versija, Brajeno, jo tėvų, mano tėvų, gydytojų, seselių, socialinių darbuotojų... Begalė versijų, begalė tikrovių. Mes su Brajenu drauge išgyvenome košmarą, o dabar pasirodo, kad mes nieko drauge neišgyvenome. Mes įžengėme į savo patyrimą per tas pačias duris, bet paskui kiekvienas pasukome į savo tunelį ir, po vieną apgraibomis tamsoje stumdamiesi į priekį, galiausiai išlindome priešinguose žemės galuose.

Brajenas žiūrėjo į mane šaltai, kaip į nuožmiausią priešą. Nė už ką gyvenime negaliu prisiminti tų paskutiniųjų žodžių, kuriuos pasakėme vienas kitam išsiskirdami.

Mudviem su tėvu iki skrydžio į Niujorką buvo likusi popietė ir vakaras. Išsinuomoję automobilį nuvažiavome į Tichuaną ir nusipirkome šiek tiek brokuotą pinjatą* – neįtikėtinai ryškios purpuro spalvos asiliuką. Mes ėjome gatvėmis, kalbėdamiesi apie „vietines spalvas“, apie akis badantį žmonių skurdą ir bažnyčių prabangą.

Mano šešiasdešimtmetis tėvas, vis dar dailus, penkiolika metų jauniau atrodantis vyriškis, didžiuojasi savo išvaizda bei retėjančiais plaukais ir vaikšto pasišokinėdamas kaip kad ir aš. Mes atrodome panašūs, mūsų panaši eisena, abu mėgstame sąmojus ir kalambūrus ir vis dėlto kažkodėl nerandame bendros kalbos. Atsidūrę vienu du, mes visada jaučiamės nepatogiai – tarsi kiekvienas žinotume siaubingą paslaptį apie mūsų santykius, bet negalėtume apie tai kalbėti. Kokia tai galėtų būti paslaptis? Prisimenu, kaip jis belsdavo į mano sieną tarp mūsų miegamųjų, kad man būtų ramiau ir aš nebijočiau tamsos. Prisimenu, kaip keitė man paklodę, kai trejų metukų prisišlapinau į lovą, kaip virino man pieną, kai buvau aštuonerių ir negalėjau užmigti. Prisimenu, kaip jis kartą (po to, kai jiedu su mama buvo žiauriai susibarę ir aš tai mačiau) pasakė man, kad jie gyvens kartu tik „dėl manęs“... bet jeigu buvo kas daugiau – vaiko tvirkinimas ar pirminė trauminė scena – mano kiaurai išanalizuota atmintis kol kas to nesiekia. Kartais kokio nors muilo gabaliuko (ar kitokio naminio daikto) kvapas staiga atneša kažkokį seniai užmirštą vaikystės prisiminimą. Tada imu galvoti, kiek dar *kitų* prisiminimų paslėpta nuo manęs atminties nišose, ir mano smegenys ima atrodyti kaip pas-

* Piñata– įvairių pavidalų ryškiaspalvis popierinis konteineris su saldainiais ar žaislais viduje (*isp.*).

kutinioji didžiulė *terra incognita*, kurioje vieną dieną atrasiu naujus pasaulius. Įsivaizduokite dingusį Atlantidos žemyną ir visas nugrimzdusias vaikystės salas, laukiančias, kad jas atrastume. Vidinė erdvė, kurios mes niekada nesame kaip reikiant ištyrinėję. Pasauliai pasauliuose. Ir nuostabiausias dalykas, kad jie mūsų laukia. Jeigu mes jų neatrandame, tai tik todėl, kad dar nesusikūrėme tinkamos kelionei transporto priemonės – erdvėlaivio, povandeninio laivo ar eilėraščio, kuris mus ten nugabentų.

Iš dalies būtent dėl to aš ir rašau. Iš kur aš sužinosiu, ką galvoju, jeigu apie tai neperskaitysiu? Mano rašymas yra erdvėlaivis ar povandeninis laivas, kuris nugabena mane į nežinomus pasaulius mano galvoje. Tuomet kelionė yra begalinė ir nevarginanti. Jeigu išmoksiu pasistatyti reikiamą transporto priemonę, galėsiu susirasti dar daugiau teritorijų. Ir kiekvienas naujas eilėraštis yra nauja priemonė, pritaikyta nugrimzti kiek giliau (ar skristi kiek aukščiau) nei ankstesnioji.

Mano santuoka su Brajenu iširo, ko gero, tą dieną, kai ėjau Tichuanos gatvėmis su savo pokštininku tėvu. Jis iš visų jėgų stengėsi būti linksmas ir paslaugus, bet aš buvau panirusi į savo kaltės jausmą. Sprendžiau dilemą: jeigu leisiuosi Brajeno sulaikoma ir mėginsiu toliau su juo gyventi, kuoktelėsiu arba mažų mažiausiai prarasiu savąjį „aš“. Bet jeigu paliksiu jį vieną su jo beprotybe ir gydytojų priežiūra, atiduosiu jį likimo valiai tada, kai mano pagalba jam labiausiai reikalinga. Tam tikra prasme aš buvau išdavikė. Aš turėjau pasirinkti jį arba save, ir aš pasirinkau save. Mane iki šiol dėl to graužia sąžinė. Kažkur giliai galvoje (drauge su

nugrimzdusiais vaikystės prisiminimais) įstrigęs švytintis idealios moters paveikslas, tarytum kokia žydaitė Grizelda*. Ji yra Ruta, Estera, Jėzus ir Marija, sudėti į viena. Ji visada atsuka kitą skruostą. Ji yra priemonė, indas, neturintis jokių savo reikmių ir troškimų. Kai vyras ją muša, ji atleidžia. Kai jis serga, slaugo. Kai serga vaikai, ji slaugo juos. Ji verda, tvarko namus, eina apsipirkti, tvarko sąskaitas, išklauso visų bėdas, lanko kapus, ravi piktžoles, sodina vaismedžius, šveičia grindis ir tyliai sėdi antrame sinagogos aukšte, kol vyrai bamba maldas apie moterų nevisavertiškumą. Ji sugeba absoliučiai viską, išskyrus rūpintis savimi. Ir slapta man visuomet būna gėda, kad aš ne jinai. Gera moteris paaukotų savo gyvenimą vyro beprotybei globoti ir puoselėti. Aš nebuvau gera moteris. Aš turėjau per daug kitokių planų.

Nepasirūpinusi Brajenu, grąžinau dvigubą skolą Čarliui Fildingui. Juk negali sakyti, kad susidėjau su Čarliu (jis atsirado netrukus po skyrybų su Brajenu) vien tik iš gryno mazochizmo – sveiko, gero, „normalaus moteriško mazochizmo". Įdomu, kaip mes kitam vyrui atiduodame tai, ko neišnaudojome su pirmuoju. Psichologinė „antro sueities užėjimo" atmaina.

* Giovanni Boccaccio „Dekamerono" novelės veikėja.

TRYLIKTA DALIS

Dirigentas

Ar tai žemės drebėjimas, ar tik šokas?
Ar tai vėžlių sriuba, ar tik pastarnokų?
Ar tai tik kokteilis – tas džiaugsmas krūtinėj,
O gal Makojaus muzika rinktinė?
Ar taip ir įvyks, kaip jaučiu, ar ne?
Ar tai bus Bachas, ar tiktai Kolo Porterio daina?

Cole Porter *At Long Last Love* (1938)

Čarlis Fildingas („Čarlzas“, kai reikdavo pasirašyti) buvo aukštas, kumštelėjęs vyras, panašus į Amžinąjį žydą. Jo nosis buvo nenormaliai ilga, kumpa ir plačiomis šnervėmis, o nedidelė burna nuleistais lūpų kampučiais teikė veidui rūgščią išraišką – pusiau paniekinamą, pusiau melancholišką. Jo oda buvo nesveikai pageltusi, subjaurota paauglystės spuogų, kurie ir dabar kartkartėmis jį apnikdavo. Jis dėvėjo brangius sportinius tvido švarkus, kurie kabėjo ant jo kaip ant vielinio pakabo, o kelnių keliai buvo ištampyti. Seno palto kišenės pūpsojo prikimštos knygų minkštais viršeliais. Iš aptrinto kiaulių odos portfelio kyšojo dirigento lazdelė.

Jeigu būtumėte sutikę jį metro ar Šrafto restorane (už kurį jis mokėdavo iš savo tėvo sąskaitos), iš jo išraiškos būtumėte pamanę, jog jis kažko gedi. Iš tikrųjų jis ne gedėjo – nebent iš anksto savo tėvo (kurio pinigus turėjo paveldėti).

Kartais, laukdamas, kol jam atneš pietus (vištieną su baltu padažu, karštą karamelę su šokoladiniais ledais), jis išsitraukdavo orkestro partitūrą ir, laikydamas dešinėje lazdelę, imdavo diriguoti įsivaizduojamiems muzikantams. Jis darydavo tai nė kiek nesidrovėdamas ir visai netrokšdamas atkreipti aplinkinių dėmesio. Jis tiesiog nematydavo žmonių.

Čarlis (jo motina pavadino jį taip Bonio Princo Čarlio garbei, ir Čarlis iš esmės buvo žydų princas) gyveno vieno kambario bute Ist Vilidže. Tame pačiame rajone, kur gyveno jo skurstantys protėviai. Žaliuzės, apaugusios suodžiais ir po kojomis girgždantis smėlis, kai basomis eidavai per grindis. Aplinka buvo spartietiška: nišoje įrengta virtuvėlė, kurios spintelės visada tuščios, išskyrus vieną kitą sausų abrikosų dėželę ar maišelį čiulpinukų, nuomojamas pianinas, viengulė lova, magnetofonas, portatyvinis grotuvas, dvi dėžės plokštelių (taip ir neišpakuotos nuo tada, kai prieš dvejus metus parsivežė jas iš tėvų namų). Už lango buvo matyti gaisrininkų kopėčios ir suodinas kiemelis, o kitoje jo pusėje gyveno dvi pusamžės lesbietės, kurios kartais patingėdavo užsitraukti žaliuzes. Čarlis jautė panieką homoseksualams, būdingą žmonėms, kuriems jų pačių seksualumas kelia keblumų. Jis visą laiką vaikščiojo su stačiu, bet labai bijojo pasirodyti vulgarus. Harvardo išsilavinimas privalėjo išnaikinti genų gelmėse žioruojantį vulgarumą, ir nors jis geidė moterų, nenorėjo pasirodyti šiurkštus – nei sau, nei merginoms, kurias mėgindavo suvilioti.

Šiaip ar taip, aš pastebėjau, kad vyrams, kurie nėra tikri genijai, Harvardo išsilavinimas yra amžinas įsipareigojimas. Ne dėl žinių, kurias ten gauna, be dėl to, kad po baigimo ima vertinti save kaip nešančius Harvardo jungą: specifinė aura, atmosfera, tartis, mieli prisiminimai apie Čarlzo upę. Visa tai daro juos infantilius ir verčia lakstyti reklaminių agentūrų koridoriais maskatuojant kaklaraiščiams už nugaros. Tai verčia juos kęsti siaubingą Harvardo klubo maistą ir nutriušusius baldus, kad padarytų įspūdį kokiai jaunai dailiai pupytei savo garbinga bakalauro laipsnio gavimo kilme.

Čarlis turėjo šį Harvardo defektą. Jis baigė su C vidurkiu ir vis dėlto visada įsivaizdavo esąs nepalyginti pranašesnis už mane, nors aš ir priklausiau Fi Beta Kapa draugijai, į kurią patekau tik dėl to, kad tuo pasirūpino *déclassé** Barnardo koledžas. Jis jautė, kad Harvardas brūkštelėjo per jį tobulybės šepetėliu, ir nors gyvenime jį lydi nesėkmės, jis vis tiek yra (Gilberto ir Salivano choras turėtų išdainuoti šią frazę) Harvardo auklėtinis.

Dažniausiai Čarlis miegodavo iki pietų, tada atsikeldavo, papusryčiaudavo žydiško maisto restorane, likusiame iš tų laikų, kai aplinkui gyveno daug imigrantų. Tačiau du kartus per savaitę jis prisiversdavo atsikelti iš lovos devintą ir važiuodavo metro į muzikos mokyklą, kur dirbo fortepijono mokytoju ir dirigavo chorui. Iš to uždirbo menkai, bet gyveno iš lėšų, kurias jam buvo skyręs tėvas patikos fonde. Jis slėpė savo pajamų dydį, tarsi kokią nešvarią paslaptį. Vis dėlto aš visada maniau, kad jeigu ne šykštumas, jis būtų galėjęs gyventi šiek tiek padoriau.

* Deklasuotas (*pranc.*).

Beje, nešvarios šeimyninės paslapties vis dėlto būta, ir gal todėl pinigų klausimas buvo toks keblus. Į Čarlio šeimą pinigai atėjo per dėdę Melą – žymų pseudosaksą, pramoginių šokių atlikėją, kuris 1930-aisiais skriejo per sales glotniai sušukuotais lygiais plaukais, išoperuota nosimi su savo *shikse* žmona. Melas Fildingas per visą gyvenimo karjerą sugebėjo nuslėpti žydišką savo kilmę ir sutiko pasidalyti su šeima savo turtu tik tada, jeigu jie irgi išsioperuos nosis ir pavardes Fildstain pasikeis į Filding. Čarlis nenusileido dėl nosies, bet pavardę pasikeitė. Čarlio tėvas vis dėlto nusirėžė pusę nosies ir atrodė kaip žydas su absurdiškai maža nosimi. Bet svarbiausia, kad Fildstainai išvažiavo iš Bruklino ir įsikūrė Beresforde (tame paauksuotame gete, tuose pseudorūmuose) Centrinio parko Vakarų gatvėje.

Šeimos verslą sudarė pasaulinio garso šokių mokyklų tinklas, parduodantis pagyvenusiems vienišiems žmonėms narystę visam gyvenimui. Tai nebuvo didesnis reketas negu psichoanalizė, religija, grupinė terapija ar rozenkreicerių veikla, tačiau, kaip ir visi tie dalykai, taip pat žadėjo įveikti vienatvę, bejėgiškumą ir skausmą, todėl, žinoma, nuvylė daugybę žmonių. Mokydamasis koledže keletą vasarų Čarlis dirbo šokių studijų versle, bet tik simboliškai. Jis nekentė bet kokio darbo – net jeigu tas darbas tėra suktis šokių salėje su aštuoniasdešimtmete dama, kuri ką tik nusipirko narystę visam gyvenimui už keletą tūkstančių dolerių. Mūsų pažinties pradžioje Čarlis labai jautriai reaguodavo į kalbas apie balinius šokius. Jis nenorėjo, kad kas žinotų, iš ko jo tėvas gyvena. Vis dėlto neretai, būdamas su savo ar mano

draugais, jis paminėdavo žymiojo savo dėdės pavardę. Dvylipumas – labai tinkamas šokiui motyvas. Jis turi ypatingą savo ritmą.

Tai ką gi Čarlis veikė? Jis rengėsi būti didis. Svajojo apie savo kaip dirigento debiutą – nors nieko nedarė, kad jį pagreitintų – ir rašė simfonijas. Jos visos – neišskiriant nė vienos – liko nebaigtos. Taip pat jis pradėdavo sonatas ir operas (paremtas Kafkos ar Beketo kūriniais). Visos jos liko be pabaigos (bet būdavo pažadėtos dedikuoti man). Gal kitiems jis atrodė nevykėlis, tačiau sau – romantiška asmenybė. Jis kalbėdavo apie „tylą, tremtį ir sumanumą". (Tyla: nebaigtos simfonijos. Tremtis: jis išsikėlė iš Beresfordo į Ist Vilidžą. Meistriškumas: jo ryšys su manimi.) Jis išgyveno sunkumus, su kuriais savo kūrybos pradžioje susiduria visi menininkai. Kaip dirigentui, jam dar neišmušė jo valanda, be to, tas faktas, kad jis ne homoseksualas, jo manymu, yra trūkumas. Kaip kompozitoriui, jam teks įveikti pasaulį ištikusią muzikos stiliaus krizę. Tačiau tai – laiko klausimas. Reikia planuoti dešimtmečiais, o ne metais.

Sėdėdamas prie pianino ar blynelių „Pas Ratnerį", Čarlis įsivaizduodavo, koks jis bus, kai visa tai pagaliau padarys – žilstelėjusiais smilkiniais, pagarbus, ekscentriškai apsirengęs. Padirigavęs naują savo operą Metropoliteno operoje jis kartu su visais skubės į „Pusinę natą" pasiklausyti kylančių džiazo muzikantų improvizacijų. Atpažinusios jį ten koledžo merginos vaikysis autografų, ir jis dalys juos sąmojingai replikuodamas. Vasarą užsisklęs savo viloje Vermonte ir kurs sėdėdamas prie Bechsteino po švieslangiu virš galvos neišeidamas iš studijos, nebent intelektualiai pasikalbėti su

jaunais poetais ir kompozitoriais, atvažiavusiais į vilą jam iš paskos. Tris valandas per dieną jis rašys autobiografiją – tokiu stiliumi, kuris, pasak jo, bus panašus į Prusto ir Ivlino Vo (mėgstamų jo tėvo autorių). Bus ir moterų. Vagneriškų sopranų storais užpakaliais su duobutėmis, tarsi nužengusių iš Piterio Pauliaus Rubenso drobių. (Čarlį traukė apkūnios – netgi putlios – moterys. Aš jam visada atrodžiau per liesa, o užpakalis per mažas. Jeigu būčiau likusi su juo, ko gero, būčiau virtusi dramble.) Po sopranų seks moterys literatės: poetės, dedikuojančios jam knygas, skulptorės, apsėstos idėjos, kad jis pozuotų joms nuogas, romanistės, iš susižavėjimo jo asmenybe pasirinkusios jį kaip pagrindinį savo *romans à clef* * prototipą. Jis, ko gero, niekada neves, net ir dėl vaikų. Vaikai (kaip jis dažnai sakydavo) įkyrūs. Žodis „įkyrus“ (tariamas taip, lyg būtų išskirtas kursyvu) visada buvo vienas mėgstamiausių. Tačiau jis dar nereiškė griežčiausio pasmerkimo (netgi „banalus“ nereiškė, nors jis mėgdavo ir jį). „Vulgarus“ – štai kokiu žodžiu jis reikšdavo didžiausią savo panieką. Vulgarūs būdavo, žinoma, žmonės, taip pat ir knygos, muzika bei tapyba, tačiau Čarliui pasitaikydavo net ir vulgaraus maisto. Kartą, kai žymusis dėdė pasikvietė jį į „La Pavillon“ viešbučio restoraną, jis pasakė: „Šitie blyneliai *vulgarūs*“. Jis ištarė žodį su ilga pauze tarp dviejų priebalsių – tarsi tarp „vul“ ir „gar“ jo širdis būtų suvirpėjusi nujausdama artėjantį praregėjimą. Tarimas Čarliui taip pat daug reiškė.

Be to, pamiršau paminėti patį svarbiausią dalyką – ogi tai, kad aš buvau beprotiškai jį įsimylėjusi (kirčiuojamas žodis „beprotiškai“). Cinizmas atsirado vėliau. Man jis buvo

* Užšifruotų romanų (*pranc.*).

ne pasipūtęs, spuoguotas jaunuolis, bet pasakiško žavesio asmenybė, būsimasis Lenis Bernstainas. Žinojau, kad jo šeimos svetainė (puošta šampano spalvos šilku ir uždangstyta polietileno plėvelėmis) buvo šimtą kartų vulgaresnė negu manoji. Įtariau, kad Čarlis turi daugiau snobizmo negu išmanymo. Žinojau, kad jis niekada nesimaudo, niekada nevartoja dezodoranto ir labai nerūpestingai šluostosi užpakalį (tarsi vis dar laukdamas, kol mamytė ateis jam pagelbėti), tačiau aš krausčiausi dėl jo iš proto. Leidau sau būti žemesnė už jį. Šiaip ar taip, jis paties universaliausio iš visų menų gerbėjas. Aš – kukli proziška plunksnagraužė. O svarbiausia, jis skambino pianinu, kaip mano tėvas. Kai jo pirštai užgaudavo klavišus, mano kelnaitės sudrėkdavo. Tie akordai! Tie kreščendai! Tie diezai! Tie bemoliai!

Ar girdėjote tą nežmonišką posakį „kutenti dramblio kaulus"? Štai kuo mane Čarlis išvarė iš proto. Kartais mes netgi dulkinomės ant pianino kėdutės metronomui tiksint.

Mes susipažinome juokingomis aplinkybėmis. Kas gali būti juokingiau už poeziją, skaitomą per televiziją? Tai nėra nei poezija, nei televizija. Tai, jums leidus, „švietimas".

Laida ėjo per tryliktą kanalą, ir tai buvo tarsi septynių menų mišrainė, o tarp jų – nė vieno įsimenančio. Kodėl ji buvo pavadinta „švietėjiška", niekas neturėjo supratimo. Joje dalyvavo septyni jauni „menininkai", ir kiekvienam buvo skirta po keturias minutes pasirodyti. Be jų, dar buvo toks išverstakis pypkę papsintis senas pirdyla Filipsas Hardtekas, kuris ėmė iš mūsų visų interviu, pateikdamas suktus klausimus, kaip antai: „Kas, jūsų manymu, yra įkvėpimas?" arba „Kokią įtaką vaikystė turi jūsų kūrybai?" Šiems (ir kitiems) klausimams buvo duodamos dar keturios minutės. Hardte-

kas, be šou vedėjo darbo, prisidurdavo pragyvenimui rašydamas recenzijas ir pozuodamas viskio reklamai – tos dvi veiklos rūšys turėjo daugiau bendra, negu atrodė iš pirmo žvilgsnio. Škotiškas viskis visada būdavo „lengvas" ir „švelnus", o knygos visada „gaivališkos" ir „stiprios". Tereikėjo jam gerklę gerai praplauti, ir pasipildavo epitetai. Kartais jis vis dėlto susipainiodavo ir knygą pavadindavo „lengva" ir „švelnia", o viskį „gaivališku" ir „stipriu". Dvidešimties metų senumo viskiui ir nusenusiems autoriams, išleidusiems savo memuarus, Hardtekas turėjo atsargoje žodį „išlaikytas". O jauniems autoriams ir šviežiam viskiui Hardtekas dažniausiai išrėždavo: „Aitrokas".

Dauguma laidoje dalyvavusių „menininkų" buvo verti Hardteko. Vienas jaunas kvailys, pasivadinęs „kindariu", pademonstravo keturias minutes ištęsto mirguliuojančio filmo apie dvi (o gal tris) amebas, šokančias pseudopodija į pseudopodiją; juočkis dailininkas, prisistatęs tapytoju aktyvistu, bet tiktai dažantis kėdes (keistas pacifistinis užsiėmimas aktyvistui tapytojui); sopranas su itin geltonais ir itin atsikišusiais dantimis (Čarlis keturias minutes akompanavo jos vibruojančiam Pučiniui); muzikantas, grojantis perkusinių instrumentų sekcija, Kentas Blasas, kuris chaotiškai blaškėsi čia mušdamas būgną, čia barškindamas ksilofoną, žuvų akvariumus, puodus bei keptuves; modernaus baleto šokėjas, nuolat pabrėžiantis žodį „šokis", liaudies protesto dainų atlikėjas, kurio bruklinietiška tartis, apgludinta dikcijos pamokų, buvo apverktinos būklės; ir buvau aš.

Kelioms eilėraščių skaitymo minutėms jie įstatė mane į pilkos faneros rėmą, iki kurio turėjau pasilypėti savotiškais pastoliais. Čarlis buvo kaip tik po manimi, sėdėjo prie pia-

nino ir spoksojo man po sijonu. Kol perskaičiau savo poeziją, jo žvilgsnis kiaurai pradegino man šlaunis. Kitą dieną jis man paskambino. Aš jo neprisiminiau. Tada jis pasakė, kad norėtų sukurti muziką mano eilėms, taigi sutikau su juo papietauti. Aš visada naiviai tikėdavau tokiomis gudrybėmis. „Ateik pas mane, ir aš pritaikysiu melodiją tavo eilėraščiams." Ir aš visada ateinu. Ar bent jau einu.

Tačiau Čarlis nustebino mane. Kai atidariau duris, išvydau prakaulų, nesipraususį ir kumpanosį vyriškį, tačiau restorane jis parodė milžinišką savo žinių bagažą apie Kolą Porterį, Rodžersą, Hartą ir Geršviną: žinojo visas dainas, kurias tėvas skambindavo pianinu, kai buvau maža. Netgi nežinomas Kolo Porterio dainas, beveik užmirštas Rodžerso ir Harto iš mažai žinomų miuziklų, nepopuliarias Geršvino dainas – jis žinojo jas visas geriau net už mane, nors aš puikiai įsimindavau nesunkius jų tekstus. Būtent tada aš absurdiškai įsimylėjau jį ir iš nesipraususio kumpanosio jis virto princu – tikriau sakant, pianinu grojančiu žydų princu. Kai tik jis baigė deklamuoti paskutinį „Padarykime tai" posmą ir nesupainiojo nė vieno žodžio, aš buvau pasirengusi padaryti tai su juo. Paprasčiausias Edipo komplekso atvejis.

Mes parėjome namo ir sugulėme į lovą. Bet Čarlis taip džiaugėsi savo sėkme, kad buvo niekam tikęs partneris.

– Diriguok mane, – liepiau jam.

– Man regis, pamečiau lazdelę.

– Gerai, tada diriguok kaip Mitropulas – vien rankomis.

– Tu esi tikras lobis, – pasakė jis maldamasis po antklode. Tačiau nei lazdele, nei rankomis – nieko jam neišėjo. Jis kaleno dantimis ir visas tirtėjo. Gaudė orą kaip emfizema sergantis ligonis.

– Kas atsitiko? – paklausiau.

– Tiesiog negaliu patikėti, kad tu toks lobis. – Jis čia kūkčiojo, čia duso. – Ar tu po šito dar norėsi mane matyti? – paklausė maldaujamu balsu. – Pažadėk, kad nenusiteiksi prieš mane!

– Manai, kad aš kokia pabaisa? – apstulbau. Visi mano motinystės instinktai sukilo pamačius tokį bejėgiškumą. – Tik gyvatė galėtų tave atstumti.

– Paskutinį kartą tokią ir užtaikiau, – sudejavo jis. – Ji išstūmė mane pro duris ir išmetė į prieškambarį drabužius. Vieną kojinę pamiršo. Turėjau grįžti metro viena koja basnirčiomis. Gyvenime didesnio pažeminimo nebuvau patyręs.

– Brangusis, – pasakiau liūliuodama jį.

Matydama Čarlio kūkčiojimus, dusimus ir drebulius, turbūt galėjau susiprotėti jį esant emociškai nestabilų, bet kur tau. Man tai bylojo vien tiktai apie jo jautrumą. Princesė ant žirnio. Viskas suprantama. Premjeros jį pribaigė. Mes bet kada galime drauge padainuoti Kolą Porterį, užuot dulkinęsi. Tačiau jis užmigo mano glėbyje. Dar nė vieno nebuvau mačiusi taip miegančio. Jis gargė, burbuliavo, gadino orą ir blaškėsi. Jis vaitojo ir krūpčiojo. Jis netgi krapštė savo spuogus per miegus. Aš pusę nakties praleidau be miego apstulbusi jį stebėdama.

Rytą jis atsibudo šypsodamasis ir ištvatino mane kaip eržilas. Aš išlaikiau testą. Neišstūmiau jo lauk. Tai buvo mano apdovanojimas.

Po to draugavome kokius aštuonis mėnesius, paprastai nakvodami pas mane arba pas jį. Aš laukiau, kol bus anuliuota santuoka su Brajenu, ir paskutinius metus mo-

kydamasi humanitarinių mokslų magistrantūroje dėsčiau Niujorko Siti koledže. Aš tebegyvenau tame pačiame bute, kuriame Brajenui pasimaišė protas, ir nenorėdavau ten pasilikti viena naktį, todėl kai Čarlis negalėdavo pasilikti pas mane, važiuodavau su juo į Ist Vilidžą ir miegodavau siauroje jo lovelėje.

Jis kartojo, kad myli, dievina mane ir vis dėlto laikėsi atstu. Jo meilės pareiškimai man atrodė kažkokie keisti, laikini ir nenuoširdūs. Aš siutau, nes tai buvo pirmas kartas, kai kažkas neatsidavė man iki galo. Buvau pratusi visada imti viršų, ir jo laikinumas mane kiršino. Aš vis labiau krausčiausi dėl jo iš proto, o jis atrodė vis laikinesnis. Sena, sena istorija.

Žinojau, kad Paryžiuje yra kita mergina, ilgametė bičiulė iš Radklifo, dabar studijuojanti filosofiją Sorbonoje. Pasak Čarlio, jie buvo tiktai draugai. Viskas baigta, sakė jis.

Ji buvo storulė, tamsiaplaukė ir (kaip jis pasakojo) po akto užmigdavo kaip užmušta. Ji išvažiavo į Paryžių bėgdama nuo jo ir gyveno ten su vaikinu Arfos gatvėje. (Čarlis, kuriam turėjo būti nusispjaut, puikiai žinojo visas smulkmenas.) Bet jeigu tai tiesa, kodėl ji pasirašo savo laiškus jam „Aš tave myliu“? Tik tam, kad turėtų atsarginį ėjimą? O jis? Ar ji jam taip pat atsarginis ėjimas? O gal *aš*?

Visada maniau, kad skaityti svetimus laiškus yra šlykštynių šlykštynė, bet pavydas kursto daryti keisčiausius dalykus. Vieną liūdną rytą Ist Vilidže, kai Čarlis anksti išvažiavo mokyti savo studentų, aš šmurkštelėjau iš lovos kaip kokia šnipė ir (širdis mušė tarsi Solo Gudmano litaurai) ėmiau naršyti jo butą. Aš ieškojau, žinoma, Paryžiaus pašto ženkliukų ir radau – ne kur kitur, o po pilkomis Čarlio glaudėmis.

Sprendžiant iš laiškų, Salomėja Vinfild (gavusi vardą iš senelio Saliamono?) buvo meniška natūra. Be to, ji žaidė su Čarliu žaidimą – vertė beprotiškai pavyduliauti penėdama mažyčiais meilės kąsneliais.

*Cher** Čarlzai [rašė ji]:

Mes (mes!) gyvename čia šeštame aukšte (tau septintas) aptriušusioje lindynėje, kuri vadinasi „Hotel de la Harper“, bet ieškome pigesnio buto. Paryžius dieviškas – Žanas Polis Sartras čia pat už kampo, Simona de Bovuar, Beketas, Ženė – trumpai tariant *tout le monde***.

Brangusis, aš tave myliu. Nemanyk, kad jeigu aš gyvenu su Sebastjenu (jis, beje, gaminą fantastišką muskusą), tai reiškia, kad tu man neberūpi. Man tiesiog reikia šiek tiek paeksperimentuoti, pakvėpuoti, pagyventi, pasirąžyti, pamankštinti raumenis [spėk kokius!] be tavęs.

Aš ilgiuosi tavęs dieną ir naktį, galvoju apie tave, netgi sapnuoju. Tu neįsivaizduoji, kaip nyku gyventi su žmogumi, kuris nežino, ką reiškia BLT sumuštinis, niekada neragavo *blintz**** ir kuris mano, kad ankstesnis Anglijos karalius buvo Karolis. Vis dėlto jis (Sebastjenas) yra malonus, atsidavęs ir [čia visa eilutė buvo užtepliota rašalu] kasdien padeda man pajusti, kaip smarkiai aš vis dar tave myliu.

*Attends-moi, cheri*****
Salė

* Mielasis (*pranc.*).
** Visas pasaulis (*pranc.*).
*** Plono blynelio (*jidiš*).
**** Palauk manęs, brangusis (*pranc.*).

Attends-moi pati!
Bet kaip aš galiu užsipulti Čarlį su laišku, kurį nugvelbiau iš po jo ne per švariausių apatinių? Taigi nusprendžiau verčiau griebtis fabianistinės akylaus stebėjimo strategijos. Savo apmaudą laikiau paslaptyje. Buvau pasiryžusi jį laimėti, pamažu nuvilioti nuo slaptosios laiškų rašytojos.

Birželį mes abu išvažiavome į Europą. Čarlis vyko į dirigavimo konkursą Olandijoje, o aš nusprendžiau aplankyti draugus Jorkšyre, Florencijoje susitikti su senąja bičiule Pija ir drauge paiškylauti pietų Europoje, taip pat pasimatyti su seserimi Rende Viduriniuose Rytuose. Nusprendėme su Čarliu praleisti dvi savaites Olandijoje, o paskui keliauti kas sau. Jis lyg ir turėjo grįžti namo diriguoti oratorijai kažkokiame meno festivalyje, bet tai nebuvo galutinai aišku. Aš slapta tikėjausi, kad mes abu atsisakysime kitų savo planų ir iki vasaros pabaigos keliausime drauge.

Išplaukėme „Karaliene Elžbieta“ turistine klase. Senamadiška Kunardo laivybos kompanija neleido mums gyventi vienoje kajutėje be santuoką liudijančio dokumento (o jo, žinoma, mes neturėjome). Be to, Čarlis buvo šykštus. Iš taupumo jis pasiėmė gultą kajutėje su trimis pagyvenusiais vyrais, o man neliko nieko daugiau kaip tik tenkintis gultu keturių vietų moterų kajutėje. Be jokių, žinoma, langų ir tiesiai virš automobilių skyriaus. Drauge su manimi plaukė vokietė, kuri kalbėjo ir elgėsi kaip Buchenvaldo bestija, kaulėta prancūzė medicinos seselė, kuri knarkė, ir penkiasdešimtmetė anglė mokytoja su megztiniais, tvido kostiumėliais ir batais gofruotais padais. Ji kvepinosi Jardlio *Angliška levanda* ir visa kajutė atsidavė jais.

Per penkias su puse dienos trukusią kelionę mus vargino vienas dalykas – kur pasidulkinti. Mano kajutė netiko, nes prancūzė seselė miegodavo visą dieną, o ponios iš Anglijos ir Vokietijos eidavo gulti devintą. Kartą pamėginome praleisti priešpiečius, kad galėtume pasinaudoti Čarlio kajute, kol visi trys jo senukai valgys, bet vos tik mes įsibėgėjome, vienas jų sugrįžo ir ėmė piktai barbenti į duris. Taigi pradėjome šniukštinėti laivą, ieškodami tinkamos vietos. Reikalas buvo mirtinai prispyręs. Atrodytų, kad tokiame laive kaip „Karalienė Elžbieta", kur pilna visokių nišų ir užkampių, tokią vietą nesunku rasti, deja, jos nebuvo. Patalynės sandėliukai užrakinti, gelbėjimosi valtys kabo taip aukštai, kad neįlipsi, viešosios erdvės buvo per daug viešos, vaikų kambarys pilnas snarglių ir niekur nerasi tuščios kajutės. Pasiūliau pasinaudoti kuria nors pirmosios klasės kajute, kai nieko nebus, bet Čarlis pabijojo.

– O ką, jeigu kas sugrįš? – paklausė jis.

– Ko gero, taip susidrovės, kad neištars nė žodžio, arba iškart nuspręs, kad pataikė ne į savo kajutę ir ims bėginėti ir ieškoti stiuardo, o mes tuo metu dingsime.

Jėzau, nejaugi, palyginti su Čarliu, aš buvau pragmatiška! Koks jis bailus triušelis! Manoji skrydžio baimė bent jau leidžia man skristi lėktuvais, jeigu sutinku kęsti siaubą per visą kelionę, bet jo skrydžio baimė tokia didžiulė, kad jis net negali prisiartinti prie lėktuvo. Juk dėk to mes ir atsidūrėme tokioje nemalonioje padėtyje.

Vietą vis dėlto suradome. Vienintelį apleistą kampelį laive. Tiesiog idealią vietą – tiek simboliškai, tiek praktiškai (išskyrus tai, kad ten nebuvo lovos): žydų ritualinį kambarį turistinėje klasėje.

– Fantastiška! – sucypiau, kai apgraibomis suradę mygtuką įjungėme šviesą ir pamatėme, koks tai kambarys. Kokia aplinka! Suoliukai! Dovydo žvaigždė! Dėl Dievo meilės – netgi Tora! Aš buvau baisiai susijaudinusi.

– Aš apsimesiu, kad esu kokia nors nekalta vestalė, – pasakiau, segdama Čarlio užtrauktuką.

– Bet šitos durys *neužsirakina*! – muistėsi jis.

– O kas čia dabar eis? Tikriausiai ne mūsų bendrakeleiviai Amerikos anglosaksai ir ne anglikonai įgulos nariai. Be to, galime vėl išjungti šviesą. Jeigu kas nors per klaidą atsibels, pamanys, kad gal meldžiamės. Ką jie išmano apie žydų ritualus?

– Ko gero, jie pamanys, kad tu esi liepsnojantis krūmas, – įgėlė jis.

– Labai juokinga. – Aš išsinėriau iš kelnaičių ir užgesinau šviesą.

Tačiau Dievo akivaizdoje mums pavyko pasikutenti tik vieną kartą, nes kai kitą dieną sugrįžome į savo meilės šventovę, ant durų kabėjo spyna. Mes taip ir nesužinojome kodėl. Čarlis, žinoma, buvo įsitikinęs (eilinė jo paranoja), kad kažkas (Dievas?) nufotografavo mūsų energingą kopuliaciją ir taip pat įrašė visas mūsų dejones. Visą likusią kelionę jis buvo apimtas panikos. Jis nė kiek neabejojo, kad Havre mus pasitiks dorovės policijos būrys.

Kitos dienos man buvo tikra nuobodybė. Čarlis sėdėjo viename iš krėslų studijuodamas savo partitūras ir diriguodamas įsivaizduojamiems muzikantams, o aš žiūrėjau į jį, kunkuliuodama iš pavydo Salei, su kuria jis neabejotinai susitiks Paryžiuje. Stengiausi nustumti tas mintis į šalį, bet jos vėl išnirdavo į paviršių kaip saldainio popierėlis, niekaip

neskęstantis Centrinio parko ežere. Ką aš galėjau daryti? Mėginau rašyti, bet nepajėgiau susikaupti. Mintys sukosi tik apie Salę – tą aukščiausios klasės apsimetėlę. Ji laikė Čarlį pamovusi ant kabliuko, kaip kad jis laikė mane. Visos meilės problemos kyla dėl neteisingo pasirinkimo, kad jį kur galai. Aplink – didžiausias pasirinkimas, bet visada susitinki ne su tais žmonėmis, ne tuo laiku, ne toje vietoje. Tie, kurie jau mylimi, gauna dar daugiau meilės, o nemylimieji tampa dar labiau nemylimi. Kuo labiau artėjome prie Prancūzijos, tuo labiau jaučiausi esanti tarp pastarųjų.

Žinoma, Čarlis nelaimėjo konkurso. Prakišo jau per pirmąjį turą. Visi tie parodomieji mokymaisi nepadėdavo jam prisiminti partitūrų. Ne tam jis buvo sukirptas. Užsilipęs ant pakylos atrodydavo toks pat suglebęs, kaip tą pirmąją naktį lovoje. Diriguodamas kraipydavosi visu kūnu. Pečius įtraukdavo, o nugarą išriesdavo nelyginant vamzdelinis makaronas, kai iš jo iškrinta įdaras. Vargšas Čarlis neturėjo charizmos. Gryna Brajeno priešingybė. Aš dažnai pagalvodavau (žiūrėdama į diriguojantį Čarlį), kad jeigu jis būtų turėjęs nors kruopelytę Brajeno charizmos, jis būtų buvęs fenomenalus. Brajenas, žinoma, buvo negabus muzikai. Kad taip sudėjus juodu į vieną! Kodėl aš amžinai randu du tokius vyrus, iš kurių išeitų vienas puikus egzempliorius! Ar tai manojo Edipo komplekso paslaptis? Mano tėvas ir senelis? Tėvas, kuris visada skuba prie pianino, kai tik padėtis pasidaro kebli, ir senelis, kuris įrodinėja marksizmo, modernizmo, darvinizmo ir kitokių -izmų tiesas taip įsikarščiavęs, lyg nuo to priklausytų jo gyvybė?

Ar toks mano likimas blaškytis tarp dviejų vyrų? Vienas bejėgis, švelnus ir beveik abejingas, o kitas toks pašėlęs ir nerimstantis, kad išsunkia visas jėgas?

Būdingas vaizdelis prie Vaitų-Stolofų pietų stalo. Mano motina Džudė garsiai kažką šaukia apie Robertą Ardrį ir savo teritorijos gynimą. Senelis Stolofas (visų vadinamas tėvuku) cituoja Leniną ir Puškiną, paremdamas savo teiginį, kad Pikasas yra apgavikas. Sesuo Chloja liepia Džudei užsičiaupti, Rendė rėkia Chlojai, kad užsičiauptų, Bobas ir Lala viršuje čiūčiuoja savo penketuką. Pjeras ginčijasi dėl ekonomikos su Abeliu. Chloja atakuoja Benetą psichiatrijos klausimais, Benetas nervingai kosi ir nepasiduoda, Rendė koneveikia poeziją, mano senelė (mamulė) siuva ir priekaištauja, kad mes kalbamės kaip sunkvežimio vairuotojai, o aš sėdžiu įsikniaubusi į žurnalą, mėgindama nors taip apsisaugoti (visada spausdintu žodžiu!) nuo savo šeimos.

CHLOJA: Izadora visada ką nors skaito. *Ar tu negali padėti to prakeikto žurnalo?*

AŠ: Kam? Kad galėčiau parėkauti su jumis?

CHLOJA: Tai jau tikrai geriau negu visą laiką skaityti tą prakeiktą *žurnalą*.

MANO TĖVAS (niūniuodamas dainą „Čatanuga čiuku čiuku“): Žurnalą perversi, ir štai jau Baltimorė...

CHLOJA (pakėlusi akis aukštyn tarsi maldaudama Dievo pagalbos): O tėtis visą laiką niūniuoja arba žarsto sąmojus. Nejaugi mes negalime *rimtai* pasikalbėti?

AŠ (skaitydama): Kas nori rimtai pasikalbėti?

CHLOJA: Susvetimėjusi ragana.

AŠ: Taip nemėgsti psichiatrijos, o terminus mielai vartoji.

CHLOJA: Eik šikt.

MAMULĖ (pakeldama akis nuo siuvinio): Gėdykis. Aš niekada nemokiau savo anūkių liežuvio laidyt.

TĖVUKAS (nutraukdamas pokalbį su Džude): *Šlykštu.*
CHLOJA (iš visos gerklės): AR JŪS GALIT UŽSIČIAUPTI IR PAKLAUSYTI MANĘS!

Iš svetainės atsklinda pianino garsai. Tai mano tėvas skambina paties perdirbtą Porterio „Kai jie pradeda šokti beginą", kurią jis atliko prieš daug metų per „Jubiliejaus" miuziklo premjerą Brodvėjuje. *Kai jie pradeda... šokti beginą, širdy atgimsta muzika švelni...*

Jo balsas pasiekia mane pro šiek tiek išsiderinusio kabinetinio „Steinway" rojalio garsus. Tačiau tėvukas ir Džudė net nepastebėjo, kada jis išėjo.

– Šioje visuomenėje, – sako Džudė, – meno standartus kuria spaudos agentai ir ryšių su visuomene atstovai, o tai reiškia, kad tai visai nėra stan...

– Aš visada sakiau, – įsiterpė tėvukas, – kad žmoniją galima padalyti į dvi grupes: sukčius ir pusiau sukčius...

Ir mano tėvas atsako jiems abiem arpedžio akordu.

Mudu su Čarliu graudžiai išsiskyrėme Amsterdame. Centrinėje geležinkelio stotyje. Jis važiavo į Paryžių ir Havrą (o iš ten, kaip sakė, tiesiai atgal į Jungtines Valstijas). O aš – nori nenori – keliavau į Jorkšyrą, ir aš to tikrai nenorėjau. Verksmingas atsisveikinimas. Valgome Amsterdamo silkes ir verkiame abu.

– Geriausia mums bus trumpam išsiskirti, brangioji, – sako jis.

– Taip, – antrinu sukandusi dantis (į kuriuos prilindę silkės). Ir mes bučiuojamės apsikeisdami svogūnseilėmis.

Įlipu į traukinį, važiuojantį į Huką. Mojuoju silkėta ranka. Jis stovi platformoje, siaurapetis, dirigento lazdelė kyšo iš kariško apsiausto kišenės, apšiuręs portfelis prigrūstas orkestro partitūrų, o rankoje – olandiškos silkės. Ir traukinys pajuda. Garlaivyje, plaukiančiame iš Huko į Harvičą, stoviu rūke ir verkiu, galvodama apie tai, kad aš stoviu rūke ir verkiu, ir svarstydama, ar kada nors pajėgsiu panaudoti šią patirtį knygoje. Ilgu raudonu nagu išsikrapštau dar gabaliuką silkės iš tarpdančio ir teatrališkai metu į Šiaurės jūrą.

Jorkšyre gaunu Čarlio laišką, vis dar (žinoma) yra Paryžiuje. „Brangioji, – rašo jis, – nemanyk, kad jeigu aš esu su Sale, tai tavęs jau nebemyliu..."

Aš gyvenu didžiuliame skersvėjų traukiamame Anglijos kaimo name su trenktais bičiuliais anglais, kurie visą dieną gurkšnoja džiną, kad sušiltų, ir varinėja Oskaro Vaildo pobūdžio kalbas, ir aš dešimt dienų praleidžiu aptemusia nuo gėrimo sąmone. Išsiunčiu Pijai telegramą, kad pasitiktų mane Florencijoje anksčiau negu tarėmės, ir mes abi atsikeršijam savo neištikimiems mylimiesiems (jos yra Bostone) miegodamos su kiekvienu Florencijos vyru, išskyrus Mikelandželo *Dovydą*. Tik kas iš to. Mes vis tiek beviltiškai nelaimingos. Čarlis skambina man į Florenciją maldaudamas atleidimo (jis vis dar Paryžiuje su Sale) ir tuo sukelia dar vieną bedžiaugsmę orgiją... Paskui mes su Pija imame atgailauti ir nusprendžiame išsivalyti. Išsiprausiame baltu „Chianti" vynu. Atsiklaupusios prieš Persėjo statulą Lancio lodžoje prašome atleidimo. Užlipame iki pat viršaus į Džoto varpinę ir meldžiamės Džoto dvasiai (tiesą sakant, mums būtų tikusi bet kurios įžymybės dvasia). Dviem die-

noms atsisakome maisto ir geriame tiktai „San Pellegrino" mineralinį vandenį. Prausiamės su „San Pellegrino". Pagaliau, baigdamos išpirkti nuodėmes, nusprendžiame išsiųsti savo diafragmas neištikimiesiems meilužiams, kad dabar *jie* pasijustų kalti. Bet į ką jas suvynioti? Mūsų uragano nusiaubtame pensiono kambaryje Pija po lova randa seną „Motta Panetone" pyrago dėželę, bet aš kiek ieškau, niekaip nerandu tinkamos savajai diafragmai išsiųsti, tad ilgai nedvejodama atsisakau ketinimo. (Kas nuo to pasikeis, jeigu išsiųsiu savo diafragmą Čarliui ir Salei pyrago dėželėje?) Tačiau Pijos tai neatbaido. Ji blaškosi aplinkui ieškodama vyniojamojo popieriaus ir lipniosios juostelės. Greitosiomis rašo adresus. Ji panaši į mane pačią, kai man buvo trylika ir aš patyliukais užsisakinėjau „Kotex" brošiūras mergaitėms, įpakuotas į „paprastą vyniojamąjį popierių".

Mes žygiuojame į „American Express" kompaniją (buvome permiegojusios su puse gašlių jos florentiečių klerkų). Mums liepta užpildyti muitinės deklaraciją. Bet ką į ją įrašyti? „Viena panaudota diafragma?" „Viena gerokai nuzulinta diafragma?" O gal „dėvėtas drabužėlis"? Ar diafragmą galima laikyti drabužiu? Įninkame su Pija aptarinėti šį klausimą. „Tu juk ją *nešioji*", – spiriasi Pija. O aš siūlau siųsti ją į Bostoną kaip senieną, kad nereikėtų mokėti importo įvežimo muito. O ką, jeigu jos paklydėliui bernužėliui tektų sumokėti muitą už jos seną diafragmą? Ar jis dar labiau įsižeistų ir pasijustų kaltesnis?

– Tegu jis eina šikt! – nusprendžia Pija. – Tegu susimoka muitą ir tegu jam būna kuo nemaloniau. – Ir sulig tais žodžiais įvardija banderolės turinį: „Viena florentietiška odinė rankinė – kaina 100 JAV dolerių".

Netrukus po to mūsų keliai su Pija išsiskyrė. Aš nuvažiavau aplankyti Rendės į Beirutą, o ji išvažiavo į Ispaniją ir, nebeturėdama diafragmos, visą likusią vasarą turėjo tenkintis feliacija. Oralinis seksas jai atrodė kuo nekalčiausias užsiėmimas. Juokinga, bet aš tą jausmą labai gerai suprantu. Pagaliau mes buvome geros šeštojo dešimtmečio mergaitės.

Arabai ir kiti gyvuliai

Aš Arabijos šeichas turtingas.
Tavo meilės man baisiai stinga.
Kai tik nakčiai akis tu užmerksi,
Palapinės duris aš praversiu...

Iš Tedo Snyderio, Franciso Wheelerio ir Harry B. Smitho dainos *The Shiek of Araby*

Iš Florencijos *nuskubėjau* į Romą ir tenai sėdau į „Alitalia“ oro linijų lėktuvą, skrendantį į Beirutą.

Pamenu, smarkiai nerimavau dėl visko – pirmiausia, žinoma, dėl skrydžio, paskui dėl to, ar rasiu pas Rendę Čarlio laiškų ir ar arabai nesuuos, kad aš žydė (nors vizoje didžiosiomis raidėmis rūpestingai išvedžiota: „Unitorė“). Žinoma, jeigu jie žinotų, ką tai reiškia, kažin ar tai nepasirodytų jiems dar labiau nepriimtina negu žydų tautybė, nes pusė Libano gyventojų katalikai. Ir vis dėlto siaubingai bijojau būti demaskuota kaip apsimetėlė. Kad ir visiškai neišmaniau judaizmo, nenorėjau savo tikėjimo slėpti. Buvau tikra, kad už šiurpų melavimą Jehova nebesaugos manęs nė tiek (o ir tas tiek ne kažin kas), kiek paprastai saugojo.

Taip pat buvau tikra, kad pasigavau gonorėją miegodama su tais neapipjaustytais florentiečiais. Ak, ko tik aš nebijojau: lėktuvo katastrofos, gonorėjos, grūsto stiklo maiste, botulizmo, arabų, krūties vėžio, leukemijos, nacių, melanomos... Gonorėjos fobija neapleidžia manęs, nors jaučiuosi gerai ir ant savo putės neaptinku jokių žaizdelių ar pakitimų. Aš vis tyrinėju ją ir tyrinėju, ir nors nieko nerandu, vis tiek esu tikra, kad sergu kokia nors lėtine gonorėjos forma. Niekam nesakau, bet žinau, kad mano kiaušintakiai surandėję nuo žaizdų, o kiaušinėliai džiūsta kaip pupų ankštys. Įsivaizduoju visa tai su smulkiausiomis detalėmis. Visi mano negimę kūdikiai džiūsta! Vynuogės, vystančios ant šakos, jeigu galima taip pasakyti. Didžiausias blogumas būti moterimi yra tas, kad jos pačios kūnas yra jai paslaptis. Visą paauglystę išsirietusi apžiūrinėji veidrodyje savo putę. Ir ką matai? Susirangiusių gaktiplaukių vainikėlį, tamsiai raudonas lytines lūpas, rausvą klitorio pavojaus mygtuką, bet niekada to negana. Svarbiausioji dalis nematoma. Neištyrinėtas kanjonas, požeminė ola ir galybė slaptų pavojų, glūdinčių joje.

Pasirodė, kad skrydis į Beirutą buvo duotas man tam, kad išjudintų visas mano paranojas. Virš Viduržemio jūros pakliuvome į įspūdingą audrą: lietus talžė liukus, iš stiklinių liejosi gėrimai ir kas kelios minutės pasirodydavo lakūnas nuraminti keleivių, nors aš netikėjau nė vienu jo žodžiu. (Šiaip ar taip, visada sunku patikėti tuo, kas sakoma itališkai – net *Lasciate Ogni Speranza**. Aš buvau

* Praraskite viltį kiekvienas (*it.*) – Dantės „Dieviškosios komedijos“ frazė.

susitaikiusi su mintimi, kad mirsiu už tai, jog įrašiau „unitorė“ į savo vizą. Tokios nuodėmės Jehova neatleis kaip ir nelemtos pagonybės.

Kai tik pataikydavome į oro duobę ir lėktuvas smukdavo žemyn per penkis šimtus pėdų (o mane suimdavo vėmulys), aš sau prisiekdavau, kad jeigu tik sugrįšiu į *terra firma** sveika gyva, atsisakysiu sekso, kiaulienos ir kelionių lėktuvu.

Kiti lėktuvo keleiviai taip pat buvo ne ta draugija, su kuria būtų smagu numirti. Kai kilo visiška sumaištis ir mes blaškėmės nelyginant amarai, aplimpantys popierinį lėktuvėlį, kažkoks girtas idiotas, kaskart lėktuvui smengant žemyn, užstaugdavo: „Bum!“, o keli kiti pusgalviai isteriškai kvatojo. Iš pasibaisėjimo, kad mirsiu drauge su šitais apgailėtinais subingalviais, o paskui nukeliausiu į pragarą su viza, kurioje įrašyta „unitorė“, visą kelią karštai meldžiausi. Į audrą pakliuvusiuose lėktuvuose ateistų nebūna.

Keista, bet kai tik mes kirtome Kiprą, audra liovėsi (arba liko mums už nugaros). Šalia manęs sėdėjęs riebaluotas egiptietis (ar jų būna kitokių?) suvokė, kad pavojus praėjo, ir pradėjo su manim flirtuoti. Jis leidžiąs Kaire žurnalą ir skrendąs į Beirutą verslo reikalais. Man tikrai nesą ko bijoti, nes jis visada nešiojąs mėlynus karolius, saugančius nuo piktos akies. Tačiau nežinau, ar dėl karolių, ar ne, bet jis man atrodė velniškai baisus. O jis toliau įrodinėjo, kad mūsų abiejų „laimingos nosys“, todėl lėktuvas negali sudužti, jeigu mes juo skrendame. Jis palietė savo nosies galiuką, paskui manąjį ir pasakė: „Matote – laiminga“. „Jėzau, aš sutikau nosių faną“, – pagalvojau. Be to, visai nesidžiaugiau,

* Tvirtą žemę (*lot.*).

kad mūsų nosys panašios. Jo nosis buvo milžiniška kaip Nasero (man visi egiptiečiai atrodo kaip Naseras), o manoji, nors nepasakytum, kad *retroussé**, bent jau daili ir nedidelė. Gal tai ir ne plastinio chirurgo svajonė, bet ir ne Nasero bulvė. Be kita ko, storas jos galiukas byloja apie genetinį kažkokio kiaulasnukio lenko indėlį, kuris išprievartavo vieną iš mano prosenelių per seniai užmirštą pogromą sėslumo ribose esančioje teritorijoje.

O mano egiptietis jau įsišneko ne tik apie nosis. Žvilgtelėjęs į *The Time*, kuris gulėjo atverstas (ir neskaitomas) man ant kelių per visą audrą, bakstelėjo į Jungtinių Tautų ambasadorių (tuometį) Goldbergą ir išmaniai pareiškė, kad jis yra žydas. Jis pasakė tik tiek, bet iš tono ir veido išraiškos buvo aišku, kad daugiau nė neketino nieko pridurti.

Aš įsmeigiau į jį akis (per savo lenkiškos nosies viršų) ir už du centus būčiau pasakiusi „Aš irgi“, bet niekas man nepasiūlė dviejų centų. Kaip tik tada lakūnas pranešė, kad mes leidžiamės į Beiruto oro uostą.

Vis dar virpėdama nuo to trumpo pasikeitimo nuomonėmis kitapus stiklo sienos pamačiau Rendę su didžiuliu pilvu. Maniau, pats gražumas bus muitinėje, tačiau ten viskas vyko sklandžiai. Atrodė, kad mano svainis Pjeras susidraugavęs su visais oro uosto darbuotojais ir aš visur praslydau kaip VIP persona. Tai buvo 1965-ieji ir Viduriniuose Rytuose dar nebuvo tokio chaoso kaip po Šešių dienų karo. Jeigu atvyksti ne iš Izraelio, gali keliauti laisvai kaip į kokią Majamio pakrantę – beje, Libanas kažkuo iš tiesų į ją panašus, netgi tokia pat gausybe plepių kūmučių.

* Riesta (*pranc.*).

Rendė su Pjeru parvežė mane iš oro uosto juodu kaip katafalkas kadilaku, kurį jie buvo atsiplukdę laivu iš Jungtinių Valstijų. Pakeliui į Beirutą mačiau pabėgėlių stovyklą, kurioje žmonės gyveno kartoninėse dėžėse, ir po teritoriją slampinėjo daugybė plikų nešvarių pyplių čiulpdami pirštus. Rendė tuoj pat valdingai pareiškė, esą koks tai akį rėžiantis vaizdas.

– Akį rėžiantis vaizdas. Tik tiek? – paklausiau.

– Ak, nebūk, po galais, tokia liberali geradarė, – atkirto ji. – Kas tu – Eleonora Ruzvelt?

– Ačiū už komplimentą.

– Mane vemt verčia, kai aplink girdžiu verkšlenimus dėl vargšų palestiniečių. Kodėl nesijaudini dėl mūsų?

– Jaudinuosi.

Beirutas – miestas kaip miestas, bet ne toks įspūdingas, kaip galėtum pamanyti iš Pjero pasakojimų. Beveik viskas nauja. Šimtai baltų kaip kukurūzų dribsnių dėžės namų su marmuro terasomis ir visur atnaujinti iškastos gatvės. Rugpjūtį nepakenčiamai karšta ir tvanku, o visa žolė, kiek jos čia yra, parudavusi nuo saulės. Viduržemio jūra mėlyna (tačiau ne mėlynesnė už Egėjo, kad ir ką Pjeras sakytų). Žvelgiant iš kai kurių vietų miestas šiek tiek panašus į Atėnus, tik be Akropolio. Augantis rytietiškas miestas su naujai kylančiais pastatais, kurie užstoja apgriuvusius senuosius. Įsiminė kokakolos reklamos prie mečečių, „Shell" degalinės su arabiškais užrašais, moterys su vualiais ant užpakalinių „Chevrolet" ir „Mercedes-Benzes" sėdynių su užuolaidėlėmis užtrauktais langais, iš kažkur sklindanti arabiška muzika, daugybė musių aplink, moterys mini sijonėliais, blondinės suveltomis šukuosenomis, marširuojančios Hamros gatve,

kur visos kino palapinės reklamuoja amerikietiškus filmus ir knygynuose pilna „Penguin“, „Livre de Poche“, amerikietiškų leidinių bei naujausių Kopenhagos ir Kalifornijos pornografinių romanų. Atrodo, tarsi čia būtų susitikę Rytai ir Vakarai, bet, užuot sukūrę naują įstabų derinį, abu nuėjo šuniui ant uodegos.

Rendės namuose manęs laukė visa šeima – visi, išskyrus mano tėvus – jie buvo Japonijoje ir turėjo šiomis dienomis atvažiuoti. Nors ir daug kartų buvo nėščia, Rendė ir toliau elgėsi taip, lyg būtų pirmoji moteris pasaulyje, turinti gimdą. Chloja niūrinėjo aplinkui laukdama Abelio laiškų (ji draugavo su juo nuo keturiolikos metų). Lala sirgo dezinterija ir visiems iki vieno aiškino kiekvieno priepuolio smulkmenas – nupasakodama netgi šūdo spalvą ir tirštumą. Vaikai, paklaikę nuo visų svečių ir dėmesio, siautėjo terasose arabiškai keikdami tarnaitę (ir ši būdavo priversta bent kartą per dieną krautis daiktus, ketindama išeiti). O Pjeras, kuris panašus į Khalilį Džibraną savo paties tapytame nudailintame autoportrete, vaikštinėjo marmurinėmis milžiniško buto grindimis apsivilkęs šilkinį chalatą ir laidė nepadorius juokelius apie seną Vidurinių Rytų paprotį, kad vyras, vedęs vyriausiąją šeimos dukterį, turi teisę taip pat ir į jaunesnes. Kai liaudavosi terorizavęs mus Vidurinių Rytų papročiais, imdavo skaityti savo eilėraščių vertimus (atrodo, kad visi arabai rašo eiles), kurie man panėšėjo į kūrybą, leidžiamą savo lėšomis:

Mano meilė kaip pėdas kviečių
Žiedais apsipylęs.
Jos akys – du žėrintys topazai...

– Bėda ta, – pasakiau Pjerui gerdama tirštą kaip sirupas arabišką kavą, – kad kviečių pėdai paprastai nežydi.

– Poetinė laisvė, – pasipūtęs atsakė jis.

– Eime į paplūdimį! – pasiūliau, bet visi buvo pervargę, perkaitę, pernelyg apatiški. Buvo akivaizdu, kad aš niekada nesugundysiu jų važiuoti į Baalbeką ar Sidarsą. Damaską, Kairą galima užmiršti. Izraelis buvo čia pat už sienos, bet reikėtų skristi per Kiprą, o po paskutiniojo skrydžio baisu apie tai ir pagalvoti. Be to, dar reikėtų grįžti į Libaną. Taigi aš tik slampinėjau su visais po Rendės namus ir laukiau Čarlio laiškų – o jie ateidavo retai. Taigi turėjau skaityti visų kitų klounų rašliavas: vedusio florentiečio, kuris mėgdavo šnibždėti man nešvankius žodelius, amerikiečio profesoriaus, kuris prisiekinėjo, kad aš pakeičiau jo gyvenimą, vieno „American Express“ pašto skyriaus darbuotojo, kuris įtikėjo, kad aš turtinga nuotaka. Bet man reikėjo Čarlio ir nieko daugiau. O Čarlis norėjo Salės. Aš kankinausi. Pusę Beirute praleisto laiko puoselėjau savo gonorėjos fobiją, tyrinėjau putę veidrodyje ir apsiplovinėjau ant balto marmurinio Rendės bidė.

Kai atvažiavo mano tėvai, apsikrovę dovanomis iš tariamai paslaptingų Rytų, padėtis dar labiau pablogėjo. Pirmas tris dienas Rendė džiaugėsi juos matydama, o paskui pradėjo su Džude savo kovų maratoną, keldamos iš praeities dvidešimties ar dvidešimt penkerių metų senumo įvykius. Rendė kaltino motiną dėl visko: iš pradžių, kad per retai keitė jai sauskelnes, paskui, kad per dažnai; iš pradžių, kad per anksti pradėjo mokyti groti pianinu, paskui, kad nepakankamai anksti pradėjo ją leisti slidinėti. Jos puolė viena kitą kaip pora teismo gynėjų, surengusių kryžminę apklau-

są praeičiai. Aš vis klausiau savęs, kodėl, po paraliais, norėdama pailsėti, aš vėl atvažiavau pas jas? Aš vėl veržte veržiausi išvažiuoti. Jaučiausi kaip gyvas teniso kamuoliukas. Vis ieškau vyrų, kurie padėtų man pabėgti nuo savo šeimos, o paskui bėgu į šeimą, kad ji padėtų pabėgti nuo vyrų. Kai tik atsiduriu namie, noriu iš ten dingti, o kai tik išvažiuoju, vėl noriu sugrįžti. Kaip tai pavadinti? Egzistencinė dilema? Moterų engimas? Žmogiška padėtis? Ir taip, ir anaip vienodai nepakenčiama: aš šokinėju pirmyn ir atgal per savo dvilypumo tinklelį. Vos tik paliečiu žemę, noriu tučtuojau vėl pašokti ir judėti toliau. Ką gi aš darau? Aš juokiuosi. Bet man skauda, kai juokiuosi – nors niekas daugiau to nežino.

Pabuvę kokią savaitę tėvai išvyko į Italiją pasižiūrėti, kaip dirba jų kibirėlių ledui įmonė. Laimė, jie turėjo rimtą verslą ir kai tik šeimyniniai tarpusavio karai įsiliepsnodavo iki bombų mėtymo, jie bet kada galėdavo susidėti daiktus ir išskristi su reikalais. Jie atskrenda pilnais glėbiais dovanų ir gerų jausmų, o išskrenda, kai į paviršių išplaukia nešvarios putos. Visas procesas užima maždaug savaitę. Paskui visus metus jie ilgisi savo kažin kur nusibeldusių vaikų ir stebisi, kodėl jie gyvena taip toli nuo namų. Visą tą laiką, kai aš gyvenau Vokietijoje, o Rendė Beirute, motina liūdnai stebėdavosi, kodėl dvi jos atžalos nusprendė apsigyventi (jos žodžiais tariant) „priešo teritorijoje“.

„Todėl, kad ten geriau priima negu namie“, – atsakiau amžiams užsitraukdama jos nemalonę. Tai buvo šlykšti pastaba, – nuoširdžiai prisipažįstu, – bet kuo aš dar galiu apsisaugoti nuo motinos, jeigu ne žodžiais?

Tėvams išvykus žmonių namuose ne ką sumažėjo: keturios seserys, Pjeras, šeši vaikai (1965 metais buvo tik šeši), auklė ir tarnaitė.

Buvo taip tvanku, kad mes beveik neišeidavome iš kondicionieriaus vėsinamo buto. Aš vis dar norėjau ką nors pamatyti, bet šeimynykščių tingumas buvo užkrečiantis. Rytoj, maniau sau, važiuosiu į Kairą, bet tikrai bijojau važiuoti į Kairą viena, o nei Lala, nei Chloja nebūtų palaikiusios man draugijos.

Panašiai liūdnai viskas klostėsi ir kitą savaitę. Kartą nuėjome į paplūdimio klubą, įsikūrusį uolėtoje pakrantėje, ir Pjeras tol suokė apie Viduržemio jūrą, kol man vidurius susuko. (Jis nuolat skaitė mums paskaitas apie gerą gyvenimą Beirute ir kaip jam pavyko pabėgti nuo „Amerikos vertelgiškumo".) Klube jis supažindino mus su vienu savo draugu ir jo „keturiomis žmonomis". Man pasidarė taip negera, kad užsimaniau tą pat minutę grįžti namo. Bet kur tie mano namai? Su kuo gyventi? Su šeima? Su Pija? Su Čarliu? Su Brajenu? Vienai?

Mūsų šeimą apėmęs tingulys atrodė beprasmis, tačiau iš tikrųjų jis turėjo tam tikrą ritualą. Mes keldavomės apie pirmą, klausydavomės, kaip klykia vaikai, šiek tiek pažaisdavome su jais, sudorodavome milžinišką kalną atogrąžų vaisių, jogurtų, kiaušinių, sūrių, atsigerdavome arabiškos kavos, paskaitinėdavome, kas liko iš paryžietiško cenzorių iškarpyto *Herald Tribune*. (Buvo draudžiama net užsiminti apie Izraelį ar žydus, kaip kad buvo uždrausti ir filmai su žymiaisiais izraelitais Semiu Deivisu jaunesniuoju ir Elizabeta Teilor.) Paskui pradėdavome diskutuoti, kaip praleisime dieną. Šiuo atžvilgiu būdavome tokie pat vieningi kaip arabai, besirengiantys pulti Izraelį. Galėjai iš anksto lažintis, kad visi namiškiai turės skirtingą nuomonę dėl kiekvieno pasiūlymo, kaip praleisti laiką. Chloja siūlys pajūrį, Pjeras –

Biblą, Lala – Baalbeką, vyresnieji berniukai – archeologijos muziejų, mažesnieji – pramogų parką, o Rendė vetuos viską. Kol baigdavome svarstyti, jau būdavo per vėlu kur nors vykti. Taigi pavakarieniaudavome ir žiūrėdavome per televiziją vesterną *Bonanza* (su arabiškais ir prancūziškais subtitrais kone per visą ekraną) arba eidavome į kiną Hamros gatvėje žiūrėti kokio nors kvailo filmo.

Kartais popietinius ginčus nutraukdavo viešnios – Pjero motina ir tetos. Trys senos juodai apsirengusios damos (milžiniškais biustais ir susiraičiusiais ūsais), kurios atrodė tokios panašios, kad vargiai atskirsi. Šaunus būtų dainininkių trio, bet jos mokėjo tik vieną dainą. Ji skambėjo taip: „Kaip jums patinka Libanas? Libane geriau negu Niujorke?“ Ir jos traukė ją be atvangos tik tam, kad klausytumeisi tų žodžių. Aš nieko nesakau, jos buvo gana mielos, bet kalbėtis su jomis nebuvo taip jau lengva. Kai tik jos įžengdavo, Luiza (tarnaitė) tuoj pat atnešdavo kavos, Pjeras staiga prisimindavo turįs susitikimą su verslo partneriu, o Rendė (teisindamasi delikačia savo padėtimi) pasišalindavo į miegamąjį nusnūsti. Lala, Chloja ir aš pasilikdavome pasmerktos kentėti ir be atvangos kartoti priedainį: „Taip, Libanas geriau už Niujorką“.

Nežinau, ar dėl karščio, drėgmės, gyvenimo su šeima, buvimo „priešo teritorijoje“ ar mano depresijos dėl Čarlio, tačiau nebeturėjau jėgų niekur eiti ir nieko daryti. Lyg būčiau ištremta į Lotoso lapų valgytojų kraštą ir laukčiau, kada Beirute mane ištiks mirtis nuo visiško nepaslankumo. Viena diena keičia kitą, orai slegia, ir kam tuščiai priešintis, jeigu taip traukia per dienas dykinėti, kivirčytis su artimaisiais, galvoti apie gonorėją ir žiūrėti TV. Prireikė krizės, kad mes pagaliau išsijudintume.

Reikia pripažinti, jog tai buvo nedidelė krizė – tačiau mums tiko ir tokia. Prasidėjo viskas paprastai. Vieną dieną Rodžeris, šešerių metų pyplys, pasakė Luizai „Ibn sharmuta“. Verčiant pažodžiui, tai reiškia „tavo motina kekšė“ (arba platesne reikšme, „tu bjaurybė“), bet kad ir kaip verstum, Viduriniuose Rytuose tai įžeidimų įžeidimas.

Luiza mėgino išmaudyti klykiantį Rodžerį. O Pjeras rėkė Rendei, kad tik amerikiečiai įsikalę į galvą tokią kvailystę, jog reikia maudytis kasdien, kad tai nesą *natūralu* (mėgstamas jo žodis) ir išdžioviną visus nuostabius odos riebalus.

Rendė atšovė nenorinti, kad jos sūnus smirdėtų lyg paršas kaip tuo garsėjantis jo tėvas, ir pareiškė kiaurai permatanti nedorus jo įpročius.

– Ką tu vadini nedorais įpročiais?

– Ogi tai, kad aš puikiai žinau, ką tu darai, kai aš pasakau, jog nemiegosiu su tavim, kol nenusiprausi po dušu – nueini į vonią, atsuki vandenį ir atsisėdęs ant klozeto dangčio rūkai savo sušiktą cigaretę. – Ji išrėžė visa tai taip pagiežingai, kad kilo baisus barnis.

Rodžeris, žinoma, suprato, apie ką kalbama, ir nesileido Luizos priremiamas prie vonios sienos, kol parodymai nebus apskųsti ir kol nebus paskelbtas nuosprendis. Tačiau Luiza labai spyrėsi ir įsiutęs Rodžeris bloškė jai į veidą šlapią rankšluostį ir suklykė: „Ibn sharmuta!“

Be abejo, Luiza apsiašarojo. Paskui pareiškė išeinanti ir nuskubėjo į savo kambarį dėtis daiktų. Pjeras griebėsi prancūzų aktoriaus manierų ir gražiomis kalbomis bandė ją atkalbėti. Bet veltui. Šį kartą ji buvo nepalenkiama. Pjeras tučtuojau persimetė prie Rodžerio, nors tai iš tikrųjų buvo nesąžininga, nes Rodžeris nuolat girdi tėvą šaukiant

„ibn sharmuta“, kai tik jie kur nors išvažiuoja automobiliu. (Beirute eismo niekas nereguliuoja, užtat visi keikiasi.) Be to, Pjerui patinka, kai vaikai keikiasi arabiškai.

Savaime suprantama, kad visą popietę visi tik klykė ir šaukė, o ant grindų telkšojo balos, ir mes vėl neišsiruošėme apžiūrėti vietos įžymybių ir netgi nenuėjome prie jūros. Tačiau tas įvykis įpareigojo mus atlikti misiją. Mes turėjome parvežti Luizą namo į kaimą kalnuose (Pjero „protėvių kaimą“, kaip jis sakydavo) ir suieškoti dar naivesnę kalnų mergaitę į jos vietą.

Kitą rytą kelias valandas kaip įprasta patriukšmavę, susigrūdome į automobilį ir Viduržemio jūros pakrante pajudėjome kalnų link. Bible sustojome pasigrožėti kryžiuočių pilimi, vangiai prisiminėme finikiečius, egiptiečius, asirus, graikus, romėnus, arabus, kryžiuočius ir turkus, pavalgėme netoliese esančiame jūrų gėrybių restoranėlyje ir nuvažiavome tolyn per saulės išdegintus kalnus, kurie mums atrodė ne menkesnis archeologinis atradimas.

Karkabis, Pjero išliaupsintas „protėvių kaimas“, yra toks mažas miestukas, kad gali pravažiuoti nepastebėjęs. Elektra čia buvo įvesta šešiasdešimt trečiaisiais ir elektros bokštas iš esmės yra aukščiausias statinys. (Be to, tai miestelio įžymybė, kurią kiekvienas gyventojas trokšta tau parodyti.)

Kai įvažiavome į pagrindinę aikštę, kur liesas asilas suko grūdus malančią girnapusę, visi vienas per kitą puolė liesti automobilio, ištempę kaklus apžiūrinėjo mus ir atrodė graudžiai nuolankūs. Buvo matyti, kad Pjerui tai malonu. Tai buvo jo automobilis ir, ko gero, jis norėjo, kad visi manytų, jog mes esame keturios jo žmonos (nors, žinoma, jie žinojo, kad taip nėra). Visa tai atrodė dar liūdniau pagalvojus, kad

beveik kiekvienas miestelio gyventojas yra mažų mažiausiai Pjero pusbrolis ir kad jie visi beraščiai ir vaikšto basi – tad didelio čia daikto padaryti jiems įspūdį?

Važiuodamas pro juos Pjeras taip sumažino greitį, kad vos šliaužė (tegu visi žiopliai gerai apžiūri). Paskui sustojo priešais „protėvių namus“ – mažą kalkėmis balintą plaušamolio statinį su ant stogo augančiomis vynuogėmis, ketvirtainiškais langais be stiklų ir langinių, tik su geležinėmis kaltinėmis grotomis (ir musėmis, laisvai zujančiomis ten ir šen, bet neišvengiamai daugiau į vidų negu laukan).

Mūsų atvykimas sukėlė visuotinį samyšį. Pjero motina ir tetos su baisiausiu įkarščiu šoko gaminti *tabuli* ir *humus*, o Pjero tėvas, kuriam aštuoniasdešimt metų ir jis visą dieną geria araką, išėjo pašauti paukščio vakarienei ir vos nenusišovė pats. Pjero anglų kilmės dėdė Geivinas, dipukas koknis, vedęs tetą Fransuazą dar 1923 metais (ir visus tuos metus Karkabyje gailėjęsis dėl to), atnešė tą rytą nušautą triušį ir ėmė jį doroti.

Name buvo tik kokie keturi kambariai kalkėmis nubalintomis sienomis ir virš visų lovų kabančiais nukryžiuotaisiais (Pjero šeima yra katalikai maronitai) bei nubučiuotais įvairių į dangų kylančių šventųjų paveikslais ant blizgančio žurnalinio popieriaus. Taip pat čia buvo gausu nučiupinėtų Anglijos karališkosios šeimos žurnalinių nuotraukų, na ir pats Jėzus su toga beveik neįžiūrimu nuo bučinių krušos veidu.

Kol buvo ruošiama vakarienė, Pjeras išsivedė mus aprodyti savo „valdų“. Rendė jokiu būdu nesutiko eiti ir liko namie pagulėti pakeltomis kojomis, bet mes visos klusniai nužygiavome per uolas (su basakojų pusbrolių palyda, be perstojo entuziastingai rodančių mums elektros bokštą).

Pjeras kažką burbtelėjo jiems arabiškai – jis norėjo parodyti mums idiliškesnį vaizdą. Ir jis tokį surado čia pat už kalno, – ten tikri piemenys ganė tikras avis po obelim su kirmėlių išėstais vaisiais. Daugiau Pjerui nieko nereikėjo. Jis pragydo „eilėmis“, lyg būtų koks Khalilis Džibranas ir Edgaras Gestas kartu sudėjus. Piemuo! Avys! Obelis! Kaip *žavu*! Kaip *idiliška*. Tai Homeras, Vergilijus ir Biblija. Taigi nuėjome prie piemens – spuoguoto kokių penkiolikos metų vaikėzo – ir pamatėme, kad jis turi japonišką tranzistoriuką, grojantį Frenką Sinatrą, kurį beregint nutraukė arabiškų reklaminių dainelių popuri. Tada *saftig** septyniolikmetė Chloja išsitraukė vieną mėtinę cigaretę iš pakelio ir pasiūlė jam, o jis paėmė ją kaip galėdamas nerūpestingiau ir su visko mačiusio žmogaus išraiška. Paskui tas žavingas piemuo išsitraukė iš savo žavingos kišenės žavingą dujų žiebtuvėlį. Kai jis pridegė Chlojai cigaretę, nebeliko abejonių, kad beveik visą savo gyvenimą jis praleido filmavimo aikštelėje.

Po vakarienės visi miestelyje gyvenantys giminaičiai (beveik visas miestelis) atėjo į svečius. Daug kas pasižiūrėti televizoriaus (kadangi Pjero teta viena iš nedaugelio žmonių Karkabyje jį turi), bet tą vakarą jie atėjo pasižiūrėti ir mūsų. Moterys apsupo mus ir tik sutrikusios spoksojo, bet kartais imdavo čiupinėti mano plaukus (arba Chlojos, arba Lalos), ir iš jų marmaliavimo galėjai suprasti, kad jos pamišusios dėl blondinių. Taip pat plekšnojo mus visur kur lyg kokios neregės. Viešpatie, sunku apsakyti, koks tai jausmas, kai tave plekšnoja koks tuzinas ūsuotų po du šimtus svarų sveriančių Libano moteriškių. Mane suėmė panika. Ar plekšnodamos

* Sultinga (*vok.*).

jos gali suprasti, kad mes žydės? Aš buvau tikra, kad gali. Bet klydau. Nes kai atėjo laikas teikti mums dovanas, aš gavau sidabrinį rožinį, rankomis megztą keturiasdešimt šešto dydžio raudonos angoros megztinį (jis man buvo iki kelių) ir mėlynų karoliukų vėrinį ant grandinėlės (nuo visiems žinomos piktos akies). Tad aš neatsisakiau nė vieno amuleto. Dėkinga priėmiau visų dievybių tarpininkavimą.

Kai dovanų teikimo ceremonija baigėsi, visi susėdo žiūrėti televizoriaus – daugiausia buvo kartojamos įvairios amerikietiškos laidos. Liusilė Bol, mirksinti dirbtinėmis blakstienomis, Raimondas Beris Perio Meisono vaidmenyje ir per visą ekraną siaučianti balta subtitrų pūga. Per raides negalėjai įžiūrėti aktorių veidų.

Matydama, kaip tie pastoraliniai tipažai myli Liusilę Bol ir Raimondą Berį, norom nenorom įtikėsi meno universalumu. Aš galvojau apie ateitį, kai Amerika perkels savo šlovingąją civilizaciją į kitas Saulės sistemas. Ir tada visi tie tarpplanetiniai tipažai sėdės kaip prirakinti prie ekranų ir susižavėję žiūrės į Liusilę Bol ir Raimondą Berį.

Giminaičiai niekaip nėjo namo. Jie gėrė kavą, vyną ir araką, kol teta Fransuaza ėmė grąžyti storas rankas. Mes visi buvome išsekę ir norėjome miego, ir Pjero dėdė Geivinas, užuot išmetęs visus lauk, nepastebėtas išėjo iš kambario, užsilipo ant stogo ir pradėjo sukalioti anteną, kol vaizdas ekrane virto vienais zigzagais. Per kelias minutes svečiai išsiskirstė. Man buvo duota suprasti, kad dėdė Geivinas gana dažnai gauna lipti ant stogo.

Suguldyti mus buvo keblu. Rendė, Pjeras ir vaikai turėjo miegoti Pjero tėvo name kalno papėdėje. Lala ir Chloja – dalytis viena lova kitos tetos namuose greta. O aš gavau ats-

kirą kambarį nedideliame tetos Fransuazos namo priestate. Jau verčiau būčiau miegojusi su Chloja ir Lala negu viena tame bauginančiame kambaryje su Nukryžiuotuoju ir purvinais garsiosios karalienės portretais. Tačiau lovoje nebuvo vietos trims, tad atsiguliau viena, linksmindama save prieš miegą mintimis apie sienomis lakstančius skorpionus, mirtinus vorų įkandimus ir tai, kaip aš nusisuksiu naktį sprandą, kai man reikės be žibintuvėlio susirasti lauke išvietę. Ak, buvo daug temų, kurias galėjo gvildenti fobijomis sergantis protas daugybę nemigo valandų.

Apsėsta visokiausių baimių gulėjau gal pusantros valandos, o tada išgirdau girkštelint atidaromas duris.

– Kas čia? – paklausiau dunksinčia širdimi.

– Ššš... – tamsus šešėlis prislinko arčiau. Vyras po lova.

– Dėl Dievo meilės! – persigandau.

– Ššš – tai tik aš, Pjeras, – pasakė Pjeras. Paskui jis priėjo ir atsisėdo ant mano lovos.

– Jėzau, aš maniau, kad koks prievartautojas.

Jis nusijuokė:

– Jėzus nebuvo prievartautojas.

– Turbūt ne... O kas yra? – Tokiomis aplinkybėmis sunku parinkti tinkamus žodžius.

– Tu atrodai tokia nusiminusi, – pasakė jis apsimestinai švelniai.

– Ko gero. Pernai vasarą visos tos beprotybės su Brajenu, o dabar Čarlis...

– Man sunku matyti mažąją sesytę tokią nusiminusią, – pasakė jis glostydamas man plaukus. – Ir kažkodėl nuo tos „mažosios sesytės“ man per nugarą perbėgo pagaugai.

– Ar žinai, kad visada galvoju apie tave kaip apie mažąją savo sesytę, ką?

– Tiesą sakant, nežinojau, bet malonu girdėti, tik man viskas bus gerai. Nesijaudink. Aš žadu grįžti namo ir pakeliui kelioms dienoms dar kartą stabtelėti Italijoje. Mano bilietas leidžia man pabūti Romoje. Čionykštis klimatas man nelabai tinka. Be to, Lala su Chloja kitą savaitę vis tiek skris į Niujorką, o čia darosi vis karščiau ir karščiau... – iš susijaudinimo vapėjau nežinia ką. O Pjeras jau išsitiesė šalia ant lovos ir apkabino mane rankomis. Ką aš turėjau daryti? Jeigu pradėsiu gintis kaip nuo paprasčiausio prievartautojo, jis įsižeis, o jeigu pasuksiu mažiausio pasipriešinimo keliu ir imsiu jam antrinti, bus kraujomaiša. Jau nekalbant apie tai, kad Rendė tikriausiai mane užmuš. Bet ką man sakyti? Kokios etiketo taisyklės galioja tokiu atveju?

– Nemanau, kad tai labai gera mintis, – mykteléjau silpnu balsu. Pjero rankos jau buvo palindusios po mano naktiniais ir glostė man šlaunis. Aš nebuvau tokia akmeninė, kaip norėjau pasirodyti.

– Kokia mintis? – paklausė jis nerūpestingai. – Juk natūralu, kad broliukas myli savo sesytę... – Ir toliau darė tai, kas natūralu.

– Ką tu pasakei? – paklausiau atsisėsdama.

– Kad yra visiškai natūralu, kai broliukas myli savo sesytę... – Vos ne psichologo Alberto Elio paskaita?

– Pjerai, – švelniai tariau, – ar tu niekada neskaitei „Lolitos“?

– Negaliu pakęsti tokios dirbtinės prozos, – pasakė Pjeras susierzinęs, kad sutrukdžiau jam.

– Bet tai juk *kraujomaiša*, – pasakiau pabrėždama pastarąjį žodį.

– Ššš – tu visus pažadinsi... Nesijaudink, nepastosi. Mes padarysime tai graikiškai, jeigu nori...

– Dieve mano, aš visai ne dėl pastojimo jaudinuosi, o dėl kraujomaišos! – Tačiau mano argumentas nė per aguonos grūdą nesumažino Pjero ryžto.

– Ššš, – pasakė jis jėga guldydamas mane ant pagalvio. Jis buvo kaip tie vaikinai, kuriuos sutikau Italijoje. Jeigu priešiniesi todėl, kad iš tikrųjų nenori, jie mano, kad bijai pastoti, ir siūlo visokias alternatyvas – analinį, oralinį aktą, abipusę masturbaciją – bet ką, išskyrus „NE". Pjeras pasikėlė aukščiau prie galvūgalio ir pasiūlė mano burnai savo stovintį penį... Galutinis sprendimas. Aš įnirtingai kovojau su savimi. Taip lengva būtų paklusti. Pačiulpti ir baigta. Kas mano gyvenime pasikeis dėl to, kad kartą pačiulpsiu?

– Negaliu, – pasakiau.

– Nagi, – paragino Pjeras, – aš tave išmokysiu.

– Aš ne tą turiu galvoje. Aš sakau, kad negaliu, kad tai amoralu...

– Tai nesunku, – pasakė jis.

– Žinau, kad nesunku, – atsakiau.

– Žiūrėk, – pasakė jis, – tau tik reikia...

– Pjerai! – suklykiau. Pjeras skubiai užsisagstė savo pižamos sagas ir išrūko iš kambario.

Kurį laiką sėdėjau jausdama kambaryje savo klyksmo vibracijas ir laukiau, kas bus toliau. Nieko. Namuose buvo tylu. Tada aš susigrabaliojau ranka chalatą ir šlepetes ir išėjau ieškoti Lalos ir Chlojos. Buvau pasiryžusi kuo greičiau išvažiuoti iš Libano. Palikti Vidurinius Rytus ir daugiau niekada jų akyse neberegėti.

Ėmiau leistis kalvele prie namo, kuriame jos nakvojo, kas žingsnis klupinėdama už akmenų ir medžių šaknų. Pamažu akys priprato prie tamsos, ir aš įžiūrėjau Karkabio stogus su

virš jų iškilusiu elektros bokštu. Civilizacija! Šią minutę kas antrame tvarte ir ganykloje berniukai turbūt kruša avis arba savo seseris. Ir kas čia blogo? Iš tikrųjų, ko gero, nieko blogo, bet aš negaliu. Gal aš davatka? Kokios moralės dilemos dėl vieno niekingo pačiulpimo. Todėl, kad jeigu pradėsi čiulpti savo sesers vyrą, netrukus pereisi prie savo motinos vyro, bet Viešpatie? – juk tai tėtis!

Nors tavo smegenų džiovintuvas primygtinai tvirtina, kad iš tikrųjų tu geidi tėčio. Tai kodėl santykiavimas su juo yra toks neįmanomas dalykas? Gal reikia pačiulpti tėtį ir viskas išsispręs? Gal tai vienintelis būdas įveikti baimę?

Pirštų galiukais perėjau tetos Simonos svetainę (pro muzikaliai knarkiančius tetą Simoną ir dėdę Georgą) ir radau Chloją ir Lalą, sėdinčias lovoje ir skaitančias pornografinę knygiūkštę *Orgijų mergaitės*. Ant lovos mėtėsi dar gal dešimt kitų knygų tokiais pavadinimais: *Paauglystės incestas*, *Pasikeitimas partneriais*, *Šeimos tipas*, *Mano sesuo ir aš*, *Mano dukra*, *Mano žmona*, *Nekaltybės valia*, *Trumpas ir ilgas*, *Visos vietos tinka*, *Kelionė aplink pasaulį*, *Geismingi laiškai*. Lala garsiai skaitė vieną itin poetišką pastraipą. Nė viena jų nė nedirstelėjo mano pusėn.

Jo šlaunys ėmė smarkiau judėti [Lalos balsas skambėjo teatrališkai] *artėjant orgazmui. Jaučiau, kaip jo kūnas bumpsi į mane, stamantrus mikas iki paskutinio colio užpildė moterišką mano kanalą ir man norėjosi klykti iš malonumo. Jaučiau, kaip mano viduje prasidėjo išsiveržimai, ir putės syvai nutekėjo manuoju meilės lataku, suvilgydami įkaitusį jo kotą ir padėdami jam slysti...*

...Kodėl pornografinių knygų herojų niekada nekankina tokios dvejonės, kokios kankina mane? Tarsi jie būtų vien tik milžiniški organai, aklai puolantys vienas kitą tamsoje.

– Ar galite trumpam nutraukti tą paistalynę ir pasikalbėti su manim? – griežtai paklausiau.

– Ar tik čia nepersistengta? – atsiliepė Lala mojuodama knygiūkšte.

– Klausykit, mažosios pagedėlės, mes turime tikrų faktų, taigi verčiau atidėkite į šalį savo lektūrą ir skirkite man šiek tiek dėmesio... – Lala žvilgtelėjo į Chloją, Chloja į Lalą ir abi pradėjo kikenti, lyg būtų žinojusios kažką tokio, ko nežinojau aš.

– Nagi, kas čia dabar?

Jos juokėsi kaip bendrininkės.

– Kvaišos, sakykit, kas yra?

– Tu nori mums pasakyti, kad Pjeras mėgino tave suvilioti? – paklausė Lala vis dar krizendama.

– Iš kur, po galais, tu žinai?

– Nes jis tą patį norėjo padaryti su manimi.

– Ir su manimi, – pridūrė Chloja.

– Turbūt juokaujat.

– Mes nejuokaujam, – atsakė Lala. – Jeigu juokautume...

– Tai kas atsitiko?

– Nieko, aš pradėjau juoktis ir išstūmiau jį iš lovos, o Chloja sako, kad padarė tą patį, nors aš nelabai ja tikiu...

– Ragana! – suklykė Chloja.

– Gerai jau gerai... aš tavim tikiu.

– Ir po viso šito jūs šitaip lyg niekur nieko čia sėdit?

– O ką? – nerūpestingai paklausė Lala. – Jis visiškai nepavojingas... Jis tik šiek tiek susijaudinęs. Rendei visą gyvenimą pilvas ant nosies lipa.

– Šiek tiek susijaudinęs? Tu vadini tai susijaudinimu? Aš vadinu tai kraujomaiša.

– Ak, Viešpatie, Izadora, jau kai tu pasakysi... Po galais, juk jis tavo svainis... Tai netikra kraujomaiša.

– Ne?

Man regis, aš pasijutau nusivylusi.

– Jis apskritai nesiskaito, – pasakė Lala paniekinamai, – bet esu tikra, kad rašydama tu sugebėsi pavaizduoti visa tai kuo šlykščiau. (Lala jau tada nekentė mano kūrybos.)

– Aš pasistengsiu, – atšoviau.

Mums grįžtant iš Karkabio su nauja tarnaite Pjeras per visą kelionę buvo šaltas kaip ledas ir nekalbus. Nebent atkreipdavo mūsų dėmesį į kokį vietovės objektą.

Arabai, galvojau aš, prakeikti arabai. Kokią neadekvačią kaltę jaučiau dėl savo smulkių seksualinių nusižengimų! O pasaulyje yra žmonių, daugybė žmonių, kurie daro ką nori ir nė sekundės dėl to nesigaili – kol niekas jų nepričiumpa. Kodėl turiu nešioti tokio hipertrofuoto superego prakeikimą? Ar dėl to, kad esu žydė? Ką vis dėlto Mozė davė gero žydams išvedęs juos iš Egipto ir dovanojęs jiems vienatinio Dievo sampratą, sultinį su macų kukuliais ir amžinos kaltės jausmą? Ar ne geriau būtų buvę, jeigu jis būtų palikęs juos manytis sau vienus ir garbinti kates, bulius ir sakalus arba gyventi kaip kiti primatai (su kuriais, kaip Rendė man nuolat primena, jie yra glaudžiai susiję)? Ar bereikia stebėtis, kad visi nekenčia žydų už pasauliui primestą kaltės jausmą? Ar mes negalėtume puikiausiai apsieiti be jo? Tiesiog maklinėti po pirmykštį purvyną, garbinti šūdvabalius ir dulkintis kada užeis ūpas? Kad ir egiptiečiai, pastatę piramides. Ar tie dykaduoniai mąstė, kaip pelnyti vardą darbdavio, už-

tikrinančio lygias lyčių galimybes? Bent kartą susiprotėjo paklausti savęs, ar mirtingi jų palaikai iš tiesų verti daugybės tūkstančių piramides jiems stačiusių žmonių gyvybių? Priespauda, dviveidystė, kaltė. „Aš? Ko aš turiu jaudintis?“ – klausia arabas. Nenuostabu, kad jie nori išnaikinti žydus. Kas nenorėtų?

Sugrįžę į Beirutą, ėmėme ruoštis kelionei namo. Lala su Chloja turėjo bilietus užsakomuoju reisu į Niujorką, taigi jos turėjo išvažiuoti kartu, o manęs laukė senasis mano atgalinis „Alitalia“ reisas iš Beiruto į Romą ir į tarptautinį Kenedžio oro uostą.

Kaip ir planavau, stabtelėjau Romoje ir, prieš skrisdama namo pažvelgti Čarliui į akis, dar savaitę praleidau Florencijoje. Netgi rugpjūtį, kai Florencijoje karšta ir pilna žmonių, ji man vienas mieliausių miestų pasaulyje. Ten aš vėl susitikau su Alesandru ir mes drauge praleidome šešias beveik tobulas, kad ir be meilės, dienas. Mano prašomas, jis sutramdė savo aistrą murmėti nešvankius žodžius, ir mes susiradome žavingą kambarėlį Fjezolės viešbutyje, kuriame kasdien nuo pirmos iki keturių mylėjomės (labai civilizuotas pietų meto įprotis). Gal aš taip dariau iš pykčio Čarliui, o gal Pjeras iš tikrųjų mane jaudrino, bet valandos, praleistos su Alesandru lovoje, buvo kupinos įkvėpimo. Tai buvo vienintelis kartas mano gyvenime, kai džiugiai ir švelniai mylėjausi nebandydama įtikinėti savęs, kad esu įsimylėjusi. Šešias dienas trukusios pasąmonės ir superego paliaubos.

Kai Alesandras vakarais sugrįždavo pas žmoną, galėdavau daryti ką noriu. Eidavau į koncertus Piti rūmuose, susitikau su keletu personažų iš savo ankstesnio vizito ir vėl buvau įnirtingai persekiojama raudonbarzdžio profesoriaus

„Mikelandželo“ (Karlinskio). Nors buvo karšta ir menkas vaikinų pasirikimas, mylėjau Florenciją ir būdavo akimirkų, kai nebenorėdavau niekur iš čia išvažiuoti. Tačiau Niujorke manęs laukė dėstytojavimo ir doktorantūros našta, o aš vis dar buvau ta superego valdoma moksleiviukė, kuri nepajėgia mesti to, ko nemėgsta, ir pasirinkti tai, kas patinka. O gal visa tai buvo dėl Čarlio: buvau įniršusi dėl jo išdavystės, bet nekantravau greičiau jį pamatyti.

Mudu su Čarliu išsiskyrėme netrukus po susitikimo. Man regis, aš niekada negalėsiu atleisti jam to dvilypumo, nors dabar matau, kad jis buvo labai panašus į manąjį ir aš galbūt pristigau supratimo. Alesandras vis rašė minėdamas *divorzio**, bet buvau mačiusi pakankamai itališkų filmų ir juo netikėjau. Sykį buvo pasirodęs „Mikelandželas“, tačiau drumstoje Niujorko saulės šviesoje jis atrodė kur kas prasčiau, ir aš nebenorėjau tęsti pažinties. Rusvai gintarinis Florencijos įdegis daro stebuklus – tas reiškinys žinomas kiekvienam E. M. Forsterio knygų gerbėjui. Rugsėjis ir spalis prabėgo niūriai ir nuobodžiai. Mano meilių asortimentas buvo apgailėtinas: išsiskyrę, mamyčių sūneliai, neurotikai, psichopatai ir džiovintuvai. Atsigaudavau tik rašydama Pijai laiškus ir aprašinėdama juos su begėdiškomis smulkmenomis. Kaip tik tada, lapkritį, į mano gyvenimą įsiveržė Benetas Vingas, ir aš pamaniau, kad visos mano problemos išsisprendė. Nebylus kaip sfinksas ir be galo švelnus. Gelbėtojas ir psichiatras drauge. Ištekėjau taip mikliai, kaip (Europoje) atsidurdavau lovoje. Lova atrodė minkšta, nagučiai buvo įtraukti.

* Skyrybas (*it.*).

Kelionės su antiherojumi

Aš noriu! Aš noriu!

William Blake

Aš papasakojau Adrianui viską. Visą savo istoriją apie isteriškas neįmanomo vyro paieškas ir kaip visada sugrįždavau į tą patį tašką, nuo kurio pradėjau – prie savo vaizduotės vaisiaus. Suvaidinau jam savo seseris, motiną, tėvą, senelius, vyrą, draugus... Mes važiavome ir kalbėjomės...

– Kokia tavo prognozė? – paklausiau kaip pacientė, amžinai ieškanti tobulo gydytojo.

– Tau reikia šį bei tą pergrupuoti, pupyte, – vėl pakartojo Adrianas. – Nusileisti į savo gelmes ir gelbėti savo pačios gyvenimą.

Argi aš jau to nedariau? Ar tas beprotiškas maršrutas nėra kelionė į mano praeitį?

– Tu vis dar esi nepakankamai giliai, – atsakė jis. – Turi atsitrenkti į akmeninį dugną, o paskui išlipti atgal.

– Dieve! Man regis, aš jau tai padariau!

Adrianas šyptelėjo ta savo žavinga šypsena su pypke tarp riestų rausvų lūpų.

– Dar neatsitrenkei į dugną, – pasakė jis, lyg būtų kažką žinojęs apie ten laukiančias staigmenas.

– Ar tu mane tenai nuvesi? – paklausiau.

– Jeigu labai norėsi, brangioji.

Ta jo karališka ramybė siutino mane, jaudino, varė į neviltį. Mėgstantis pasiglamonėti ir pagraibyti užpakalį, Adrianas buvo toks *šaltas*. Aš vis žiūrėjau ir žiūrėjau į tą gražų profilį, spėliodama, kas gi, po galais, vyksta jo galvoje ir kodėl aš negaliu to suvokti.

– Norėčiau įlįsti tau į galvą, – tariau, – bet negaliu. Tai varo mane iš proto.

– Bet kam tau reikia lįsti man į galvą? Ką, tavo manymu, tai išspręstų?

– Aš tiesiog noriu būti kam nors artima, su kuo nors susilieti ir nors kartą pajusti pilnatvę. Aš noriu iš tikrųjų ką nors mylėti.

– Kodėl manai, kad meilė ką nors išsprendžia?

– Gal ir nieko neišsprendžia, – atsakiau, – bet aš jos noriu. Noriu būti kartu su savo antrąja puse.

– Bet juk tu jauteisi antrąja Brajeno puse ir tau tai vis tiek nepadėjo.

– Brajenas buvo kuoktelėjęs.

– Visi žmonės atrodo šiek tiek kuoktelėję, kai įlendi į jų vidų, – pasakė Adrianas. – Skiriasi tik kuoktelėjimo laipsnis.

– Manau, kad...

– Klausyk, kodėl tu vis ieškai meilės, užuot pradėjusi gyventi savo gyvenimą?

– Todėl, kad gyvenimas bus nieko vertas, jeigu jame nebus meilės.

– Tu turi darbą, kūrybą, mokytojavimą, draugus...

Ple, ple, ple, pamėgdžiojau mintyse.

– Juk visas mano rašymas yra mėginimas rasti meilę. Žinau, kad tai beprotybė. Žinau, kad visa tai neišvengiamai baigsis nusivylimu. Bet ką aš galiu padaryti: noriu, kad visi mane mylėtų.

– To nebus, – pasakė Adrianas.

– Žinau, bet mano žinojimas nieko nekeičia. Kodėl žinojimas niekada nieko nekeičia?

Adrianas neatsakė. Aš turbūt nė neklausiau jo, o kreipiausi į temstančius kalnus (mes važiavome Sen Gotardo perėja su nuleistu „Triumph" stogu).

– Rytais, – galiausiai prabilo Adrianas, – aš niekada negaliu atsiminti tavo vardo.

Štai man ir atsakymas. Jis pervėrė mane kaip peilis. O aš kasnakt guliu šalia jo nesumerkdama akių ir virpėdama kartoju savo vardą, mėgindama prisiminti, kas esu.

– Egzistencializmas blogas tuo (pasakiau, kai jau važiavome greitkeliu), – kad žmogus negali liautis galvojęs apie ateitį. Veiksmai juk turi padarinius.

– Aš galiu liautis galvojęs apie ateitį, – tarė Adrianas.

– Kaip?

Jis patraukė pečiais.

– Nežinau. Šiandien, pavyzdžiui, jaučiuosi fantastiškai.

– O kodėl aš jaučiuosi taip šlykščiai, kai tu jautiesi taip fantastiškai?

– Todėl, kad tavo gyslomis teka nelemtas žydiškas kraujas, – nusijuokė jis. – Išrinktoji tauta. Visais kitais atžvilgiais jūs galite būti vidutinybės, bet kentėjimo meną esate įvaldę tobulai.

– Šunsnukis.

– Kodėl? Ar kad sakau tiesą? Klausyk, tu nori meilės, gilumo, jausmo, artumo. O kuo tenkiniesi? Kentėjimu. Bent jau kentėjimas tavo gilus... Pacientė myli savo ligą. Ji nenori būti išgydyta.

Mano bėda, kad aš visur kur norėjau būti didžiausia. Didžiausia meilės žinovė, didžiausia svajotoja, didžiausia auka, didžiausia kvailė... Aš nuolat įsipainiodavau į bėdą vien dėl to nelemto noro būti didžiausiai. Aš būtinai turėjau ištekėti už trenkčiausio vyro, paskui turėti paslaptingiausią antrąjį, turėjau parašyti drąsiausią pirmąją knygą, išgyventi beprotiškiausios panikos laikotarpį po to, kai ji išeis... Aš nieko negaliu daryti pusiau. Jeigu jau reikia apsikvailinti susidėjus su bejausmiu šunsnukiu, būtinai padarysiu tai matant viso pasaulio psichoanalitikų bendruomenei. Ir būtinai sunkinančiomis aplinkybėmis – tiesiog pabėgsiu su juo ir mes girti trankysimės keliais, per plauką nuo žūties. Nusikaltimas ir bausmė, surišti drauge į vieną dailų mažą paketėlį. Jeigu nepasieks adresato, grąžinti siuntėjui. Bet kas siuntėjas? Aš. Aš. Aš.

* * *

Ir tada, tarsi visko vainikavimas, atėjo suvokimas, kad aš nėščia. Tik to man betrūko. Mano gyvenimas tampa skandalingas. Vyras dievai žino kur. Aš viena su keistu vyriškiu, kuriam ant manęs nusispjaut. Ir nėščia. Bent taip aš manau. Ką aš bandau įrodyti? Kad galiu ištverti bet ką? Kodėl aš darau viską, kad mano gyvenimas virstų tokiu ištvermės išbandymu?

Aš neturėjau jokio realaus pagrindo manyti, kad esu nėščia. Mėnesinės reguliarios. Bet man juk niekada nereikia realaus pagrindo kam nors įsikalti į galvą. Ir niekada nereikia realios priežasties, kad pradėčiau panikuoti. Kaskart išsiimdama diafragmą pasičiupinėju gimdos kaklelį, ieškodama kokių nors įkalčių. Kodėl aš nežinau, kas vyksta mano viduje? Kodėl mano kūnas atrodo man toks paslaptingas? Austrijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje – visur aš pasičiupinėdavau kaklelį svarstydama galimybes. Na, pavyzdžiui, aš pastosiu. Visą nėštumą išvaikščiosiu, nežinodama, ar vaikas bus šviesiaplaukis ir mėlynakis kaip Adrianas ar siauraakis kaip Benetas. Ką aš tada darysiu? Palikau vyrą ir jis man niekada to neatleis ir nebepriims atgal. Ir mano tėvai padės tik tuo atveju, jeigu sumokėsiu jiems tokią brangią savo emocijų kainą, kad turėsiu vėl virsti vaiku. O mano seserys sakys, kad taip man ir reikia už tokį palaidą gyvenimą. O draugai, neva užjausdami, už nugaros juoksis. Izadorai galas!

Galėčiau pasidaryti abortą. Nelegalų abortą, nuo kurio gaučiau galą. Kraujo užkrėtimą. Arba nevaisingumą. Staiga iš visos širdies užsinorėjau vaiko. Adriano vaiko. Beneto vaiko. Savo vaiko. Nesvarbu kieno. Aš norėjau būti nėščia. Norėjau turėti išsipūtusį nuo vaiko pilvą. Gulėjau Adriano žygio palapinėje nesudėdama bluosto ir verkiau. O jis sau knarkė toliau. Tą naktį nakvojome kažkur Prancūzijos pakelėje ir gal mane taip paveikė mėnulis. Ir aš jaučiausi tokia vieniša, tokia be galo nusiminusi.

„Niekas, niekas, niekas, niekas...“ dejavau apkabinusi save kaip didelį vaiką, nes aš ir buvau vaikas. Mėginau užsūpuoti save. Nuo šiol, galvojau, turėsiu būti pati sau motina, guo-

dėja, pati supdama save migdysiu. Galbūt Adrianas tai ir turėjo galvoje kalbėdamas apie nusileidimą iki savo pačios dugno ir išlipimą atgal. Apie tai, kaip išmokti iškentėti savo gyvenimą. Kaip išmokti ištverti savo pačios egzistavimą. Kaip išmokti motiniškai globoti save. O ne nuolat ieškoti psichoanalitiko, meilužio, vyro, tėvo.

Aš sūpavau save. Kartojau savo vardą, stengdamasi prisiminti, kas esu: Izadora, Izadora, Izadora... Izadora Vait Stolerman Ving... Izadora Zelda Vait Stolerman Ving... Humanitarinių mokslų bakalaurė, humanitarinių mokslų magistrė, Fi Beta Kapa draugijos narė. Izadora Ving, daug žadanti jauna poetė. Izadora Ving, daug žadanti jauna kankinė. Izadora Ving, feministė ir būsimoji išsivadavusi moteris. Izadora Ving, juokdarė, verksnė, kvailė. Izadora Ving, aštrialiežuvė, mokslinčė, buvusi Jėzaus Kristaus žmona. Izadora Ving, bijanti skrydžių. Izadora Ving, postorė seksbomba, serganti sunkia proto astigmatizmo forma. Izadora Ving, su jos nepasotinama pute, molio galva ir širdimi. Izadora Ving, ėdama alkio. Izadora Ving, kurios motina norėjo, kad ji skraidytų. Izadora Ving, kurios motina neleido jai pakilti. Izadora Ving, profesionali pacientė, ieškanti gelbėtojų, jausmingumo, tikrumo. Izadora Ving, kovotoja su vėjo malūnais, profesionali gedėtoja, nevykusi nuotykiautoja...

Matyt, užmigau. Kai pabudau, saulės šviesa jau plūdo pro skaisčią palapinės mėlynę. Adrianas vis dar knarkė. Baltais gyvaplaukiais apžėlusi jo ranka buvo sunkiai užgulusi man krūtinę ir aš vos galėjau įkvėpti. Čiulbėjo paukščiai. Mes buvome Prancūzijoje. Prie pat kelio. Prie vienos iš savo gyvenimo kryžkelių. Ką aš čia veikiu? Kodėl guliu Prancūzijoje palapinėje su beveik nepažįstamu vyrišku? Kodėl aš ne

namie su savo vyru? Prisiminus vyrą mane staiga užliejo švelnumo banga. Ką jis veikia? Ar ilgisi manęs? O gal užmiršo? Gal susirado kitą? Kokią nors eilinę merginą, kuriai nereikia leistis į nuotykius norint įsitikinti savo ištverme. Kokią nors paprastą merginą, kuriai pakanka ruošti pusryčius ir auginti vaikus. Kokią nors paprastą merginą, išlipusią iš tarnybinio automobilio, iš baseino, iš šiukšlių duobės. Kokią nors paprastą merginą iš žurnalo *Septyniolikmetė*?

Staiga panūdau būti ta paprasta mergina. Gera namų šeimininkėle, pašlovintąja Amerikos motina, tuo laimingu talismanu iš *Panelės*, ta matrona iš žurnalo moterims *McCall's*, tuo saldainiuku iš *Cosmopolitan*, ta mergyte, kuriai ant užpakalio ištatuiruotas „pavyzdingo namų šeimininkavimo ženklelis“ ir smegenyse užprogramuotos reklaminės dainelės. Štai kur sprendimas! Būti paprastai, neegzotiškai. Tenkintis kompromisais, šaldytais pusgaminiais pietums ir straipsniais „Ar šią santuoką galima išgelbėti?“ Ir aš įsivaizdavau save kaip laimingą namų šeimininkę. Tiesiog pasinaudojau reklamos agentėlių jau sukurptu įvaizdžiu. Su prijuoste ir languota suknele laukiu vyro ir vaikų, o visur esantys televizoriai apdainuoja amerikietiškų namų vertybes ir amerikietišką vergę žmoną su jos mikroskopinėmis apkvaišintomis smegenėlėmis.

Pagalvojau, kokia vakar vakare jaučiausi be namų ir be vietos, o juk sprendimas visai aiškus: būk eilinė! Saugiai saugiame namuke kiurksanti žmonelė, ir niekada daugiau neatsibusi vieniša Prancūzijos pakelėje.

Bet paskui ta fantazija sprogo. Kaip muilo burbulas. Aš prisiminiau tuos rytus, kai atsibusdavau šalia savo vyro Niujorke ir jausdavausi tokia pat vieniša. Prisiminiau visus tuos

vienišus rytus, kai per stalą su apelsinų sultimis ir kavos puodeliais žiūrėdavome vienas į kitą. Visos tos vienatvės akimirkos buvo matuojamos kavos šaukšteliais, skalbyklų sąskaitomis, išnaudoto tualetinio popieriaus ritinėlių skaičiumi, purvinomis lėkštėmis, sudužusiais dubenimis, apmokėtais čekiais, tuščiais škotiško viskio buteliais. Santuokoje taip pat įmanoma vienatvė. Santuoka gali būti suirusi. Visos tos laimingos namų šeimininkės, ruošiančios pusryčius vyrams ir vaikučiams, svajoja pabėgti su meilužiu ir nakvoti Prancūzijoje palapinėje! Jos gamina pusryčius, kloja lovas, ruošia priešpiečius, paskui eina į krautuvę ir nusiperka naujausią *McCall's* numerį su Džekės Onasi biografijos tęsiniu. Jos nuolat svajoja pabėgti. Nuolat putoja iš apmaudo. Jų gyvenimas užnuodytas fantazijų.

Argi nėra jokios išeities? Argi vienatvė yra visuotinė? Argi nerimas yra neišvengiamas? Argi geriau tai pripažinti, užuot ieškojus neteisingų sprendimų? Santuoka neišgelbėja nuo vienatvės. Vaikai užauga ir išeina. Meilužiai – ne panacėja. Seksas – ne geriausia išeitis. Jeigu tavo gyvenimas – ilgai užtrukusi liga, tai išgydys nuo jos tik mirtis. Staiga viskas tapo taip aišku. Aš gulėjau toje palapinėje, tame dviviečiame miegmaišyje, šalia to knarkiančio nepažįstamojo ir galvojau, galvojau, galvojau. Kas toliau? Kur aš dabar keliausiu?

Įsidienojus mes jau buvome girti ir linksmi. Prisisiurbėme alaus. Pakelėje sustojome nusipirkti persikų iš ūkininko, bet jis pardavinėjo juos tiktai dėžėmis, taigi „Triumph" buvo prikrautas persikų. Didžiulė dėžė užėmė visą užpakalinę automobilio dalį. Aš godžiai puoliau prie jų, ir pasirodė, kad jie beveik visi sukirmiję. Aš juokiausi ir apgraužinėjau per-

sikus aplink kirmėles. Paskui mesdavau kirmėlėtas puseles pro langą į kaimo žolę. Buvau tokia girta, kad nebesijaudinau nei dėl kirmėlių, nei dėl nėštumo, nei dėl ateities.

– Aš puikiai jaučiuosi! – pasakiau Adrianui.

– Na matai, pupyte. Dabar tu pagavai esmę.

Tačiau vakarop, kai alus išsidūksojo, mane vėl apėmė depresija. Tos mūsų dienos, tas važiavimas, gėrimas buvo kažkoks betikslis. Aš net nežinojau, kuri dabar savaitės diena. Nuo pat Vienos nebuvau paėmusi laikraščio į rankas. Neatsiminiau, kada maudžiausi ar keičiau drabužius. Bet labiausiai troškau rašyti. Savaičių savaites nebuvau parašiusi nė vieno eilėraščio ir pradėjau baimintis, kad jau niekada nebeparašysiu. Pagalvojau apie savo naudotą raudoną rašomąją mašinėlę Niujorke ir net paširdžius suspaudė. Štai ką aš myliu! Buvau pasiryžusi grįžti pas Benetą, kad galėčiau saugoti rašomąją mašinėlę. Kaip poros, gyvenančios dėl „vaikų“ arba negalinčios nuspręsti, kam atiteks nuomojamas butas.

Tą vakarą nebenakvojome pakelėje, bet susiradome tikrą stovyklavietę. (*Le Camping*, kaip sako prancūzai.) Ne stebuklas, bet su baseinu, baru su užkandžiais, vieta, kur galima išsimaudyti duše. Man mirtinai reikėjo išsimaudyti, ir vos tik Adrianas pasižymėjo mūsų žemės plotelį, aš nurūkau į dušinę. Purvui srūvant nuo manęs žemyn telepatiškai ėmiau kalbėtis su Benetu. „Atleisk man“, – kreipiausi į jį, esantį nežinia kur (ir į save, esančią nežinia kur).

Kai sugrįžau į palapinę, Adrianas jau buvo susiradęs draugą. Tikriau, du. Amerikiečių porą. Ji – savotiškai graži, rudaplaukė, strazdanota, stambiomis krūtimis, žydė, su

Bruklino akcentu. Jis – barzdotas, rudaplaukis, apvalus, aptukęs, su Bruklino akcentu. Jis – svinguojantis biržos makleris, besismaginantis haliucinogenais. Ji – svinguojanti namų šeimininkė, besismaginanti svetimavimu. Jie turi namą su rausvo smiltakmenio fasadu Bruklino Aukštumose, „Volkswagen“ furgoną, tris vaikus stovykloje ir polinkį į neištikimybę po keturiolikos santuokos metų. Adrianas kerėjo žmoną (Džudę) anglišku savo akcentu ir Leingo teorijomis (kurios man jau buvo įsipykusios). Ji jau buvo pasirengusi gultis su juo į palapinę.

– Sveiki, – linksmai pasisveikinau su savo kraštiečiais ir tautiečiais.

– Sveika, – sutartinai atsakė jiedu.

– Na tai ką? – paklausė Adrianas. – Pirmiau pagulėsim ar išgersim?

Džudė sukikeno.

– Dėl manęs nesijaudinkit, – pasakiau, – mes nepripažįstame žmogaus savinimosi. – Tariausi puikiai imituojanti Adrianą.

– Mes ketinome pasikepti gabalą mėsos. Ar nenorėtumėt prisidėti prie mūsų? – nervingai pasiūlė vyras (Martis).

Kai neramu, valgyk. Man pažįstamas toks tipas.

– Super, – tarė Adrianas. Vyriškis, pakviestas pasivaišinti pietumis. Mačiau, kad galimybė iškrušti Džudę jos vyrui matant tikrai jį sujaudino. Tai jo stichija. Kai Benetas pasitraukė iš scenos, jis ėmė kažkaip mažiau manimi domėtis.

Susėdome kepti žlėgtainių ir pasakotis savo gyvenimo istorijų. Jie nusprendę būti protingi, dėstė Martis, ir nesiskirti, kaip padarė trys ketvirtadaliai jų draugų, verčiau duoti vienas kitam sočiai laisvės. Atostogaudami visą liepą

Ibizoje, jie ne kartą, jo žodžiais tariant, „dalyvavo grupėse“. Vargšas bėdžius neatrodė labai laimingas. Jis vis kartojo kažkokį svingerių sekso katekizmą, kaip koks trylikametis per bar micvos apeigas. Adrianas šypsojosi. Gatavi atsivertėliai. Nieko nebereikia daryti.

– O tu? – paklausė Džudė.

– Mes nesusituokę, – paaiškinau. – Mes tuo netikime. Jis yra Žanas Polis Sartras, o aš Simona de Bovuar.

Džudė ir Martis susižvalgė. Pavardės kažkur girdėtos, bet kur, neaišku.

– Mes įžymybės, – pasakiau kandžiai. – Iš tikrųjų tai jis yra R. D. Leingas, o aš – Merė Barnz.

Adrianas nusijuokė, bet mačiau, kad Džudė su Marčiu sutriko. Paprasčiausia savisauga. Jaučiau tuoj prasidėsiant žaidimą atviromis kortomis, tad man nebeliko nieko daugiau kaip tik rodyti savo intelekto galias. Tai buvo viskas, kas man buvo likę.

– Gerai, – pasakė Adrianas. – Kodėl nepradėjus nuo užkandžių?

Martinas atrodė prislėgtas. Vadinasi, aš jam nesu labai patraukli, tačiau aš ir pati, tiesą sakant, ne per labiausiai jo troškau.

– Prašom pas mus, – pasakiau Adrianui. Norėjau, kad jis prarytų savo jauką – kad ir ką, po galais, tas posakis reikštų (niekada nebuvau tikra.) – Manau, kad išsėdėsiu. Jeigu nori, aš žiūrėsiu. – Nusprendžiau perspjauti Adrianą žaisdama pagal jo sugalvotas taisykles. Šaltumas. Indiferentiškumas. Ir panašios nesąmonės.

Martis šoko ginti savo vyriškumo.

– Manau, kad mes turime arba apsikeisti, arba nieko, – išlemeno jis.

– Atsiprašau, – nesutikau aš. – Aš nenoriu drumsti džiaugsmo, bet tiesiog neturiu ūpo. – Ir jau buvau bepridurianti: – „Be to, man gonorėja...“, bet nusprendžiau negadinti reikalo Adrianui. Tegu jis padaro savo darbą. Aš užsispyriau. Atlaikysiu.

– Ar nemanai, kad galėtume priimti bendrą sprendimą? – paklausė Džudė.

Nieko sau, ar tik ji vaikystėje nebuvo skautė!

– Aš jau priėmiau sprendimą, – pasakiau. Nežmoniškai savimi didžiavausi. Aš žinojau, ko noriu, ir nesiruošiau trauktis. Sakiau „ne“ ir jaučiau pasitenkinimą. Netgi Adrianas didžiavosi manimi. Mačiau iš jo šypsenos. Jis ugdė mano charakterį – štai ką jis darė. Jis visada norėjo išgelbėti mane nuo savęs pačios.

– Tai kaip, – paklausiau, – ar mums žiūrėti į jus, ar pasėdėti prie baseino ir pasikalbėti? Man tinka ir viena, ir kita.

– Prie baseino, – desperatišku balsu tarė Martis.

– Tikiuosi, jog tai ne pokštas, – pasakiau.

Aš linksmai pamojavau Adrianui ir Džudei, kai jie sulipo į „Volkswagen“ furgoną ir užsitraukė užuolaidėles. Tada paėmiau Martį už rankos ir nusivedžiau prie baseino. Mudu susėdome ant akmenų.

– Ar norėtum man papasakoti savo gyvenimo istoriją, ar tiesiog pakalbėti apie Džudės romanus?

Jis atrodė nusiminęs.

– Ar tu visada taip abejingai į tai žiūri? – paklausė jis linktelėjęs galva į furgoną.

– Šiaip aš dėl visko baisiai nerimauju, bet mano draugas šiuo metu ugdo mano charakterį.

– Ką tai reiškia?

– Bando išmokyti mane nustoti baimintis ir gali būti, kad jam pavyks, bet ne dėl to, dėl ko jis mano.

– Aš nesuprantu, – tarė Martis.

– Atleisk. Aš turbūt užbėgau į priekį. Tai ilga, liūdna istorija ir ne pati originaliausia pasaulyje.

Martis viltingai žvilgtelėjo į furgoną. Aš paėmiau jo ranką.

– Aš pasakysiu tau paslaptį – greičiausiai ten nieko ypatinga nevyksta. Jis ne toks eržilas, kokiu save laiko.

– Impotentas?

– Dažnai.

– Man nuo to ne geriau, bet ačiū už dėmesingumą.

Aš pasižiūrėjau į Martį. Jis visai nieko. Prisiminiau, kiek kartų geidžiau nepažįstamų vyrų, nepažįstamų vietų, nepažįstamų milžiniškų pimpalų. Bet dabar jutau vien abejingumą. Aš žinojau, kad sugulusi su Marčiu nepriartėsiu prie tiesos, kurios siekiu – kad ir kokia ji būtų. Aš norėjau itin gražaus meilės akto, kuriame abu tampa vienas kito maldų malūnėliu, toboganu, raketa. Martis – ne sprendimas. O ar išvis egzistuoja sprendimas?

– Kaip čia atsidūrei? – paklausė jis. – Argi tu ne amerikietė?

– Tie du dalykai nėra nesuderinami... Iš tikrųjų aš palikau savo nuostabiai gerą vyrą dėl šito.

Dabar Martis atgijo. Nuostabos banga perbėgo jo veidu. Nejaugi aš padariau tai vien dėl to, kad galėčiau begėdiškai ištarti: „Aš palikau savo vyrą“ ir išvysti, kaip nuostabos bangos pulsuoja tarp manęs ir kokio nors nepažįstamojo? Gal tai paprasčiausiais ekshibicionizmas? Ir, be to, labai nesveikas ekshibicionizmas.

– Iš kur tu?
– Iš Niujorko.
– Ką veiki?
Laukdami prie furgono, kuriame mūsų partneriai dulkino vienas kitą, pajutome tam tikrą intymumą ir norą atlikti savotišką išpažintį, tad aš tam norui pasidaviau.
– Aš niujorkietė, žydė, iš labai neurotiškos viduriniosios klasės šeimos, antrą kartą ištekėjusi už džiovintuvo, vaikų neturiu, dvidešimt devynerių metų, neseniai išleidau tariamai erotinių eilėraščių knygą, po kurios nepažįstami vyrai skambindavo man vidury nakties su visokiais pasiūlymais ir pasisiūlymais ir po kurios pasipylė visokie koledžų skaitymo vakarai, interviu, bepročių laiškai ir panašūs dalykėliai – aš kone pamišau. Pradėjau skaityti savo pačios eilėraščius ir stengiausi tapti viena iš juose pavaizduotųjų herojų. Pradėjau įgyvendinti savo fantazijas. Pradėjau tikėti, kad esu literatūrinis savo pačios sukurtas personažas.
– Keista, – pasakė Martis apstulbęs.
– Matai, fantazijos yra fantazijos ir negali kiaurus metus gyventi apimta ekstazės. Net jeigu trenki durimis ir išeini arba dulkiniesi su kiekvienu sutiktu, nebūtinai pasidarai laisvesnė.
Ar aš kalbėjau ne kaip Benetas? Kokia ironija!
– Norėčiau, kad pasakytum tai Džudei, – tarė Martis.
– Niekas negali niekam nieko pasakyti, – atsakiau.

Vėliau, kai mes su Adrianu likome dviese palapinėje, aš paklausiau jo apie Džudę.
– Nuobodi putė, – pasakė jis. – Murkso sau ir net nejaučia, kad tu esi.

– Kaip tu jai patikai?

– Iš kur aš žinau?

– Tau nesvarbu?

– Klausyk, aš išdulkinau Džudę taip, kaip žmogus išgeria kavos po pietų. Ir ne per geriausios kavos, jeigu jau atvirai.

– Tai kam to išvis reikia?

– O kodėl ne?

– Todėl, kad jeigu tu į tai žiūri su tokiu paniekinamu abejingumu, viskas nebetenka prasmės. Tai ne egzistencializmas, tai sąstingis. O baigiasi jis tuo, kad viskas pasidaro beprasmiška.

– Na ir?

– Na ir tu gauni ne tai, ko norėjai, o visai priešingą dalyką. Norėjai gilumo, gavai sąstingį. Tai savęs apgaudinėjimas.

– Vadinasi, skaitai man paskaitą.

– Būtent, – pasakiau nė kiek nesutrikusi.

Kitą rytą Džudės ir Marčio neberadome. Jie susidėjo daiktus ir išvažiavo naktį kaip kokie čigonai.

– Aš tau vakar pamelavau, – pasakė Adrianas.

– Apie ką?

– Aš Džudės neišdulkinau.

– Kaip tai?

– Nenorėjau.

Aš piktai nusijuokiau.

– Nori pasakyti, negalėjai.

– Ne. Aš ne tą norėjau pasakyti. Aš norėjau pasakyti, kad nenorėjau.

– Man tai išvis nerūpi, – pasakiau, – ar tu tą padarei, ar ne.

– Nesąmonė.

– Tai tu taip manai.

– Tu tiesiog niršti, nes aš esu pirmas tavo sutiktas žmogus, kurio tu negali kontroliuoti, o tu ilgai negali ištverti neturėdama ko kontroliuoti.

– Paistalai. Tiesiog mano siekimų standartai šiek tiek aukštesni negu tavo. Aš kiaurai matau tavo žaidimą. Aš sutinku su tuo, ką tu kalbėjai apie spontaniškumą ir egzistencializmą, tačiau tai visai ne spontaniškumas – tai neviltis. Tu pasakei tai apie mane pirmą dieną, kai mes sugulėm, o dabar aš tą patį grąžinu tau. Visa tai yra neviltis – neviltis, persirengusi laisvės kostiumu. Tai netgi nėra malonu. Tai graudu. Ir šita kelionė graudi.

– Tu niekada niekam nepalieki jokio šanso, – tarė Adrianas.

Vėliau mes plaukiojome baseine ir džiūvome saulėje. Adrianas išsitiesė ant žolės ir prisimerkęs žiūrėjo į saulę. Aš gulėjau pasidėjusi galvą jam ant krūtinės uosdama šiltą jo odos kvapą. Staiga užslinko debesis, ėmė krapnoti. Mes nepajudėjome. Lietaus debesis nuplaukė tolyn apipurškęs mus stambiais vandens lašais. Kai saulė išlindo ir vėl apšvietė mūsų kūnus, jaučiau, kaip jie garuoja. Ilgakojis uodas pražirgliojo per Adriano petį ir plaukus. Aš staiga atsisėdau.

– Kas atsitiko?

– Šlykštus vabzdys.

– Kur?

– Tau ant peties.

Jis apsižiūrėjo krūtinę ir pastvėrė jį už kojos. Paskui laikė iškėlęs, stebėdamas, kaip jis mataruoja kojomis ore nelyginant plaukikas vandenyje.

– Neužmušk jo, – maldavau.

– Aš maniau, kad tu jo bijai.

– Bijau, bet nenoriu matyti, kaip tu jį užmuši.

Aš nusisukau.

– O jeigu taip? – paklausė jis nuraudamas vieną jo koją.

– Dieve – nereikia! Aš negaliu žiūrėti, kai žmonės taip daro.

Adrianas toliau rovė kojas kaip gėlės žiedlapius.

– Myli, nemyli...

– Aš negaliu to pakęsti, – kartojau. – Prašau, nereikia.

– Aš maniau, kad tu negali pakęsti vabzdžių.

– Man nepatinka, kai jie ropoja per mane, bet vis tiek man sunku matyti, kai kas nors juos užmušinėja. Ir mane net pykina žiūrint, kaip tu jį luošini. Aš negaliu į tai žiūrėti.

Atsistojau ir nubėgau atgal prie baseino.

– Nesuprantu tavęs! – Adrianas suriko man pavymui. – Kodėl tu tokia velniškai jautri?

Aš panėriau po vandeniu.

Mes nekalbėjome, kol nesibaigė priešpiečiai.

– Tu viską sugadinai, – pasakė Adrianas, – su savo nerimu, jaudinimusi ir padidėjusiu jautrumu.

– Gerai, tuomet palik mane Paryžiuje ir aš iš ten parskrisiu namo.

– Mielai.

– Aš iš anksto žinojau, kad nusibosiu tau, jei tik parodysiu bent kiek žmogiškų jausmų. Nesuprantu, kokios tau reikia moters – sintetinės?

– Nekvailiok. Aš tik noriu, kad tu suaugtum.

– Čia tik tavo įsivaizdavimas.

– Mūsų abiejų.

– Koks demokratas, – nusišaipiau.

Mes ėmėme krautis į mašiną daiktus, su trenksmais sumetėme į vidų palapinės kuoliukus ir kitokią įrangą. Visa tai truko gal dvidešimt minučių, per kurias nepersimetėme nė vienu žodžiu. Pagaliau susėdome.

– Kaip suprantu, tau visai nieko nereiškia tai, kad aš dėl tavęs visą savo gyvenimą apverčiau aukštyn kojomis.

– Tu padarei tai ne dėl manęs, – atsakė jis. – Aš buvau tik dingstis.

– Niekada nebūčiau galėjusi to padaryti, jeigu tu man nebūtum taip smarkiai rūpėjęs. – Ir net šiurpas per kūną perėjo, kai prisiminiau, kaip geidžiau jo Vienoje. Kaip linko keliai. Suko pilvą. Stigo oro. Kokius jausmus jis pažadino manyje, kad aš jau nebegalėjau nesekti paskui jį. Aš ilgėjausi jo tokio, koks jis buvo tuomet, kai pirmą kartą jį sutikau. Dabar buvau juo nusivylusi.

– Vyras po lova niekada negali būti vyru lovoje. Jie vienas kitą paneigia. Vos tik vyras išlenda iš po lovos, jis nebėra tavo geidžiamas.

– Apie ką, po perkūnais, tu kalbi?

– Tai mano teorija apie seksą be užtrauktukų, – pasakiau. Ir kaip galėdama išsamiau ją paaiškinau.

– Tu nori pasakyti, kad aš tave nuvyliau? – paklausė jis apkabindamas mane ir spausdamas žemyn, kol mano galva atsidūrė jo sterblėje. Užuodžiau padvisusį nešvarių kelnių kvapą.

– Išlipkime iš mašinos, – pasiūliau.

Mes nuėjome prie medžio ir atsisėdome po juo. Aš gulėjau, pasidėjusi galvą jam ant kelių. Nieko negalvodama pradėjau žaisti su jo užtrauktuku. Atsegusi iki pusės ištraukiau minkštą jo penį.

– Mažas, – pasakė jis.

Aš pažvelgiau aukštyn į gelsvai žalias jo akis, šviesius, ant kaktos užkritusius plaukus, juoko raukšleles lūpų kampučiuose, saulėje įdegusius skruostus. Jis vis dar buvo man gražus. Aš jo geidžiau, ir tas geismas buvo skausmingas, nors ir sumišęs su ilgesiu. Mes ilgai bučiavomės, ir jo liežuvis vis suko svaiginančius ratus mano burnoje. Tačiau kad ir kiek bučiavomės, penis nuo to nesustangrėjo. Jis nusijuokė savo nerūpestingu juoku ir aš taip pat nusijuokiau. Aš žinojau, kad jis visą laiką laikysis atstu nuo manęs. Žinojau, kad niekada man nepriklausys, ir iš dalies dėl to jis buvo man toks gražus. Aš rašysiu apie jį, kalbėsiu apie jį, prisiminsiu jį, bet niekada jo neturėsiu. Nepasiekiamas vyras.

Mes išvažiavome į Paryžių. Aš sakiau, kad noriu grįžti namo, bet Adrianas mėgino įkalbinti mane pasilikti. Dabar jis bijojo prarasti mano ištikimybę. Jautė, kad tolstu nuo jo. Žinojo, kad jau įtraukiau jį į savo užrašus kaip būsimos knygos veikėją. Artėjant prie Paryžiaus po automobilių tiltais sumirgėjo grafičiai. Ant vieno jų buvo užrašyta:

FEMMES! LIBERONS-NOUS!*

* Moterys! Išsivaduokite! (*Pranc.*)

ŠEŠIOLIKTA DALIS

Suviliota ir pamesta

Aš maniau, kad balsavimo teisė moterims
nieko nereiškia.
Mes turime apsiginkluoti.

Edna O'Brien

Vėl Paryžius.

Mes atvykstame nusėsti kelio dulkių. Du Džono Steinbeko migrantai, du Koletės vodevilio aktoriai.

Siusioti pakelėse – teoriškai labai žavus Ruso stilius, tačiau praktiškai tarpkojis lieka lipnus. O vienas moters trūkumų šiuo atžvilgiu yra tas, kad ji neišvengiamai prisisiusioja į batus. Arba ant batų.

Taigi mes atvykstame į Paryžių – sulipę, dulkini ir šiek tiek apsisiusioję. Mes vėl įsimylėję vienas kitą – antrasis meilės tarpsnis, kurį sudaro pirmojo ilgesys. Antrasis meilės tarpsnis, kai tu beviltiškai jauti, kad meilė praeina, bet negali susitaikyti su dar viena netektimi.

Adrianas glosto man kelį.

– Kaip laikaisi, brangioji?

– Puikiai, brangusis.

Mes jau nebežinome, kas tiesa, o kas melas. Mes įsijautėme į savo vaidmenis.

Aš jau pasiryžusi susirasti Benetą ir pamėginti iš naujo, jeigu jis mane priims. Bet aš neturiu nė menkiausio supratimo, kur jis yra. Nusprendžiu ieškoti telefonu. Jis turėtų būti grįžęs į Niujorką. Jis nemėgsta šlaistytis po Europą, ko gero, taip pat kaip ir aš.

Prie Šiaurinės stoties susirandu telefoną ir prašau sujungti su konkrečiu asmeniu. Bet aš užmiršau visus kadaise mokėtus prancūziškus žodžius, o operatorės anglų kalba nepavydėtina. Po absurdiško dialogo, daugybės klaidų, pypsėjimo ir neteisingų numerių mane sujungia su mano namais.

Operatorė teiraujasi „le Docteur Wing“* ir iš labai toli, tarsi iš paties Atlanto vandenyno gelmių, pasigirsta balsas mergaitės, kuriai buvome išnuomoję butą vasarai.

– Jo čia nėra. Jis – Vienoje.

– *Madame, le Docteur est à Vienne***, – kaip aidas pakartoja operatorė.

– *Ce n'est pas possible!**** – šaukiu, bet tuo ir baigiasi mano prancūzų kalbos žinios. Kai operatorė pradeda man kažką įrodinėti, beveik nieko nebegaliu suregzti. Kadaise, prieš daug metų, kai buvau atvažiavusi čionai kaip koledžo studentė, kalbėjau prancūziškai. Dabar net angliškai sunkiai reiškiau mintis.

– Jis turi būti čia! – šaukiau. Kur jis gali būti, jeigu ne namie? Ir ką aš, po galais, veiksiu be jo?

* Daktaro Vingo (*pranc.*).
** Ponia, daktaras Vienoje (*pranc.*).
*** Tai neįmanoma! (*Pranc.*).

Puolu skambinti seniausiam Beneto draugui Bobui, kuriam vasarai buvome atidavę savo automobilį. Benetas pirmiausia susisiektų su juo. Nors ir keista, Bobą randu namie.

– Bobai, čia aš, Izadora, aš Paryžiuje. Ar Benetas pas tave?

Iš toli atsklinda silpnas Bobo balsas.

– Aš maniau, kad jis su tavimi.

Paskui tyla. Pokalbis nutrauktas. Bet tai nėra visiška tyla. Ar tai ne vandenynas ošia, o gal man tik vaidenasi? Jaučiu, kaip prakaito srovelė nurieda tarp krūtų. Staiga Bobo balsas vėl išnyra į paviršių.

– Kas atsitiko? Ar tu... – Ir gurgesys. Paskui tyla. Įsivaizduoju, kaip kažkokia didžiulė žuvis kramto per Atlantą einantį laidą. Kai tik žuvis krimsteli, Bobo balsas dingsta.

– Bobai!

– Aš negirdžiu tavęs! *Aš klausiu: ar jūs susipykote?*

– Taip. Man sunku paaiškinti. Tai baisu. Aš pati dėl to...

– Ką? Nieko negirdžiu.... Kur Benetas?

– Aš dėl to tau ir skambinu.

– Ką? Negirdžiu, ką sakai.

– Šūdas. Ir aš tavęs negirdžiu... Klausyk, jeigu jis paskambins, pasakyk jam, kad aš jį myliu.

– Ką?

– Pasakyk, kad aš jo ieškau.

– Ką? Aš nieko negirdžiu.

– Pasakyk, kad man jo reikia.

– Ką? Nieko negirdžiu.

– Pasakyk, kad man jo reikia.

– Ką? Gal gali pakartoti?

– Tai neįmanoma.

– Aš tavęs negirdžiu.

– Tu tik pasakyk, kad aš jį myliu.

– Ką? Koks siaubingas pokal...

Ryšys nutrūksta paskutinį kartą. Įsiterpia operatorė, pranešdama, kad aš skolinga 129 naujuosius frankus ir 34 santimus.

– Bet aš nieko negirdėjau!

Operatorė tvirtina, kad aš vis tiek turiu mokėti. Einu prie telefono kasos, išsitraukiu piniginę, o joje nėra nė vieno franko – nei naujo, nei seno. Tada prasideda kankinantis pinigų keitimas ir ginčai su kasininke, bet galų gale aš susimoku. Toliau protestuoti nebėra jėgų.

Stengiuosi atsikratyti frankų lyg atlikdama atgailą. Kažin kiek sumokėčiau, kad galėčiau dabar atsidurti namie ir tyloje apmąstyti visa tai, kas įvyko. Tą daryti man patinka labiausiai. Kam save apgaudinėti? Aš nesu egzistencialistė. Jokie įvykiai man nėra realybė, kol jie nebūna užrašyti – su tam tikrais patikslinimais ir pakeitimais. Aš visada laukiu, kol viskas baigsis, ir aš galėsiu grįžti namo ir viską perkelti į popierių.

– Kas atsitiko? – klausia Adrianas išeidamas iš vyrų tualeto.

– Sužinojau tik tiek, kad jis ne Niujorke.

– Gal jis Londone.

– Tikrai, gal ir Londone. – Mano širdis suspurda pagalvojus, kad vėl jį pamatysiu.

– Gal vykime į Londoną drauge, – pasiūlau, – ir tenai išsiskirkime kaip geri draugai?

– Ne, aš manau, kad su tuo tu turi susidoroti viena, – pasakė Adrianas Moralistas.

Šis jo pasiūlymas man neatrodo blogas. Tam tikra prasme jo teisybė. Pati užviriau šią košę, kodėl dabar jis turėtų ją kabinti?

– Eime, išgersime ko nors ir viską apmąstysime, – siūlau norėdama laimėti laiko.

– Gerai.

Ir mes pajudame su „Triumph“ – man ant kelių guli atbulai padėtas Paryžiaus žemėlapis, miestas spindi saulėje, tarsi kokioje mūsų istorijos kino versijoje.

Aš rodau Adrianui kelią į San Mišelio bulvarą patenkinta, kad prisimenu prospektus, žymias vietas ir posūkius. Pamažu grįžta pamirštoji prancūzų kalba.

– *Il pleure dans mon coeur/Comme il pleut sur la ville!*[*] – šaukiu džiūgaudama, kad prisiminiau dvi eilutes iš to vienintelio prancūziško eilėraščio, kurį pajėgiau įsiminti per visus prancūzų kalbos mokymosi metus. Staiga (nežinia kodėl, gal paveikta Paryžiaus vaizdų) aš pakylu aukščiau už aitvarą. „Ji gimė su adrenalino injekcija“, – mėgdavo sakyti mama. Ir tai buvo tiesa – jeigu manęs neapninka žiauri depresija, aš trykštu energija, krizenu ir laidau sąmojus.

– Kodėl *il pleut*? – paklausė Adrianas. – Jau kelios savaitės nebuvo nė vienos tokios velnioniškai saulėtos dienos. – Bet jis užsikrečia mano linksmumu ir, dar neprivažiavę kavinės, mes jau abu apgirtę. Pastatome automobilį Des Ecoles gatvėje (artimiausioje stovėjimo aikštelėje) ir paliekame su visais daiktais. Iš pradžių aš dvejoju, nes nėra, kaip jų užrakinti – „Triumph“ stogas brezentinis – bet pagaliau argi man rūpi pastovumas ir turtas? *Juk laisvė yra ne kas kita kaip neturėjimas ko prarasti*, ar netiesa?

* Širdis man verkia / kaip virš miesto lyjantis lietus! (Pranc.)

Mes užeiname į kavinę San Mišelio aikštėje, kažką pliurpdami vienas kitam apie tai, kaip gera būti vėl Paryžiuje, kaip Paryžius niekada nesikeičia, kaip kavinę visada rasi toje pačioje vietoje, ir gatvės bus tokios pačios, ir Paryžius toks pat, koks buvo tada, kai paskutinįkart jį palikai.

Išgeriame po du bokalus ir demonstratyviai bučiuojamės. (Bet kas pagalvotų, kad mes aistringiausi pasaulyje meilužiai.)

– Superego ištirpsta alkoholyje, – sako Adrianas, vėl tapdamas savimi pasitikinčiu flirtuotoju, koks buvo Vienoje.

– *Mano* superego ištirpsta Europoje, – sakau. – Pasilikime čia amžinai ir kasdien prisigerkime.

– Vynuogė yra tikroji egzistencialistė, – sako Adrianas glausdamas mane prie savęs.

– Arba apynys. Apynys ar apyniai? Nežinau, kaip teisingai.

– Apynys, – autoritetingai sako jis, užsisakydamas dar vieną bokalą alaus.

– Apynys, – sakau darydama tą patį.

Malamės po Paryžių, apduję nuo alaus. Priešpiečiams kuskusas, vakarienei – austrės, o tarp jų – nesuskaičiuojami bokalai alaus ir daugybė sustojimų nusilengvinti. Perlekiame skersai Botanikos sodą, apsukame apie Panteoną, išmaišome skersgatvius aplink Sorboną. Perlekiame Liuksemburgo sodą. Galop prisėdame pailsėti ant suolelio prie Observatorijos fontano. Mes girti ir laimingi. Apžiūrinėjame didžiulius bronzinius žirgus, iškilusius iš fontano. Jaučiuosi keistai nepažeidžiama, kaip visuomet, kai išgeriu, ir man atrodo, kad gyvenu kažkokiame romantiškame filme. Tokia rami, laisva ir apsvaigusi. Niujorkas atrodo toliau už mėnulį.

– Susiraskime viešbutį ir eime į lovą, – siūlau. Ne todėl, kad staiga būtų užliejusi smarki geismo banga, bet tiesiog iš draugiško noro gražiai įprasminti šį romantišką svaigulį. Juk galime dar kartelį pamėginti. Ir turėti puikų prisiminimą ateičiai. Visos mūsų pastangos iki šiol šiek tiek nuvildavo. Lyg ir gėda, kad mes tiek laiko išbuvome kartu ir taip daug ką paaukojome dėl tiek mažai. O gal čia ir yra visa esmė?

– Ne, – sako Adrianas, – mes neturime laiko.

– Ką tai reiškia – mes neturime laiko?

– Jeigu noriu rytoj rytą atsidurti Šerbūre, šiandien vakare turiu išvykti.

– *Kodėl* tu turi būti Šerbūre rytoj rytą?

Alkoholinės euforijos migloje ima ryškėti kažkas siaubinga.

– Susitikti su Estera ir vaikais.

– Ar tu juokauji?

– Ne, nejuokauju. – Jis pasižiūri į laikrodį. – Šiuo metu jie jau turbūt išskrenda iš Londono. Mes žadame šiek tiek paatostogauti Bretanėje.

Aš žiūriu į jį, ramiai besitikslinantį laiką su laikrodžiu. Jo išdavystės mastas atima man žadą. Še tau kad nori – aš sėdžiu čia girta, nesipraususi, net nežinanti, kokia šiandien diena, o jis mąsto apie susitikimą, dėl kurio susitarė prieš mėnesį.

– Tai tu visą laiką apie tai žinojai?

Jis linkteli.

– Ir leidai man tikėti, kad mes tiesiog egzistencialistai, nors pats žinojai, kad tokią ir tokią dieną susitinki su Estera?

– Na, galvok, ką nori. Tai nebuvo taip piktybiškai suplanuota, kaip tau atrodo.

– Tai kaipgi buvo? Kaip tu galėjai apsimetinėti, kad mes tiesiog klajojame, kur užsigeidę, kai buvai susitaręs susitikti su Estera?

– Čia tu pakeitei partnerį, pupyte, ne aš. Aš niekada tau nesakiau, kad žadu pakeisti savo gyvenimą dėl tavęs.

Jaučiausi taip, lyg būčiau gavusi antausį. Lyg būčiau šešerių ir mano geriausias draugas būtų sulaužęs man dviratį. Didesnės išdavystės negalėjau įsivaizduoti.

– Tu nori pasakyti, kad visą tą laiką tu man čia kalbėjai apie laisvę ir apie tai, kad neįmanoma numatyti iš anksto, kas bus, o pats žinojai, kad susitiksi su Estera? Aš dar nemačiau tokio veidmainio!

Adrianas pradėjo juoktis.

– Iš ko čia, po velnių, juokiesi?

– Iš tavo įniršio.

– Aš galėčiau tave užmušti, – suklykiau.

– Nė kiek neabejoju.

Sulig tais žodžiais aš užsimojau ir ėmiau daužyti jį. Jis sugriebė mane už riešų.

– Aš tik norėjau tau duoti šiek tiek medžiagos rašymui, – juokėsi jis.

– Niekšas!

– Argi negraži istorijos pabaiga?

– Tu esi kiaulė, ir tiek.

– Na, na, brangioji, kam taip karščiuotis. Nuo to istorija netaps moralesnė, ar ne?

– O tavo moralė vingiuota kaip Alpių keliai. Su nuolatiniais staigiais posūkiais.

– Aš jau tai kažkur anksčiau girdėjau.

– Gerai, tada aš važiuoju su tavim.

– Kur?

– Į Šerbūrą. Keliausime po Bretanę *à cinq**. Dulkinsimės visi kartu ir jokių kvailų mandagių atsiprašinėjimų, kaip pats man aiškinai Vienoje.

– Nesąmonė, tu nevažiuosi.

– Važiuosiu.

– Nevažiuosi. Aš tau neleisiu.

– Ką tai reiškia tu man neleisi? Kokį čia šūdą man mali? Puikavaisi prieš Benetą kaip įmanydamas, paskatinai mane sugriauti savo gyvenimą ir pabėgti su tavim, o pats dabar stengiesi išsaugoti savo šeimą nepaliestą! Kokiu mėšlu tu mane laikai? Juk tai tu man brukai savo pigią prekę – kaip būti sąžiningai, atvirai ir gyventi be prieštaravimų. Aš važiuosiu su tavim į Šerbūrą, kaip mane gyvą matai. Aš noriu susitikti su Estera ir vaikučiais, o tada pažiūrėsim.

– Jokiu būdu. Aš tavęs neimsiu. Jeigu reikės, imsiu ir išmesiu iš automobilio.

Aš pasižiūrėjau į jį netikėdama savo ausimis. Kodėl man taip sunku buvo patikėti, kad jis gali būti toks beširdis? Juk aišku, kad jis taip ir padarys. Aš žinojau, kad tikrai išmes mane iš automobilio, jeigu reikės. Ir galbūt net nuvažiuos sau juokdamasis.

– Bet nejaugi tau nesvarbu, kad esi toks veidmainis? – Mano balse pasigirdo maldavimas, tarsi jau būčiau žinojusi, kad pralaimėjau.

– Aš nenoriu liūdinti vaikų, – pasakė jis, – ir daugiau apie tai nekalbėkime.

* Penkiese (*pranc.*).

– Mane liūdinti tu gali.

– Tu suaugusi. Ištversi. O jie neištvers.

Ką aš galėjau atsakyti į tai? Klykti ir rėkti, kad ir aš esu mažas vaikas, kad aš pražūsiu, jeigu jis mane paliks, kad kuoktelėsiu. Gal taip ir bus. Bet juk aš ne Adriano vaikas ir jam nerūpi mane gelbėti. Dabar aš niekieno vaikas. Išsivadavusi. Visiškai laisva. Tai buvo pats siaubingiausias mano gyvenime patirtas jausmas. Nelyginant sverdėtum ant Didžiojo kanjono kriaušio, vildamasi, kad prieš atsitrenkdama į jo dugną staiga išmoksi skristi.

Tik tada, kai jis išvyko, aš sugebėjau suimti save į nagą ir suvaldyti apėmusį siaubą. Mes neišsiskyrėme kaip priešai. Kai supratau iš tikrųjų pralaimėjusi, nustojau jo nekęsti. Ėmiau įtemptai galvoti, kaip ištverti vienatvę. Kai tik nustojau laukusi, kad jis mane išgelbės, supratau, kad jaučiu jam užuojautą. Aš ne jo vaikas. Jis turi teisę saugoti savo vaikus. Netgi nuo manęs, jeigu jis suvokia mane kaip grėsmę jiems. Jis išdavė mane, bet aš jau seniai nujaučiau, kad bus kažkaip panašiai, ir pasinaudojau juo kaip išdaviku, kaip ir jis pasinaudojo manimi kaip auka. Jis buvo, įmantriai išsireiškus, mano laisvės instrumentas. Kai aš stebėjau jį tolstantį, žinojau, kad vėl įsimylėsiu jį, kai tik atstumas tarp mūsų bus gana didelis.

Tiesa, išvažiuodamas jis padėjo ir man. Mes abu teiravomės bilietų į Londoną ir sužinojome, kad visi lėktuvai užsakyti dviem dienoms į priekį. Aš galiu palaukti iki trečiadienio arba rytoj išsiaiškinti, ar yra bilietų į traukinį. Taip pat galiu važiuoti į oro uostą ir laukti rezervinių keleivių

eilėje. Galėjau rinktis. Man tik reikėjo numaldyti pašėlusį širdies plakimą, kol aš vėl sutiksiu Benetą ar ką nors kitą. Galbūt save.

Nusitempiau lagaminą atgal į kavinę San Mišelio aikštėje. Staiga, likusi be vyro, suvokiau, kaip tai nelengva. Buvau prisikimšusi į lagaminą daiktų, kurių nebūčiau ėmusi keliaudama viena. Ten buvo daugybė kelionių vadovų, nedidelis magnetofonas straipsniui, kurio taip ir neparašiau, sąsiuviniai, elektrinis plaukų suktuvas, dešimt mano pirmosios poezijos knygos egzempliorių. Kai kurios skirtos literatūros agentui Londone. Kitas vežiausi iš nepasitikėjimo savimi. Identiteto ženklai, skirti visiems, kuriuos galbūt sutiksiu. Jų tikslas įrodyti, kad aš nesu paprasta moteris. Jų tikslas įrodyti, kad aš esu išskirtinė. Jų tikslas įrodyti, kad su manim reikia elgtis atsargiai. Aš graudžiai laikiausi įsitvėrusi savo statuso kaip išskirtinio, nes be jo būčiau buvusi viena iš daugelio vienišų į medžioklę išsirengusių moterų.

– Ar aš turiu tavo adresą? – paklausė Adrianas prieš sėsdamas į savo „Triumph“.

– Jis knygoje, kurią tau padovanojau. Paskutiniame priešlapyje.

Bet jis pametė knygą. Su mano autografu ryškiai raudonu rašalu. Nereikia nė sakyti, kad jis taip jos ir neperskaitė iki galo.

– Palauk, duosiu tau kitą. – Ir aš čia pat gatvėje pradėjau segti didžiulio drobinio lagamino užtrauktuką. Iš jo išriedėjo kosmetikos buteliukai. Palaidi popieriaus lapai, pastabos eilėraščiams, kuriuos šiuo metu rašiau, magnetofono juostelės, fotojuostelės, lūpų dažai, knygos minkštais viršeliais,

Mišelino vadovas. Sugrūdau visą tą šlamštą atgal į minkštą itališką lagaminą ir ištraukiau savo knygą. Dar niekieno neatverstos knygos nugarėlė trakštelėjo.

Nerūpestingajam Adrianui [užrašiau],
kuris mėto knygas.
Su meile ir daug bučinių
tavo draugė socialinė darbuotoja
Iš Niujorko –

Ir dar kartą ant paskutinio priešlapio užrašiau savo Niujorko adresą bei telefono numerį, žinodama, kad jis greičiausiai pames ir šitą egzempliorių. Štai kaip mes išsiskyrėme. Netektis po netekties. Mano gyvenimas išsiliejo į gatvę, ir tarp manęs ir tuštumos – tik plonas eilėraščių tomelis.

Kavinėje atsisėdau prie savo lagamino ir užsisakiau dar vieną alaus. Buvau apsvaigusi ir išsekusi – taip išsekusi, kad net nesijaučiau nusiminusi, nors iš tikrųjų buvau. Reikia susirasti viešbutį. Jau temsta. Mano lagaminas nežmoniškai sunkus, o man reikės tampyti jį po gatves ir laipioti įvijais laiptais ieškant kambario, ir galiausiai paaiškės, kad jie visi užimti. Aš pasidėjau galvą ant stalo. Vien tik iš nuovargio įmanydama būčiau pravirkusi, bet žinojau, kad toks mano elgesys pasirodys įtartinas. Ir taip jaučiau atlaidžiai pašaipius žvilgsnius, kokiais žiūrima į vienišą moterį. O aš buvau tokia nusialinusi ir susikrimtusi, kad nebūčiau nieko nutylėjusi. Jeigu dabar kas nors pamėgins prie manęs kibti, aš, ko gero, imsiu klykti ir paleisiu į darbą kumščius. Aš nebeturėjau žodžių. Buvau soti svarstymų, įrodinėjimų, pastan-

gų būti protingai. Pirmas vyras, kuris prisiartins ciniškai ar vylingai žvilgčiodamas, gaus, ko nusipelnęs – spyrį koja į kiaušus arba antausį. Nesėdėsiu čia susitraukusi iš baimės kaip tada, kai trylikos metų važiavau į mokyklą apytuščiu metro traukiniu ir ekshibicionistai ėmė sagstytis priešais mane klynus. Tada aš bijojau, kad jeigu atsistosiu, jie įsižeis ir žiauriai man atkeršys. Todėl sėdėjau toliau, žiūrėdama į šalį, apsimesdama, kad nepastebiu, apsimesdama, kad manęs tai nešiurpina, apsimesdama, kad skaitau, ir kažkodėl tikėdama, kad knyga mane apsaugos. Vėliau Italijoje, kai vyrai sekiodavo paskui mane po griuvėsius arba važiuodavo iš paskos automobiliais (atidarę dureles šnibždėdami *vieni, vieni**), aš niekaip nesuprasdavau, kodėl jaučiuosi tokia suteršta, apspjaudyta ir įsiutusi. Juk turbūt turėčiau suvokti tai kaip pamaloninimą. Kaip savo moteriškumo įrodymą. Mano motina visada sakydavo, kokia moteriška ji jausdavosi Italijoje. Tai kodėl aš jaučiuosi kaip medžiojama auka? Matyt, kažkas man negerai, galvojau aš. Mėgindavau nusišypsoti, atmesti plaukus ir taip išreikšti dėkingumą. O paskui pasijusdavau apgavike. Kodėl nesijaučiau dėkinga už tai, kad mane sekioja?

Bet dabar norėjau būti viena, ir jeigu kas nors išsiaiškins mano elgesį kitaip, pulsiu kaip laukinis žvėris. Netgi Benetas su jo tariamai giliu psichologijos supratimu ir įžvalga tvirtino, jog vyrai mane persekioja todėl, kad aš, jo žodžiais tariant, perduodu jiems žinią apie savo „prieinamumą". Todėl, kad rengiuosi per daug seksualiai. Kad nešioju gundomai palaidus plaukus. Arba dar kas nors. Trumpai sakant, aš nusipelnau būti puolama. Tai buvo tas pats senas karo

* Ateik (*it.*).

tarp lyčių žargonas, ta pati užslaptinta šeštojo dešimtmečio frazeologija: *Nėra tokio dalyko kaip išprievartavimas; jūs, moterys, pačios to norite. Jūs pačios.*

Aš siurbčiojau alų. Kai tik pakėliau akis, pagavau greta sėdinčio vyriškio žvilgsnį. Jame įskaičiau pasipūtėlišką: „Aš žinau, ko tu nori, brangute..." Tai buvo tas pats viliojimas, kuriuo mane patraukė Adrianas, bet dabar man pasidarė bloga. Dabar aš įžvelgiau jame tiktai akiplėšiškumą ir sadizmą. Staiga man šovė į galvą, kad, ko gero, devyniasdešimt procentų taip vypsančių vyrų iš tikrųjų tokiu būdu slepia savo impotenciją. Bet aš neturėjau jokio ūpo šios hipotezės tikrinti.

Susiraukiau ir nuleidau akis. Nejaugi jis nemato, kad man nieko nereikia? Nejaugi nemato, kad aš pavargusi, purvina ir nusivariusi? Nejaugi nemato, kad aš įsitvėrusi alaus bokalo lyg Šventojo Gralio taurės? Kodėl, kai atstumi kokį nors vyrą, atstumi visiškai ir iš visos širdies, jis vis tiek mano, kad koketuoji?

Aš prisiminiau savo fantazijas apie vyrus traukiniuose. Iš tikrųjų aš niekada tų fantazijų neįgyvendinau ir nebūčiau drįsusi. Iš pradžių netgi nedrįsau apie jas rašyti. Na, o jeigu būčiau priėjusi prie vieno tokių vyrų ir jis būtų mane atstūmęs, nusigręžęs, parodęs, kad nenori ar bjaurisi. Kas tada? Jo atstūmimas būtų mane stipriai įskaudinęs, aš būčiau save pasmerkusi, laikyčiau pagedėle, kaltinčiau, kad esu bloga, kekšė, šliundra, ramybės trikdytoja... O dar labiau tikėtina, kad tučtuojau būčiau pripaišiusi sau nepatrauklumą ir nesugebėjimą dominti vyrų, ir ilgai jausčiausi sužlugdyta po tokio atstūmimo. O vyras mano, kad moters atsisakymas yra žaidimo dalis. Ar bent jau dauguma vyrų taip mano. Kai vyras sako „ne", tai ir reiškia „ne". Kai moteris sako „ne", tai

reiškia „taip“ ar bent jau „galbūt“. Yra netgi toks anekdotas. Taigi pamažėle moterys patiki tuo, ką apie jas mano vyrai. Ilgainiui, šimtmečiais prisiimdamos sau tokius dalykus, jos jau nebežino, ko nori, ir nieko nebegali pačios nuspręsti. O vyrai, žinoma, dar paaštrina bėdą šaipydamiesi iš jų neryžtingumo ir dėl visko kaltindami biologiją, hormonus, priešmenstruacinį sindromą.

Staiga, tam nepažįstamam vyrui į mane gašliai spoksant, aš supratau, kokią klaidą padariau su Adrianu ir kodėl jis mane paliko. Aš sulaužiau pagrindinę taisyklę. Ėmiau jį persekioti. Šitiek metų gyvenau fantazijomis apie vyrus ir niekada nesiėmiau žygių – ir štai pirmą kartą gyvenime išgyvenu savo fantaziją. Aš persekioju vyrą, kurio beprotiškai geidžiu, ir kas atsitinka? Jis suglemba kaip perviręs makaronas ir atstumia mane.

Vyrai ir moterys, moterys ir vyrai. Senais laikais, kai vyrai buvo puslaukiniai medžiotojai, o moterys be atvangos gimdydavo arba mirdavo gimdydamos, vyrai dažnai jas paimdavo prieš jų valią. Vyrai skųsdavosi, kad moterys šaltos, neatsiliepiančios, frigidiškos... Jie norėjo, kad jų moterys būtų geidulingos. Jie norėjo, kad jų moterys būtų padūkusios. Pagaliau moterys išmoko būti geidulingos ir padūkusios. Ir ką? Vyrai nusilpo. Tai beviltiška. Aš geidžiau Adriano kaip nieko kito gyvenime iki jo, ir mano geismo stiprybė nuslopino jo geismą. Kuo aš rodžiau daugiau aistros, tuo jis darėsi šaltesnis. Kuo labiau rizikavau būdama su juo, tuo mažiau jis norėjo rizikuoti dėl manęs. Nejaugi iš tiesų viskas taip paprasta? Nejaugi viskas yra tai, apie ką kadaise kalbėjo man motina – kad reikia „vaidinti sunkiai prieinamą“? Ir iš tiesų, tie vyrai, kurie mylėjo mane karščiausiai, rūpėjo man

mažiausiai. Tačiau koks iš to džiaugsmas? Kokia prasmė? Nejaugi neįmanoma nors labai trumpam sujungti *philos** ir *eros*** į viena? Kokia prasmė to nuolatinio besikeičiančių praradimų rato, to nesibaigiančio geismo ir abejingumo, abejingumo ir geismo ciklo?

Man reikėjo susirasti viešbutį. Buvo jau vėlu ir tamsu, o mano lagaminas buvo ne tik griozdiškas, bet darė mane labiau „prieinamą". Buvau jau užmiršusi, ką reiškia moteriai būti vienai – šnairavimai, švilpčiojimai, siūlymaisi padėti, kurių negali priimti iš baimės, kad seksualiai neįsiskolintum. Baisus pažeidžiamumo jausmas. Nieko nuostabaus, kad aš ėjau nuo vieno vyro prie kito ir visada ištekėdavau. Kaip aš galėjau palikti Benetą? Kaip galėjau apie tai pamiršti?

Nusitempiau savo nepakeliamą lagaminą už Arfos gatvės kampo (prisiminiau Čarlio merginą Salę) ir net nustebau radusi kambarį pirmame pasitaikiusiame viešbutyje. Nuo tada, kai buvau čia paskutinį kartą, kainos buvo gerokai pašokusios, ir aš gavau paskutinį laisvą kambarį viršutiniame aukšte (skausmingai ilgas kopimas į viršų su lagaminu). Iš tokio kambario per gaisrą neišbėgsi, pamaniau su mazochistiniu pasitenkinimu, ir paskutinis aukštas buvo kaip tik ta vieta, kur man labiausiai patiktų būti įkalintai. Galvą užplūdo įvairiausi vaizdai: Zelda Ficdžerald, mirštanti per gaisrą beprotnamyje (ką tik buvau perskaičiusi jos biografiją); apskuręs kambarėlis iš filmo *Iki paskutinio atodūsio*; mano tėvas, rimtai įspėjantis mane, devyniolikmetę, pirmą kartą gyvenime vieną išsiruošusią į kelionę po Europą, kad jis matęs *Iki paskutinio atodūsio* ir žinąs, kas atsitinka ameri-

* Draugą (*gr.*).
** Erotinę meilę (*gr.*).

kietėms mergaitėms Europoje; mudu su Benetu, prieš penkerius metus besikivirčijantys per Kalėdas; mudvi su Pija viename viešbutyje, kai mums buvo dvidešimt treji; mano pirmoji kelionė į Paryžių, kai man buvo trylika (ištaigingi „Jurgio V“ apartamentai drauge su tėvais ir seserimis, ir visi valosi dantis su „Perrier“ pasta); senelio pasakojimai apie studentavimo Paryžiaus meno akademijoje laikus, kai stigdavo pinigų ir tekdavo misti vien bananais; motina, nuoga šokanti Bulonės miške (kaip ji kad sakė)...

Kurį laiką buvau pralinksmėjusi, kad susiradau prieglobstį, bet kai pamačiau kambarį ir supratau, kad turėsiu praleisti čia naktį viena, man suspaudė širdį. Iš tikrųjų tai buvo pusė kambario, perskirto medine pertvara (Dievas žino, kas ten kitoje pusėje) ir įdubusia viengule lova su dulkinu kartūno užtiesalu. Sienos išklijuotos tapetais, apsilaupiusiais ir išblukusiais.

Įvilkau lagaminą vidun ir uždariau duris. Turėjau dar pavargti, kol spyna užsitrenkė. Pagaliau kritau ant lovos ir pravirkau. Žinojau, kad noriu verkti aistringai ir nenumaldomai, priverkti visą vandenyną ašarų ir nuskęsti jame. Bet netgi ašaroms kelias buvo užkirstas. Pilve jaučiau keistą mazgą, kuris vis vertė galvoti apie Benetą. Galėjai pamanyti, kad mano bamba buvo sujungta su jo bamba ir aš net verkdama negalėjau negalvoti ir nesirūpinti juo. Kur jis yra? Nejaugi aš net išsiverkti žmoniškai negaliu, kol jo neradau?

Kalbant apie verkimą, keisčiausia tai (galbūt tai kūdikystės liekana), kad mes niekada neverkiame nuoširdžiai be klausytojų – ar bent jau be potencialaus klausytojo. Neleidžiame sau verkti taip beviltiškai, kaip galėtume. Gal iš bai-

mės paskęsti ašarose, kai nebus kam išgelbėti? O gal ašaros yra tam tikra bendravimo forma kaip kalba, ir čia taip pat reikalingas klausytojas.

Tu turi užmigti, griežtai pasakiau sau. Bet aš jaučiau, kaip mane apima panika, panaši kaip vaikystėje per naktinius košmarus. Nors mano suaugęs, racionalusis „aš" priešinosi, pati mano esybės esmė skriejo laiku atgal. *Tu – ne vaikas*, pasakiau garsiai, tačiau širdis vis tiek beprotiškai daužėsi. Mane išmušė šaltas prakaitas. Sėdėjau ant lovos it prirakinta. Žinojau, kad reikia išsimaudyti, bet bijojau išeiti iš kambario. Baisiausiai norėjau šlapintis, tačiau bijojau nueiti į tualetą. Aš net nedrįsau nusiauti batų (iš baimės, kad vyras po lova nesučiuptų manęs už kojų). Nedrįsau nusiprausti (kas žino, kas ten tūno už užuolaidos?) Man pasirodė, kad už lango kažkas perėjo per terasą. Lubomis ėmė važiuoti vaiduokliški šviesos traukiniai. Koridoriuje tualete sušniokštė vanduo, ir aš pašokau. Pasigirdo žingsniai. Prisiminiau scenas iš *Morgo gatvės žudikų*. Prisiminiau kažkokį filmą, kurį mačiau būdama penkerių per televiziją. Ten rodė vampyrą, kuris pasirodydavo ir išnykdavo sienose. Jokie užraktai negalėjo jo sulaikyti. Įsivaizdavau, kaip virpantis jo pavidalas išlenda iš purvinų, dėmėtų tapetų. Ėmiau šauktis į pagalbą savąjį suaugusios „aš". Bandžiau mąstyti kritiškai ir logiškai. Aš žinojau, ką simbolizuoja vampyrai. Žinojau, kad vyras po lova iš dalies yra mano tėvas. Galvojau apie Grodeko *Knygą apie tai*. Įsiveržėlio baimė yra įsiveržėlio laukimas. Prisiminiau visus savo seansus su daktaru Hape, kuriuose aptarinėjome mano nakties baimes. Prisiminiau, kaip paauglystėje įsivaizduodavau, kaip mane subado arba nušauna

nepažįstamas vyras. Aš sėdžiu prie rašomojo stalo ir rašau, o tas vyras būtinai užpuola iš nugaros. Kas jis? Kodėl mano gyvenime tiek vyrų vaiduoklių?

„Ar nėra išėjimo iš proto?" – klausė Silvija Plat viename iš paskutiniųjų beprotiškų savo eilėraščių. Jeigu aš ir įkalinta, tai tik savo pačios baimių. Viską motyvuoja siaubas likti vienai. Kartais atrodydavo, kad galiu padaryti bet kokį kompromisą, iškentėti bet kokią nešlovę, pasilikti su bet kokiu vyru, kad tik nebūčiau viena. Bet kodėl? Kas čia baisaus būti vienai? *Pamėgink suvokti priežastis*, pasakiau sau. *Pamėgink.*

AŠ: Kodėl taip baisu būti vienai?

AŠ: Todėl, kad jeigu joks vyras manęs nemyli, aš prarandu save.

AŠ: Bet juk akivaizdu, kad tai netiesa. Tu rašai, žmonės skaito tavo knygas ir jiems jos svarbios. Tu mokai kitus, tu esi reikalinga ir rūpi savo mokiniams. Tu turi draugų, kurie tave myli. Netgi tavo tėvai ir seserys myli tave – savotiškai.

AŠ: Niekas iš tų dalykų nė truputėlio nesumažina mano vienatvės. Aš neturiu vyro. Neturiu vaiko.

AŠ: Bet juk tu žinai, kad vaikai nėra priešnuodis vienatvei.

AŠ: Žinau.

AŠ: Ir tu žinai, kad vaikai tik laikinai priklauso savo tėvams.

AŠ: Žinau.

AŠ: Ir tu žinai, kad vyras ir moteris niekada iki galo nepriklauso vienas kitam.

AŠ: Žinau.

AŠ: Ir tu žinai, kad nepakęstum, jeigu vyras savintųsi tave visą ir nepaliktų tau kuo kvėpuoti...

AŠ: Žinau, bet beprotiškai to noriu.
AŠ: Bet jeigu tu tai turėtum, pasijustum užspęsta.
AŠ: Žinau.
AŠ: Tu nori prieštaraujančių dalykų.
AŠ: Žinau.
AŠ: Nori laisvės ir taip pat nori artumo.
AŠ: Žinau.
AŠ: Labai nedaug kam tai yra pavykę rasti.
AŠ: Žinau.
AŠ: Kodėl tikiesi būti laiminga, jeigu dauguma žmonių nėra laimingi?
AŠ: Nežinau. Bet jeigu nustosiu tikėtis meilės, nustosiu jos laukti, nustosiu jos ieškoti, mano gyvenimas suplokštės kaip krūtis išpjovus auglį. Aš mintu tuo laukimu. Aš jį puoselėju. Jis palaiko mano gyvybę.
AŠ: Na o laisvė?
AŠ: O ką laisvė?
AŠ: Tu tiki nepriklausomybe?
AŠ: Tikiu.
AŠ:. Na ir?
AŠ: Įtariu, kad atsižadėčiau jos, parduočiau sielą, principus, tikėjimą dėl vyro, kuris iš tikrųjų mane mylėtų...
AŠ: *Veidmainė!*
AŠ: Sutinku.
AŠ: Ne geresnė už Adrianą!
AŠ: Sutinku.
AŠ: Ir tau nei šilta, nei šalta, kad esi tokia veidmainė?
AŠ: Ne, man tai svarbu.
AŠ: Tai kodėl su tuo nekovoji?
AŠ: Kovoju. Dabar ir kovoju. Bet nežinau, kuri pusė laimės.

AŠ: Pagalvok apie Simoną de Bovuar!
AŠ: Man patinka jos kantrybė, bet jos knygose vien Sartras, Sartras, Sartras.
AŠ: Pagalvok apie Doris Lesing!
AŠ: Ana Vulf nepatiria orgazmo, jeigu nemyli... ką dar galima pridurti?
AŠ: Pagalvok apie Silviją Plat!
AŠ: Mirusi. Kas nori tokio gyvenimo ar mirties kaip jos, net jeigu virstum šventąja?
AŠ: Tai tu už nieką nepaaukotum gyvybės?
AŠ: Dvidešimties metų būčiau paaukojusi, bet ne trisdešimties. Aš nebetikiu aukojimusi. Nebematau prasmės mirti dėl poezijos. Kadaise garbinau Kitsą už tai, kad mirė jaunas. Dabar manau, kad daugiau drąsos reikia mirti senam.
AŠ: Pagalvok apie Koletę.
AŠ: Geras pavyzdys. Bet ji tik viena iš labai nedaugelio.
AŠ: Kodėl tuomet nepasistengus būti panašiai į ją?
AŠ: Stengiuosi.
AŠ: Pirmas žingsnis yra išmokti būti vienai...
AŠ: Taip, ir kai tu šitai iš tikrųjų išmoksi, būsi užmiršusi, kaip atsiverti meilei, jeigu ji staiga vis dėlto ateitų.
AŠ: Kas sakė, kad gyvenimas lengvas?
AŠ: Niekas.
AŠ: Tai kodėl taip bijai pasilikti viena?
AŠ: Mes vėl grįžtame prie to paties.
AŠ: Tai viena iš vienatvės bėdų.

Beviltiška. Aš negaliu protu atsikratyti panikos. Aš tankiai kvėpuoju ir gausiai prakaituoju. *Pamėgink nusakyti paniką,*

liepiu sau. *Įsivaizduok, kad rašai. Matyk save trečiuoju asmeniu.* Bet tai neįmanoma. Aš grimztu į patį panikos sūkurį. Tarsi būčiau plėšoma laukinių žirgų, o mano rankos ir kojos skrietų į skirtingas puses. Prieš akis iškyla kraupių kankinimų vaizdiniai. Kinų karo vadai lupa odą gyviems savo priešams. Žana d'Ark liepsnoja ant laužo. Prancūzų protestantai rato sutraiškytais kaulais. Pasipriešinimo kovotojai išluptomis akimis. Nacistai kankina žydus elektros šoku, adatomis, „operacijomis", nevartodami skausmą malšinančių vaistų. Pietiečiai linčiuoja juodaodžius. Amerikos kareiviai pjausto vietnamiečiams ausis. Kankinami indėnai. Kankinantys indėnai. Visa žmonijos istorija paplūdusi krauju, žaizdomis ir aidinti nuo aukų klyksmo.

Aš smarkiai užsimerkiu, bet vaizdai patys iškyla šiapus karščiuojančių vokų. Jaučiuosi taip, tarsi man būtų nudirta oda, tarsi visi vidaus organai būtų atviri, tarsi viršugalvis būtų nuplėštas ir netgi smegenys plikos. Visos nervų galūnės perduoda tiktai skausmą. Skausmas yra vienintelė realybė. *Tai netiesa*, sakau. Prisimink dienas, kai jausdavai malonumą, kai būdavai patenkinta, kad gyveni, kai atrodydavo, kad sprogsi iš džiaugsmo. Bet aš neprisimenu. Aš prikalta prie savo vaizduotės kryžiaus. O mano vaizduotė tokia pat šiurpi kaip pasaulio istorija.

Aš prisimenu savo pirmąją trylikametės kelionę į Europą. Mes praleidome Londone šešias savaites lankydami angliškuosius giminaičius, apžiūrinėdami istorines vietas, sumuodami ilgėliausias „Claridge's" viešbučio sąskaitas, kurias, kaip tėvas sakydavo, „apmoka dėdė Semas..." Koks turtingas dėdė! Tačiau visą kelionę mane lydėjo siaubas, kurį

patyriau išvydusi visus tuos kankinimo įrankius Londono Taueryje ir tas vaškines pabaisas Madam Tuso muziejuje. Niekada anksčiau nebuvau mačiusi žnyplių nykščiams spausti ir kankinimo suolų. Niekada nesuvokiau jų esant.

– Ar žmonės vis dar naudoja tuos dalykus? – paklausiau motinos.

– Ne, brangioji. Juos naudojo tik senų senovėje, kai žmonės buvo barbariškesni. Nuo tų laikų civilizacija pažengė priekin.

Tai buvo civilizuotieji 1955-ieji, maždaug dešimtmečiui praėjus po nacių holokausto; tai buvo atomo bandymo ir kaupimo era; dveji metai po Korėjos karo ir vos keleri metai po komunistinių raganų medžioklės apogėjaus, kai juoduosiuose sąrašuose buvo ir mano tėvų draugų pavardės. Tačiau mano motina, glostydama ranka gryno lino užvalkalą, po kuriuo aš tirtėjau, tą lietingą vakarą Londone tikino mane civilizacijos pažanga. Ji bandė apsaugoti mane. Jeigu tiesa sunkiai pakeliama, verčiau ji man pameluos.

– Gerai, – pasakiau užsimerkdama.

O dėdė Semas, kuris kompensavo mokesčius tiekai visokių dalykų, vos prieš dvejus metus civilizacijos vardu pasodino į elektros kėdę Rozenbergus. Ar prieš dvejus metus buvo senų senovė? Apsimetusios, kad taip ir buvo, mudvi su motina kaip sąmokslininkės apsikabinome, o paskui ji išjungė šviesą.

Bet kur mano motina dabar? Ji neišgelbėjo manęs tada ir nepajėgs išgelbėti dabar, bet jeigu ji čia atsirastų, man ši naktis nebebūtų tokia baisi. Įveikiam naktį po nakties. Kad taip aš būčiau kaip Skarlet O'Hara ir galėčiau pamąstyti apie visa tai rytoj.

SEPTYNIOLIKTA DALIS

Vizija

Man atrodo, kad yra taip. Nieko baisaus – aišku, gal ir baisu, bet tai nekenkia, nenuodija tavęs, jeigu nedarai to, ko iš tikrųjų nori.... Baisu yra apsimesti, kad antrarūšiai dalykai yra pirmarūšiai. Apsimesti, kad tau nereikia meilės, kai tau jos reikia; arba kad tu mėgsti savo darbą, kai gerai žinai, kad sugebi daugiau.

Doris Lessing
The Golden Notebook

Supratusi, kad taip ir neužmigsiu, nusprendžiau atsikelti. Kaip prityrusi nemigos specialistė, žinojau, kad norint ją įveikti kartais tenka pagudrauti: apsimesti, kad tau visai nerūpi miegas. Tada pasitaiko, kad miegas įsižeidžia kaip atstumtas meilužis ir atslenka norėdamas tave sugundyti.

Atsisėdau ant lovos, susisegiau plaukus segtuku, nusiaviau purvinus batus. Paskui nužygiavau prie užuolaidos ir apsimestinai drąsiai ją atitraukiau. Nieko. Apsižergiau bidė ir ėmiau čiurlenti nesibaigiančiu srautu, stebėdamasi, kaip galėjau taip ilgai iškentėti pilna pūsle. Paskui nusiploviau peršintį lipnų šakumą ir išvaliau bidė. Apsišlaksčiau veidą vandeniu iš čiaupo

ir išsimaudžiau perėjusi per kūną kempine. Purvas tekėjo man nuo rankų kaip vaikystėje, kai visą dieną žaisdavau lauke. Nuėjau prie durų patikrinti, ar gerai užrakintos.

Kai kažkas kostelėjo už sienos, vos nepašokau iki lubų. *Atsipalaiduok*, sukomandavau sau. Tačiau aš miglotai suvokiau, kad mano atsikėlimas ir maudymasis rodė, kad esu gyva. Tikri pamišėliai guli iki ausų apsimyžę ir apsikakoję. Vadinasi, tai šiokia tokia paguoda. Aš iš tiesų griebiausi už šiaudo. *Tu turi daugiau už kai kuriuos*, pasakiau sau ir turėjau nusijuokti.

Nuoga ir tarsi pažvalėjusi, kad bent iš dalies apsišvarinau, stovėjau priešais žmogaus ūgio apsilaupiusį veidrodį. Buvau keistai įdegusi važiuodama atvira mašina. Keliai ir šlaunys raudoni ir šerpetoti. Nosis ir skruostai taip pat raudoni. Pečiai ir dilbiai nusvilę iki rudumo. O visa kita beveik balta. Savotiškas durtinys.

Įsižiūrėjau į savo akis su baltais ratilais aplink nuo savaitėmis nešiotų saulės akinių. Kodėl aš niekaip negaliu suprasti, kokia mano akių spalva? Ar tai išvis svarbu? Gal tai kažkaip esmingai susiję su mano bėda? Pilkšvai mėlynos su geltonais taškeliais. Nepasakytum, kad mėlynos, ir nepasakytum, kad žalios. Valstijos vėliavos mėlynumo, kaip mėgdavo sakyti Brajenas, o plaukai – kaip kviečiai. „Kvietiniai plaukai“, – sakydavo glostydamas juos. Brajeno akys buvo ryškiai rudos – kaip Bizantijos šventojo mozaikoje. Kai jam imdavo drumstis protas, jis žiūrėdavo į savo akis veidrodyje valandų valandas. Įjungdavo ir išjungdavo šviesą kaip vaikas, mėginantis pagauti akimirką, kai vyzdžiai susitraukia. Tokiomis akimirkomis jis visu rimtumu kalbėdavo apie veidrodinį pasaulį, antimaterijos pasaulį, į kurį jis ga-

lintis pereiti. Jo akys esančios raktas į tą pasaulį. Jis tikėjo, kad jo siela gali būti iščiulpta per vyzdžius, kaip baltymas iš pradurto kiaušinio.

Prisimenu, koks viliojantis man atrodė Brajeno pamišimas, kaip žavėjo jo vaizdiniai. Tais laikais aš nerašiau siurrealistinių eilėraščių, tik gana konservatyvius, aprašomojo stiliaus, kupinus pretenzingo žodžių žaismo. Bet vėliau, kai pradėjau raustis giliau ir leidau vaizduotei tekėti platesne vaga, dažnai jausdavau, kad matau pasaulį Brajeno akimis ir kad jo beprotybė yra mano įkvėpimo šaltinis. Atrodė, kad išprotėju kartu su juo, bet paskui vėl atsikvošėju. Štai kokie mes buvome artimi. Ir jeigu jausdavausi kalta, tai todėl, kad sugebėdavau nusileisti žemyn, paskui vėl išlipti lauk, o jis likdavo įkalintas. Aš buvau tarsi Dantė, o jis Ugolinas (vienas mėgstamiausių jo *Pragaro* veikėjų), ir aš galėjau sugrįžti iš pragaro ir papasakoti jo istoriją, parašyti eilėraštį, supintą iš jo beprotybės, o jis buvo visiškai jos apimtas. *Tu iš visų išsunki syvus*, kaltinau save. *Tu visus išnaudoji. Visi visus išnaudoja*, atsakiau.

Prisiminiau, kaip šlykščiai jaučiausi skirdamasi su Brajenu ir kaip man šovė į galvą, kad esu nusipelniusi visą likusį gyvenimą praleisti jo beprotybės pasaulyje. Mano tėvai ir Brajeno tėvai, ir gydytojai atkalbėjo mane nuo to. *Jums tik dvidešimt dveji*, pasakė Brajeno psichiatras. *Kam maitoti savo gyvenimą*. Ir aš aršiai ginčijausi su juo. Apkaltinau mūsų abiejų išdavyste, mūsų meilės išdavyste. Esmė ta, kad aš lengvai būčiau likusi su Brajenu, jeigu ne pinigai ir tėvų įsikišimas. Aš jaučiau, kad esu jam skirta. Jaučiau, kad esu verta taip pražudyti savo gyvenimą. Tada dar nesupratau, kad turiu atskirą savo gyvenimą ir niekada nemokėdavau

nieko atstumti, kad ir kaip su manimi kas blogai elgtųsi. Kažkas mano viduje visada ragindavo suteikti jiems dar vieną galimybę. O gal tai buvo bailumas. Tam tikras valios paralyžius. Aš pasilikdavau ir iš piktumo rašydavau, užuot ėmusis veiksmų. Palikdama Benetą aš žengiau pirmą savarankišką žingsnį, ir netgi tą žingsnį iš dalies dėl Adriano ir laukinės aistros jam.

Aišku, kad ilgai žiūrėti į savo akis veidrodžiuose pavojinga. Aš atsitraukiau apžiūrėti kūno. Kur mano kūnas baigiasi ir kur prasideda jį supantis oras. Kažkokiame straipsnyje apie kūno įvaizdį skaičiau, kad įtampos – arba ekstazės – akimirkomis mūsų kūno ribos išnyksta. Mes užmirštame kūną. Tokį jausmą man dažnai yra tekę patirti, tai būdingas panikos bruožas. Nuolatinis skausmas taip pat gali jį sukelti. Kai susilaužiau koją, nustojau jausti savo kūną. Tai buvo paradoksas: ir didžiulis skausmas, ir didžiulis malonumas sukeldavo jausmą, tarsi paliktum kūną.

Mėginau patyrinėti kūniškąjį savo „aš“, atlikti tokią kruopščią apžiūrą, kad galėčiau prisiminti, kas esu – jeigu mano kūnas iš tiesų laikytinas manimi. Prisiminiau pasakojimą apie poetą Teodorą Retkę, kuris gyveno vienas dideliuose namuose ir pertraukose tarp kūrybinio įkvėpimo protrūkių nusirenginėdavo ir apsirenginėdavo priešais veidrodį, tyrinėdamas savo nuogybę. Galbūt ta istorija neautentiška, tačiau aš joje įžvelgiu tiesos grūdą. Žmogaus kūnas yra labai artimai susijęs su tuo, kaip jis rašo, nors to ryšio prigimtis labai subtili ir daug vandens nuteka, kol jį supranti. Kai kurie liesi ir aukšti poetai rašo trumpus ir plačius eilėraščius. Tačiau tai nėra paprasčiausias atvirkštinės priklausomybės dėsnis. Tam tikra prasme kiekvienas eilėraštis

yra mėginimas išplėsti kūno ribas. Kūnas virsta kraštovaizdžiu, dangumi ir pagaliau kosmosu. Gal kaip tik todėl aš dažnai pagaunu save rašančią nuogą.

Aš sulysau per mūsų neįprastą kelionę, bet vis dar neatitikau madingo etalono. Ne nutukusi, bet tam, kad galėčiau vilkėti bikinį, dešimčia svarų per daug. Vidutinio dydžio krūtys, stambus užpakalis, įdubusi bamba. Kai kurie vyrai tvirtino, jog jiems patinka mano figūra. Žinojau (kaip žmonės žino dalykus, kuriais nelabai tiki), kad esu laikoma gražia ir kad net stambus mano užpakalis kai kam patinka, bet aš bjaurėjausi kiekviena papildoma savo riebalų uncija. Tai buvo viso gyvenimo kova: priaugti svorio, mesti svorį ir vėl jį auginti su kaupu. Kiekviena antsvorio uncija buvo mano pačios silpnumo, tinginystės ir savigailos įrodymas. Kiekviena antsvorio uncija buvo įrodymas, kaip pagrįstai savimi bjauriuosi, kokia esu bloga ir atstumianti. Antsvoris buvo susijęs su seksu – tą aš žinojau. Būdama keturiolikos sulysau iki devyniasdešimt aštuonių svarų, nes kaltinau save dėl sekso. Ir net tada, kai numečiau tiek svorio, kiek norėjau – ir dar daugiau – aš atsisakiau vandens. Norėjau jaustis *tuščia*. Jeigu pilve aidu neatsimušdavo alkio spazmai, nekenčiau savęs už savigailą. Akivaizdi nėštumo fantazija – kaip būtų pasakęs mano džiovintuvas vyras – arba nėštumo fobija. Mano pasąmonė tikėjo, kad smaukydama Stivą aš pastojau, todėl vis plonėjau ir plonėjau, mėgindama save įtikinti, kad taip nėra. O gal aš labai norėjau pastoti ir primityviai tikėjau, kad visos kūno kiaurymės tam tinka, tad bet koks maistas kaip sperma gali apvaisinti mano žarnyną ir užauginti vaisių.

Tu esi tas, ką tu valgai. *Mann ist was Mann isst**. Karas tarp lyčių prasidėjo nuo tada, kai vyrai suleido dantis į moters obuolį. Plutonas įsiviliojo Persefonę į pragarą su šešiomis granatų sėklomis. Kai tik jinai jas suvalgė, sandėris tapo neišardomas. Valgyti reiškė nuspręsti savo likimą. Užsimerk ir išsižiok. Ligi dugno. Valgyk, brangioji, valgyk. „Bent jau suvalgyk savo vardą, – sakydavo senelė. – *Visą* vardą? – I... – meilikaudavo ji... (kąsnis nekenčiamų kepenų)... Z... (luitas bulvių košės su morkomis)... A... (dar gabalas kietų, pervirtų kepenų)... D... (dar vienas luitas šaltų, morkuotų bulvių)... O... (sutižęs brokolių žiedelis)... R... (ji vėl prineša man prie burnos kepenų ir aš šoku nuo stalo)... Susirgsi beri-beri!“ – šaukia ji man pavymui. Kiekvienas mano šeimoje turi visą repertuarą avitaminozių (apie kurias Niujorke jau dešimtmečius niekas negirdėjo). Senelė yra beveik bemokslė, bet ji žino apie beri-beri, skorbutą, pelagrą, rachitą, trichineliozę, askarides, kaspinuočius... ar kaip jūs juos vadinat. Apie viską, kuo galima susirgti valgant arba nevalgant. Iš tikrųjų tai ji įtikino mano motiną, kad jeigu aš kasdien neišgersiu šviežiai spaustų apelsinų sulčių stiklinės, susirgsiu skorbutu, ir ji nuolat vaišino mane istorijomis apie tai, kad britų laivyno jūreivius nuo skorbuto išgelbėjo žaliųjų citrinų sultys. Tu esi tai, ką tu valgai**.

Prisiminiau Beneto medicininio žurnalo dietų skyrelį. Ponia X jau daug savaičių laikėsi griežtos 600 kalorijų per dieną dietos, bet niekaip negalėjo numesti svorio. Iš pradžių nustebęs jos gydytojas pamanė, kad ji apgaudinėja, todėl liepė jai rūpestingai užsirašinėti viską, ką suvalgo. Neatro-

* Vyras yra tai, ką jis valgo (*vok.*).
** Aliuzija į tai, kad anglų jūreiviai buvo pradėti vadinti šio citruso vardu, t. y. *limey*.

dė, kad ji apgaudinėtų. „Ar jūs tikra, kad užsirašote viską, ką įsidedate į burną?“ – paklausė jis. – „Ką įsidedu į burną?“ – perklausė ji. – „Taip“, – griežtai patvirtino gydytojas. – „Aš net ir nežinojau, kad *tai* turi kalorijų“, – atsakė ji.

Galiausiai paaiškėjo (tuo ir paremtas kalambūras), kad ji buvo prostitutė, kasdien nuo dešimties iki penkiolikos kartų nuryjanti ištryškusią sėklą, o vienoje normalaus dydžio čiurkšlėje kalorijų tiek, kad apie svorio metimą ji galinti tik pasvajoti. Kiek ten buvo minima kalorijų? Negaliu prisiminti. Bet pasirodo, kad nuo dešimties iki penkiolikos ejakuliacijų prilygsta septynių patiekalų pietums „Tour d'Argent“ restorane, tik, žinoma, ne *tu* moki už valgį, bet *tau* moka. Vargšai žmonės, visame pasaulyje kenčiantys nuo baltymų stokos. Jeigu jie žinotų! Vaistas nuo bado Indijoje *ir* drauge vaistas nuo gyventojų pertekliaus – abu viename dideliame gurkšnyje! Nuo vieno gurkšnio saulė neprašvis, bet nakčiai labai sveika.

Ar tai įmanomas dalykas – nejaugi aš iš tikrųjų bandau save *prajuokinti*?

„Ho, ho, ho“, – pasakiau savo nuogai asmenybei.

Pasinaudojusi momentu, laimėtu dėl dirbtinai sukelto juoko, išverčiau lagaminą ir išsitraukiau sąsiuvinius, juodraščius ir eilėraščius.

„Pamėginsiu perprasti, kaip aš čia pakliuvau“, – pasakiau sau. Kaip atsitiko, kad aš, nuoga ir apsvilusi kaip pusiau iškepta višta, atsidūriau tokioje aptriušusioje Paryžiaus skylėje? Ir kur, po galais, aš žadu belstis toliau?

Atsisėdau ant lovos, išsidėliojau aplink sąsiuvinius ir eilėraščius ir įnikau vartyti storą spirale įrištą segtuvą, į kurį pradėjau rašyti prieš kokius ketverius metus. Jame nebuvo

jokios ypatingos sistemos. Dienoraštis, pirkinių, taip pat laiškų, į kuriuos reikia atsakyti, sąrašai, piktų, niekada neišsiųstų laiškų juodraščiai, laikraščių iškarpų įklijos, idėjos apsakymams, pirmieji eilėraščių variantai – viskas sumalta į krūvą, chaotiška, beveik neįskaitoma. Įrašams naudoti visų spalvų flomasteriai. Bet ir vėl – spalvomis čia niekas nekoduota. Labiausiai mėgstamos, atrodo, skaudžiai raudona, dumblių žalumo ir mėlyna kaip Viduržemio jūra, bet nemažai ir juodos, oranžinės bei purpurinės. Šaltu melsvai juodu rašalu rašyta retai. Ir niekada pieštuku. Rašydama mėgstu išsiteplioti pirštus. Be to, norėjau, kad vienadieniai mano užrašai ilgiau išsilaikytų.

Įsiaudrinusi varčiau puslapius ieškodama rakto, kuris padėtų suvokti, kodėl įsisukau į tokią kebeknę. Pirmieji puslapiai buvo dar iš tų laikų, kai gyvenau Heidelberge. Skausmingi barnių su Benetu aprašymai ir net žodis žodin užrašytos bjauriausios mudviejų scenos, taip pat seansų pas daktarą Hapę ir mano kūrybinių kančių aprašymai. Dieve, aš beveik buvau pamiršusi, kokia tada buvau nelaiminga, kokia vieniša. Koks visiškai šaltas ir užsisklendęs buvo Benetas. Kodėl bloga santuoka turėjo būti patrauklesnė negu gyvenimas be santuokos? Kodėl tuomet taip laikiausi įsikibusi savo kančios? Kodėl tikėjau, kad tai viskas, ką aš turiu?

Skaitydama užrašus aš vis labiau įsitraukiau nelyginant į kokį romaną. Jau beveik pradėjau pamiršti, kad pati visa tai parašiau. Ir tada galvoje nušvito tarsi koks apreiškimas. Aš daugiau nebekaltinau savęs. Tai buvo taip paprasta. Galbūt tai, kad aš vis dėlto pabėgau, joks ne nusikalstamas ketinimas ar išdavystė, dėl kurios dabar turėčiau atsiprašyti. Gal tai tam tikra ištikimybė sau. Drastiškas, bet neišvengiamas būdas kažką pakeisti gyvenime.

Juk neatsiprašinėji už tai, kad nori turėti savo sielą. Tavo siela priklauso tau – kad ir kas atsitiktų. Iš esmės tai yra viskas, ką tu turi.

Santuoka – sudėtingas dalykas, nes tam tikru atžvilgiu tai visada buvo *folie à deux**. Kartais sunku atskirti, kur baigiasi tavo beprotybė ir prasideda sutuoktinio. Kaltini save už nusižengimus arba per daug, arba nepakankamai. Ir painioji priklausomybę su meile.

Kuo toliau skaičiau, tuo filosofiškiau viską vertinau. Aš žinojau, kad nebenoriu grįžti į šeimą, aprašytą tame segtuve. Jeigu mudu su Benetu kada nors vėl susieitume, tai turėtų įvykti visai kitokiomis aplinkybėmis. O jeigu nesusieitume, žinojau, kad nepražūsiu.

Tas suvokimas nebuvo toks, lyg galvoje nušvitusi elektros lemputė. Aš nepašokau aukštyn šaukdama *eureka*. Sėdėjau labai tyliai ir skaičiau puslapius, kuriuos pati parašiau. Žinojau, kad nesiduosiu pagaunama savo pačios knygos spąstų.

Be to, malonu buvo matyti, kaip smarkiai pasikeičiau per paskutiniuosius ketverius metus. Dabar jau galėjau nusiųsti kam nors savo kūrinį. Nebijojau vairuoti. Galėjau valandų valandas sėdėti viena ir rašyti. Aš mokytojavau, skaičiau paskaitas, keliavau. Nors ir siaubingai bijojau skristi, neleidau, kad ta baimė mane įveiktų. Galbūt vieną dieną atsikratysiu ir jos. Jeigu vieni dalykai gali pasikeisti, gali ir kiti. Kokią turiu teisę pranašauti ateitį ir pranašauti taip nihilistiškai? Laikui bėgant, galbūt dar šimtą kartų pasikeisiu, ir negaliu numatyti kaip. Lieka tik laukti.

Ne taip jau sunku nusižudyti užplūdus nevilčiai. Ne taip jau sunku vaidinti kankinę. Sunkiau nieko nedaryti. Ištverti. Išlaukti.

* Dviejų beprotybė (*pranc.*).

Aš užmigau. Greičiausiai galva man nusviro tiesiai ant segtuvo. Prisimenu, kai priešaušriu pabudau pajutusi į skruostą įsispaudusią spiralę. Nustūmiau segtuvą į šalį ir vėl užmigau.

Sapnai buvo fantastiški. Visokie keltuvai, platformos erdvėje, nežmoniškai statūs ir slidūs laiptai, piramidės, į kurias turiu įkopti, kalnai, pilys, griuvėsiai... Miglotai jaučiau, kad pati pasiskiriu sapnus kaip tam tikrą gydymą. Prisimenu, kartą ar du buvau prabudusi ir pasakiau sau: „Dabar aš susapnuosiu sapną, kuris man pasiūlys sprendimą". Tik kokio sprendimo aš ieškojau? Bet koks pasirinkimas atrodė vienaip ar kitaip netobulas. Bet koks pasirinkimas užbraukdavo kurį nors kitą. Aš tarsi prašiau sapno pasakyti man, kas esu ir ką turiu daryti. Atsibusdavau plakančia širdimi ir vėl nugrimzdavau į miegą. Gal tikėjausi, kad atsibusiu ir pasijusiu esanti koks nors kitas žmogus.

Iki šiol atmintyje išliko tų sapnų nuotrupų. Viename jų turėjau pereiti per siaurą lentą, permestą tarp dviejų dangoraižių, tam, kad išgelbėčiau kažkieno gyvybę. Kieno? Savo? Beneto? Chlojos? Sapnas to nesakė. Tik buvo aišku, kad jeigu nepereisiu, mano pačios gyvenimas bus baigtas. Kitame sapne įsikišau ranką į savo vidų norėdama išsitraukti diafragmą, o tenai virš gimdos kaklelio plūduriavo didelis kontaktinis lęšis. Matančioji gimda. Gimdos kaklelis iš tikrųjų buvo akis. Ir, be to, trumparegė.

Dar prisimenu sapną, kuriame vėl mokiausi koledže ir ruošiausi priimti diplomą iš Milisentės Makintoš. Ilgai lipau laiptais, kurie veikiau panėšėjo į Meksikos šventyklą negu į Lou bibliotekos laiptus. Aš sverdėjau su aukštakulniais batais, stengdamasi neužminti ant mantijos krašto.

Kai priėjau prie pulto ir ponia Makintoš ištiesė man ritinėlį, supratau ne tik baigusi koledžą, bet ir gaunanti kažkokią ypatingą privilegiją.

– Turiu jums prisipažinti, kad dėstytojų taryba nepritaria tam, – pasakė ponia Makintoš. Ir aš jau žinojau, kad stipendija suteikia man teisę gyventi su trimis vyrais iš karto. Jie sėdėjo auditorijoje su juodomis kepurėmis ir mantijomis. Benetas, Adrianas ir dar vienas žmogus, kurio veido negalėjau įžiūrėti. Visi buvo pasiruošę ploti, kai man bus įteiktas diplomas.

– Vien tiktai dėl jūsų akademinių laimėjimų mes negalime nesuteikti jums šios garbės, – pasakė ponia Makintoš, – tačiau taryba tikisi, kad jūs pati jos atsisakysite.

– Bet kodėl? – prieštaravau. – Kodėl aš negaliu turėti visų trijų?

Tada ėmiau ilgai ir argumentuotai dėstyti apie santuoką ir seksualines savo reikmes bei tai, kad esu ne sekretorė, o poetė. Stovėjau prie pulto ir gražbyliavau auditorijai. Ponia Makintoš žvelgė į mane aiškiai nepritardama. Paskui aš keberiojausi laiptais žemyn, kone pritūpusi ir paklaikusi iš baimės, kad nenudardėčiau. Nužvelgusi veidų jūrą staiga prisiminiau, kad pamiršau savo ritinėlį. Apimta panikos suvokiau, kad netekau visko: baigimo diplomo, doktorantūros stipendijos ir trijų vyrų haremo.

Paskutinis sapnas, kurį prisimenu, buvo keisčiausias iš visų. Aš vėl lipau bibliotekos laiptais atsiimti diplomo. Šį kartą prie pulto stovėjo nebe ponia Makintoš, bet Koletė. Tik ji buvo juodaodė, su rudais garbanotais plaukais, švytinčiais aplink veidą nelyginant nimbas.

– Yra tik vienas kelias baigti koledžą, – pasakė ji, – ir jis neturi nieko bendra su vyrų skaičiumi.

– Ką man daryti? – paklausiau priremta prie sienos ir jausdama, kad padaryčiau bet ką.

Ji padavė man knygą su mano pavarde ant viršelio.

– Tai dar tik pirmieji netvirti žingsniai, – pasakė ji, – bet gerai, kad bent pradėjote.

Aš supratau, kad man dar likę daug metų žingsniuoti.

– Luktelkite, – pasakė ji ir prasisegė palaidinę. Staiga supratau, kad mylėtis su ja viešai reiškė diplomo įteikimą, ir tą akimirką tai atrodė natūraliausias dalykas pasaulyje. Labai susijaudinusi priėjau prie jos. Tada sapnas dingo.

Kruvinos vestuvės[*]*, arba sic transit*[**]

Didžiausia moterų bėda ta, kad jos visada turi mėginti prisitaikyti prie vyrų teorijų apie moteris.

D. H. Lawrence

Atsibudau vidurdienį ir pajutau, kad man iš tarpkojo sunkiasi kraujas. Jeigu nors kiek praskėsiu kojas, kraujas plūstels žemyn ir prasisunks kiaurai čiužinį. Nors buvau apsnūdusi ir pusiau sapnuojanti, žinojau, kad reikia laikyti kojas suspaudus. Nusprendžiau atsikelti ir susirasti tamponą, bet iš tokios įdubusios lovos sunku išlipti nė kiek nepraskėtus kojų. Staigiai atsistojau ir tamsiai raudoni upeliukai nuvinguriavo per šlaunis žemyn. Juosvas kraujo klanelis sublizgo ant grindų. Nubėgau prie lagamino, palikdama blizgančių taškelių pėdsaką. Pajutau sunkų ir pažįstamą spaudimą pilvo apačioje.

[*] Aliuzija į F. G. Lorcos pjesę tokiu pat pavadinimu.
[**] Sutrumpintas posakis *Sic transit gloria mundi* – taip praeina žemiška šlovė (*lot.*).

– Velnias, – nusikeikiau grabaliodama akinių, kad galėčiau susirasti tamponų lagamine. Bet neradau net tų prakeiktų akinių. Įkišau ranką į lagaminą ir ėmiau raustis. Iš piktumo iššvaisčiau daiktus ant grindų.

– Kad juos kur velnias nujotų! – suklykiau. Grindys jau atrodė kaip po autokatastrofos. Ir kaip aš tuos kraujus išvalysiu? Nė nebandysiu. Išrūksiu iš Paryžiaus anksčiau negu viešbučio tarnyba susigriebs.

Kokio čia šlamšto prisikišau į lagaminą! Galiu panaudoti savo eilėraščius kaip higieninius įklotus, ar ne? Žavus simbolizmas. Bet, deja, nelabai sugerianti medžiaga.

O kas gi čia? Beneto marškinėliai. Sulanksčiau juos kaip vystyklą ir vargais negalais prisisegiau prie kelnaičių vienu (vieninteliu!) žiogeliu. Kaip aš išvažiuosiu iš Paryžiaus su tuo vystyklu? Turėsiu eiti kaip supančiota. Visi pamanys, kad noriu siusioti. O Dieve, už nusikaltimą iš tiesų reikia mokėti. Maniau, kad už tai, jog pabėgau su Adrianu, mažų mažiausiai pastosiu ir nežinosiu, kokios spalvos gims kūdikis, o štai stoviu įsikišusi vystyklą. Kodėl mano kančios negalėtų būti bent jau ne tokios žeminančios? Kitų rašytojų kančios virsta epu arba šedevru, arba avangardu, o manosios – farsu.

Apsivilkusi lietpaltį, suglaudusi kelius, kad vystyklas nenusislinktų, klibinkščiuoju į koridorių. Staiga prisimenu, jog tai, kas saugo mane nuo nepriteklių – pasas, „American Express“ kortelė, kelionės čekiai, – liko rankinėje, ir aš šlubčioju atgal į kambarį. Paskui vėl į koridorių – įlinkusiomis į vidų kojomis, basa, spausdama rankinę – čiumpu už tualeto rankenos ir imu tampyti.

– *Un moment, si'il vous plaît*[*], – pasigirsta sutrikęs vyriškas balsas. Amerikietiškas akcentas. Šiaip ar taip, dabar rugpjūtis ir turbūt kelias mylias aplink Paryžių nerasi nė vieno prancūzo.

– Gerai, gerai, – sakau šlaunimis prilaikydama vystyklą.

– *Pardon*?

Jis neišgirdo manęs. Vis dar griebiasi prancūziškų frazių spausdamas paskutinį šūdo strampgalį.

– Supratau, – šaukiu. – Aš – amerikietė.

– *Je viens, je viens*[**], – bamba tas.

– *Je suis Americaine!*[***]

– *Pardon*?

Visa tai man jau pradeda įgristi. Po tokio pokalbio mes nė vienas nebežinosime, ką daryti, kai jis pasirodys. Nusprendžiu lipti žemyn į apatinio aukšto tualetą. Apačioje tualetas neuždarytas, bet čia visai nėra popieriaus, taigi gaunu leistis dar vienu aukštu žemiau. Galiausiai man ima visai neblogai sektis. Kaip mes mokame prisitaikyti prie įtampos! Kaip tada, kai buvau susilaužiusi koją ir prasimanydavau įvairiausių dulkinimosi pozų gulėdama lovoje su gipsu per visą kojos ilgį.

Voilà! Popierius! Bet koks šlykštus! Vertinant istoriją per tualetų prizmę, šis labiausiai primena *oubliette*[****], o popieriuje įsispaudę sutraiškyti vabzdžiai. Užsirakinu duris, plačiai atveriu mažą langelį ir išmetu pro jį sukruvintus Beneto

[*] Prašau palaukti (*pranc.*).
[**] Išeinu, išeinu (*pranc.*).
[***] Aš – amerikietė! (*Pranc.*)
[****] Požeminį kalėjimą (*pranc.*).

marškinėlius į kiemą (ir tučtuojau pagalvoju apie stambaus masto magiją ir tuos *Aukso šakelėje** aprašytus genčių papročius – ar koks nors burtininkas neatras Beneto marškinėlių, permirkusių mano krauju, ir nepanaudos jų prieš mus *abu*?). Paskui atsisėdau ant klozeto ir ėmiau sukti savotišką higieninį paketą iš tualetinio popieriaus.

Kokį absurdą verčia išgyventi mūsų kūnas! Neminint atvejų, kai susirietus viduriuoji kokiame nors dvokiančiame viešajame tualete, nieko nėra gėdingesnio už mėnesines, kai neturi tamponų. Keisčiausia, kad aš ne visą gyvenimą taip jas vertinau. Netgi laukiau, kada jos prasidės, ilgėjausi jų, troškau, meldžiausi, kad tik greičiau. Žodyne aptikti žodžiai „mėnesinės" ir „menstruacijos" sukeldavo daugybę minčių. Dažnai kartodavau maldelę, kuri skambėjo taip: *Prašau leisti man šiandien susirgti mėnesinėmis.* Arba, bijodama, kad kas manęs neišgirstų, sakydavau: *P. L. M. Š. S. M., P. L. M. Š. S. M., P. L. M. Š. S. M.* Paprastai poteriaudavau ant klozeto, be galo, be krašto šluostydamasi ir vildamasi aptikti nors mažulytį kraujo lašelį. Bet vis nieko. Rendei prasidėjo mėnesinės („susirgo", kaip sakydavo mano tradicijų nepaisanti motina ir mano senelė), taip pat ir visoms mano bendraklasėms septintokėms. Taip pat ir aštuntokėms. O krūtų didumas, o C dydžio „Maidenform" firmos liemenėlių kaušeliai, o susiraičiusių gaktiplaukių krūmeliai! O kokios karštos diskusijos apie „Kotex" , „Modess" ir (apie tai tik pačios, pačios drąsiausios) „Tampax"! Bet aš neturėjau ko pridurti. Trylikos metų nešiojau „parengiamąją liemenėlę" (parengiančią kam?), kuri man buvo duksloka, turėjau

* Lyginamoji mitologijos ir religijos studija, kurią parašė škotų antropologas Jamesas George Frazeris (1854–1941).

keletą retų rudų garbanėlių (netgi ne šviesių, nors esu natūrali blondinė) ir buvau prisirankiojusi informacijos iš per naktį trunkančių Rendės maratonų su drauge Rita. Taigi poteriai tupykloje tęsėsi. *P. L. M. Š. S. M., P. L. M. Š. S. M., P. L. M. Š. S. M.*

Ir tada, kai man buvo trylika su puse (senė, palyginti su Rendės dešimčia su puse), aš pagaliau „jų sulaukiau". Tai įvyko man su *en famille** plaukiant *Ile de France* per Atlantą iš tos košmariškai brangios (nors ir su kompensuojamais mokesčiais) kelionės po Europą.

Mes keturios gyvenome žemutinėje kajutėje šalia bildančio automobilių skyriaus, o tėvai – aukštutinėje kajutėje denyje, ir likus keturioms dienoms iki Havro aš subrendau kaip moteris. Ką daryti? Lala su Chloja, miegojusios ant gretutinių gultų, neturi nieko žinoti, – mamos įsitikinimu, jos dar per mažos, – taigi mudvi su Rende keliskart slapta žygiuojame į vaistinę, paskui šniukštinėjame po kajutę, ieškodamos vietos atsargoms paslėpti. Žinoma, aš taip džiaugiuosi nauju savo žaisliuku ir dar nepatirtu jausmu, jog priklausau suaugusiųjų pasauliui, kad keičiu savo įklotus ne rečiau kaip dvylika kartų per dieną, taigi mes vos spėjame jų pirkti. Išbandymo valanda išmuša, kai stiuardas (į visas puses tampomas prancūzas, iš veido panašus į Fernandelį, iš temperamento – į kardinolą Rišeljė) randa klozetą, prikimštą iki viršaus ir užtvindytą. Iki tol menstruacijos manęs itin neslėgė. Tiktai tada, kai stiuardas (jis, aišku, nebuvo patenkintas, kad jam reikia tvarkyti mūsų kajutę, kuri panėši į mergaičių bendrabutį), paleido gerklę, aš įstojau į potencialių radikalų gretas.

* Su šeima (*pranc.*).

– Ko tu čia prykišai į tupyklė? – kažkaip taip ar panašiai sužviegė jis. Paskui liepė man žiūrėti, kaip vieną po kito jis trauks išskydusius „Kotex“ tamponų gumulus. Ar įmanoma, kad jis iš tikrųjų būtų nežinojęs, kas ten buvo? Gal norėjo pažeminti mane? Gal visa tai įvyko dėl nesusikalbėjimo? (*Comment dit-on* „Kotex“ *en francais?**) Ar jis tiesiog norėjo išlieti savo neviltį naudodamasis pirmųjų mano menstruacijų dingstimi? Visa iškaitusi stovėjau ir murmėjau po nosimi „vaistinė, vaistinė“.

Lala su Chloja kikeno susiriesdamos. (Jos žinojo, kad mane čia ne šiaip sau prigriebė, nors ir nesuprato visų smulkmenų. Jos, be abejo, matė, kad kažkas negerai, antraip ko aš būčiau laksčiusi į vonios kambarį dešimtis kartų per dieną ir ko tas kraupus žmogėnas taip staugtų ant manęs.) Taigi plaukėme į Niujorką palikdami paskui save kruvinų „Kotex“ tamponų šleifą žuvims.

Mano trylikos metų protelio įsivaizdavimu, *Ile de France* buvo romantiškiausias laivas pasaulyje, nes jis sušmėžavo svajingai romantiškoje dainoje „Tie kvaili dalykai“ (kurią pianinu grodavo svajingai romantiškas mano tėvas):

Kažkas už sienos skambina pianinu,
Nerišlūs žodžiai tau pasakė,
Ką jaučiu...

(Eilės, su kuriomis aš užaugau!) Kažkur toliau toje dainoje probėgšmais paminėta: „*O* „Ile de France“ *žuvėdrų debesy...*“ Ar aš galėjau žinoti, kad žuvėdros nardys, žvejodamos mano sukruvintus „Kotex“ tamponus? Ir ar galėjau žinoti, kad tuo

* Kaip „Kotex“ prancūziškai? (*Pranc.*)

metu, kai aš juo plauksiu, *Ile de France* bus daug labiau nusidėvėjęs ir sūpuosis kaip sena gelda ir kone visus keleivius susargdins jūros liga? Stiuardai lakstė kaip paklaikę. Valgomasis per kiekvieną maitinimą būdavo beveik tuščias, be perstojo džeržgė kambarių aptarnavimo skambučiai. Ir dabar matau, kaip aš, trylikametė storulė, vaikštau siūbuojančiais šlapiais deniais, suspaudusi rankinuką, prikimštą tamponų, ir kraujuoju iki pat Manheteno.

Ponai ir ponios, pirmosios mano mėnesinės.

Po pusantrų metų mirtinai nusialinau badaudama, ir mėnesinės dingo kaip sapnas. Kas dėl to kaltas? Baimė būti moterimi, kaip pasakė daktaras Šriftas. Ką gi, kodėl ne? Sutinku. Aš iš tikrųjų *bijojau* būti moterimi. Kraujo nebijojau (netgi laukiau, bent jau iki tol, kol buvau už tai aprėkta), bet bijojau visų tų nesąmonių, kurios buvo su tuo susijusios. Lyg man kas būtų pasakęs, kad jeigu turėsiu vaikų, niekada nieko nesukursiu, o būsiu kupina kartėlio kaip motina, įkyriai galvosiu tik apie valgymą ir tuštinimąsi kaip senelė, ir man patiks, kai koks nors skystablauzdis paklaus, ar planuoju būti sekretore. Sekretore! Jau verčiau niekada neišmoksiu spausdinti. (Ir iš tiesų niekada neišmokau. Koledže Brajenas spausdino man referatus. Vėliau baksnodavau dviem pirštais arba samdydavau mašininkę. O taip, man tai sudaro aibę nepatogumų ir kainuoja nepakenčiamai daug, bet ką reiškia pinigai ir nepatogumai palyginti su principais? O principas paprastas: aš niekada nebuvau ir nebūsiu mašininkė. Net ir pati dėl savęs, kad ir kažin kaip tai palengvintų man gyvenimą.)

Taigi jeigu menstruacijos reiškia, kad turiu spausdinti, verčiau atsisakysiu menstruacijų! Ir atsisakysiu spausdinti!

Arba ir vieno, ir kito! Ir aš neturėsiu vaikų! Pakenksiu pati sau. Kaip sakoma, išpilsiu vandenį lauk drauge su kūdikiu. Tai, žinoma, buvo viena priežasčių, kodėl atsidūriau Paryžiuje. Norėjau atsiriboti nuo visko – šeimos, draugų, vyro – tik tam, kad įrodyčiau, jog esu laisva. Laisva kaip neiššovęs į orbitą palydovas. Laisva kaip kelių piratas, parašiutu besileidžiantis į Mirties slėnį.

Nudžiovusi tualetinio popieriaus likutį įsikišau į rankinę ir patraukiau atgal į kambarį. Bet kokiame jis aukšte? Galvoje buvo tuščia. Visos durys atrodė vienodos. Aš užbėgau per du aukštus į viršų ir aklai patraukiau prie kampinių durų. Atidariau jas. Storas pusamžis vyras nuogas sėdėjo ant kėdės ir karpėsi kojų nagus. Jis pasižiūrėjo į mane šiek tiek nustebęs.

– Atleiskite! – pasakiau ir paskubomis užtrenkiau duris. Užbėgau dar aukščiau, susiradau savo kambarį ir užsirakinau duris iš vidaus. Negalėjau užmiršti to vyro išraiškos. Pralinksmėjęs, o ne apstulbęs. Rami Budos šypsena. Jis visai neišsigando.

Taigi esama žmonių, kurie atsikelia vidurdienį, karposi nagus ir nuogi sėdi viešbučio numeriuose, nemanydami, kad kiekviena diena – tai vis nauja apokalipsė. Fantastiška! Jeigu kas nors įsiveržtų į mano kambarį ir rastų mane nuogą besikarpančią nagus, numirčiau iš siaubo. Iš tikrųjų numirčiau? Gal aš esu stipresnė negu manau.

Tačiau aš buvau nešvaresnė negu maniau. Nors Odenas ir sako, kad visi žmonės mėgsta uostyti savo bezdalus, nepadorus mano pačios kvapas jau pradėjo erzinti šnerves. Kadangi neturėjau tamponų, maudytis vonioje nebuvo kaip, tačiau reikėjo ką nors daryti su plaukais, kurie kabėjo su-

lipusiomis ir riebaluotomis sruogomis. Jau pradėjo niežėti galvą, lyg turėčiau utėlių. Nauja pradžia. Bent jau išsitrinksiu galvą, išsikvepinsiu kaip tie aromatingi Versalio rūmininkai, ir į kelionę. Bet kur man keliauti? Ieškoti Beneto? Ieškoti Adriano? Ieškoti „Tampax"? Ieškoti Izadoros?

„Užsičiaupk ir išsitrink galvą, – pasakiau sau. – Pradėk nuo to, kas svarbiausia."

Laimė, turėjau sočiai šampūno, ir nors kriauklė buvo maža ir vanduo šaltas, plaudama galvą jaučiausi suėmusi save į rankas.

Po valandos jau buvau susidėjusi daiktus, apsirengusi, pasidažiusi ir su šaliku ant šlapių plaukų. Užsidėjau saulės akinius, kad apsisaugočiau nuo piktos akies. Iš tualetinio popieriaus pasidariau dar vieną improvizuotą higieninį įklotą ir prisisegiau prie apatinių kelnaičių. Su tuo gniutulu nesijaučiau itin patogiai, bet vis dėlto dabar jau buvau pasirengusi susimokėti sąskaitą, tempti lagaminą ir pasirodyti pasauliui.

Ačiū tau, Dieve, už saulę, pagalvojau išėjusi į gatvę. Kaip buvusioji druidė, žinojau, kad reikia padėkoti dievams už nedideles malones. Aš išgyvenau naktį. Netgi pamiegojau! Vieną akimirką leidau sau prabangą patikėti, kad viskas bus gerai.

Negalvok, pasakiau sau. *Negalvok, neanalizuok, nesirūpink*... Tiesiog susikaupk tam, kad nusigautum į Londoną ir susiimtum.

Nusitempiau lagaminą į vaistinę, nusipirkau „Tampax" ir nušlitiniavau į tą pačią kavinę San Mišelio aikštėje, kur buvau vakar. Palikusi lagaminą prie staliuko, nusileidau žemyn į tualetą. Dilgtelėjo nerimas dėl palikto lagamino, bet

paskui nusprendžiau – mat jį galas. Tegu jis man pranašauja ateitį. Jeigu grįšiu (prieš tai atitinkamai užsikimšusi tamponu) ir lagaminas tebestovės, tada viskas bus gerai.

Jis tebestovėjo.

Atsisėdau šalia jo ir užsisakiau puodelį kapučino kavos ir sviestinę bandelę. Buvo jau beveik pirma ir aš jaučiausi rami, kone euforiška. Kaip nedaug reikia laimei: atidaryta vaistinė, nepavogtas lagaminas, puodelis kapučino! Staiga skaudžiai suvokiau tuos mažus gyvenimo šiame pasaulyje malonumus. Pritrenkiantis kavos skonis, iš dangaus srūvanti saulės šviesa, žmonės, stovintys įvairiomis pozomis ties gatvių kampais tam, kad galėtum jais grožėtis. Atrodė, kad visas Lotynų kvartalas užkariautas amerikiečių. Ir iš kairės, ir iš dešinės sklido kalbos apie reikalavimus Mičigano universitete ir apie tai, kaip pavojinga gulėti Ispanijos paplūdimiuose. Grupelė juodaodžių pagyvenusių turisčių su gėlėtomis skrybėlaitėmis traukė per San Mišelio aikštę prie Senos ir Dievo Motinos katedros. Čia buvo ir jaunų amerikiečių porų su kūdikiais ir kuprinėmis. „Pikasas, be abejo, nešiojo ant kaklo amuletą..." – pasakė vienas Oskaro Vaildo tipo ilgšis gimnasto kostiumu savo bendrui (kuris nuo galvos iki kojų buvo apsitaisęs naujausia „Cardin" kolekcija). Turbūt ant bikinio tipo trumpikių taip pat išsiuvinėta mažytė C. Kokia scena! Tarsi kokie Čoserio Kenterberio piligrimai. Juodaodė amerikietė, keliaujanti į Dievo Motinos katedrą – tai Moteriškė iš Bato; švelnaus veido šviesia barzdele koledžo studentas su *Pranašu* rankoje – Ginklanešys; daili meno istorijos studentė, ką tik baigusi Niujorke Panelės Hiuis mergaičių mokyklą – vienas kitas šokių vakarėlis ir tiesiai į privatų Saros Lorens meno koledžą (su purvinais džinsais, kad neliktų nė kvapo aristokratiškos

kilmės ir biografijos) – Priorė; pamokslininkas ties gatvės kampu, aiškinantis apie makrobiotiką ir sveiką gyvenimo būdą, – geismingasis Vienuolis; į Krišnos sąmonę pasinėręs skustagalvis vyrukas – Karmelitas ir buvęs Čikagos universiteto visuomenininkas aktyvistas, šiuo metu iškeitęs literatūrą į moterišką lib... – Malūnininkas. („Kodėl tu esi feministas?“ – neseniai paklausiau vaikino, kuris, kaip žinojau, buvo labai karštas šio judėjimo rėmėjas. – „Todėl, kad šiais laikais – tai lengviausias būdas, atsiprašant, paną užversti.“ Čoseris tarp jų jaustųsi kaip žuvis vandenyje. Jam čia nebūtų nieko nesuprantama.

Buvau tokia rami ir šaltakraujiška, kad nusprendžiau pasidžiaugti gyvenimu, kol panika sugrįš. Vadinasi, aš nė kiek ir ne nėščia. Tam tikra prasme liūdna, – menstruacijos visada šiek tiek liūdina, – bet drauge tai reiškia naują pradžią. Man duotas dar vienas šansas.

Užsisakiau dar kavos ir stebėjau gatvės paradą. Ak, tie *naivuoliai užsienyje*!* Prie kampo bučiavosi porelė, ir stebėdama juos galvojau apie Adrianą. Jie žiūrėjo vienas kitam į akis, tartum tenai glūdėtų pasaulio paslaptis. Iš tiesų, ką gi įsimylėjėliai mato vienas kito akyse? O juk buvau įsikalusi beprotišką mintį, kad Adrianas yra mano intelektualinis dvynys, ir, pasirodo, klydau. Tik troškau, kad taip būtų. Kad jis mane papildytų. Papagenas**, suradęs savąją Papageną. Bet galbūt tai buvo didžiausias iš visų mano paklydimų. Žmonės nepapildo mūsų. Mes patys save papildome. Jeigu neturime jėgų savęs papildyti, meilės paieškos virsta savęs naikinimo būdų paieškomis. Ir dar apsigaudinėjame, kad savęs naikinimas yra meilė.

* M. Twaino kelionių knygos pavadinimas.

** W. A. Mozarto operos „Užburtoji fleita“ pasakiškas veikėjas.

Aš žinojau, kad nebėgsiu paskui Adrianą į Hampstedą. Žinojau, kad negadinsiu sau gyvenimo dėl didelės alinančios aistros. Taip manė viena mano esybės dalis, kita niekino Izadorą už tai, kad ji negali visko paaukoti dėl meilės. Tačiau kam veidmainiauti, aš ne iš tų, kurios viską paaukoja dėl meilės. Galbūt aš niekada nebūsiu romantiška herojė, bet išliksiu gyva. Ir šiuo metu tai buvo svarbiausia. Verčiau važiuosiu namo ir parašysiu apie Adrianą. Atsižadėdama jo, aš jį išsaugosiu.

Teisybė, akimirkomis mane suimdavo beviltiškas ilgesys. Stebėdama besibučiuojančią porelę kone jutau Adriano liežuvį savo burnoje. Jaučiau ir kitus graudulingus simptomus: man vis vaidenosi gatvėje jo automobilis ir sykį net bėgau iš paskos pasižiūrėti numerio. Vieną akimirką pamaniau, kad matau jo galvą iš nugaros, ir staiga supratau žvelgianti į nepažįstamą veidą. Retsykiais mane užplūsdavo jo kvapas, ausyse skambėdavo jo juokas, pokštai...

Tačiau ilgainiui visa tai praeis. Tai visada, deja, praeina. Širdies žaizdos, tokios jautrios prisilietimams, pagaliau užgyja ir nustoja skaudėti. Mes užmirštame apie jas. Mes netgi užmirštame, kad turime širdis, – iki kito karto. Ir kai tai vėl atsitinka, stebimės, kaip galėjome viską užmiršti. Tada galvojame: „Šį kartą rimčiau, šį kartą geriau...“, nes mes, tiesą sakant, gerai neprisimename ankstesnio karto.

„Kodėl tau neužmiršus apie meilę ir nepradėjus gyventi savo gyvenimo?“ – klausdavo Adrianas. Ir aš ginčydavausi su juo. Tačiau gal jis pagaliau sakė tiesą? Ar kada nors meilė man suteikė ką nors daugiau, išskyrus nusivylimą? O gal aš meilėje ieškau ne to, ko reikia? Noriu ištirpti kitame žmoguje, liautis būti savimi, noriu būti nuskraidinta į dan-

gų skolintais sparnais. Man reikėtų prisistatinėti Izadora Ikaras. O skolinti sparnai niekada nesilaiko, kai reikia. Ko gero, iš tiesų turiu užsiauginti savuosius.

„Tu turi darbą“, – sakydavo jis. Ir tai taip pat buvo tiesa. Ak, jis sakė tiesą, nepaisant visų neteisingų samprotavimų. Aš bent jau turiu tikslą, kuriam galiu skirti savo gyvenimą, turiu pašaukimą, kelrodę aistrą. Tai neabejotinai daugiau, negu turi dauguma žmonių.

Sustabdžiusi taksi nuvažiavau į Šiaurinę stotį, palikau saugykloje lagaminą, išsikeičiau pinigų ir išsiaiškinau traukinių tvarkaraštį. Jau buvo beveik keturios ir traukinys, kurio tvarkaraštis suderintas su laivo tvarkaraščiu, turėjo išvykti į Londoną dešimtą vakare. Man buvo svarbu išvažiuoti iš Paryžiaus. Be to, aš turėjau Londone reikalų. Susitikti su agentu ir aplankyti kai kuriuos žmones. Ir be Adriano Londone gyvena žmonių.

Kaip praleidau likusią popietę, nesu visai tikra. Skaičiau laikraštį, vaikščiojau ir valgiau. Kai sutemo, sugrįžau į stotį ir, laukdama traukinio, sėdėjau ir rašiau į sąsiuvinį. Aš tiek daug laiko buvau praleidusi rašydama traukinių stotyse, kai gyvenau Heidelberge, kad jau beveik pradėjau jaustis tame pasaulyje kaip namie. Artėjant traukinio išvykimo laikui, keleivių srautas perone susitraukė į gumulėlius nelyginant krešantis kraujas. Žmonių veidai buvo nelaimingi, kaip būna paprastai keliaujant kur nors tokiu metu, kai laikas gultis. Senutė verkė ir bučiavo savo sūnų. Dvi susivėlusios amerikietės merginos vežėsi lagaminus ant ratukų. Vokietė girdė vaiką pienu iš stiklainio ir vadino jį *Schweinchen**. Jie visi atrodė kaip bėgliai. Aš – taip pat.

* Paršiuku (*vok.*).

Įsitraukiau siaubingą savo lagaminą į traukinį ir nusitempiau koridoriumi ieškodama tuščios kupė. Pagaliau radau vieną, prasmirdusią įsisenėjusiais bezdalais ir pūvančiomis bananų žievėmis. Žmonijos smarvė. Aš taip pat prisidedu prie šitos smarvės. Nežinau, ką atiduočiau, kad galėčiau išsimaudyti!

Pakėliau lagaminą aukštyn, bet niekaip nepasiekiau regzčio. Suskaudo rankų sąnarius. Tą akimirką į kupė įžengė jaunas traukinio palydovas mėlyna uniforma ir paėmė man iš rankų lagaminą. Vienu mostelėjimu jis užmetė lagaminą į regztį virš galvos.

– Ačiū, – padėkojau traukdama piniginę. Bet jis praėjo pro mane to nepastebėdamas.

– Ar būsite viena? – dviprasmiškai paklausė. Man buvo neaišku, ką jis turi galvoje – ar kad galbūt pageidaučiau pasilikti viena, ar kad esu viena? Paskui jis užtraukė visas užuolaidėles. Koks dėmesingas, pagalvojau. Štai ką reikia daryti, kad kiti žmonės netrukdytų ir kupė liktų man vienai. Kai tik pradedi visais nusivilti, staiga kažkas tarsi nukrinta iš dangaus ir pasirūpina tavimi. Jis sustūmė ranktūrius padarydamas man lovą. Paskui ranka perbraukė per sėdynes, rodydamas, jog čia galima atsigulti.

– Nežinau, ar tai būtų sąžininga kitų keleivių atžvilgiu, – pasakiau, staiga pajutusi kaltę, kad užimsiu visą kupė. Tačiau jis nesuprato manęs, o aš nemokėjau paaiškinti prancūziškai.

– Ar jūs *seule*?* – vėl paklausė jis priglaudęs delną man prie pilvo ir stumdamas mane prie sėdynių. Staiga jo ranka atsidūrė man tarp šlaunų ir jis jėga ėmė spausti mane žemyn.

– Ką jūs darote? – suklykiau atsitiesdama ir stumdama jį šalin. Aš labai gerai žinojau, ką jis daro, bet man prireikė kelių minučių, kad tai suvokčiau.

* Viena (*pranc.*).

– Kiaulė! – iškošiau.

Jis kreivai nusišiepė ir patraukė pečiais, lyg norėdamas pasakyti: „Pabandyti juk nedraudžiama“.

– *Cochon!** – riktelėjau, išvertusi žodį, kad jam būtų aiškiau. Jis tik nusijuokė. Lyg ir nebeketino manęs prievartauti, bet ir mano įniršio nesuprato. Juk pagaliau aš viena, ar ne taip?

Energijos antplūdžio pastūmėta, užšokau ant sėdynės ir griebiau lagaminą, kuris vos neužkrito man tiesiai ant galvos. Su trenksmais išlėkiau iš kupė, palikusi jį stovėti išsiviepusį ir gūžčiojantį pečiais.

Širdau ant savęs už patiklumą. Kaip aš galėjau dėkoti jam už dėmesį, juk kiekviena kvaiša būtų supratusi, kad užtraukęs užuolaidėles jis tuoj pat čiups mane. Aš buvau tikra kvailė, nors ir dėjausi patyrusi. Nelemtas mano patyrimas prilygsta aštuonerių metų vaiko patyrimui. Izadora Stebuklų šalyje. Amžinoji naivuolė.

– Na, bet tu ir buka, drauguže, – pasakiau sau išėjusi į koridorių ieškoti kitos kupė. Šį kartą eisiu ten, kur pilna žmonių. Ten, kur sėdės vienuolės arba dvylikos žmonių šeima, arba visi drauge. Kodėl aš nesu iš tų moterų, kurios nešiojasi balionėlius savigynai arba lanko karatė! O gal man reikėtų sarginio šuns? Didžiulio, dresuoto visiems gyvenimo atvejams. Toks, ko gero, praverstų labiau už bet kurį vyrą.

Ir tik tuomet, kai susiradau vietą ir atsisėdau priešais gražią mažą šeimynėlę – mamą, tėtį, vaikelį, man toptelėjo, koks tai buvo juokingas epizodas. Seksas be užtrauktukų! Nepažįstamasis traukinyje! Man buvo pasiūlyta mano pa-

* Kiaulė! (*Pranc.*)

čios fantazija. Fantazija, kuri Heidelberge trejus metus laikė mane prikausčiusi prie vibruojančios traukinio sėdynės, dabar, užuot užkūrusi, papiktino mane!

Mįslė, ar ne? Lenkiu galvą prieš psichikos paslaptį. Galimas daiktas, mano psichika pasikeitė. Nepažįstamieji traukiniuose man jau anaiptol nebeatrodo romantiški. Galbūt apskritai vyrai man jau nebeatrodo romantiški?

Kelionė į Londoną pasirodė esanti skirta apsivalyti nuo nuodėmių. Pirmiausia padedant mano bendrakeleiviams: nuobodai amerikiečiui profesoriui, neskoningai apsirengusiai jo žmonai ir apsiseilėjusiam jų mažyliui. Vyras klausinėjo. Ar aš ištekėjusi? Ką aš galėjau į tai atsakyti? Aš jau *nebežinojau*. Santūresnei už mane čia nebūtų buvę jokio sunkumo, bet aš esu viena tų kvankų, kurios jaučia pareigą išpliurpti visą savo gyvenimo istoriją kiekvienam sutiktam, kuris tik paprašo.

Man reikėjo sukaupti visą valią, kad pasakyčiau tiesiog: „Ne!“

– Kodėl tokia daili mergina kaip jūs neištekėjusi?

Aš nusišypsojau. Izadora Sfinksas. Ar man pradėti trumputę savo tiradą apie santuoką ir moterų engimą? Ar melsti užuojautos ir pasakoti, kaip meilužis mane metė? Ar nutaisyti orią miną ir pasakyti, kad mano vyras, būdamas Vienoje, nuskendo terminų jūroje? Ar užsiminti apie jiems nesuvokiamas lesbietiškas paslaptis?

– Nežinau, – atsakiau išsišiepusi taip, kad žandai plyšo.

Mikliai keisk temą, tariau sau, kol nieko nepasakei. Gyvenime labiausiai nemoku nuslėpti to, kas mano viduje.

– Kur jūs keliaujate? – žvaliai paklausiau.

Jie važiavo atostogų į Londoną. Vyras kalbėjo, žmona maitino kūdikį. Vyras rėžė programines kalbas, moteris sė-

dėjo užkandusi žadą. „Kodėl tokia daili mergina kaip tu ne viena?“ – pagalvojau. Ak, užsičiaupk, Izadora, nesikišk kur nereikia... Traukinio ratai tarsi kartojo: užsičiaupk... užsičiaupk... užsičiaupk...

Vyras buvo chemijos profesorius. Dėstė Fulbraito stipendininkams Tulūzoje. Jam iš tikrųjų patiko prancūziška sistema.

– Disciplina, – pasakė jis. – Amerikoje mums jos stinga, ar taip nemanot?

– Ne visai, – pasakiau. Atsakymas jį suerzino. Žinoma, aš informavau jį, kad dėstau pati.

– Tikrai?

Tai suteikė man naują statusą. Tegu aš ir keista vienišė, tačiau bent jau ne indų plovėja, kaip jo žmona.

– Ar sutinkate, kad mūsų amerikietiška švietimo sistema neteisingai interpretuoja demokratijos esmę? – paklausė jis visas pasipūtęs ir sudirgęs.

– Ne, – atkirtau. – Nesutinku.

Ak, Izadora, tu daraisi šiurkšti. Kada paskutinį kartą pasakei: „Aš nesutinku...“ ir pasakei taip ramiai? Aš pradedu sau labai patikti, pamaniau.

– Mes dar gerai neišsiaiškinome, kaip įtvirtinti demokratiją mokyklose, – kalbėjau toliau, – bet tai nereiškia, kad reikia grįžti prie elitinės sistemos, kokia yra čia... (aš neapibrėžtai mostelėjau į tamsų kaimo kraštovaizdį už lango)... šiaip ar taip, Amerika – pirmoji istorijoje šalis, kurioje vyrauja heterogeninė populiacija, sprendžianti šią problemą. Čia ne taip kaip Prancūzijoje, Švedijoje ar Japonijoje...

– Bet nejaugi jūs iš tiesų manote, kad visuotinis liberalumas ką nors išspręstų?

Na taip, *liberalumas*, mėgstamas puritonų žodis.

– Aš manau, kad turime per mažai *tikro* liberalumo, – atsakiau, – ir per daug biurokratinės netvarkos, kuri dangstosi liberalumu. Tikras liberalumas, konstruktyvus liberalumas yra visai kas kita.

Ačiū, daktare D. H. Lorens Ving.

Jis žiūrėjo į mane nustebęs. Ką aš turiu galvoje? (Žmona sūpavo kūdikį ir tylėjo. Tarp jų galiojo nebylus susitarimas, kad ji turi prikąsti liežuvį ir leisti jam atrodyti protingam. Nesunku būti protingam, kai žmona nebylė.)

Ką aš turiu galvoje? Aš turiu galvoje, žinoma, save. Aš norėjau pasakyti, kad tikras liberalumas skatina nepriklausomybę. Norėjau pasakyti, kad esu pasiryžusi imti likimą į savo rankas. Norėjau pasakyti, kad daugiau nebebūsiu moksleivė. Bet aš to nepasakiau. Tik pliauškiau apie švietimą ir demokratiją bei kitokias abstrakčias nesąmones.

Šitas nuobodus iki apsivėmimo pokalbis truko pusę mūsų kelionės iki Kalė. Tada užgesinome šviesas ir užmigome.

Konduktorius pažadino mus negailestingai anksti, kad persėstume į garlaivį. Išlipę iš traukinio, pakliuvome į tokį tirštą rūką, o aš buvau tokia mieguista, kad jeigu kas nors būtų mane vedęs tiesiai į Lamanšą, nebūčiau susiprotėjusi priešintis. Paskui prisimenu, kaip vilkau lagaminą nesibaigiančiais koridoriais, kaip bandžiau užsnūsti šezlonge ant besisupančio denio ir ankstyvo ryto vilgšnoje laukiau eilėje, kol imigracijos pareigūnai patikrins mūsų pasus. Dvi valandas pasmėlusiomis akimis spoksojau į baltas Doverio uolas stovėdama eilėje antspauduoti paso. Paskui gal mylios ilgio cementiniu taku tempiau lagaminą iki traukinio. Kai

pagaliau susėdome į išganingąjį „British Railways“ traukinį, jis, be atvangos stabčiodamas, keturias valandas šliaužė, kol prišliaužė Vaterlo. Kaimo kraštovaizdis buvo atšiaurus ir apneštas suodžiais. Prisiminiau Bleiką ir jo Šėtono tamsybių malūnus. Iš kvapo užuodžiau, kad esu Anglijoje.

DEVYNIOLIKTA DALIS

Devyniolikto amžiaus pabaiga

...Įsiklausykite ne į didaktiškus autoriaus teiginius, bet į tolimą ūkavimą personažų, klaidžiojančių po tamsią savo likimo girią.

D. H. Lawrence

Viešbutis buvo girgždančiame Viktorijos laikų pastate šalia Sent Džeimso. Jame buvo senovinis grotuotas liftas, kuris šaudavo į viršų kaip užsuktas kriketo kamuoliukas, nykūs koridoriai ir didžiuliai veidrodžiai tarp langų kiekvienoje laiptų aikštelėje.

Registratūroje pasiteiravau daktaro Vingo.

– Tokia pavarde gyventojų nėra, ponia, – atsakė aukštas liesas durininkas, panašus į Dikenso Bobą Krečetą.

Man pakirto kojas.

– Ar jūs įsitikinęs?

– Prašom, galite pasižiūrėti į registracijos knygą, jeigu norite... – Ir jis padavė man knygą. Tame vaiduoklių name buvo apsistoję tik dešimt gyventojų. Ir suprantama kodėl. Šiuolaikinis gyvenimą teigiantis Londonas atsuko jam nugarą.

Aš peržiūrėjau gyventojų sąrašą. Strobridžas, Henkelis, Harbelou, Botomas, Koenas, Kinis, Votsas, Vongas... *Štai.*

Jis ir bus Vongas. Be abejo, jie neteisingai užrašė. Visi kinai vienodi ir visų kinų pavardės Vong. Benetas man buvo nepaprastai artimas tuo, kad visą gyvenimą kentėjo tokį murdymą į purvą ir netapo pagiežingas.

– Na o šitas iš 60-ojo kambario? – paklausiau, rodydama į absurdiškai užrašytą pavardę.

– A, tas japonas?

Velnias, pamaniau. Jie niekada neskiria.

– Ar negalėtumėte paskambinti į tą kambarį?

– Kaip sakyti, kas prašo?

– Žmona.

Žodis „žmona“ šioje devynioliktojo amžiaus viešpatystėje, regis, šį tą reiškė. Mano bičiulis Bobas Krečetas šokte prišoko prie telefono.

Gal ten iš tiesų japonas? Pavyzdžiui, Toširas Mifunė? Nepriekaištingas samurajus su kardu ir plaukų kuokštu ant galvos? Vienas iš *Rašiomono* prievartautojų? Ar Jukio Mišimos vėlė su vis dar kraujuojančiomis žaizdomis?

– Atleiskite, ponia, niekas neatsako, – tarė durininkas.

– Ar aš galiu palaukti kambaryje?

– Kaip pageidausite, ponia.

Ir sulig tais žodžiais paskambino varpeliu, stovėjusiu ant stalelio, kviesdamas budėtoją. Dar vieną Dikenso tipažą. Šis buvo mažesnis už mane, blizgančiais vazelinu išteptais plaukais.

Nusekiau paskui jį į liftą. Nežinia, kiek minučių švilpėmė aukštyn, ir pagaliau atsidūrėme šeštame aukšte.

Tai iš tikrųjų buvo Beneto kambarys. Jo švarkai ir kaklaraiščiai tvarkingai kabėjo spintoje. Krūvelė programėlių ant tualetinio staliuko, šepetėlis ir šampūnas ant senovinės kriauklės krašto. Šlepetės ant grindų. Apatiniai ir kojinės

džiūsta ant radiatoriaus. Aš tarsi nė nebuvau niekur išvažiavusi. O argi buvau? Nejaugi Benetas taip susitaikė su tuo, kad manęs nėra, jog ramiai sau vaikščiojo į spektaklius, o parėjęs namo išsiskalbdavo kojines? Lova viengulė. Ji buvo nepaklota, bet tarsi nė nesujaukta.

Perverčiau programėles. Jis pasižiūrėjo visus Londono spektaklius. Neišprotėjo ir neiškrėtė jokios kvailystės. Jis buvo toks pat nuspėjamas Benetas.

Aš su palengvėjimu atsidusau, o gal tai buvo nusivylimas?

Prisileidau vonią vandens ir išsinėrusi iš nešvarių drabužių numečiau juos ant grindų.

Vonia buvo plati, ilga, su kojelėmis. Tikras sarkofagas. Pasinėriau į vandenį iki smakro.

– Sveikos, kojytės, – pasakiau, kai kitame gale iš vandens išniro kojų pirštai. Mano rankos buvo subraižytos ir paskaudusios nuo lagamino tempimo, o kojos pūslėtos. Vanduo buvo toks karštas, kad vieną akimirką pamaniau, kad apalpsiu. „NUSKENDO SAVO PALIKTO VYRO VONIOJE“, parašiau mintyse *National Enquirer*. Neturėjau žalio supratimo, kas dėsis toliau, bet šiuo metu man tai nerūpėjo.

Aš švelniai plūduriavau gilioje vonioje ir jaučiau, kad kažkas pasikeitė, atsirado kažkas man nepažįstama, bet negalėjau suvokti kas tai.

Pasižiūrėjau į savo kūną. Tas pats. Tos pačios rausvos šlaunys, sudarančios V raidę, susiraičiusių plaukelių trikampis, „Tampax“ tampono virvelė, žvejojanti vandenyje kaip Hemingvėjaus herojus, baltas pilvas, iki pusės išlindusios plūduriuojančios krūtys, paburkę ir įraudę nuo garuojančio vandens speneliai. Gražus kūnas. Mano. Nusprendžiau pasilaikyti jį sau.

Aš apkabinau save. Mano baimė buvo dingusi – štai kas pasikeitė. Šaltas akmuo, kurį nešiojausi krūtinėje dvidešimt devynerius metus, dingo. Ne staiga. Ir gal ne visiems laikams. Bet dingo.

Galbūt aš atėjau čia tiktai išsimaudyti. Galbūt aš išeisiu, kol Benetas dar negrįš. O gal mes abu grįšime namo ir viską išsiaiškinsime. O gal grįšime kartu namo ir išsiskirsime. Neaišku, kaip viskas baigsis. Devynioliktojo amžiaus romanuose jie tuokiasi. Dvidešimtojo amžiaus romanuose jie skiriasi. Ar įmanoma tokia pabaiga, kur jie nedaro nei vieno, nei kito? Aš nusijuokiau iš savo literatūriškumo. „Gyvenimas neturi siužeto“ – tai vienas mėgstamiausių mano posakių. Bent jau tol, kol tu gyveni, jis neturi siužeto. O kai numiršti, siužetai tau neberūpi.

Tačiau kad ir kas atsitiktų, žinojau, kad išgyvensiu. Be to, žinojau, kad toliau dirbsiu. Išgyvenimas reiškė nuolat atsikartojantį gimimą iš naujo. Tai nelengva ir visada skausminga. Bet jokio kito pasirinkimo nėra, išskyrus mirtį.

Ką aš pasakysiu, jeigu Benetas dabar įeis: „Aš užėjau tik išsimaudyti?“ Ar nuogumas atleidžia nuo atsakomybės? Iki kokio laipsnio nuogumas atleidžia nuo atsakomybės?

„Jeigu žeminsiesi, visos tavo pastangos nueis vėjais“, – kartą pasakė Adrianas. Aš tikrai žinojau, kad nesižeminsiu. Daugiau nežinojau nieko. Bet to pakako.

Įsipyliau dar karšto vandens ir išsimuilavau plaukus. Galvojau apie Adrianą ir siunčiau jam muilo burbulų bučkius. Įdomu, kas išrado vonią. Kažkodėl neabejojau, kad tai buvo moteris. O vonios kaištį ar tik ne vyras?

Niūniuodama trinkau galvą. Kai dar kartą išsimuilavau, įėjo Benetas.

PABAIGOS ŽODIS

Su trisdešimtuoju gimtadieniu, skrydžio baime

Trisdešimt metų! Negali būti, kad nuo tada, kai išėjo „Skrydžio baimė“, prabėgo jau trisdešimt metų. Arba laikas yra iliuzija (visada įtariau, kad taip yra), arba aš pramiegojau ištisus dešimtmečius, kaip Ripas Van Vinklis*. Mergaitė, parašiusi šią knygą, pagal amžių galėtų būti mano dukra.

Žvelgiu į ją su meile. Kokia ji buvo karštakošė. Blaškoma hormonų audrų. Visada įsimylinti ne tą vyrą ir būtinai turinti viską aprašyti. Noriu pasakyti jai: „Nusiramink, nesijaudink, pamedituok, praktikuok jogą, ir viskas susitvarkys“. Tačiau ji negirdi manęs. Neturiu laiko mašinos, kuri nugabentų mane atgal pas ją, kad sužinočiau, kas dedasi įkaitusioje jos galvelėje. O jeigu tokią turėčiau, šitos knygos dabar nebūtų.

Trečia dešimtis yra tokia pat pašėlusi kaip paauglystė. Galvoje nuolat skamba: „Aš noriu, aš noriu, aš noriu“, bet tu nežinai, nei ko tu nori, nei kaip tai gauti. Kažin ar apskritai žinai, kas esi. Tave veda instinktas. O tas instinktas dažniausiai stumia į tokius nuotykius, kurių negali suvokti, kol neprabėga laikas. Gyvenimą galima suprasti žvelgiant atgal, bet gyventi reikia žiūrint į priekį, kaip kartą pasakė išminčius.

Izadora nori meilės, bet kaip ji gali ją atpažinti, kai akis dengia sekso kvaitulys? Ji nežmoniškai ambicinga, tačiau romantiškos fantazijos nuolat pakiša jai koją. Ji nori pabėgti nuo tėvų, atrasti save ir vis dėlto šeimos ryšiai nesuvokiamu būdu ją traukia. Ji nori išsivaduoti iš suvaržymų, tačiau įkliūva į tuos pačius, tik naujoviškai atrodančius senuosius spąstus. Ji bėga nuo vieno vyro tironijos ir įpuola į kito vyro tironiją. Labiausiai ją engia jos pačios neurozės. Ji nori visko iš karto. Ji neturi ramybės. Žūtbūt nori būti rašytoja, bet negali ramiai nusėdėti.

* Amerikiečių rašytojo Washingtono Irvingo (1783–1859) apsakymo veikėjas.

Aš visa širdimi myliu tokio amžiaus moteris, tarp jų ir savo kūrinį – Izadorą Ving. Jums leidus, norėčiau pamėginti grįžti į praeitį ir prisiminti, kaip ją sukūriau.

Septinto dešimtmečio pabaigoje–aštunto pradžioje buvau tiesiog eiles rašanti studentė. Kolumbijos universiteto aštuoniolikto amžiaus anglų literatūros magistrantė, kuri dėstė Niujorko Siti koledže. Pėdinau pirmyn ir atgal iš 116-osios gatvės ir Brodvėjaus iki 135-osios ir Konvento prospekto su portfeliu, prigrūstu mėlynų sąsiuvinių su studentų kontroliniais anglų literatūros pradedant Čoseriu ir baigiant Popu darbais bei studentų kontrolinių darbų ir pirmakursių rašinių. Jaučiausi persidirbusi, kupina nerimo dėl ateities, mažai uždirbanti. Buvau tik ką išgyvenusi pirmąją meilę, kuri baigėsi šizofrenijos priepuoliu, išardžiusiu santuoką. Norėjau būti rašytoja, bet neturėjau supratimo, nuo ko pradėti. Tarp studijų ir dėstytojavimo rašiau eiles, – poezija iki šiol yra svarbiausia mano kūrybos raiška, – tačiau neturėjau laiko pradėti romano, kurį troškau parašyti. O gal tiesiog bijojau. Poeziją skaitė labai nedaug žmonių, jeigu apskritai kas nors skaitė. Romanas galėjo atkreipti į mane visuomenės dėmesį.

Man patiko dirbti su studentais Niujorko Siti koledže, bet nebuvau tikra, ar magistrantūra Kolumbijos universitete yra tai, ko man reikia. Pati norėjau rašyti knygas, o ne skaityti apie kitų parašytąsias. Buvau per daug gera ir pareiginga studentė, kad negaučiau stipendijos, kurios visai nenorėjau, bet neturėjau drąsos mesti studijų.

Kaip ir visi rašytojai, siaubingai bijojau pereiti gatve nuoga. Kaip ir visi rašytojai, jaučiausi apsimetėlė. Rašyti atrodė pavojinga. Dėstytojauti – praktiška. Iš kur galėjau žinoti, kad gyvenimas man parodys, jog yra kaip tik atvirkščiai? Norėjau parašyti romanų romaną, bet bijojau susikirsti, kristi, bijojau skristi.

Taigi padariau tai, ką visada tuo metu darydavau atsidūrusi keblioje padėtyje. Įsimylėjau žmogų, kuris, kaip maniau, padės man pabėgti nuo visų bėdų.

Bėgimas – tai būtų santuoka ar užsienio legionas – yra tik iliuzija. Visi mes žinome, kad ir kur eitume, visur sutiksime save pačius. Antrosios mano vedybos su psichiatru (po šizofreniko psichiatras atrodė saugi priebėga) galėjo pasirodyti kaip išsigelbėjimas, tačiau galiausiai tik nugramzdino mane atgal į save.

1966 metais apie karą Vietname viešai dar nebuvo kalbama, bet jis jau buvo prasidėjęs. Antrasis mano vyras nuo Korėjos karo laikų buvo įtrauktas į pirmojo šaukimo gydytojų sąrašą. Jis nusprendė verčiau trejus gyvenimo metus atiduoti kariuomenei ir važiuoti į Europą, bet ne į Vietnamą, o aš nusekiau paskui jį.

Atsidūrusi Heidelberge, Vokietijoje, toli nuo tėvų, studijų, Niujorko draugų, pradėjau rašyti, tarsi nuo to – tiesiogine prasme – būtų priklausęs mano gyvenimas. Rašyti prilygo meditacijai, tai buvo stabili psichinė būsena, išsigelbėjimas, grįžimas namo. Rašiau eiles, trumpus apsakymus, romano fragmentus. Savo bandymus bijodavau užbaigti, nes užbaigus kūrinys bus vertinamas. Aš dar buvau nepasirengusi, kad mane vertintų. (O ar kas nors būna tam pasirengęs?) Vis dėlto Heidelberge pajutau turinti rašytojišką užsispyrimą. Pamačiau, kad galiu ramiai sėdėti, metų metus gyventi be jokios atsakomosios reakcijos, mėgautis vienuma slaptoje savo esybės kertelėje, kur dažniausiai gyvena rašytojai.

Be perstojo skaičiau mėgstamus savo rašytojus, leisdama jiems būti mokytojais. Susiradau angliškai kalbantį psichoterapeutą, kuris padėjo išpainioti mano elgesio modelius, nes jie jau baudėsi sabotuoti mano gyvenimą.

Greihamas Grinas, taikliai apibūdinęs rašytojo egzistenciją kaip „gyvenimo atmainą", antrąją autobiografijos dalį pavadino *Pabėgimo keliais*. Pabėgimas yra rašytojų darbo esmė. Stengiamės pabėgti nuo savęs, kad atrastume save. Kaip tik tą aš ir dariau Heidelberge prisidengusi karo gydytojo žmonos kauke.

Tikrų tikriausia gyvenimo atmaina. Gyvenimas prie rašomojo stalo yra kur kas gyvesnis negu gyvenimas be jo. Per tuos trejus metus Heidelberge turėjau daug kitokios veiklos – mokytojavau, rašiau straipsnius turistiniam žurnalui, leidausi analizuojama psichoanalitiko – ir vis dėlto, kai pagalvoju apie tuos metus, visada prisimenu, kaip sėdėdavau prie rašomojo stalo apytamsiame antrajame savo miegamajame niūraus karininkų rajono name. Godžiai skaičiau ir be perstojo rašiau. Šeimininkavimas namuose, mokytojavimas ir rašymas žurnalui, pagyvinę mano kūrybinį darbą, išblėso atmintyje, ir ryškiausiai įsirėžė, kaip sėdžiu palinkusi prie rašomojo stalo savo noru paklusdama jo disciplinai.

1966–1969 metai Heidelberge buvo įsimintini, kaip ir pasaulyje. Heidelbergo studentai marširavo per *Hauptstrasse* skanduodami: „Ho Ho Ho Ši Minas“ ir mėtė į *Polizei* akmenis, kaip ir jų prancūzai kolegos. Haliucinogenų buvo visur. Padūmavusiame ore jautei artėjančią socialinę ir seksualinę revoliuciją.

Tačiau nepaisydama šių svaiginančių – atsiprašau už tokį žodį – vilionių, buvau pasiryžusi grįžti į Niujorką su vertu spaudos rankraščiu. Laikiausi sau duoto žodžio.

1969 metais turėjau pluoštą eilėraščių, kuris po metų su trupučiu virto rinkiniu ir 1971-aisiais išėjo pirmoji mano knyga *Vaisiai ir daržovės*. Tačiau lagamine jau buvo sudygusios *Skrydžio baimės* sėklos.

Heidelberge rašiau romaną *Žmogus, nužudęs poetus*. Pagrindinis knygos veikėjas – jaunas beprotis, norintis nužudyti antrąjį savo „aš“, kad įgytų kūrybinių galių. Kodėl tam, kad visa tai perteikčiau, rinkausi beprotį veikėją? Greičiausiai mėginau pirmosios santuokos žaizdas užgydyti literatūrinėmis priemonėmis. Tuo metu mėgstamiausias mano rašytojas buvo Nabokovas, ir aš tęsiau Nabokovo temą. Po šiomis motyvacijomis glūdėjo kur kas svarbesnis dalykas. Buvau įsitikinusi, kad knyga, kurioje aprašoma moters patirtis, niekada nepelnys tokios šlovės, kokios siekiau.

Žvelgiant į praeitį daug kas stulbina. Tais laikais moteris rašytojas buvo sunku įžiūrėti. Prisimenu, kaip Batlerio bibliotekoje ieškojau kritinės knygos apie Emilę Dikinson ir radau ją rinkinyje *Amerikos rašytojai*. Džeinė Ostin ir Šarlotė Brontė buvo vertinamos greičiau kaip bekraujės klasikės, o ne moterys, turinčios kūną ir kraują. Edita Vorton buvo laikoma sumažintu Henriu Džeimsu. Barnardo koledže nuo 1959 iki 1963 metų mes beveik neskaitėme moterų kūrybos, nors koledžas garsėja kaip ugdantis moterų meistriškumą ir jį baigusių moterų kūrėjų sąrašas stulbinantis: Margarita Mid, Zora Nil Herston, Hortenzija Kališer, Belva Plein, Rozelena Braun, Merė Gordon, Ana Kvindlen, Edvigė Dantikat – ir tai tik keletas vertų paminėti pavardžių. Nepaisant šio sąrašo, mano laikų Barnarde šiuolaikinės poezijos autoriai buvo T. S. Eliotas, V. H. Odenas, Ezra Paundas, šiuolaikinės prozos – Vladimiras Nabokovas, Bernardas Malamudas, Solas Belou. Rašytojos moterys buvo uždarytos į populiariosios literatūros getą. Jos turėjo teisę sužibėti tik kaip fantastikos, meilės ir istorinių romanų veikėjos ir buvo toleruojamos netgi tuomet, kai daug uždirbdavo, tačiau didžioji literatūra joms buvo užginta.

Jeigu norėjai, kad tave laikytų rimtu rašytoju, turėjai būti vyras. (Tiesa, buvo keletas išimčių, tokių kaip Merė Makarti, bet dauguma plunksnos darbuotojų [koks kėsinimasis į vyrų teises] glaudėsi populiariosios literatūros moterų skyriuje.)

Poeziją rašiau kaip moteris, prozą kaip vyras. Kadangi poezija buvo beveik neskaitoma, galėjau nesivaržydama eksperimentuoti moteriškai atviraudama. Proza buvo viešas reiškinys, ir aš apsimečiau rašytoju vyru.

Taigi 1969 metais grįžau į Niujorką su eilėraščių rinkiniu ir nebaigtu romanu. Sugrįžau į Kolumbijos universitetą, tik šį kartą ne į aštuonioliktο amžiaus literatūros magistrantūros studijas, bet į Menų fakultetą, kuriame mokiausi poezijos rašymo meno pas Stenlį Kunicą ir Marką Strandą. Vis tobulinau ir tobulinau savo eilėraščius ir galop „Holtas, Rainhartas ir Vinstonas" juos išleido.

Vaisiai ir daržovės išėjo 1971 metų pavasarį – moterų rašytojų jaunystės dienomis. Anos Sekston ir Silvijos Plat poezija atvėrė duris moteriškos poezijos viesului. Žermenos Grir *Moteris – eunuchas* pažadino miegantį moteriško pykčio žvėrį. (Perskaičiusios Žermeną Grir mes visos panorome lyžtelti menstruacinio savo kraujo.) Pasisekimo sulaukę Aliksės Keits Šulman *Buvusios karalienės memuarai*, Luisės Guld *Tokie geri draugai* ir Sju Kaufman *Išprotėjusios namų šeimininkės dienoraštis* parodė, kokia didžiulė paklausa romanų, atskleidžiančių moterišką patirtį. Staiga moterų gyvenimai – ir moterų rašomos knygos – sulaukė susidomėjimo.

Vaisiams ir daržovėms, žinoma, buvo naudos iš šio visuotinio susižavėjimo. Aš ne tik papildžiau besispausdinančių rašytojų gretas, vildamasi, jog tai išspręs visas mano bėdas, – bent jau pirmųjų knygų autoriai tuo tiki, – bet ir buvau tuomet paklausios lyties atstovė. Šiaip išleisti poezijos knygą moteriai būtų buvę tas pats, kas įmesti rožės žiedlapį į Didįjį kanjoną, tačiau 1971 metais moteris rašytoja buvo pikantiškas dalykas. Be to, mano plaukai buvo šviesūs ir ilgi, nešiojau trumpus sijonėlius ir avėjau batus, kurie tais laikais (ir dabar) buvo madingi. Nors ir bijojau skristi, savo eilėraščių skaityti būčiau keliavusi bet kur.

1971 metais visiems rūpėjo, ką moterys jaučia, kaip moterys rašo, ką moterys galvoja. Anksčiau nematoma mano lytis dabar įgijo galios. Net ir tada įtariau, kad jeigu buvimas moterimi gali ateiti į madą, jis taip pat gali ir išeiti

iš mados, bet tuo metu niekas apie tai nenorėjo nė girdėti. Antroji feministinio judėjimo banga užliejo skaitytojus srautais knygų, kurias parašė moterys ir kurios pasakojo apie moteris.

Žinoma, ne visi buvo tuo patenkinti. Vyrai piktinosi praradę savo teises. Įtariu, kad Polas Teru, pavadinęs „New Statesman" mano veikėją „mamuto vulva", sureagavo greičiau į tai, jog netenka savo privilegijų, o ne į mano romaną. Ir tokių buvo daug. Tačiau kai kurie vyrai rašytojai pripažino moterų revoliucijos svarbą. Luisas Antermejeris, Džonas Apdaikas ir Henris Mileris, – jie tapo pirmaisiais mano kūrybos šalininkais, – suprato, kad moterų balsai visiems laikams pakeis literatūros esmę. Apskritai galima tvirtinti, kad be antrosios feministinio judėjimo bangos, per paskutiniuosius tris dešimtmečius ne tik nebūtų sužydėjusi moterų rašytojų kūryba, bet ir radęsi Džono Ervingo, Džono Apdaiko, Džefrio Eugenidiso ir daugelio kitų talentingų rašytojų moteriško suvokimo eksperimentų. Laimė, moterų kūryba iš pagrindų pakeitė visą mūsų literatūrą.

Grįžkime prie tos jaunos poetės trumpu sijonėliu, kuri mokė poezijos 92-osios gatvės žydų jaunimo asociacijoje, skaitė savo kūrybą koledžuose, mokyklose ir kavinėse per renginius ir vis dar dvejojo, ar jai baigti magistrantūrą, kad būtų „į ką atsiremti". Jos leidėjai prašė parašyti romaną, tačiau ji taip bijojo parodyti savo prozą, kad pateikė antrą poezijos knygą. Tam, kad parodytų, kuo skirsis toks leidimas, leidėjas priėmė rinkinį. (Knyga *Pusiau gyvenimai* išėjo 1973-iaisiais, pusmečiu anksčiau už *Skrydžio baimę*.) Bet dabar jos leidėjas ėmė netekti kantrybės. „Kur tas jūsų rašomas romanas?" – nuolat kamantinėjo. – „Netrukus pamatysite", – atsakydavau. Ir vis dėlto nesiryžau rodyti *Žmogaus, nužudžiusio poetus*, nes širdyje žinojau, kad tai buvo tik bėgimas nuo tos knygos, kurią iš tiesų privalėjau parašyti.

Galiausiai sukaupusi drąsą parodžiau rankraštį Aronui Ašeriui. Jis netruko ją perskaityti ir pareiškė: „Spausdinti galima, bet aš jos nespausdinčiau, ir kada nors jūs man už tai padėkosite. Gal verčiau eikite namo ir parašykite romaną apie moters patirtį, kaip kad rašote savo eilėraščius".

Kaip sakoma, reikiami žodžiai reikiamu laiku. Aš tik ką gavau leidimą parašyti *Skrydžio baimę*. (Kodėl man reikėjo vyro leidimo, jau kita istorija.) Aronas buvo redagavęs mano literatūrinio panteono dievus, tokius kaip Filipas

Rotas ir Solas Belou, tad jo sprendimas buvo nediskutuotinas. Visada būsiu dėkinga jam už tai, kad atmetė pirmąjį mano romaną ir paskatino rašyti *Skrydžio baimę*.

Rašiau su įkvėpimu ir drauge panikuodama. Aprašinėdama romano scenas geltonuose bloknoto lapuose, prisiekiau sau, kad niekam to rankraščio nerodysiu. Tik taip save apgaudinėdama galėjau rašyti toliau. Ir dabar siūlau studentams laikytis tokios strategijos. Nusimesk nuo peties tą kritikuojantį globėją! Pasikliauk tik savo matymu. Jeigu galvosi apie publiką, bet kokią publiką, tave tarsi kas ims stabdyti. Man pačiai vis dar tenka apie tai sau priminti, kai sėdu rašyti naujos knygos.

Skrydžio baimė kietais viršeliais išėjo 1973-iųjų lapkritį. Priešingai negu įprasta manyti, ji nesukėlė sprogusios bombos efekto. Kaip pirmoji poetės prozos knyga, ji buvo išspausdinta menišku viršeliu ir labai nedideliu tiražu. Jeigu ne knygų minkštais viršeliais redaktorės Eleinės Koster (dabar literatūros agentės) parodyta iniciatyva (ji pamėgo romaną ir kitais metais nusipirko teises antram leidimui), kietais viršeliais būtų buvusi išleista nebent tik dalis dovaninių egzempliorių.

Pirmosios recenzijos buvo skirtingos. Arba karštai pritariančios, arba pasibaisėjusios, kad moteris „gali šitaip kalbėti". Knygynuose nuolat trūkdavo knygos egzempliorių. Kai tik apie ją pasklisdavo garsas, – o romanas imtas karštai aptarinėti nuo tada, kai pasirodė skiltys, – ji tučtuojau dingdavo nuo prekystalių ir tapdavo nepasiekiama. Buvo tokių mėnesių, kai knyga atsidurdavo graibstomiausių knygų sąrašo pabaigoje ir būdavo staigiai išperkama. Paskui Džonas Apdaikas išgyrė ją *New Yorker* žurnale, ir padėtis ėmė keistis. Tačiau, man nežinant, leidėjas susiruošė palikti kompaniją. Keletą mėnesių jo, kaip vyriausiojo redaktoriaus ir leidėjo, postas buvo tuščias, o *Skrydžio baimė* tapo knyga, apie kurią visi buvo girdėję, bet niekas negalėjo gauti. Kažkuriuo tos karštligės metu *Skrydžio baimę* aptiko Henris Mileris ir parašė entuziastingą recenziją į *New York Times*. Jis pavadino romaną moteriška *Vėžio atogrąžos* versija ir išpranašavo, kad jis pakeis amerikiečių literatūrą. Po tokio jo vertinimo mudu ėmėme aktyviai susirašinėti. Mileris man tapo artima rašytojų pasaulio siela ir jo draugystė buvo man ramstis visais neramiais laikais. Kai 1974 metų lapkritį *Skrydžio baimė* išėjo minkštais viršeliais, per kelis mėnesius buvo parduota milijonai egzempliorių.

Ilgainiui vien Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo parduota septyni milijonai *Skrydžio baimės* egzempliorių ir ji tapo skaitomiausia knyga visame pasaulyje. Per trisdešimt pralėkusių metų aš turėjau progų stebėtis, kaip panašiai romaną priima skirtingų kultūrų skaitytojai. Japonams, kinams ir korėjiečiams knyga patiko taip pat kaip prancūzams, ispanams, vokiečiams, italams ir jugoslavams. Komunizmui žlugus, knyga pasidarė prieinama Lenkijoje, Čekoslovakijoje ir buvusioje Sovietų Sąjungoje. Man buvo džiugu matyti, kad visame pasaulyje susiduriama su panašiomis seksualinio elgesio problemomis.

Skrydžio baimę skaitė žmonės, kurie apskritai retai skaito knygas. Daugeliui mano gerbėjų tai daugiau negu knyga – tai dalis jų gyvenimo. Dažnai žmonės sustabdo mane gatvėje, lėktuve, traukinyje ir pasakoja, kur jie pirmą kartą perskaitė „tą knygą" ir kaip ji paveikė jų gyvenimus. „Prisimenu, buvau Graikijoje ir svarsčiau, ar man gultis į lovą su vienu jaunu gražuoliu – ir aš atsiguliau (arba neatsiguliau), todėl ačiū jums, kad jūs taip pakeitėte mano gyvenimą." Vyriškis, kurį sutikau Niujorke vakarėlyje, sušuko: „Kai pamatau tą knygą ant moters naktinio stalelio, žinau, kad man pasisekė".

Izadora iš aš buvome glėbesčiuojamos (arba smerkiamos) kaip išvaduotojos, tvirkintojos, mokytojos, draugės. Mus keikė ir degino, bet vis tiek skaitė.

Skaitė iš naujo, pasibraukinėjo ir perdavinėjo iš rankų į rankas. Rašytojai šie trys dalykai yra didžiausi komplimentai. Man sunku apsakyti, kokia dėkinga jaučiuosi.

Anksčiau būgštavau, kad *Skrydžio baimė* pelnė daug didesnę šlovę negu kiti mano daugiau kaip dvidešimt romanų ir užgožė viso gyvenimo triūsą. Būgštavau, kad mano antkapyje bus iškaltas užrašas: „Seksas be užtrauktukų". Tokie būgštavimai jau praeityje. Ne taip jau dažnai raidės popieriuje virsta įvykiu žmonių gyvenimuose. Šiai knygai itin pasisekė. Kaip jos kūrėja, lenkiu galvą prieš šį stebuklą.

ERICA JONG
Niujorkas
2002 m. gruodžio 11 d.

Jong, Erica

Jo-165 Skrydžio baimė : romanas / Erica Jong ; iš anglų kalbos vertė Nijolė Regina Chijenienė. – Vilnius : Versus aureus, 2008. – 416 p.

ISBN 978-9955-34-109-3

E. Jong romanas „Skrydžio baimė“ pirmą kartą išėjo 1973 m. ir Amerikoje sukėlė tikrą sensaciją. Knygoje atskleidžiama novatoriška Izadoros Ving istorija apie jos laisvo skrydžio troškimą. Autorė kurstė svajones, kėlė ginčus ir net įvedė naują posakį į anglų kalbą. Šiandien, praėjus daugiau nei trisdešimt metų, revoliucingasis romanas, pasakojantis apie savęs ieškojimą, išsilaisvinimą ir moters brendimą, tebėra toks pat aktualus.

UDK 820(73)-3

Erica Jong

SKRYDŽIO BAIMĖ

Iš anglų kalbos vertė *Nijolė Regina Chijenienė*
Redagavo *Ilona Čiužauskaitė*
Maketavo *Silvija Graliauskienė*

Tiražas 2500 egz.
Išleido „Versus aureus“ leidykla
Rūdninkų g. 10, LT-01135 Vilnius
versus@versus.lt | www.versus.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius
repro@petroofsetas.lt | www.petroofsetas.lt

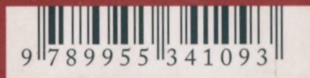
Erica Jong užaugo Manheteno Aukštutiniame Vest Saide ir mokėsi Barnardo koledže, kuriame specializavosi rašymo bei literatūros srityje, o vėliau Kolumbijos universitete baigė XVIII amžiaus anglų literatūros magistrantūrą. Doktorantūrą įpusėjusi metė ir parašė pritrenkiantį pirmąjį romaną „Skrydžio baimė". Autorė yra parašiusi daug kitų premijas pelniusių poezijos knygų, romanų, taip pat negrožinių kūrinių, tarp jų *Sappho's Leap*, *Fanny*, *Any Woman's Blues* ir *Fear of Fifty*.

E. Jong gyvena Niujorke ir Konektikute. Jos kūryba turėjo didžiulės įtakos moterų gyvenimui visame pasaulyje.

1973 metais pirmą kartą išleista novatoriška, nevaržoma Izadoros Ving istorija ir jos laisvo skrydžio troškimas sukėlė nacionalinę sensaciją. Ji kurstė svajones ir kėlė ginčus. Henris Mileris *The New York Times* palygino ją su populiariu savo paties kūriniu „Vėžio atogrąža“ ir išpranašavo, kad „ši knyga įeis į literatūros istoriją... jos dėka moterys suras savo vietą literatūroje ir padovanos mums puikias sekso, gyvenimo, džiaugsmo ir nuotykių sagas“. Knyga, kurios buvo parduota daugiau kaip 20 milijonų egzempliorių, tapo ypatingu kultūros reiškiniu. Šiandien, praėjus daugiau kaip trisdešimčiai metų, revoliucingasis romanas „Skrydžio baimė“, pasakojantis apie savęs ieškojimą, išsilaisvinimą ir moters brendimą, tebėra toks pat aktualus.

NEW YORK TIMES bestseleris!

www.skaitytojuklubas.lt

ISBN 978-9955-34-109-3